FUN
DA
CIO
BIBLI
CA
CATA
LA
NA

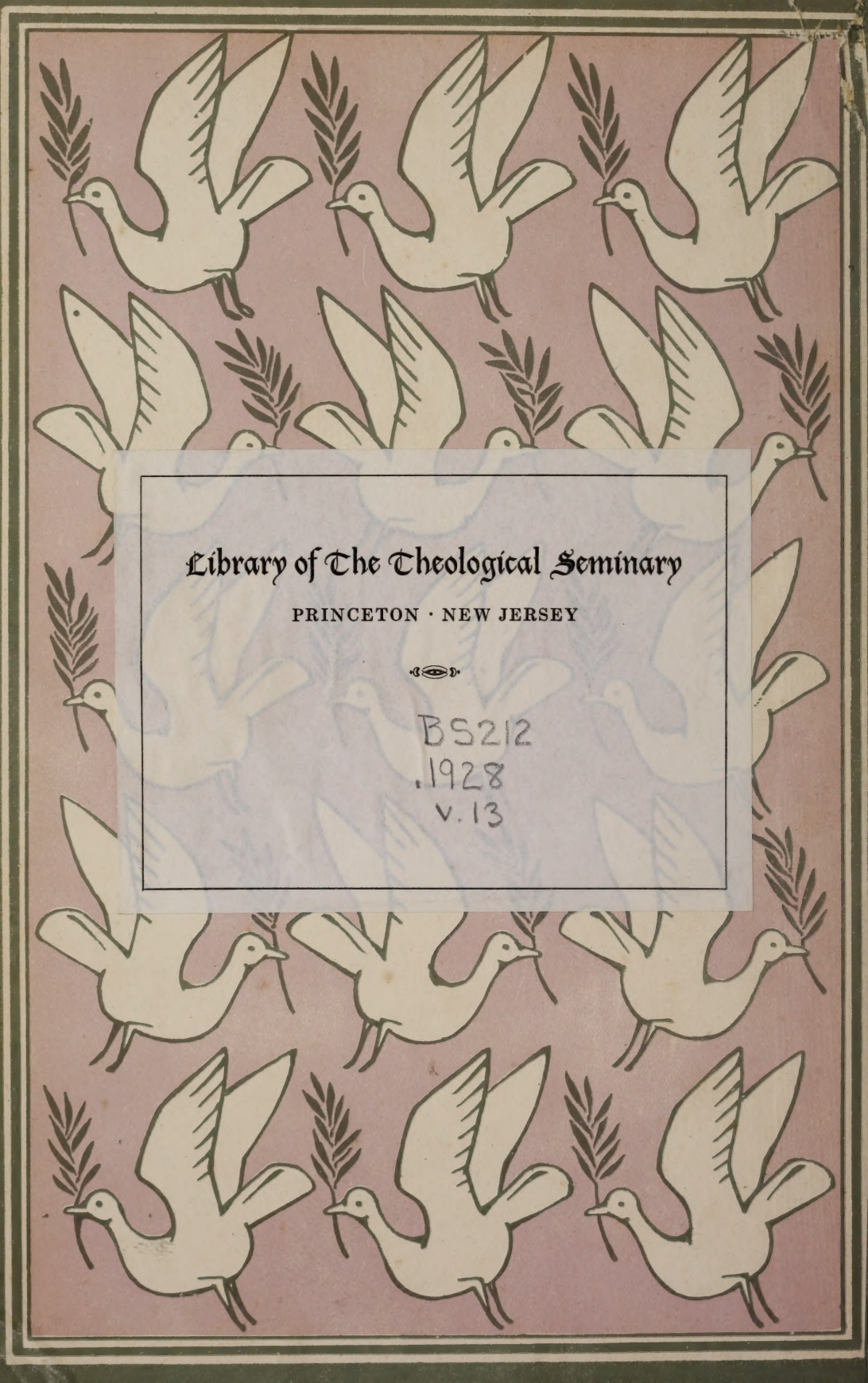

Library of The Theological Seminary

PRINCETON · NEW JERSEY

BS212
.1928
v.13

LA SAGRADA BÍBLIA

XIII

ACTES DELS APÒSTOLS

LLETRA ALS ROMANS

BARCELONA
EDITORIAL ALPHA
MCMXXIX

FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA

LA SAGRADA BÍBLIA

NOU TESTAMENT

VOL. XIII

ACTES DELS APÒSTOLS
LLETRA ALS ROMANS

TIPOGRAFIA EMPORIUM, S. A.

HAN ESTAT TIRATS D'AQUESTA PRIMERA EDICIÓ: 150 EXEMPLARS EN PAPER DE FIL GUARRO FABRICAT A MÀ, AMB FILIGRANES DE LA «FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA», NUMERATS AMB XIFRES ARÀBIGUES; I 3,000 EXEMPLARS EN PAPER TORRES-DOMÈNECH.

És propietat de la FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA
Reservats tots els drets

Bible. Catalan. 1928

LIBRARY OF PRINCETON
APR 20
THEOLOGICAL SEMINARY

LA SAGRADA BÍBLIA

NOU TESTAMENT. VOL. XIII

ACTES DELS APÒSTOLS

TEXT REVISAT, TRADUCCIÓ, INTRODUCCIÓ I NOTES DE

Dr. CARLES CARDÓ

CANONGE DE LA SEU DE BARCELONA

P. ANTONI MARIA DE BARCELONA, O. M. CAP.

LECTOR DE SAGRADA ESCRIPTURA

LLETRA ALS ROMANS

TRADUCCIÓ DEL

Dr. CEBRIÀ MONTSERRAT, PVRE.

PROFESSOR AL SEMINARI DE BARCELONA

NOTES DEL

Dr. ALFONS M.ª RIBÓ

CANONGE DE LA SEU DE BARCELONA

BARCELONA

EDITORIAL ALPHA

1929

APROVACIO ECLESIÀSTICA

De conformitat amb el cànon mil tres-cents noranta u del Codi de Dret Canònic, que prescriu, que les versions de les Sagrades Escriptures no siguin impreses en llengua vulgar, si no són aprovades per la Seu Apostòlica, o editades sota la vigilància dels Bisbes i amb notes extretes principalment dels sants Pares de l'Església i de doctes escriptors catòlics, *donem la Nostra aprovació, com sigui que reuneix les condicions degudes, a la present edició dels* Actes dels Apòstols *i* Lletra als Romans.

Barcelona, 27 de juny de 1929

IMPRIMATVR

† JOSEP, bisbe de barcelona

Per manament de S. E. Il·lma. el Bisbe, mon senyor,

Francesc M.ª Ortega
Can. Secr.

ABREVIATURES

Per a l'aparell crític del text grec

+ = addit, *om.* = omittit, ⟩ = inuertit.

uers. (= uersus), *pon.* (= ponit, ponunt), *praem.* (= praemittit) *codd.* (= codices), *inc.* (= incipit), *fin.* (= finis), *al.* (= alii), *rep.* (= repetit), *simil.* (= similiter).

Còdexs dels «Actes dels Apòstols»

I. Codd. grecs:

ℵ, Sinaiticus, segle IV (Leningrad).
A, Alexandrinus, s. V (Londres).
B, Vaticanus, s. IV (Vaticà).
C, Efrem rescriptus, s. V (París).
D, Cantabrigiensis, o Beza, s. VI (Cambridge).
E, Laudianus, s. VI (Oxford).
G, Petropolitanus, s. VII (Leningrad).
H, Mutinensis, s. IX (Mòdena).
K, Mosquensis, s. IX (Moscou).
L, Angelicus, s. IX (Roma).
P, Porfirianus rescrip., s. IX (Leningrad).
137, s. XIII, Mailand, etc.

II. Codd. de la Vetus Latina:

g, Gigas, s. XIII (Stocolm).
h, fragm. Floriacensia, s. VII (París).
p, Perpinianus, s. XIII (París).
s, fragm. Bobiensia, s. VI (Viena).
t, Lectionar. Toletanus, s. XI (París).
w, Wernigerode, s. XV.

III. Versió Siríaca:
*sy*P, versió Pesxito.
*sy*h, versió Harclensis (*sy*hm = nota marginal d'aquesta versió).

De les Epístoles paulines

I. Codd. grecs:
ℵ *A B C K L P*, com abans.
D (α 1026) Claromontanus, s. VI (París).
E (α 1027) Sangermanensis, s. IX (Leningrad).
F (α 1029) Augiensis, s. IX (Cambridge).
G (α 1028) Boernerianus, s. IX (Dresde).
H (α 1022) Euthalianus, s. VI (Athos).
M (α 1031) Wolfianus, s. IX (Hamburg, Londres).

II. Codd. llatins i siríacs com abans.

Per a les notes i llocs paral·lels de la versió catalana

Les mateixes del I volum. A més: *sup.* = supra, *inf.* = infra. Les lletres *a, b, c,* etc. signifiquen les diverses parts dels versets.

ACTES DELS APÒSTOLS

NOTÍCIA PRELIMINAR

Els *Actes dels Apòstols* poden considerar-se com un complement de les narracions evangèliques. En aquest llibre sagrat, es conten, en efecte, els treballs dels Apòstols, sobretot de Sant Pere i de Sant Pau, en la propagació del Cristianisme i en el compliment del precepte de Jesucrist.

El títol ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, Vg. *Actus Apostolorum,* fou donat probablement pel propi autor, car es troba en tots els còdexs i en totes les versions i no ha estat citat mai d'altra manera.

Els fets historiats en aquest llibre comprenen un període d'una trentena d'anys. Comença amb el relat de l'Ascensió del Senyor (29-30) i acaba en la primera captivitat romana de Sant Pau (61-63). Els esdeveniments es descabdellen sota els regnats de Tiberi (33-37), de Calígula (37-41), de Claudi (41-54) i de Neró.

Els *Actes* forneixen una insubstituïble introducció a les Epístoles paulines, car les situen en el propi ambient, llocs, circumstàncies; és a dir, donen tot el fons històric sense el qual moltes seccions de les Epístoles quedarien obscures i incompreses.

Tenim, doncs, un document importantíssim, que no és cap recull de notes disperses, sinó l'obra intel·ligentíssima d'un contemporani, i sovint testimoni de vista dels fets relatats.

L'AUTOR

El prenom Λουκᾶς de l'autor dels *Actes dels Apòstols* és fet derivar per alguns d'una forma grega de *Lucanus,* — recolzant en els codd. Corbeiensis i Vercellensis on posen: *Euangelium secundum Lucanum.* Altres, — després de la troballa de dues inscripcions antioquenes on es fa menció d'un

fill de Gamos, fill d'Abas Kantos, anomenat en l'una Λούκιος i en l'altra Λουκᾶς, — en fan un diminutiu de *Lucius*.

Segons Sant Pau (*Col.*, IV, 14), Sant Lluc era un metge molt estimat d'ell (ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός), i company del seu apostolat. Per les salutacions de la carta a Filemon (v. 24), sabem que romania a Roma amb Sant Pau durant el seu primer captiveri; i per la segona Epístola *ad Timotheum* (IV, 11) sabem que l'acompanyava encara en el segon i darrer.

Seguint la relació dels *Actes*, en la segona part dels quals Sant Lluc parla en primera persona, com a testimoni ocular dels fets, ell s'ajuntà a Sant Pau en el segon viatge, a Troas (*Act.*, XVI, 10) i l'acompanyà fins a Filips. Ací Sant Lluc deixa de parlar en primera persona fins que l'Apòstol torna novament a Filips després d'haver visitat Tessalònica, Berea, Atenes i Corint. Sant Lluc torna a acompanyar a Sant Pau de Filips a Troas, Milet, Tir, Tolemaida, Cesarea i Jerusalem. Altra vegada els trobem de companys en el viatge de Sant Pau a Roma (*Act.*, XXVII, 1) vers l'any 61. Entre la primera i la segona captivitat romana, ignorem la vida que menà el fidel auxiliar de l'Apòstol dels gentils.

Sant Lluc era d'origen grec, ho demostra amb el seu llenguatge correctíssim, sovint clàssic, com el pròleg del seu Evangeli i l'anomenat diari de viatge que són considerats com peces antològiques. A més, se'l descobreix més informat de la literatura i de la vida grega i romana que de la jueva. La primitiva tradició cristiana l'anomena «prosecutor» i «cooperarius apostolorum, maxime autem Pauli» (St. Iren., III, 14, 1). El Cànon de Muratori afegeix que era «iuris studiosus» i que en caràcter de tal «cum eo Paulo... secum adsumisset»; el «iuris studiosus» ve a ésser *assessor* jurídic (παράπομπτος) o conseller jurídic que podia servir a l'Apòstol en les seves defenses judicials, essent tal vegada per això que se l'endugué a Roma. Segons Eusebi (*H. E.*, III, 4, 6) Sant Lluc era antioquè.

Sobre la seva mort, poca cosa se sap de cert. El Calendari de l'Església africana, Gaudenci (s. IV), Gregori Nazanzià i alguns altres el cataloguen entre els màrtirs. Els Martirologis grecs i llatins no l'hi posen.

Objecte del llibre

Diguem dos mots sobre la finalitat que es proposà Sant Lluc en escriure els *Actes dels Apòstols*, anomenats en la versió catalana medieval *Feyts dels Apòstols*.

Deixem de banda, evidentment, tot l'emfarfec bibliogràfic dels crítics que fan història amb el propòsit deliberat d'establir idees preconcebudes, a les quals volen adaptar els documents i àdhuc els fets. El propòsit de l'Autor l'hem de deduïr de la seva obra i de les seves paraules.

En el pròleg (I, 1, 2), Sant Lluc declara l'intent de continuar la relació escrita en el seu Evangeli, en el qual cercà de contar les coses amb ordre des de bell començament. Ara, doncs, constata com els Apòstols, rebut l'Esperit Sant, han estat els testimonis de Jesús, primer a Jerusalem mateix, després a tota la Judea i la Samaria i, més tard, fins als darrers termenals del món. D'aquesta manera els Apòstols han complert el manament de N. S. Jesucrist (I, 8).

Sant Lluc fa, doncs, la història de la propagació del Cristianisme, de la qual es dedueix que l'Esperit Sant ha guiat les gestes apostòliques enmig de tots els perills i de totes les oposicions. La finalitat del llibre no és apologètica, sinó senzillament històrica, encara que els fets historiats facin, d'ells mateixos, l'apologia del Cristianisme primitiu i heroic.

Això es veu clarament tenint a la vista el plan del llibre que és com segueix:

Primera part: *L'Església entre els jueus* (I, 3-VIII, 3). — Després de la narració de l'Ascensió del Senyor i de l'elecció del dotzè apòstol, que ve a ésser com la preparació de l'Església, l'Autor conta com es constituí aquesta (II, 1-47) després de l'adveniment de l'Esperit Sant, com augmentà i es confirmà prodigiosament per la predicació i els miracles (III, 1-V, 16) i finalment com fou perseguida d'una manera aferrissada per la Sinagoga (V, 17-VIII, 3).

Segona part: *L'Església s'estén entre els gentils* (VIII, 4-XII, 25). — La comunitat cristiana, destriada de la Sinagoga es propaga entre els no jueus, començant amb la conversió dels samaritans, de l'etiòpic i del centurió Corneli (VIII, 4-XI, 18), i l'establiment de l'església antioquena (XI, 19-30). La segona part acaba amb la partença de Sant Pere. Fins ací el principal protagonista és el Príncep dels Apòstols, per la qual cosa alguns anomenen aquesta secció *Acta Petri*.

Tercera part: *L'Església entre els gentils* (XIII, 1-XXVIII, 31). — Tota aquesta part conté els viatges apostòlics de Sant Pau que és, com si diguéssim, la narració de l'extensió franca i definitiva del Cristianisme entre els pobles gentils. El primer viatge (XIII, 1-XIV, 27) acaba amb el concili apostòlic (XV, 1-35); el segon (XV, 36-XVIII, 22) comprèn la funda-

ció de les esglésies de l'Àsia Menor, Macedònia i Grècia. El tercer (XVIII, 23-XXI, 16) acaba amb la captivitat de Sant Pau.

L'Autor fineix el seu llibre deixant encara Sant Pau a Roma, durant el bienni de la seva primera captivitat; per tant, el llibre fou lliurat al públic l'any 62. Sant Pau, alliberat, visqué encara cinc anys. En aquesta època cal posar el viatge a Espanya, segurament a la Tarraconense; després tornà a Macedònia, Àsia. etc., i finalment tornà a Roma on fou decapitat per amor al Crist l'any 67, durant la primera gran persecució decretada per Neró.

* * *

Per la transcripció del text grec hem adoptat l'edició de H. Vogels (2.ª ed., Düsseldorf, 1922), feta a base del *receptus*. Preferim aquesta edició perquè a més d'ésser acuradissima i posterior a les de Nestle, Wescott-Hort, Tischendorf, etc., en l'aparell crític, s'ha tingut en compte principalment les versions Llatina i Siríaca, que tenen, indubtablement, més importància que les altres, l'Armena, Saídica, Etiòpica, Gòtica, etc. A més, és treballada directament damunt els còdexs grecs més importants, els quals són citats en les abreviatures anotades més avall. Sols hem canviat la distribució del text, sobretot quan es tracta de cites de l'A. T. que en l'original hebreu són versificades. I, encara, hem posat divisions i subdivisions titulars per tal de facilitar la comprovació de la seva correspondència amb la traducció catalana, la qual ha estat elaborada sobre el text grec, prenent per base la que els sis membres de la primera comissió de la F. B. C. feren del text de la Vulgata Clementina.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Praefatio avctoris

(C. I.) [1] Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, [2] ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο ἀνελήφθη·

PARS PRIMA

ECCLESIA APVD IVDAEOS

(I, 3-VIII, 3)

1. Ascensio Domini

[3] Οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσεράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·

[4] Καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου·

I. 2) ανελημφθη εντειλαμενος *D sy*^{hm} *sa* || εξελ.] + και εκελευσε κηρυσσειν το ευαγγελιον *D Aug sy*^{hm} (*sa*) || 4 συναλ.] + μετ αυτων *D e g p sy* || ηκουσα φησιν δια του στοματος μου *D** *aeth*

1-2. — Pròleg i dedicatòria a Teòfil. τὸν πρῶτον λόγον, *el meu primer llibre,* fa referència al terç Evangeli, dedicat també al mateix personatge. L'Evangeli de Sant Lluc conté, en efecte, la història de Jesús des del començ de la seva vida pública fins a l'Ascensió.

Alguns han cregut que aquest Teòfil, Θεόφιλε, és un nom simbòlic i significaria *cristià,* amat de Déu, o amador de Déu. Probablement, però, es tracta d'un personatge real i àdhuc d'un dignatari o magistrat romà, com ho indica el títol que li dóna en l'Evangeli (I, 3) de κράτιστε, òptim, que Sant Lluc dóna als governadors romans Fèlix (Act. Ap.

ACTES DELS APÒSTOLS

Pròleg de l'autor

(C. I.) [1]La primera narració, oh Teòfil, vaig fer-la de totes les coses que començà Jesús de fer i ensenyar, [2]fins el dia en què, havent donat per l'Esperit Sant ordenaments als apòstols que s'havia elegit, fou pres endalt:

PRIMERA PART

L'ESGLÉSIA ENTRE ELS JUEUS

(I, 3-VIII, 3)

1. L'Ascensió del Senyor

[3]Als quals també es mostrà vivent amb moltes proves després de la seva passió, apareixent-los durant quaranta dies i dient-los el pertocant al regne de Déu.

[4]I menjant amb ells, els intimà que no s'allunyessin de Jerusalem, ans esperessin la prometença del Pare: que oireu de mi. [5]Perquè Joan tal-

4 *a*, Lc. xxiv, 49; Io. xiv, 26; *b*, Mt. iii, 11; Mc. i, 8; Lc. iii, 16; Io. i, 26.

XXIII, 26; XXIV, 3) i Festus (XXVI 25).

3-4. — Un testimoni de la Resurrecció i resum dels esdeveniments dels quaranta dies que precediren l'Ascensió del Senyor. — Donant *moltes proves* de la Resurrecció, les quals han estat descrites pel mateix autor en l'Ev. XXIV, 38 ss.

Comparant les dues narracions, la dels Act. resulta més completa quant a la fixació del temps. — συναλιζόμενος, Vg. *conuescens*, menjar amb algú com a senyal d'unió. Allusió a l'Eucaristia. El sentit primitiu de la paraula és: *menjar aplegats i ésser junts*. Té el mateix significat que la *fracció del pa* del II, 42 i de l'episodi d'Emaús. — *que no s'allunyessin de Jerusalem*. Després

5 ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν πνεύματι βαπτισθήσεσθε ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. 6 Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; 7 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· οὐχ ὑμῶν ἐστιν γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, 8 ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρίᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.

9 Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. 10 καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθήσεσι λευκαῖς, 11 οἳ καὶ εἶπον· ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. 13 καὶ ὅτε εἰσῆλθον, εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνέβησαν οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἁλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. 14 οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ σὺν γυναιξὶν καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

5 αγιω βαπτισθ. και ο μελλετε λαμβανειν D^* *g t* || *fin.*] + εως της πεντηκοστες D^* *Aug sa* || 7 *inc.* και ειπεν *D gp t* || 9 καιτα ταυτα ειποντος αυτου νεφ. υπελαβ. αυτον και απηρθη *D sa* || *om.* των οφθαλμων *sa Aug* (*D*) || 10 εσθητι λευκη *D E al. g Aug* || 11 *om.* εις τον ουρανον 2° *D g* || 14 προσευχη] + και τη δεησει C^3 Ψ *al.* || γυν.] + και τεκνοις *D*

de la Resurrecció, Jesús havia dit als Apòstols d'anar a la Galilea; ara els ordena de no moure's de Jerusalem, car dins la ciutat santa calia inaugurar l'Església (Cf. Is., II, 3; Mich., IV, 2) i adverar la prometença feta de rebre l'Esperit Sant.

5. — *Batejats en l'Esperit Sant.* Així com en el baptisme de Joan el cos era immers en l'aigua, ells ho serien en l'Esperit Sant. βαπτίξειν, significa també rentar, purificar per una ablució, símbol de la purificació espiritual per l'Esperit Sant.

6. — *Ajuntat.* Continuació de l'assemblea del v. 4.

— *¿ Restabliu, per cas.* Forma hebraica que significa: *Digueu-nos si restabliu,* etc. La paraula Κύριος (Κύριε) sense article significa Déu, com en l'A. T.

7. — *No és cosa vostra.* No està en el vostre poder, semblant a Mc. XIII, 32. Els Apòstols parlen de l'establiment del Regne messiànic, no entès a la manera rabínica, sinó a la manera profètica (cf. Amos, IX, 11; Is. II, 4), i per això Jesús no corregeix del tot la idea dels Apòstols, ans els anuncia que la il·lustració els vindrà per l'Esperit Sant. No els pertoca ara de saber la idea de Déu, el que cal és

ment batejà en aigua, però vosaltres sereu batejats en Esperit Sant, no gaires dies després d'aquests. 6 Els qui s'havien ajuntat li preguntaren, doncs, dient: Senyor, ¿restabliu, per cas, en aqueix temps el regne a Israel? 7 Però ell els digué: No és cosa vostra de conèixer temps o avinenteses que el Pare s'ha reservat en el seu poder; 8 però rebreu virtut de l'Esperit Sant venint sobre vosaltres i sereu testimonis meus a Jerusalem i en tota la Judea i la Samaria i fins al terme de la terra.

9 I havent dit aquestes coses, veient-ho ells, s'elevà; i un núvol el sostragué als ulls d'ells. 10 I com s'estiguessin mirant de fit al cel, mentre ell se n'anava, heus aquí que se'ls posaren davant dos homes amb vestidures blanques, 11 els quals digueren: Homes galileus, ¿per què us esteu a mirar el cel? Aquest Jesús que d'entre vosaltres ha estat pres cap al cel, així vindrà talment com l'heu vist anant-se'n al cel.

12 Llavors tornaren a Jerusalem, des de la muntanya anomenada de les Oliveres, que és prop de Jerusalem, distant un camí de dissabte. 13 I havent entrat, pujaren a la cambra alta, on restaven, Pere i Joan, i Jaume i Andreu, Felip i Tomàs, Bartomeu i Mateu, Jaume d'Alfeu i Simó el Zelotes i Judas de Jaume. 14 Tots aquests eren perseverants concordement en l'oració, amb les dones i Maria, la mare de Jesús, i amb els germans d'ell.

8, Inf. II, 2; Lc. XXIV, 48.

que siguin els seus testimonis davant el món.

9. — Jesús i els seus, eixiren del cenacle i feren via a la muntanya de les Oliveres, el lloc de l'Ascensió. Jesús ressuscitat no podia morir, calia que, vivent, fos arrabassat. L'Ascensió és un dogma de fe perfectament establert en la Sagrada Escriptura. Cf. Act., II, 33; III, 21; I Ptr., III, 22; I Thes., IV, 14-16; Eph., I, 20, etc. Vegeu els llocs paral·lels. A més, consta explícitament en tots els Símbols de fe.

10. — *Dos homes.* Dos àngels en forma humana. Compareu aquest text amb Mt., XXVIII, 3; Mc., XVI, 5; Lc., XXIV, 4; Io., XX, 12.

11. — *Homes galileus!* Aquesta fórmula: Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, de factura clàssica, sovinteja en els Act.; indica respecte. — Sembla que els Apòstols foren els únics testimonis de l'Ascensió. Tots ells eren galileus, excepte Judes, jueu de Keriot, que ja no s'hi comptava.

12-13. — *Un camí de dissabte.* La distància permesa en dia de festa, segons les tradicions jueves: una mica més d'un km. — *Cenacle,* ὑπερῷον, cambra alta interior, probablement el mateix lloc on Jesucrist instituí la Sagrada Eucaristia, convertit en *domus orationis.* L'article τὸ fa suposar que era un lloc conegut.

Pere i Joan. — Els noms dels Apòstols estan disposats en ordre de categoria. Hi ha alguna diferència en l'ordre donat en el altres llocs paral·lels (Mt., X, 2-4; Mc., III, 14-19; Lc., VI, 14-16). Sant Pere, sempre, és posat el primer.

14. — *Maria, la mare de Jesús.* Anomenada a part per tal de distingir-la de les altres dones. La Verge Maria, així com els parents de Jesús, són sempre anomenats en el N. T. com formant un grup privilegiat entre els cristians.

2. Electio dvodecimi apostoli

15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡσεὶ ἑκατὸν εἴκοσι· 16 ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ἣν προεῖπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν τὸν Ἰησοῦν, 17 ὅτι κατηριθμημένος ἦν ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. 18 οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· 19 καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμάχ, τοῦτ' ἔστιν χωρίον αἵματος. 20 γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν·

«γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος
καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ,»
καί· «τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος.»

21 Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ᾧ εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, 22 ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἕνα τούτων.

23 Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. 24 καὶ προσευξάμενοι εἶπον· σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα λαβεῖν τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. 26 καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

15 αδελφ.] μαθητων *D E al.* || 16 δει *D lat* || γραφ.] + ταυτην *D E al. uet. lat sy* || 17 και] ος *D** || 18 αδικιας] + αυτου *D t sy*^{h*} || 20 αυτου 1°] αυτων *31. 34 al. t vg* || 21 ιησους χριστος *D al. Aug sy*^{h} || 23 και 1°] + τουτων λεχθεντων *E* || εστησεν *D* g Aug* || βαρναβαδ *D g p t aeth* || 25 τοπον 1°] κληρον ℵ *C*^{3} *E al. sy* || 26 αυτων *D E al.*

15. — *En aquells dies*. Entre l'Ascensió i la Pentecosta. — *Alçant-se Pere*. Després de l'absència de Jesús Sant Pere comença d'exercir les seves funcions de Cap de la comunitat cristiana. Ell és qui pren la paraula en les grans ocasions i porta la iniciativa.

18-19. — Segons bon nombre de crítics, aquests dos versets no formen part del discurs de Sant Pere, són, més aviat, addicions explicatives que dóna Sant Lluc.

20. — Sant Pere cita el Ps. LXIX. — *Lloc desert*, el que ocupava entre els

2. Elecció del dotzè apòstol

15 I en aquells dies, alçant-se Pere enmig dels germans, digué (la multitud de persones reunides, era vora cent vint): 16 Germans: Calia que s'acomplís l'escriptura que predigué l'Esperit Sant per boca de David sobre Judas, el qui fou capdavanter dels qui prengueren Jesús, 17 puix havia estat comptat entre nosaltres i li havia escaigut la part d'aquest ministeri. 18 Aquest, doncs, adquirí un camp amb la paga de la iniquitat i, caient de cara, esclatà pel mig i s'escamparen totes les seves entranyes. 19 I fou conegut de tots els habitants de Jerusalem, talment que aquell camp és anomenat en la llengua llur Hacèldama, ço és camp de sang. 20 Car és escrit en els llibres dels Salms:

Esdevingui desert el seu estatge
i no hi hagi qui en ell habiti,
i rebi un altre el seu ministeri.

21 Cal, doncs, que dels homes que vingueren amb nosaltres durant tot el temps en què anà i vingué entre nosaltres el Senyor Jesús, 22 començant del baptisme de Joan fins al dia en què fou pres endalt d'entre nosaltres; un d'aquests sigui fet amb nosaltres testimoni de la seva resurrecció.

23 I en proposaren dos: Josep, l'anomenat Barsabàs, que de sobrenom fou dit Just, i Matias. 24 I pregant digueren: Vós, Senyor, coneixedor del cor de tots, mostreu quin d'aquests dos heu elegit 25 per rebre el lloc d'aquest ministeri i apostolat, del qual es foravià Judas per anar al seu lloc propi. 26 I els donaren sorts, i la sort caigué sobre Matias i fou comptat amb els onze apòstols.

16*e*, Ps. LX, 10; Io, XIII, 18. 18*f*, Mt. XXVII, 7. 20*a*, Ps. LXVIII, 26; *b*, Ps. CVIII, 8.

Apòstols. ἔπαυλις αὐτοῦ, en sing. En el Ps. i Vg. està en plural, *commoratio eorum,* però gairebé tots els mss. grecs dels Actes i l'Itala conserven el sing.; Sant Pere fa aquí l'aplicació concreta del Ps. al cas de Judas. — ἐπισκοπὴν, Vg. *episcopatum,* el seu ministeri apostòlic, les seves funcions.

21. — Car remarcar la condició que s'exigeix per a ésser Apòstol, ço és, haver estat testimoni presencial de la vida de Jesús des del seu Baptisme fins a l'Ascensió, i ésser testimoni de la seva Resurrecció. Aquestes fites contenen el fons de la catequesi apostòlica.

26. — *Tiraren les sorts.* Per tal que l'elecció fos feta directament per Déu. És una manera sovint emprada en l'A. T.

SOLEMNIS CONSTITVTIO ECCLESIAE

1. Adventvs Spiritvs Sancti

(C. II.) [1] Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό· [2] καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι, [3] καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέν τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, [4] καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς. [5] Ἦσαν δὲ ἐν Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· [6] γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. [7] ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; [8] καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, [9] Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμεῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, [10] Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, [11] Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ; [12] ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες· τί θέλει τοῦτο εἶναι; [13] ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν.

II. 1 και εγενετο εν ταις ημεραις εκειναις του συνπληρ. τ. ημερ. τ. πεντ. οντων αυτων παντων επι *D* || 2 και 10] + ιδου *D* || 3 εκαθισαν ℵ* *D sy* || 4 πνευμα] + το αγιον *E lat*^{pler} *aeth* || 5 *inc.* εν ιερουσ. ησαν *D* || 6 οτι] και *D* || ηκουσεν ℵ *B al.* || τη ιδ. διαλ.] λαλουντας ταις γλωσσαις *D Aug sy* || 7 λεγ.] + προς αλληλους C^3D *E al. uet. lat sy* || 8) εκαστ. ακου. *E g t* || τον διαλεκτον ημ. *D** || 9 ιουδ.] *armeniam Tert Aug* || 12 αλλον] + επι τω γεγονοτι *D Aug sy*^{hm} || 13 διεχλευζον λεγοντες *D* || γλ. ουτοι μεμεστ. *D* (*vg*)

1. — *Pentecosta.* La festa de les Setmanes (Ex., XXXIV, 2) o de les Messes (Ex., XXIII, 16), cinquanta dies després de la Pasqua. Segurament el dia de la festa.

2. — *I de sobte.* Doble signe extern de l'efusió de l'Esperit Sant: un soroll com de vent impetuós i una mena de llengües de foc visible. — La casa on s'esdevingué el miracle no era el Temple, sinó el Cenacle de les reunions habituals. El soroll que es sentí per la ciutat féu aplegar la gent entorn d'aquella casa. — El foc, àdhuc en la literatura profana antiga, era considerat com el símbol de la presència de la

SOLEMNE CONSTITUCIÓ DE L'ESGLÉSIA

1. Adveniment de l'Esperit Sant

(C. II.) [1] I en acomplir-se el dia de la Pentecosta, eren tots concordement ajuntats. [2] I de sobte, es féu del cel un soroll com d'un vent impetuós que passava, i omplí tota la casa on s'estaven asseguts. [3] I els aparegueren unes llengües destriades com de foc, i es posaren sobre cadascun d'ells. [4] I tots foren omplerts d'Esperit Sant i començaren a parlar en altres llengües, tal com l'Esperit Sant els donava d'expressar-se. [5] I hi havia a Jerusalem uns habitants jueus, homes religiosos de tota nació que hi ha sota el cel. [6] I en haver-se fet aquell soroll, s'aplegà la multitud i restà confosa, puix cadascú els sentia parlant en la pròpia llengua. [7] I en foren esbalaïts i es meravellaren dient: Veieu, ¿no són tots aquests, els qui parlen, galileus? [8] Doncs, ¿com els sentim cadascú en la nostra llengua pròpia, en la qual hem nascut? [9] Partes i Medes i Elamites i els que habiten la Mesopotàmia, la Judea i la Capadòcia, i el Pont i l'Àsia, [10] la Frígia i la Pamfília, l'Egipte i les contrades de la Líbia devers Cirene, i els advinguts a Roma, [11] jueus i prosèlits, cretencs i àrabs, els sentim parlar les grandeses de Déu en les nostres llengües. [12] I tots eren esbalaïts i estaven perplexos, dient-se l'un a l'altre: ¿Què vol dir això? [13] D'altres, però, trufant-se'n, deien: És que són plens de most.

4c, Mt. III, 11; Mc. I, 8; Lc. III, 16; Io. VII, 39; Sup. I, 8; Inf. XI, 16; XIX, 6.

divinitat. Així, encara, és el símbol del testimoni que havien de donar de Jesús per la paraula.

4. — *Parlar en altres llengües.* És millor text que Vg: *uariis linguis.* És a dir, parlaren en llengües forasteres que no havien après, com indica el v. 6. No diu que tots parlessin totes les llengües ni tots la mateixa, sinó segons els inspirava l'Esperit Sant.

5. — *De tota nació.* Jerusalem era plena de forasters perquè s'esqueia ésser una de les festes més assenyalades de l'any.

9. — L'ordre de la enumeració és, més aviat, geogràfic; va d'orient a l'extrem occidental. — *La Judea.* Potser cal llegir la *Síria,* com Sant Jeroni. La inclusió de la Judea en aquest lloc no és gaire explicable, com tampoc ho és l'omissió de la Síria. És fàcil una errada de copista.

11. — *Prosèlits.* Estrangers de raça no jueva que havien adoptat la religió d'Israel.

13. — *D'altres.* La major part dels presents consideraren el fenomen inoït com una cosa de Déu; alguns maliciosos volgueran apaivagar l'entusiasme atribuint-ho al vi. — *Most,* aquí, no significa necessàriament vi novell.

2. Sermo Petri

14 Σταθεὶς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ
καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς· Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἰερου-
σαλὴμ πάντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά
μου. 15 οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε οὗτοι μεθύουσιν, ἔστιν γὰρ ὥρα
τρίτη τῆς ἡμέρας, 16 ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου
Ἰωήλ·

17 « καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός,
ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα,
καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγαθέρες ὑμῶν,
καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται,
καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται·
18 καίγε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου,
καὶ προφητεύσουσιν.
19 καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω
καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω,
αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ.
20 ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος
καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα,
πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ.
21 καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σω-
θήσεται. »

22 Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν
Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ
τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, κα-
θὼς αὐτοὶ οἴδατε, 23 τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ
ἔκδοτον διὰ χειρὸς ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλατε, 24 ὃν ὁ θεὸς ἀνέ-

14 τοτε σταθεις δε *D sy*^{p} || ενδ.] + αποστολοις *D g p t sy*^{p} || επηρεν] + πρωτος *D* (*E*) || απεφθ. αυτοις] ειπεν *D g p* (*sy*^{s}) || ⟩ παντες οι κατοικ. *D p g* || 17 ουσης ωρας της ημ. τριτης *D p t vg* || 16 *om.* ιωηλ *D Repart Hil Aug* || 17 εν τ. εσχ. ημ.] μετα ταυτ̀ *B sa* (*C al.*) || θεος] κυριος *D lat* || υμων 1° 2°] αυτων *D g Hil* || *om.* υμων 3° 4° *D Rebapt* || 18 *om.* εν τ. ημ. εκ. *D g Rebapt* || *om.* και προφ. *D p Tert Rebapt Prisc* || 19 *om.* αιμα — καπνου *D g p* || 20 *om.* και επιφ. ℵ *D g* || 21 *om. uers.* ℵ* || 22 δεδοκιμασμενον *D** || εις ημας *D al.* || αυτοι] υμεις παντες *E* (*g vg*) || 23 εκδοτ.] + λαβοντες *C*^{3} *D E P al.*

14. — *Pere amb els onze.* Aquesta distinció surt sempre en Act.: Pere, cap suprem; els onze, caps secundaris, i els fidels.

2. Sermó de Sant Pere

14 Però Pere amb els onze, avançant-se, alçà la seva veu i així els perorà:
Homes jueus i tots els que habiteu a Jerusalem, sigui-us això sabut i haveu
esment de les meves paraules. 15 Car no estan pas aquests, com vosaltres
sospiteu, embriagats, puix és l'hora terça del dia, 16 ans això és el que fou
dit pel profeta Joel:

17 I s'esdevindrà en els darrers dies, diu Déu,
que vessaré del meu esperit sobre tota carn,
i profetaran els vostres fills i les vostres filles,
i visions veuran els vostres minyons,
i somnis somniaran els vostres ancians.
18 I cert, sobre els meus servents i les meves serventes,
en aquells dies vessaré del meu esperit,
i profetaran.
19 I donaré prodigis dalt en el cel
i senyals baix en la terra,
sang i foc i vapor de fum.
20 El sol tornarà en tenebra
i la lluna en sang,
abans que vingui el dia del Senyor, gran i manifest.
21 I s'esdevindrà que tot aquell qui invocarà el nom del Senyor
serà salvat.

22 Homes israelites, escolteu aquestes paraules: Jesús el Nazarè, baró
demostrat per Déu a vosaltres amb miracles i prodigis i senyals, que Déu
ha fet per ell enmig vostre, com vosaltres mateixos sabeu, 23 a aquest,
lliurat per designi definit i previ coneixement de Déu, clavant-lo per

17 Is., xliv, 3; Ioel. ii, 28. 21 *e*, Rom. x, 13.

15. — *L'hora terça del dia*. Ço és, les nou del matí, segons la manera jueva de distribuir la jornada diürna.

La refutació que fa Sant Pere de la insidiosa suposició d'alguns dels presents, era terminant pels jueus, els quals en aquella hora no havien fet encara cap repàs, ni begut vi.

16. — *Dit pel profeta Joel*. — La citació presa del cap. III, 1-5, hebr. (II, 28-32 Vg.) és feta de memòria, però és exacta quant al sentit.

22. — Després de la referència profètica, que és com l'anunci d'una era nova que s'inaugura en aquells moments, Sant Pere exposa el fons del sermó, és a dir, la Resurrecció de aquell Jesús que ells occiren.

στησεν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. 25 Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν·

«προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός,
ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
26 διὰ τοῦτο ηὐφράνθη μου ἡ καρδία
καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου,
ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι,
27 ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδην
οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
28 ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς,
πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.»

29 Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. 30 προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ [τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν] καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, 31 προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ᾅδην οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν. 32 τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες· 33 τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεεν τοῦτο ὃ ὑμεῖς [καὶ] βλέπετε καὶ ἀκούετε. 34 οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός·

«εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
35 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.»

36 Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.

24 λυσας] + δι αυτου *E* || θαν.] αδου *D lat sy*^{p} || 25 κυρ.] + μου ℵ *D sy*^{p} || 30 οσφ.] κοιλιας *g p aeth, de praecordia d* || *om.* το κ. σαρκ. — χριστον ℵ *A B C 61. 95. 142 al. lat sy*^{p} || 31 εγκατ.] + η ψυχη αυτου *C*^{3} *E P sy*^{h} || 33 εξεχεεν] + *in nos p D* (υμιν) || τουτο (*om. D**)] + το δωρον *E p t sy* || υμεις] + και *B D 81 p* || 34 λεγει] ειρηκεν *D g*

24. — *Desfent les dolors de la mort.* Aquesta frase és una reminiscència del Ps. XVII (hebr. XVIII), 5. Aquest Ps. en comptes de *dolors,* posa *lligams,* que s'adiu millor amb *desfent* i que usà, probablement Sant Pere, el qual parlava en arameu. Sant Lluc, qui escrivia en grec, adoptà la forma ὠδῖνας dels LXX.

25. — *Car David diu d'ell.* El Ps. XV (hebr. XVI), 8-11, és directament messiànic. Sant Pere i els altres Apòs-

mans d'inics, l'occíreu. [24] Al qual Déu ressuscità desfent les dolors de la mort, per tal com era impossible que fos dominat per ella. [25] Car David diu d'ell:

Mirava sempre seguit el Senyor davant de mi,
puix ell és a la meva dreta perquè no trontolli.
[26] Per això s'és alegrat el meu cor
i ha exultat la meva llengua
i fins la meva carn reposarà en esperança,
[27] car no abandonareu la meva ànima en el llim,
ni permetreu que el vostre sant vegi corrupció.
[28] M'haveu fet conèixer camins de vida
i m'omplireu de joia amb la vostra faç.

[29] Barons germans, sobre el patriarca David sigui permès de dir francament davant vostre que morí i fou sepultat, i el seu sepulcre és entre nosaltres fins al present dia. [30] I essent profeta, i sabent que Déu amb juramment li havia promès d'asseure fruit del seu llom sobre el seu soli, [31] preveient, digué de la resurrecció del Crist que ni fou abandonat en el llim, ni la seva carn no veié corrupció. [32] A aqueix Jesús Déu l'ha ressuscitat, tots nosaltres en som testimonis. [33] Exalçat, doncs, per la destra de Déu i havent rebut del Pare la prometença de l'Esperit Sant, ha escampat això que vosaltres veieu i sentiu. [34] Car David no pujà pas als cels, però ell diu:

Digué el Senyor al meu Senyor: seu a la meva dreta
[35] fins que posaré els teus enemics per escambell dels teus peus.

[36] Sàpiga, doncs, ben segur tota la casa d'Israel que Déu va fer Senyor i Crist a aquest Jesús que vosaltres crucificàreu.

25, Ps. xv, 8. 29, I Reg. II, 10. 30, Ps. CXXXI, 11. 31, Ps. xv, 10; Isf. XIII, 35; 34, Ps, CIX, 1.

tols, en totes les allocucions adreçades als jueus, empren cites de l'Escriptura, la qual era, per a ells, la màxima autoritat doctrinal.

27. — *En el llim.* Sojorn dels morts. Hebr. *xeol*, gr. ᾅδης.

29. — *Morí... i el seu sepulcre és entre nosaltres.* San Pere demostra que la profecia davídica es refereix a Jesús. Així com David ha suportat la corrupció del sepulcre, Jesús no, perquè ha ressuscitat. L'un sepulcre tanca encara les despulles del rei, l'altre és buit.

El sepulcre de David estava emplaçat dins els murs de Jerusalem, prop la porta de Siloe (Neh., II, 15-16). En temps de Sant Jeroni es conservaven encara els restes (Epist., XLVI). Flavi Josep en parla en *Ant. Jud.*, VII, 15, 3; XIII, 8, 4: *De Bel. Iud.*, I, 2, 5.

33. — *La destra de Déu.* Sinònim de «l'omnipotència de Déu».

3. VITA FIDELIVM

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον
καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· τί ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελφοί;
Πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς· 38 μετανοήσατε, φησὶν, καὶ βαπτισθήτω
ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν
ὑμῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. 39 ὑμῖν γάρ ἐστιν
ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσιν τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν
προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.
40 Ἑτέροις τε λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο, καὶ παρεκάλει αὐτοὺς
λέγων· σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης·
41 Οἱ μὲν οὖν ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προ-
σετέθησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυφαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι· 42 ἦσαν δὲ
προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλά-
σει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς.
43 Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος· πολλὰ δὲ τέρατα καὶ σημεῖα διὰ
τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο ἐν Ἱερουσαλήμ, 44 φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάν-
τας· καὶ πάντες δὲ οἱ πιστεύσαντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον
ἅπαντα κοινά, 45 καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ
διεμέριζον αὐτὰ πᾶσιν, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. 46 καθ' ἡμέραν
τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον
ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας,
47 αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν, ὁ δὲ
κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν [τῇ ἐκκλησίᾳ] ἐπὶ τὸ
αὐτό.

37 *inc.* τοτε παντες οι συνελθοντες και ακουσ. *D sy*^{hm} || και τινες εξ αυτων ειπαν *D* || *om.* λοι-
πους *D g Aug* || τι] + ουν *D g Aug* || αδ.] + υποδειξατε ημιν *D uet. lat sy*^{hm} || 38 του κυριου ιησου
χριστου *D E al. p Lucif Aug sy* || εις αφεσ. αμαρτιων (*om.* υμων) *D E P al. uet. lat* || 39 ημιν . . τεκν.
ημων *D Aug* || 41 ουν] + ασμενως *E P al. Aug sy* || αποδ.] πιστευσαντες *D* || 42 αποστ.] + εν ιε-
ρουσαλημ *D* || 43 *om.* εν ιερουσ. — 44 παντας και *B D E al. sy* || 45 και οσοι κτ. ειχον η υπ *D*
sy^{p} || 45. 46) πασιν καθ ημεραν *D** *g p* || 46 *inc.* παντες τε προσεκαρτερουν εν τ. ι. και κατ οικους
επι το αυτο κλωντες τε αρτ. *D* || 47 λαον] κοσμον *D* || *om.* τη εκκλ. ℵ *A B C G al.*,) επι το αυτο
εν τ. εκκλ. *D*

42. — *La fracció del pa.* Significa, en els escrits apostòlics, l'Eucaristia, com tradueix en aquest lloc la versió Siríaca Pesxito.

44. — *I tots els creients eren units.* Així com en el v. 42 l'autor descriu la vida espiritual dels fidels, en aquest i ss. esmenta la vida collectiva. Eren *units,* agermanats, en concòrdia, no que visquessin plegats.

3. La vida dels fidels

37 I, havent sentit, es compungiren de cor i digueren a Pere i als altres apòstols: ¿Què farem, barons germans?

38 I Pere a ells: Penediu-vos i sigui batejat cadascun de vosaltres en el nom de Jesucrist per la remissió dels vostres pecats i rebreu el do de l'Esperit Sant. 39 Car per a vosaltres és la prometença i per als vostres fills i per a tots els de lluny, tots aquells que cridarà el Senyor Déu nostre.

40 I amb moltes altres paraules donà testimoni, i els exhortava dient: Salveu-vos d'aquesta generació torta.

41 Aquells, doncs, qui acolliren la seva paraula foren batejats; i en aquell dia foren agregades vora tres mil ànimes. 42 I eren assidus en l'adoctrinament dels apòstols i en la vida en comú, i en la fracció del pa i en les oracions.

43 I temor fou en tota ànima; i molts prodigis i senyals eren fets a Jerusalem pels apòstols i gran temor hi havia en tothom. 44 I tots els creients eren units i tenien comunes totes les coses. 45 I venien les possessions i els béns, i els repartien entre tots, segons cadascú havia menester. 46 I constants unànimement cada dia en el temple i partint el pa en les cases, prenien el nodriment amb joia i simplicitat de cor, 47 lloant Déu i essent grats a tot el poble. I el Senyor adjuntava cada dia a la unió els qui se salvaven.

46. — *Partint el pa en les cases.* Ací, ἄρτον, sense article, significa, simplement, participació en els àpats ordinaris. No és la frase estereotipada κλάσις τοῦ ἄρτου. Cf. Act., XX, 7, 11; I Cor., X, 16.

47. — *Els qui se salvaven.* Els qui havien acomplit els dos preceptes de penediment de cor i de baptisme (v. 38), imposats per N. S. Jesucrist (cf. Mt., IV, 17; Mc., XVI, 16; Lc., XXIV, 47), entraven a la via de salvació. Vg. tradueix: «Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum», com els millors mss. grecs. El text *receptus* afegeix τῇ ἐκκλησίᾳ que en el nostre està entre [ ].

Amb la recapitulació dels vv. 37-47, l'autor clou una perícope i continua la història del desenvolupament de l'Església.

CONFIRMATIO ECCLESIAE

1. Petrvs clavdvm sanat

(C. III.) [1] Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. [2] καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· [3] ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. [4] ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ εἶπεν· βλέψον εἰς ἡμᾶς.

[5] Ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν.

[6] Εἶπεν δὲ Πέτρος· ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει.

[7] Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν αὐτόν· παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αἱ βάσεις αὐτοῦ καὶ τὰ σφυδρά, [8] καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. [9] καὶ εἶδεν πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν· [10] ἐπεγίνωσκον δὲ αὐτόν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

2. Petrvs praedicat popvlo

[11] Κρατοῦντος δὲ αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην συνέδραμεν πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος ἔκθαμβοι.

[12] Ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν· ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί

III. 1 *inc.* εν δε ταις ημεραις ταυταις πετρ. *D p* || ιερον] + το δειλεινον *D* || 2 *inc.* και ιδου *D** *syp* || 3 ος] ουτος ατενισας τοις οφθαλμοις αυτου και *D h* || *om.* λαβειν *D P h Lucif syp* || 4 εμβλεψας . . . ατενισον *D* || 5 επειχ.] ατενισας *D* || 6 *om.* εγειρε και ℵ *B D sa* || 7 και παραχρ. εσταθη και εστερ. *D h* || 8 περιεπ. χαιρομενος, *om.* περιπ. και εξαλλομ. και *D* (*E*) *h* || 11 εκπορευομενου δε του πετρου και ιωανου συνεξεπορευετο κρατων αυτους. οι δε θαμβηθεντες εστησαν εν τη στοα *D h* || 12 αποκριθεις δε ο π. ειπεν προς αυτους *D* (*g*)

1. — *L'hora de l'oració, la de nona.* És a dir, a les tres de la tarda, quan s'oferia el sacrifici. Les altres hores destinades a la pregària eren la tèrcia i la

CONFIRMACIÓ DE L'ESGLÉSIA

1. Sant Pere guareix el coix

(C. III.) [1] I Pere i Joan pujaven al temple a l'hora de l'oració, la de nona. [2] I un home que era coix des del ventre de la seva mare hi era portat i el posaven cada dia a la porta del temple l'anomenada Formosa, per demanar almoina als qui entraven en el temple. [3] El qual, veient Pere i Joan que anaven a entrar en el temple, els pregava per rebre'n almoina. [4] Però Pere esguardant-lo de fit, junt amb Joan, digué: Mira'ns.

[5] I ell els estava atent, esperant que en rebria alguna cosa.

[6] Però Pere digué: Argent ni or no tinc, però el que tinc, això et dono: En el nom de Jesucrist, el Nazarè, alça't i camina.

[7] I agafant-lo per la mà dreta, l'alçà, i al moment li foren afermades les plantes dels peus i els turmells. [8] I d'un salt es posà dret i caminava i entrà amb ells en el temple caminant i saltant i lloant Déu. [9] I tot el poble el veié caminant i lloant Déu. [10] I el reconeixien que era el que seia a captar a la porta Formosa del temple i s'ompliren de meravella i d'estupor pel que li era esdevingut.

2. Sant Pere predica al poble

[11] I agafant ell amb la mà Pere i Joan, el poble, meravellat, corregué tot alhora envers ells al pòrtic anomenat de Salomó.

[12] I veient-ho Pere, es posà a parlar al poble: Homes israelites, ¿per

sexta, ço és, les nou del matí i migdia. Aquest horari s'ha conservat en la Litúrgia cristiana.

El fet relatat en aquests versets 1-10 té una gran importància, perquè fou el pretext que provocà el començ de la lluita entre l'Església naixent i la Sinagoga, el resultat de la qual fou l'expansió del Cristianisme que Sant Lluc anirà historiant.

No s'indica la data precisa del fet, però es dedueix que s'esdevingué quan els fidels formaven una comunitat a part, ben coneguda del poble i de les autoritats jueves.

2. — *Porta... Formosa*. La porta oriental exterior que donava a l'atri de les dones, per la qual tothom havia de passar. Fl. Jos. l'anomena *porta corintiana,* perquè estava recoberta d'aram de Corint *(Ant. Iud.,* XV, 11). S'anomenava també porta de Nicanor, potser perquè Judas Macabeu hi féu clavar la mà d'aquest alexandrí, general de Demetri I Soter.

θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; 13 ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν· 14 ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, 15 τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. 16 καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. 17 καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· 18 ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν, παθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ἐπλήρωσεν οὕτως. 19 μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, 20 ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Χριστὸν Ἰησοῦν, 21 ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν. 22 Μωϋσῆς μὲν εἶπεν ὅτι «προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. 23 ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου ἐξολεθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.» 24 καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. 25 ὑμεῖς ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ· «καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. 26 ὑμῖν πρῶτον ἀναστήσας ὁ θεὸς τὸν παῖδα αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

12 ως] + ημων τη *D p* || 12 τουτο πεποιηκοτων *D gp* || 13 ιησουν χριστον *D h* || παρεδ.] + εις κρισιν *D hp sy*^{hm} (*E*) || *fin.*] + αυτον θελοντος *D* || 14 ηρν.] εβαρυνατε *D Iren* || ητησ.] + μαλλον *E sy*^{hm} || φονεα] + ζην και *E h Aug* || 16 τουτον θεωρ. κ. οιδ. οτι *D** || 17 ανδρες αδ. επισταμεθα οτι υμεις μεν κ. α. επραξ. πονηρον *D h* (*gp sy*^{hm}) || 18 α] ο *D h* || 20 επελθωσιν *D* || αναψ.] + υμιν *E* (*h Tert sy*^{ph}) || 21 *om.* απ αιωνος *D al. ghp arm* || 22 ειπεν] + προς τους πατερας ημων *D 13 gp* (*al.*) || 24 *om.* δε *D lat sy*^{p} || 25 πατ. ημων ℵ* *CEP sy*^{h} *sa* || 26 *om.* αυτον *D ghp* || ευλογουντας *D*, + και αγιαζοντα *43. 81*

13. — *El seu fill Jesús* (τὸν παῖδα). Alguns tradueixen: *el seu servidor,* i troben en aquesta frase una allusió al *servidor de Jahvè* d'Isaïas (XLII, 1), ço és, el Messias. παῖς significa alhora servent i fill. Nosaltres, com Vg. i Sir., preferim la segona accepció.

14. — *El sant i just.* Amb article en l'original, que significa el sant i el just per excellència, el Messias. En els ver-

què us meravelleu d'això? ¿ni per què us fixeu en nosaltres, com si per pròpia virtut i religió l'haguéssim fet caminar? 13 El Déu d'Abraam i d'Isaac i de Jacob, el Déu dels nostres pares, ha glorificat el seu fill Jesús, el que vosaltres lliuràreu i negàreu a la faç de Pilat, mentre ell jutjava alliberar-lo. 14 Però vosaltres negàreu el sant i just i demanàreu que us fos donat en gràcia un home homicida, 15 i occíreu l'autor de la vida, el qual Déu ressuscità d'entre els morts, de què nosaltres som testimonis. 16 I per la fe del seu nom, a aquest que vosaltres veieu i coneixeu, el seu nom ha afermat, i la fe que d'ell prové li ha donat aquesta sanitat complida a la vista de tots vosaltres. 17 I ara, germans, sé que ho féreu per ignorància, com també els vostres magistrats. 18 Però el que Déu predigué per boca de tots els profetes, que el seu Crist patiria, així ho ha complert. 19 Penediu-vos, doncs, i convertiu-vos, perquè siguin esborrats els vostres pecats. 20 Per tal que vinguin temps de refrigeri de davant la faç del Senyor, i enviï el qui d'abans us ha estat destinat, Jesucrist, 21 a qui convé que el cel aculli fins als temps de la restauració de totes les coses, els quals anuncià Déu per boca dels sants profetes seus des dels antics segles. 22 Moisès certament digué: Un profeta suscitarà el Senyor Déu vostre d'entre els vostres germans, com jo; a ell escoltareu en totes les coses que us dirà. 23 I s'esdevindrà que tota ànima que no escoltarà aquell profeta, serà exterminada del poble. 24 I tots els profetes de Samuel en avant, tants com han parlat han anunciat també aquests dies. 25 Vosaltres sou els fills dels profetes i de l'aliança que estatuí Déu amb els vostres pares, dient a Abraam: I en la teva semença seran beneïdes totes les famílies de la terra. 26 A vosaltres primerament, Déu, havent suscitat el seu fill, l'envià per beneir-vos, només que es converteixi cadascú de les vostres maldats.

13*a*, Mt. XXVII, 20; Mc. XV, 11; Lc. XXIII, 18; Io. XVIII, 40. 22*b*, Dt. XVIII, 15. 25*c*, Gn. XII, 3.

sets 13-15. Sant Pere remarca l'antítesi entre el tracte de Déu i el d'Israel respecte de Jesús.

20. — *Per tal que vinguin.* Aquest v. en Vg. queda una mica incomplet: «ut cum uenerint tempora...» — *Us ha estat destinat.* Vg. posa: «qui praedicatus est uobis». — *Temps de refrigeri,* ço és, la glòria eterna, segons es dedueix del context.

22. — *Moisès certament digué.* Cf. Dt., XVIII, 15-19. Aquesta profecia és, certament, messiànica.

25. — *Vosaltres sou els fills dels profetes i de l'aliança.* Vg. «filii prophetarum et testamenti.» Doble hebraisme que significa que a ells, abans que tot, s'adreça la promesa messiànica, per la qual cosa han d'acceptar el Messias Jesús, el qual ha estat enviat per Déu per tal que es converteixin de llurs maldats. — *Dient a Abraam.* Cf. Gn., XXII, 18; i Gal., III, 8, 16.

3. Effectvs miracvli et praedicationis

(C. IV.) [1]Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, [2]διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, [3]καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. [4]πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε.

4. Petrvs et Ioannes ante synedrivm

[5]Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς ἐν Ἰερουσαλήμ, [6]καὶ Ἄννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, [7]καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο· ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς;

[8]Τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, [9]εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, [10]γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής.

[11]Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. [12]καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

[13]Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπ-

IV. 1 λαον] + τα ρηματα ταυτα *D (E) gh p* || αρχιερεις *B C arm* || *om.* και ο στρατ. τ. ιερ. *D* || 2 αναγγελ. τον ιησουν εν τη αναστασει *D* || 3 επεβαλ. . . . . και] επιβαλοντες *D h* || επαυριον *D* || 4 *om.* τον λογον *A h* ||) αριθμος τε εγεν. *D h* || *om.* ωσει ℵ *A al. t vg* || 5 αυριον ημεραν συνηχθησαν οι αρχοντες κ. οι πρεσβυθεροι και γραμματεις *D bo* || 6 καιφας κ. ιωναθας *D g (p)* || 8 *om.* του ισρ. ℵ *A B al. vg* || *fin.*] + ακουσατε *E al. g Cypr sy*^{p} || 9 ανακρ.] + αφ υμων *D E uet. lat sy* || 10 του κυριον ιησου *E h* || υμων] + σημερον *E* || *fin.*] + και εν αλλω ουδενι *E h sy*^{hm} || 12 *om.* η σωτηρ. *D p* || 13 *om.* και ιδιωτ. *D*

1. — *Batlle del temple.* στρατηγὸς. Vg. «magistratus». El cap dels sacerdots i levites que tenia cura de mantenir l'ordre en el temple. — *Els saduceus.* En aquella època els saduceus havien acaparat els alts càrrecs sacerdotals.

3. Els efectes del miracle i de la predicació

(C. IV.) [1]I tot parlant ells al poble, se'ls presentaren els prínceps dels sacerdots i el batlle del temple i els saduceus, [2]enutjats que ensenyessin el poble i anunciessin en Jesús la resurrecció d'entre els morts, [3]i posaren les mans sobre ells i els posaren en presó fins l'endemà, puix ja era tard. [4]I molts dels qui havien sentit el parlament cregueren, i el nombre dels homes esdevingué de vora cinc mil.

4. Sant Pere i Sant Joan davant el Sinedrí

[5]I succeí l'endemà que es congregaren els caps llurs i els ancians i els escribes a Jerusalem, [6]i Anàs, el gran sacerdot, i Caifàs, i Joan, i Alexandre, i tots quants eren de llinatge pontifical, [7]i posant-los al mig, preguntaven: ¿En quina virtut o en quin nom heu fet això vosaltres?

[8]Llavors Pere, ple d'Esperit Sant, els digué: Caps del poble i ancians: [9]Si nosaltres pel benefici fet a un home malalt, som avui demandats en virtut de qui aquest ha estat guarit, [10]sia sabut de tots vosaltres i de tot el poble d'Israel que en el nom del Senyor nostre, Jesucrist el Nazarè, que vosaltres crucificàreu, que Déu ressuscità d'entre els morts, en ell aquest ha comparegut guarit davant vosaltres.

[11]Ell és la pedra viltinguda per vosaltres, els edificadors, la qual ha esdevingut cap de l'angle, [12]i no és en cap altre la salvació, puix altre nom sota el cel no hi ha, donat entre els homes, en el qual hàgim de salvar-nos.

[13]I veient la fermesa de Pere i Joan, havent-se informat que eren homes illetrats i vulgars, es meravellaven; i els reconeixien que havien estat

11*a*, Ps. CXVII, 22; Io. XXVIII, 16; Mt. XXI, 42; Mc. XII, 10; Lc. XX, 17; Rom. IX, 33; I Ptr. II, 7.

La seva secta no creia en la resurrecció. Cf. Mt., XXII, 23 i llocs paral.

3. — *Puix ja era tard.* El miracle s'esdevingué a les tres de la tarda (III, 1); els fets posteriors devien durar més de tres hores, car *era tard* significa que passaven de les sis (hora undècima) i, segons els reglaments jueus, d'aquesta hora en avant no es podien veure causes judicials. En el procés de Jesús, però, passaren per damunt de tot.

4. — *Vora cinc mil.* Aquest miracle i la subsegüent predicació de Sant Pere convertiren al Cristianisme prop de dues mil persones. Cf. II, 41. Això havia d'enutjar forçosament la casta levítica, com es veurà en els vv. 5-21.

11. — *Ell és la pedra.* Citació messiànica del Ps. CXVII (hebr. CXVIII), 22. Jesús mateix se l'havia aplicat poc abans de la seva mort. Cf. Mt., XXI, 42-45.

εγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, 14 τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν.

15 Κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· 16 τι ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι' αὐτῶν, πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι· 17 ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων.

18 Καὶ καλέσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.

19 Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς· εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε· 20 οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν.

21 Οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι· 22 ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσεράκοντα ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

5. Oratio fidelivm

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. 24 οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ εἶπον· δέσποτα, σὺ [ὁ θεὸς] ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, 25 ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυὶδ παιδός σου εἰπών·

«ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη
καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

14 ειχον] + ποιησαι η *D h* || 15 inc. *tunc assecuti iusser. h* || απαχθηναι D^{er} *h* || 17 πλεον τι *D p* || λαον] + τα ρηματα ταυτα *E g (h) p* sy^{hm} || *om.* απειλη ℵ *A B D 25. 40 vg* sy^{p} || 18 συνκατατιθεμενων δε αυτων τη γνωμη φωνησαντες αυτους παρηγγειλαντο κατα το μη *D g h* sy^{hm} || 19 ει τουτο υμιν δικ. φαινεται *E* ||) μαλλον ακουειν *E p t vg* || 20 *om.* μη *D* || 21 μη ευρισκ. αιτιαν *D p* sy^{p} || δια] φοβουμενοι *E* || 22 *om.* τουτο D^{er} *g p* || 24 ακου.] + και επιγνοντες την του θεου ενεργειαν *D* || *om.* ο θεος ℵ *A B t vg* || 25 ος δια πν. αγ. δια τ̣υ στομ. λαλησας δ. παιδ. σ. *D* (*lat*)

19. — *Si... és cosa justa d'escoltar a vosaltres.* ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, a la faç de Déu, en el judici de Déu, que és la norma de la conducta humana. — La resposta de Sant Pere, per bé que indirecta, és d'una força introntollable. És el

amb Jesús; [14] veient així mateix que era amb ells l'home que havia estat guarit, no tenien res amb què contradir.

[15] I ordenant-los de sortir fora del consell, deliberaven ells amb ells, dient: [16] ¿Què farem a aquests homes? Perquè, que un miracle evident ha estat fet per ells, és cosa palesa a tots els habitants de Jerusalem, i no ho podem negar. [17] Però perquè no s'escampi més entre el poble, commineu-los amb amenaça de no parlar més en aquest nom a cap home.

[18] I havent-los cridats, els intimaren que de cap manera no es posessin a la boca el nom de Jesús, ni en ell ensenyessin.

[19] Responent, però, Pere i Joan, els digueren: Si a la faç de Déu és cosa justa d'escoltar a vosaltres més que a Déu, judiqueu-ho vosaltres, [20] car nosaltres, el que hem vist i oït, no podem pas no dir-ho.

[21] Llavors ells, havent-los tornat a amenaçar, els deixaren lliures, no trobant com castigar-los a causa del poble, puix tothom glorificava Déu per allò que havia succeït. [22] Car de més de quaranta anys era l'home en qui aquest miracle de la curació havia estat fet.

5. L'oració dels fidels

[23] I, alliberats, vingueren vers els seus i els anunciaren totes les coses que els prínceps dels sacerdots i els ancians els havien dit. [24] I ells, havent-ho oït, elevaren concordement la veu envers Déu, i digueren: Senyor, vós qui féreu el cel i la terra i la mar i totes les coses que en ells hi ha, [25] qui per l'Esperit Sant, de boca del nostre pare David, servent vostre, diguéreu:

¿Per què s'han arremorat les nacions
i els pobles han meditat coses vanes?

25 *b*, Ps. II, 1.

refús definitiu d'obeir els homes quan aquests contradiuen els manaments de Déu.

20. — *Car nosaltres.* Els testimonis de Jesús, qui d'Ell havien rebut el precepte de predicar en nom seu, accepten, d'ara en avant, la lluita amb la Sinagoga. La meravellosa eficàcia del proselitisme apostòlic està en aquest testimoni: *el que hem vist i oït, no podem pas no dir-ho.*

25. — *Qui per l'Esperit Sant.* Aquesta introducció a la referència que es fa del Ps. II té munió de variants. La frase grega que donen els mss. més autoritzats resulta una mica complicada, com si algú hagués posat la mà en l'estil àtic ordinari en Sant Lluc. La versió de Vg.: «qui Spiritu Sancto, per os patris nostri David, pueri tui, dixisti» sembla una correcció per a aclarir el text.

26 παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ
κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.»

27 Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῴδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, 28 ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώρισεν γενέσθαι. 29 καὶ τὰ νῦν, κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, 30 ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ.

31 Καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας.

6. Caritas fidelivm

32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. 33 καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34 οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων 35 καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδετο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. 36 Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως, 37 Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

7. Poena formidolosa Ananiae et Saphirae

(C. V.) 1 Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ

27 *om.* εν τη πολ. ταυτη *P 1. 31 al.* || 30 *om.* σου 1° *ABdg* || 31 *fin.*] + παντι τω θελοντι πιστευειν *DE Iren Aug* || 32 μια] + και ουκ ην διακρισις εν αυτοις ουδεμια *D (E) h* || 34 κτητ.] + ησαο *D arm* || *om.* υπηρχον ℵ* *D*e *arm* || 35 ενι εκαστω *D*ετ *egp* || 36) κυπρ. λευ *D* || 37 αγρ.] χωριου *D*

31. — *I quan hagueren pregat, tremolà el lloc.* Déu donà un senyal extern per tal que tinguessin la certesa que llur pregària havia estat acceptada. La moció de l'Esperit Sant els donava l'ardidesa que havien demanat.

[26] S'han alçat els reis de la terra
i els prínceps s'han ajuntat a la una
contra el Senyor i contra el seu Crist.

[27] Car verament en aquesta ciutat s'ajuntaren contra el vostre sant fill Jesús, que vós ungíreu, Herodes i Ponç Pilat amb els gentils i els pobles d'Israel, [28] per fer totes les coses que la vostra mà i el vostre designi predefiniren que fossin fetes. [29] I ara, Senyor, mireu les amenaces llurs i doneu als vostres servents de parlar amb tota fermesa la vostra paraula, [30] estenent la vostra mà perquè guariments i miracles i prodigis siguin fets pel nom del vostre sant fill Jesús.

[31] I quan hagueren pregat, tremolà el lloc on eren congregats i foren tots omplerts d'Esperit Sant i proclamaven la paraula de Déu amb fermesa.

6. La caritat dels fidels

[32] I la multitud dels creients tenia un sol cor i una sola ànima, i ni un no deia que li era pròpia cap de les coses que li pertanyien, sinó que els eren comunes totes les coses. [33] I amb gran vigor els apòstols retien el testimoni de la resurrecció de Jesucrist Senyor Nostre, i gràcia abundant era sobre tots ells. [34] Car no hi havia entre ells cap indigent; perquè tots els qui eren posseïdors de camps o de cases, ho venien i portaven el preu de les coses venudes, [35] i el posaven als peus dels apòstols, i era distribuït un per un, segons cadascú en tenia fretura. [36] Així Josep, dit pels apòstols de sobrenom Barnabàs, que s'interpreta fill de consolació, levita, xiprià de llinatge, [37] un camp que tenia, el vengué i portà el diner i el posà als peus dels apòstols.

7. El càstig d'Ananias i Zafira

(C. V.) [1] I un home, de nom Ananias, amb Zafira la seva muller,

32.— *I la multitud dels creients.* Aquesta secció (IV, 32-V, 16) és una recapitulació i un resum global de la vida que menaven els primers cristians: la comunitat de béns, la caritat mútua i la rectitud; l'autor fa ressaltar el contrast entre la manera d'obrar de Barnabàs i la d'Ananias.

36. — *Fill de consolació.* El sobrenom Βαρνάβας, ve de l'arameu. L'expressió és hebraica i significa l'home que amonesta i sap consolar.

ἐπώλησεν κτῆμα, 2καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικός, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν.

3Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος· Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; 4οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενεν καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ θεῷ.

5Ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξεν· καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας. 6ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

7Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς εἰσῆλθεν.

8Ἀπεκρίθη δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ Πέτρος· εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε;

Ἡ δὲ εἶπεν· ναί, τοσούτου.

9Ὁ δὲ Πέτρος πρὸς αὐτήν· τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ καὶ ἐξοίσουσίν σε.

10Ἔπεσεν δὲ παραχρῆμα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. 11Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

8. Ecclesiae mirabile incrementvm

12Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ· καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος· 13τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός·

14Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· 15ὥστε καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς

V. 3 αν.] προς ανανιαν *D* Ψ *vg* || επειρασεν *Epiph vg* || 4 σου ποιησαι πονηρον τουτο *D* (*sa*) || 5 *inc.* και ευθεως ακουων *E* || τουτ.] + παραχρημα *D p* || 6 δε] + παραχρημα *E* || 8 ειπε μοι ει] ερωτησω σε ει αρα D^{gr} || 9 ανδρ. σου] + εισταναι *E* || 10 εξεν.] συνστειλαντες εξηνεγκαν και D^{gr} $\mathfrak{g}^{p^{1}}$ || 12 απαντ.] + εν τω ιερω *D* (*E*) || σαλομ. ℵ *lat* || 13 και ουδεις τε λειπ. *D t sy* || 15 ασθ. + αυτων *D p*

2. — *I sostragué part del seu preu.* El pecat d'Ananias fou la mentida. Era

vengué una possessió, [2]i sostragué part del seu preu, a gratcient de sa muller, i portant-ne una part, la posà als peus dels apòstols.

[3]I digué Pere: Ananias, ¿per què Satanàs ha omplert el teu cor per mentir a l'Esperit Sant i sostreure del preu del camp? [4]¿Per ventura, guardant-te'l, no restava per a tu; i, venut, no era en el teu poder? ¿Per què has posat en el teu cor aquesta acció? No has mentit pas als homes, sinó a Déu.

[5]I en oir Ananias aquestes paraules, caigué i expirà. I gran temor nasqué en tots els qui ho sentien. [6]I alçant-se els joves, l'amortallaren, i emportant-se'l, el sepultaren.

[7]I transcorregué un espai com de tres hores i la seva muller, ignorant l'esdevingut, entrà.

[8]I li digué Pere: Digues-me, si és per tant que heu donat el camp. I ella digué: Sí, per tant.

[9]I Pere a ella: ¿Com és que us heu convingut per temptar l'Esperit del Senyor? Mira a la porta els peus dels que han sepultat el teu marit i se t'enduran a tu.

[10]I al moment caigué davant dels seus peus i expirà. I entrant els joves, la trobaren morta i se l'endugueren i la sepultaren al costat del seu marit. [11]I gran temor s'esdevingué a tota l'església i a tots els qui oïen aquestes coses.

8. Admirable creixença de l'Església

[12]I per les mans dels apòstols eren fets molts miracles i prodigis en el poble i eren tots unànimes al pòrtic de Salomó. [13]I dels altres ningú no gosava a ajuntar-s'hi, però el poble els enaltia.

[14]I més i més creients s'ajuntaven al Senyor, multitud d'homes i dones, [15]talment que treien els malalts a les places i els posaven en lliteres i

lliure de vendre o no, de donar-ho tot o de donar-ne una part, i va voler fer el després amb un engany.

6. — *I alçant-se els joves.* El mot νεώτεροι significa simplement els més joves, no denota cap càrrec particular.

11. — *A tota l'església.* És la primera vegada que Sant Lluc empra el mot *església*, ἐκκλησία, no en el sentit de simple assemblea, sinó designant la comunitat de tots els fidels, com una societat perfectament autònoma i destriada de la Sinagoga.

12. — *Pòrtic de Salomó.* A la part exterior del temple. Potser els havien tret de les Sinagogues.

καὶ τιθέναι ἐπὶ κλιναρίων καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. 16 συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς Ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.

PERSECVTIO ECCLESIAE CRESCENTIS

1. Flagellatio apostolorvm

17 Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου 18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας [αὐτῶν] ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ.
19 Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς ἐξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπεν· 20 πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. 21 ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκον.

Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. 22 οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ· ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν 23 λέγοντες ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὕρομεν. 24 ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ τε στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἂν γένοιτο τοῦτο. 25 παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες, οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. 26 Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτούς, οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, μὴ λιθασθῶσιν·

27 Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς λέγων· 28 παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἰερουσαλὴμ

15 τιθ.] + εμπροσθεο αυτω *E* || *fin.*] + απηλλασσοντο γαρ απο πασης ασθενειας ως ειχεν εκαστος αυτων *D* (*E*) *p* (*g*) || 16 φεροντες] + μεθ εαυτων *E* || 17 *inc.* και ταυτα βλεπων αναστ. ο αρχ. *E* inc. *annas autem p* || 18 *fin.*] + και επορευθη εις εκαστος εις τα ιδια *D* || 19 τοτε δια νυκτ. αγγ. κυρ. *D sy*^{p} || 22 υπηρ.] + και ανοιξαντες την φυλακην *D al. pt vg sy*^{h} || εν τ. φυλ.] εσω *D* || και αναστρ. *D gp* || 24 αρχ.] + εθαυμαζον και *E* || γενοιτο] θελοι ειναι *E* || 26 στρατ.] + εν τω ιερω *E* (*p*) || *om.* ου *D** || φοβουμενοι *D*^{gr} (*h*) || 27 ιερευς *D g* || λεγων] + ου *D*^{gr} *E P al. sy*

17. — *Llavors.* En aquesta secció (v. v. 17-42), Sant Lluc conta la per-

baiards, perquè, venint Pere, almenys la seva ombra toqués algun d'ells.
16 I acudia també la multitud de les ciutats dels encontorns de Jerusalem,
portant malalts i turmentats d'esperits immunds; i tots ells eren guarits.

PERSECUCIÓ DE L'ESGLÉSIA

1. Flagellació dels Apòstols

17 Llavors alçant-se el gran sacerdot i tots els qui eren amb ell, que era
la secta dels saduceus, s'ompliren de gelosia, 18 i posaren les mans sobre
els apòstols i els posaren en la presó pública.

19 Però un àngel del Senyor durant la nit obrí les portes de la presó i
fent-los sortir, digué: 20 Aneu i constituïts en el temple, digueu al poble
totes les paraules d'aquesta vida. 21 I ells, havent-ho oït, entraren al temple
a punta de dia i ensenyaven.

I havent arribat el gran sacerdot i els qui eren amb ell, convocaren
el consell i tot el senat dels fills d'Israel i enviaren a la presó perquè els
duguessin. 22 Però arribats allí els agutzils, no els trobaren a la presó; i
tornant-se'n, en donaren compte, 23 dient: La presó, l'hem trobada tan-
cada amb seguretat total, i els guardes estant-se davant les portes, però,
quan hem obert, no hem trobat ningú dintre. 24 Havent sentit aquestes
paraules, el batlle del temple i els prínceps dels sacerdots, en foren perple-
xos, què pogués ésser això. 25 Arribant llavors un, els anuncià: Heus
aquí que els homes que posàreu en la presó s'estan en el temple ferms i
ensenyant el poble. 26 Llavors anant-hi el batlle amb els agutzils els
portà, no pas amb violència, car temien el poble, que no els apedreguessin.

27 I havent-los portats, els presentaren al consell i el gran sacerdot els
interrogà, dient: 28 Manament exprés us férem de no ensenyar en aquest

secució de les autoritats jueves contra l'Església, motivada per l'increment que aquesta prenia entre el poble. — ζήλου, gelosia, rivalitat, emulació, enveja.

20. — *Les paraules d'aquesta vida.* Les doctrines referents a la salvació per Jesucrist. «Vós teniu les paraules de la vida eterna», havia dit Sant Pere al Senyor. Cf. Jo., VII, 62.

28. — *En aquest nom.* De Jesús, que el gran sacerdot no vol ni pronunciar.

τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

29 Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον· πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. 30 ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου· 31 τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. 32 καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

33 Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο καὶ ἐβούλοντο ἀνελεῖν αὐτούς. 34 Ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι, εἶπέν τε πρὸς αὐτούς. 35 ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλλετε πράσσειν. 36 πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ προσεκλίθη ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡς τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη. καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. 37 μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. 38 καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἄφετε αὐτούς· ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. 39 εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτούς, μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε.

40 Ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυσαν. 41 Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀτιμασθῆναι·

42 Πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

29 αποκρ. — ειπον] ο δε πετρος ειπεν προς αυτους D^* || *fin.*] + *ille autem ait deo et dixit petrus ad eum* $h(g)$ || 30 ιησουν] + τον παιδα αυτου E || 31 δεξια] δοξη $D\,h(?)\,gp\,sa$ || *fin.*] + εν αυτω $D\,hp\,sa$ || 32 μαρτ.] + παντων $D\,hp$ || 33 ακουσ.] + ταυτα $E\,g\,vg\,sy^{ph}$ || 34 εκ του συνεδριου $D\,E\,hp$ || ανθρ.] αποστολους $D\,FHP$ *al. sy* ||) τους αποστ. εξω $D(h)$ || 35 αυτους] τους αρχοντας και τους συνεδριους $D\,sa\,(h)$ || απο των ανθρωπων τουτων $E\,g\,hp$ || 36 εαυτον] + μεγαν $\aleph\,ABCH$ *al.* $(D)\,h\,g\,sy^{p}$ || ανηρεθη . . . διελυθησαν] διελυθη αυτος δι αυτου $D^*(p)$ || 37 *om.* παντες $D\,g\,hp$ || 38 νυν] + (εισιν) αδελφοι $(D)\,dh$ || αφετε] εασατε $D\,EHP$ *al.* || αυτους] + μη μιαναντες τας χειρας υμων $(D\,E)\,h$ || 39 αυτους] + ουτε υμεις ουτε βασιλεις ουτε τυραννοι. απεχεσθε ουν απο των ανθρωπων τουτων $D\,(E)$ *al.* $h\,sy^{h}$ || *om.* και $D\,p\,sy$ || 40 διερ.] + αυτους $E\,d$ || λαλ.] + τινι $E\,h\,(g)$ || 41 ουν] + αποστολοι D *al.* sy^{h}

33. — *Es corsecaven.* διεπρίοντο en actiu (διαπρίω) vol dir trencar, partir en dos, etc.; en el passiu, significa corsecar-se, torturar-se, esquinçar-se. Vg. « dissecabantur ».

34. — *Gamaliel.* No era el president

nom. I heus aquí que heu omplert Jerusalem de la vostra doctrina i voleu fer caure sobre nosaltres la sang d'aquest home.

29 I responent Pere i els apòstols, digueren: Cal obeir a Déu abans que als homes. 30 El Déu dels nostres pares ressuscità Jesús, que vosaltres occíreu penjant-lo en un lleny. 31 A aquest, Déu amb la seva destra exalçà príncep i salvador, per tal de donar penediment a Israel i remisió de pecats. 32 I nosaltres som testimonis d'aquestes coses, i també l'Esperit Sant, que Déu ha donat a tots aquells qui l'obeeixen.

33 I ells, sentint això, es corsecaven i pensaven matar-los. 34 Alçant-se, però, en el consell un fariseu, de nom Gamaliel, doctor de la llei, honorat de tot el poble, manà que per un moment fossin trets fora els homes, 35 i els digué: Barons israelites, pareu compte amb vosaltres, respecte d'aquests homes, què aneu a fer. 36 Puix abans d'aquests dies, sorgí Teudes, dient que era algú, al qual es decantà un nombre d'homes de vora quatre-cents; i ell fou occit, i tots els qui el creien es dissolgueren i foren reduïts a no-res. 37 Després d'aquest sorgí Judas, el Galileu, en el dia de l'empadronament, i s'endugué bastanta gent darrera, i també ell morí, i tots els qui el creien es dispersaren. 38 I ara jo us dic: Guardeu-vos de tocar aquests homes, i deixeu-los, car si aquest designi o aquesta obra és d'homes, es desfarà, 39 però si és de Déu, no els podreu dissoldre; no sigui que sigueu mai trobats lluitant contra Déu.

40 I s'hi avingueren, i cridant els apòstols, després d'assotar-los, els ordenaren de no parlar en el nom de Jesús i els deixaren anar. 41 Ells, doncs, se n'anaren joiosos de davant el Consell, per tal com havien estat considerats dignes d'ésser ultratjats pel nom.

42 I cada dia, en el temple i per les cases, no paraven d'ensenyar i evangelitzar el Crist Jesús.

del Sinedrí, sinó un doctor (rabban) de molta anomenada.

36. — *Puix abans d'aquests dies.* Gamaliel abona el seu argument amb dos fets històrics que tots recordaven. El Teudes d'ací no és el mateix de Fl. Jos. *(Ant. Jud.,* XX, 5, 1.) La revolta contada per l'historiador jueu s'esdevingué en temps de Cúspius Fadus (any 44-46), mentre Gamaliel, el qual parlava pels volts del 41, cita un fet anterior a aquesta data. Teudes devia ésser un dels molts agitadors que s'alçaren després de la mort d'Herodes.

37. — *Judes, el Galileu.* L'empadronament al·ludit fou probablement el de l'any 4-6 ab. de J. C.

40. — *Després d'assotar-los.* La flagel·lació era el càstig donat ordinàriament en les sinagogues per alguna transgressió de la Llei. En aquest cas, els Apòstols són assotats en plena sessió del consell per haver predicat a Jesús contra la prohibició del Sinedrí.

41. — *Pel nom.* S'entén, de Jesús.

42. — *I cada dia.* En aquest v. Sant Lluc resumeix en dos mots l'actuació del apòstols després dels esdeveniments

2. Electio septem diaconorvm

(C. VI.) 1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθ ημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν.

2 Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθήτῶν εἶπον· οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. 3 ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ πλήρεις πνεύματος [ἁγίου] καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· 4 ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.

5 Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους, καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, 6 οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

3. Lapidatio Stephani diaconi

8 Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. 9 ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας συνζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, 10 καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. 11 τότε ὑπέβαλον ἄν-

VI. 1 *fin.*] + εν τη διακονια των εβραινων *D (h)* || 2 ειπ.] + προς αυτους *D (h)* || 3 τι ουν εστιν αδελφοι. επισκεψ. εξ υμων αυτων ανδρ. *D h (p)* || *om.* αγιον ℵ *B D 137 al. gp vg* || 4 δε εσομεθα . . . προσκαρτερουντες *D lat.* || 5 λογος] + ουτος *D h sy (g)* || πληθ.] + των μαθηνων *D h* || πληρης ℵ *A C* D E H al.* || 6 ουτοι εσταθησαν *D*^{gr} *p sy*^{p} || και] οιτινες *D*^{gr} || 7 θεου] κυριαυ *D E al. h p t sy*^{h} || 8 χαρ.] πιστεως *H P al. (E)* || *fin.*] + δια του ονοματος κυριου ιησου χριστου *D (E) 5. 13 al. lat* || 9 *inc.* καθ' ο ανεστ. τιν. *E t* || *om.* και ασιας *A D** || 10 και 10] οιτινες *D h t* || σοφ.] + τη ουση εν αυτω *D E h* || πνευμ.] + τω αγιω *D E uet. lat* || *fin.*] + δια το ελεγχεσθαι αυτους υπ αυτου μετα πασης παρρησιας. μη δυναμενοι ουν αντοφθαλμειν τη αληθεια *D (E h) t sy*^{hm}

relatats. Sense ésser molestats, ensenyaven públicament en el temple i en les cases on es reunien els grups cristians. Aquesta relativa llibertat fou deguda, sens dubte, al consell de Gamaliel.

1. — *I en aquells dies.* Aquesta frase significa algun temps després, potser l'any següent. — *Hel·lenistes.* Aquests eren jueus de raça, però no palestinesos, sinó de les colònies gregues de l'Asia Menor i de l'Egipte, els quals

2. Elecció dels set diaques

(C. VI.) 1 I en aquells dies, creixent el nombre dels deixebles, mormol hi hagué dels hellenistes contra els hebreus, perquè en el ministeri quotidià eren desateses llurs vídues.

2 Llavors els dotze, havent convocat la multitud dels deixebles, digueren: No és de raó que nosaltres, abandonant la paraula de Déu, servim a les taules. 3 Trieu-vos, doncs, germans, d'entre vosaltres set homes de bona testimoniança, plens d'Esperit i de saviesa, per constituir-los en aquest menester. 4 I nosaltres romandrem en la pregària i en el ministeri de la paraula.

5 I el raonament va plaure a tota la multitud; i elegiren Esteve, home ple de fe i d'Esperit Sant, i Felip i Pròcer i Nicanor i Timó i Pàrmena i Nicolau, prosèlit antioquè, 6 els quals dugueren a presència dels apòstols, i ells, havent pregat, els imposaren les mans.

7 I la paraula del Senyor creixia, i molt es multiplicava a Jerusalem el nombre dels deixebles. I una bona multitud de sacerdots obeïa a la fe.

3. Lapidació del diaca Sant Esteve

8 I Esteve, ple de gràcia i fortitud, feia prodigis i grans miracles en el poble. 9 Però s'alçaren alguns dels de la Sinagoga dita dels Afranquits i dels Cireneus i dels Alexandrins i dels de Cilícia i Àsia, discutint amb Esteve; 10 i no podien resistir a la saviesa i a l'Esperit amb què parlava.

parlaven en grec, a diferència dels natius del país, anomenats *hebreus* perquè parlaven en arameu. Els hellenistes, que foren els primers convertits (II, 40), formaven un nucli tan gran com els altres. — *Ministeri quotidià.* En la distribució de socorsos. Les vídues, mancades de protecció, eren socorregudes per la comunitat. Potser perquè eren forasteres no eren prou conegudes, ans desateses, pels encarregats de les distribucions. Per tal que fossin ateses, els apòstols creen set diaques escollits d'entre els hellenistes. Tota aquesta secció (VI, 1-7) ve a ésser un preàmbul a la narració del martiri del diaca St. Esteve.

2. — *Servim a les taules.* És a dir, ens dediquem a l'administració dels béns comuns i a la distribució de les almoines.

9. — *La Sinagoga dita dels Afranquits.* Probablement, els afranquits, junt amb els jueus de Cirene i d'Alexandria formaven una Sinagoga i els de Cilícia i Asia una altra. Els *afranquits*, Vg. «libertinorum», eren lliberts dels romans. Segurament eren els descendents dels jueus portats a Roma per Pompeu, l'any 63 ab. J. C., venuts per esclaus i més tard alliberats o afranquits i tornats a Jerusalem.

δρας λέγοντας ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν θεόν· 12 συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, 13 ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας· ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται λαλῶν ῥήματα κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου· 14 ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς. 15 καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

(C. VII.) 1 Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεύς· εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει;

2 Ὁ δὲ ἔφη· Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· 3 ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. 4 τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, 5 καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ οὐδὲ βῆμα ποδός, καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. 6 ἐλάλησεν δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· 7 καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσουσιν κρινῶ ἐγώ, ὁ θεὸς εἶπεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. 8 καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. 9 Καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, 10 καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. 11 ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Χαναὰν καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ

11 βλασφημιας ℵ D^{gr} *lat*^{pler} || 12 *inc.* και ταυτα ειποντες συνεκ *E* || *om.* επισταντ. ℵ || 13 ψευδ.] + κατα αυτου *D* || αγ.] + τουτου *BC al. t*$p^{(h)}$ || 15 και ητενιζον δε αυτω π. οι καθημενοι . . ˙ και ειδ D^{gr} || *fin.*] + εστωτος εν μεσω αυτων *Dh*^{t} || VII. 1 αρχ.] + τω στεφανω *DE uet. lat* || 3 συγ. σού] + και εκ του οικου του πατρος σου *E Aug* || 4 τοτε] + αβρααμ *D sy*^{ph} || κατοικ.] + και οι πατερες υμων οι προ υμων (*DE al.*) *sy*^{h} || 6 θεος] + προς αυτον *D* ||) κακωσ. . . . δουλωσ. *E* || αυτο] αυτους *Dgt vg* || 8 ισαακ 2°] + εγεννησεν *Ep sy*^{p} || 11 αιγ.] γην αιγυπτου *EHP al. de gp sy*^{h}

13. — *El lloc sant.* El Temple.

14. — *L'hem sentit dient.* Els acusadors desfiguren les paraules del diaca per tal que tinguin un regust de blasfè-

11 Llavors subornaren uns homes, que diguessin haver-lo sentit dient paraules blasfemes contra Moisès i contra Déu.

12 I commogueren el poble, i els ancians i els escribes; i tirant-s'hi sobre, l'agafaren i el dugueren al Consell, 13 I presentaren testimonis falsos que diguessin: Aquest home no para de dir paraules contra el lloc sant i la llei: 14 car l'hem sentit dient que Jesús, aqueix Nazarè, destruirà aquest lloc, i canviarà les usances que ens transmeté Moisès. 15 I mirant-lo de fit tots els qui seien en el Consell, veieren el rostre d'ell com el rostre d'un àngel.

(C. VII.) 1 Digué llavors el gran sacerdot: ¿Són així aquestes coses?

2 I ell digué: Germans i pares, escolteu: El Déu de la glòria s'aparegué al nostre pare Abraam, quan era a la Mesopotàmia, abans que habités a Caran, 3 i li digué: Ix de la teva terra, i del teu parentatge, i vina a la terra que et mostraré. 4 Llavors, sortint de la terra dels caldeus, habità a Caran. I d'allí, el traslladà, després de mort el seu pare, en aquesta terra, on ara vosaltres habiteu. 5 I no li donà heretat en ella, ni la petja d'un peu; però prometé de donar-la en possessió a ell, i a la seva semença després d'ell, ell no tenint fill. 6 I així parlà Déu: Que la seva semença viuria forastera en terra d'altri, i l'esclavitzarien, i la vexarien quatre-cents anys. 7 I nació a la qual serviran, jo la judicaré, digué Déu, i després d'això, sortiran i em serviran en aquest lloc. 8 I li donà l'aliança de circumcisió; i així engendrà Isaac, i el circumcidà al vuitè dia; i Isaac, a Jacob; i Jacob, als dotze patriarques. 9 I els patriarques, engelosits, vengueren Josep per a l'Egipte; i Déu era amb ell, 10 i el tragué de totes les seves tribulacions; i li donà gràcia i saviesa davant de Faraó, rei d'Egipte, i el constituí governador damunt l'Egipte i damunt tota la seva casa. 11 I vingué fam damunt tot l'Egipte i Canaan, i gran tribulació, i no tro-

3*a*, Gn. XII, 1. 6*a*, Gn. XV, 13. 8*b*, Gn. XVII, 10; *c*, Gn. XXI, 2. 4; *d*, Gn. XXV, 24. 26; *e*, Gn. XXIX, 32; XXXV, 22. 9*f*, Gn. XXXVII, 28. 10*g*, Gn. XLI, 37.

mia. Les seves paraules autèntiques les repetirà en el seu discurs, VII, 48.

15. — *Com el rostre d'un àngel.* Pot significar que la seva fesomia era imposant per la seva serena dignitat, o que hi havia en aquell moment un reflex sobrenatural que impressionava tots els qui l'esguardaven.

VII, 2. — *Abans que habités a Caran.* Mentre encara era a Ur dels Caldeus. — *Caran,* al S. d'Edessa.

3. — Cf. Gn., XII, 1, i també Gn., XI, 31; XV, 7.

5. — *Ni la petja d'un peu.* Metàfora que vol dir que Déu no li donà ni el més petit tros de terra, sinó que visqué com un foraster.

6. — *Quatre-cents anys.* Xifra rodona que escau en un parlament. En realitat foren 430, segons Ex., XII, 40 i Gal., III, 17.

πατέρες ἡμῶν. 12 ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σιτία εἰς Αἴγυπτον ἐξαπέστειλεν τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον· 13 καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ Φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ἰωσήφ. 14 ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. 15 καὶ κατέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, 16 καὶ μετετέθησαν εἰς Συχὲμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὼρ ἐν Συχέμ.

17 Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὡμολόγησεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, 18 ἄχρι οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. 19 οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας ἡμῶν τοῦ ποιεῖν τὰ βρέφη ἔκθετα αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. 20 Ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός· 21 ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. 22 καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. 23 Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσερακονταέτης χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. 24 καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. 25 ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. 26 τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλλασσεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπών· ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε· ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; 27 ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο αὐτὸν εἰπών· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; 28 μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; 29 ἔφυγεν δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο· 30 Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσεράκοντα ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος

12 δε] ουν D^{gr} *g* || 15 *om.* εις αιγ. *B* || 16 αβρ.] + ο πατηρ ημων *Ep* || 17 ομολ.] ωμοσεν *HP al. sy*^{ph}, επηγγειλατο *DE* || 18 *om.* επ αιγ. *DEHP al. g* || ηδει τον] εμνησθη του *DEgp* || 19 ουτος] και D^{gr} || *fin.*] + τον αρρενα *Eg* || 21 αυτου] + παρα τον ποταμον *D* (*E*) *sy*^{h} || 22 πασαν την σοφιαν *D* || 24 αδικ.] + εκ του γενους αυτου *DEg sy*^{ph} || 24 *fin.*] + και εκρυψεν αυτον εν τη αμμω *D* || 26 μαχ.] + και ειδεν αυτους αδικουντας *D* || τι ποιειτε ανδρ. αδ. ινα τι *D* || 29 *inc.* ουτως και εφυγαφευσεν μωφσην (*DE*) || 30 και μετα ταυτα πλησθεντων αυτω ετη *D* || αγγ.] + κυριου *DEHP al. p sy*

14. — *Setanta cinc ànimes*. Cf. Gn., XLVI, 27. El text grec dels LXX, que era el familiar a Sant Esteve, per tal com era fill de la Diàspora, dóna aquest nombre. El text hebreu i Vg. posen setanta.

baven queviures els nostres pares. [12] Però Jacob, havent oït que hi havia blat a Egipte, hi envià els nostres pares una primera vegada; [13] i la segona, Josep fou reconegut pels seus germans, i el seu llinatge fou palesat al Faraó. [14] I Josep envià a cridar Jacob, son pare, i tot el seu parentatge de setanta cinc ànimes. [15] I baixà Jacob a l'Egipte, i morí ell, i els nostres pares. [16] I foren traslladats a Siquem, i posats en el sepulcre que a preu d'argent comprà Abraam dels fills d'Hemor, a Siquem.

[17] I com s'anés acostant el temps de la promesa que Déu havia jurat a Abraam, el poble cresqué i es multiplicà a Egipte, [18] fins que un altre rei sorgí a Egipte, que no coneixia a Josep. [19] Aquest, oprimint amb engany el nostre llinatge, vexà els nostres pares per fer-los deixar expòsits llurs nadons, a fi que no visquessin. [20] En aquell temps nasqué Moisès, i era bell davant Déu, el qual fou nodrit tres mesos a casa del seu pare; [21] i essent ell expòsit, el recollí la filla de Faraó, i se'l nodrí com a fill. [22] I Moisès fou ensenyat en tota la saviesa dels egipcis, i era poderós en les seves paraules i obres. [23] Però quan se li acomplia l'edat de quaranta anys, li vingué al cor de visitar els seus germans, els fills d'Israel. [24] I havent-ne vist un que sofria injúria, el defensà, i féu venjança per aquell qui era oprimit, colpint l'egipci. [25] Ell es pensava que els germans entenien que per la seva mà Déu els donava salvació; però ells no ho entengueren. [26] L'endemà, barallant-se ells, se'ls presentà, i els tornava a la pau, dient: Homes, sou germans, ¿per què us injurieu l'un a l'altre? [27] Però el qui feia injúria al pròxim el repel·lí, dient: ¿Qui t'ha constituït príncep i jutge damunt de nosaltres? [28] ¿Tal vegada és que em vols matar tal com ahir matares l'egipci? [29] A aquesta paraula, Moisès fugí; i fou foraster en terra de Madian, on engendrà dos fills. [30] I complerts quaranta anys, li aparegué en el desert de la muntanya Sinaí un àngel en flama de

12*h*, Gn. XLII, 2. 13*i*, Gn. XLV, 3. 15*k*, Gn. XLVI, 5; *l*, Gn. XLIX, 32. 16*m*, Gn. XXIII, 16; L, 13; Ios. XXIV, 32. 17*n*, Ex. I, 7. 20*o*, Ex. II, 2; Hbr. XI, 23. 24*p*, Ex. II, 12. 26*q*, Ex. II, 13. 30*r*, Ex. III, 2.

16. — *I foren traslladats a Siquem.* S'entén *els nostres pares,* no Jacob, el qual fou enterrat en el camp de Macpelà, a l'Hebron (Gn., L, 13). — *Abraam.* Malgrat trobar-se aquesta lliçó en tots els mss. sembla que ha de dir Jacob per comptes d'Abraam, car, segons Gn., XXXIII, 19, fou Jacob qui comprà un camp a Siquem, als fills d'Hemor. Podria ésser una confusió textual del qui va resumir el discurs de Sant Esteve, com opina Jacquier. — *A Siquem.* La versió Vg. « filii Sichem » no és acceptada.

20. — *Era bell davant Déu.* És una forma hebraica de superlatiu, que significaria « molt bell », o bé una fórmula intensitiva: « extraordinàriament agradable, àdhuc a Déu. »

30-34. — *Un àngel en flama de foc.* Aquests vv. són un resum de Ex., III, 1-IV, 17. Una visió, un senyal de la presència divina, com es veu pels vv. ss.

ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. 31 ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασεν τὸ ὅραμα· προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι ἐγένετο φωνὴ κυρίου· 32 ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. 33 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ κύριος· λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐφ' ᾧ ἕστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. 34 ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. 35 Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς καὶ ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. 36 οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσεράκοντα. 37 οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς ὁ εἴπας τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. 38 οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν, 39 ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών· 40 ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί ἐγένετο αὐτῷ. 41 καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. 42 ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν· «μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσεράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος Ἰσραήλ; 43 καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος.» 44 Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει· 45 ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες

31 και προσερχ. *D gt vg* || εγ. φων. κυρ. (+ εκ του ουρανου *E*)] ο κυριος ειπεν αυτω λεγων *D* || 32 εγω] + ειμι *E d g p* || 33 ειπεν — κυρ.] εγενετο φωνη προς αυτον *D* || 34 και ιδων γαρ ειδ. *D* || αυτου *B D sy*^{p} || 35 δικ.] + εφ ημων ℵ *D al.* || λυτρ.] δικαστην ℵ* || 37 *om.* υμων ℵ* || *fin.*] + αυτου ακουετε *C D E lat sy* || 39 ω] οτι *D* || απεστραφησ. *D vg* || 40 ουτος] + ο ανθρωπος ℵ || 43 *om.* υμων *B D g sy*^{p} || ρομφα *B*, ρεμφαμ *D h vg* || επεκ.] επι τα μερη *D g* (*ep*) || *fin.*] + λεγει κυριος ο θεος παντοκρατωρ ονομα αυτου *sy*^{h} *al.*

42. — *Déu es girà i els lliurà.* Vg. « tradidit eos seruire. » Expressió hebr. que significa abandonar. Déu, abandonant-los a les veHeitats de llur cor,

foc d'un esbarzer. 31 Moisès, veient-ho, es meravellà de la visió; i com s'atansés per observar, es féu veu del Senyor, dient: 32 Jo sóc el Déu dels teus pares, el Déu d'Abraam, el Déu d'Isaac i el Déu de Jacob. Però Moisès, tremolós, no gosava a contemplar. 33 I li digué el Senyor: Deslliga el calçat dels teus peus; car el lloc on ets, terra santa és. 34 Jo he vist, ben cert, la vexació del meu poble que és a Egipte, i he oït llur gemegor, i he davallat per alliberar-los. I ara vina, i t'enviaré a l'Egipte. 35 A aquest Moisès que ells negaren dient: ¿Qui t'ha constituït príncep i jutge?, a aquest Déu envià príncep i redemptor per mà de l'àngel que li aparegué en l'esbarzer. 36 Aquest els tragué, havent fet prodigis i miracles en terra d'Egipte i en el mar Roig i en el desert quaranta anys. 37 Aquest és aquell Moisès que digué als fills d'Israel: Déu us suscitarà d'entre els vostres germans un profeta com jo. 38 Aquest és el qui, a l'assemblea en el desert, estigué amb l'àngel, que li parlava en la muntanya de Sinaí i amb els nostres pares; el qui rebé paraules vivents per donar-les a nosaltres. 39 Al qual no volgueren ésser obedients els nostres pares; ans el rebutjaren, i en llurs cors es giraren vers l'Egipte, 40 dient a Aaró: Fesnos déus que vagin davant nostre; car a aquest Moisès que ens tragué de la terra d'Egipte, no sabem què li ha succeït. 41 I en aquells dies feren un vedell; i oferiren sacrifici a l'ídol, i es gojaven en les obres de llurs mans. 42 I Déu es girà, i els lliurà a servir l'exèrcit del cel, com és escrit en el llibre dels Profetes: «¿Per ventura m'heu ofert víctimes i sacrificis quaranta anys en el desert, casa d'Israel? 43 I us heu emportat el tabernacle de Moloc, i l'astre del vostre déu Remfam, les figures que heu fet per adorar-les, i jo us trasmudaré més enllà de Babilònia.» 44 El tabernacle del Testimoni fou amb els nostres pares al desert, segons disposà el qui parlava a Moisès, de fer-lo segons el model que havia vist. 45 El qual també,

36*s*, Ex. VII, 8. 9. 10. 11. 14; *t*, Ex. XVI, 1. 37*u*, Dt. XVIII, 15. 38*a*, Ex. XIX, 3. 40*b*, Ex. XXXII, 1. 42*c*, Am. V, 25. 44*d*, Ex. XXV, 40. 45*e*, Ios. III, 14; Hbr. VIII, 9.

permeté que es lliuressin a l'adoració dels astres. — *Llibre dels Profetes* (Nebiim). La citació és treta d'Amós, V, 25-27, segons la versió grega dels LXX. — *Per ventura*. El sentit que donen molts exegetes a aquests versos d'Amós seria: Vosaltres m'heu ofert sacrificis i oblacions, *durant quaranta anys!* (fent recaure en *quaranta* anys l'èmfasi de l'interrogació irònica del profeta) — talment com al desert, malgrat els vostres sacrificis, fóreu exclosos de la terra promesa *durant quaranta anys*, així, malgrat els vostres sacrificis, en sereu expulsats. (Cf. Jacquier, *Les Actes*, p. 227.)

43. — *I us heu emportat el tabernacle de Moloc*. El baiard on els Ammonites portaven la imatge de llur déu. — *L'astre de... Remfam*. L'estela de Raifan Ῥαιφάν o Remfam com posa Vg.; ço és, de Saturn.

ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ
προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ· 46 ὃς εὗρεν
χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ.
Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. 48 ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειρο-
ποιήτοις κατοικεῖ· καθὼς ὁ προφήτης λέγει·

49 «ὁ οὐρανός μοι θρόνος,
ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου·
ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος,
ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
50 οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα;»

51 Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ
τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς.
52 τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν
τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς ἐγένεσθε, 53 οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διατα-
γὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.

54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. 55 ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἀτε-
νίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν
τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπεν· 56 ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους καὶ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. 57 κράξαντες δὲ
φωνῇ μεγάλῃ συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐ-
τόν, καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν. 58 καὶ οἱ μάρτυρες
ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου.
59 καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα· κύριε
Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. 60 θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ
μεγάλῃ· κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο
εἰπὼν ἐκοιμήθη. Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.

46) σκηνωμα ευρειν *D h* || θεω] οικω ℵ* *B D* || 48 *inc.* ο δε υψιστ. ου κατοικει εν *D gh(ℓ)* || 52 οι πατ. υμ.] εκεινοι *D (h)* || 54 ακουσαντες *D h* || 55 πληρ.] + πιστεως και ℵ *al. sy*ᵖ || ιησ.] + τον κυριον *D hp* ||) θεου εστωτα *D h* || 57 εκβαλ.] + αυτον *A 5. 13 al. hpt vg sy* || ελιθοβ.] + αυτον *D hpt sy* || 58 νεαν.] + τινος *D gpt sy*ᵖ || 60 inc. *quique iam deficiens t* || μεγ.] + λεγων *D lat*ᵖˡᵉʳ *sy*ᵖ

49-50. — *Soli m'és el cel.* Cit. d'Isaïas, LXVI, 1-2, segons el text dels LXX.

51. — *Durs de bescoll.* Sant Esteve, en aquest resum històric es defensa de l'acusació que se li feia d'ésser enemic del temple i del culte. Ara comença ell l'acusació contra els jueus responsables de la mort de Jesús.

52. — *¿ Quin dels profetes ?* Retret semblant al que Jesús adreçà a Jerusalem. Cf. Mt., XXIII, 37, i també II Par., XXXVI, 15-16. — *Del Just.* El Messias era el Just per antonomàsia.

53. — *Per ordenament d'àngels.* Aquesta expressió significa, segons la ment de Sant Esteve, com es dedueix del

havent-lo rebut els nostres pares, amb Josuè l'introduïren en la possessió de les nacions, que Déu llançà de la faç dels nostres pares, fins als dies de David, [46] qui trobà gràcia davant Déu, i demanà de trobar mansió per al Déu de Jacob. [47] Però fou Salomó qui li edificà casa. [48] Per bé que l'Altíssim no habita en obres de mans, com diu el profeta:

[49] Soli m'és el cel, i la terra escambell dels meus peus.
¿Quina casa m'edificareu? diu el Senyor;
¿o quin és el lloc del meu repòs?
[50] ¿No les ha fetes la meva mà, totes aquestes coses?

[51] Durs de bescoll i incircumcisos de cor i d'orelles, vosaltres sempre topeu contra l'Esperit Sant; com els vostres pares, així vosaltres. [52] ¿Quin dels profetes no han perseguit els vostres pares? I mataren els qui feien prenuncis sobre l'adveniment del Just, del qual ara vosaltres heu estat traïdors i homeiers; [53] que heu rebut la llei per ordenament d'àngels, i no l'heu servada.

[54] Oint aquestes coses, se'ls esqueixaven els cors i cruixien de dents contra ell. [55] I com fos ple d'Esperit Sant, fixant la vista en el cel, veié la glòria de Déu i Jesús dempeus a la dreta de Déu; [56] i digué: Heus aquí, veig els cels oberts, i el Fill de l'home dempeus a la dreta de Déu. [57] Llavors, clamant amb gran cridòria, es taparen les orelles, i envestiren unànimement contra ell. [58] I havent-lo tret fora de la ciutat, l'apedregaven: i els testimonis dipositaren llurs mantells als peus d'un minyó que s'anomenava Saule. [59] I apedregaven Esteve que invocava i deia: Senyor Jesús, rebeu el meu esperit. [60] I flectant els genolls, clamà amb forta veu, dient: Senyor, no els imputeu aquest pecat. I havent dit això, s'adormí. I Saule consentia a la seva mort.

46*f*, I Sm. XVI, 13; *g*, Ps. CXXXI, 5. 47*h*, I Rg. VI, 1; I Par. XVII, 12. 48*i*, Inf. XVII, 24. 49*k*, Is. LXVI, 1.

context, que els àngels foren com els ministres o intermediaris de Déu que trameteren la Llei a Moisès. Equivaldria doncs a «per mà dels àngels». Aquesta tradició jueva la trobem també en Gal. III, 19, i en Fl. Jos. *Ant. Iud.* XV, 5, 3.

56. — *Veig els cels oberts.* Sant Esteve, en un estat d'èxtasi, té una visió interior i subjectiva per moció de l'Esperit Sant, com les de l'Apocalipsi.

58. — *L'apedregaven.* Era el càstig donat als blasfems. Cf. Lv., XXIV, 14-16. Com que es tractava d'un afer exclusivament religiós, i no polític, el Sinedrí, potser, va prescindir de l'autorització del procurador romà, sense la qual no podia condemnar a mort. Sant Lluc no dóna tots els detalls del procés.

58.—*Un minyó que s'anomenava Saule.* Minyó, νεανίας, Vg. «adolescentis», en grec és un terme molt vague, que vol dir adolescent, jove, i anomenaven adolescents a joves bastant fets. Saule podia tenir de 20 a 30 anys.

60. — *S'adormí*, és a dir, morí. —

4. Persecvtio magna Ecclesiae

(C. VIII.) 1 Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρίας πλὴν τῶν ἀποστόλων.

2 Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ.

3 Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.

VIII. 1 μεγ.] + και θλιψις *D sa* || *fin.*] + οι εμειναν εν ιερουσαλεμ *D uet. lat*[pler] *sa*

4. Gran persecució contra l'Església

(C. VIII.) [1] Hi hagué, doncs, aquell dia gran persecució contra l'església que era a Jerusalem i tots es dispersaren per les contrades de la Judea i Samaria, llevat dels apòstols.

[2] I homes piadosos dugueren a enterrar Esteve, i feren gran plany sobre ell.

[3] Però Saule feia estralls en l'església; entrant per les cases i arrossegant homes i dones, els duia a la presó.

I Saule consentia en la seva mort. Encara que materialment no hi prengués part, aquesta frase indica que ell era l'atiador i l'inductor. Ell mateix ho declararà més tard en XXII, 20. — *Saule,* hebr. *Saül,* de la tribu de Benjamí; com a ciutadà romà prengué el cognom de Paulus.

3. — *Però Saule feia estralls.* El contrast entre la pietat dels qui enterraren Esteve i la fúria anticristiana del futur apòstol, és indicada per l'autor amb la partícula δέ, *però.* L'imperfect ἐλυμαίνετο indica que la persecució durà algun temps. Sobre l'actitud de Sant Pau, cf. II, 46; V, 42; Gal., I, 13.

PARS SECVNDA

ECCLESIA AD GENTES TRANSIENS

(VIII, 4-XII, 25)

1. Baptismvs et confirmatio Samaritanorvm

4 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. 5 Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς τὴν πόλιν τῆς Σαμαρίας ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. 6 προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. 7 πολλοὶ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν· 8 ἐγένετο δὲ πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

9 Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστάνων τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρίας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, 10 ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες· οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ καλουμένη μεγάλη. 11 προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγίαις ἐξεστακέναι αὐτούς. 12 ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. 13 ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεωρῶν τε σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας ἐξίστατο.

4 λογ.] + του θεου *Etw Aug* || 6 προσειχ. — οχλοι] ως δε ηκουον παν οι οχλοι προσειχον *D* sy^{p} || 8 χαρα τε μεγαλη εγενετο *D* sy^{p} || 10 *om.* παντες *HP al.* || *om.* καλουμ. *BLP al.* sy^{p} || 12 του φιλιππου ευαγγελιζομενου ℵ* *g* || θεου] κυριου ℵ* || 13 ην] + και *D** *g*

4. — *I llavors*. La persecució dispersà una part dels cristians, sens dubte els hel·lenistes, els quals propagaren la fe en Crist en les contrades properes no subjectes a la jurisdicció de les autoritats perseguidores. Sant Lluc co-

SEGONA PART

L'ESGLÉSIA S'ESTÉN ENTRE ELS GENTILS

(VIII, 4 - XII, 25)

1. Baptisme i confirmació dels samaritans

4 I llavors, els qui s'havien dispersat recorrien el país anunciant la paraula. 5 I Felip, havent baixat a la ciutat de Samaria, els predicava el Crist. 6 I paraven esment les multituds unànimement a les coses dites per Felip, en oir i en veure els miracles que feia. 7 Car en molts dels qui tenien esperits immunds, sortien aquests clamant amb forta veu, i molts paralítics i coixos foren guarits. 8 Hi hagué, doncs, un gran goig en aquella ciutat.

9 I en la ciutat hi havia d'abans un home, de nom Simó, que feia màgies i embadalia la gent de Samaria, dient que ell era algú gran; 10 al qual tots daven escolta, del petit al gran, dient: Aquest és la virtut de Déu, l'anomenada gran. 11 I se l'escoltaven, perquè per molt de temps els havia embadalits amb fetilleries. 12 Però quan hagueren cregut a Felip que evangelitzava sobre el regne de Déu i el nom de Jesucrist, homes i dones es batejaven. 13 I Simó també cregué, i havent estat batejat, era constantment amb Felip, i contemplant els miracles i grans prodigis que es feien, s'esbalaïa.

mença la narració de l'entrada dels gentils en l'Església pels fets de Samaria.

5. — *I Felip.* El diaca citat en VI, no l'apòstol.

10. — *Aquest és la virtut de Déu, l'anomenada gran.* Sembla que el sentit és: aquest és el representant més gran de Déu. És possible que la dita dels samaritans fos una fórmula de màgia, com se'n troben de semblants en els antics escriptors i en algunes inscripcions, com la de Saittai.

13. — *I Simó també cregué.* La fe d'aquest home (Cf. vv. 18, 19, 21) era purament illusòria. El que li interes-

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμαρία τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην, 15 οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἅγιον· 16 οὐδέπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. 17 τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον.

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα λέγων· 19 δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον.

20 Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. 21 οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἔναντι τοῦ θεοῦ. 22 μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· 23 εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.

24 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν· δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίζοντο.

2. Baptismvs aethiopis

26 Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον λέγων· ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος. 27 καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, 28 ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ καὶ ἀνεγίνωσκεν τὸν προφήτην Ἡσαΐαν.

29 Εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ.

16 ιησου χριστου *D* || 18 *om.* το αγιον ℵ *B sa* || 19 *inc.* παρακαλων και λεγων *D g p* || επιθω] + καγω *D p* || 23 ην (ευ) γαρ πικριας χολη και συνδεσμω θεωρω *D* || 24 ειπεν] + προς αυτους παρακαλω *D* (*g sy*^{h}) *fin.*] + κακων *E*, + ος πολλα κλαιων ου διελιμπανεν *D sy*^{hm} || 27 της βασ.] βασ. τινος *D* || *om.* ος 2° ℵ* *A C** *D** *lat* || 28 αναγινωσκων *D p t vg*

14 Havent oït, doncs, els apòstols que eren a Jerusalem que la Samaria
havia rebut la paraula de Déu, els enviaren Pere i Joan; 15 els quals,
havent arribat, pregaren per ells, a fi que rebessin l'Esperit Sant; 16 puix
que encara no havia davallat sobre cap d'ells; sinó que només eren bate-
jats en el nom del Senyor Jesús. 17 Llavors imposaven les mans damunt
d'ells, i rebien l'Esperit Sant.

18 Quan veié Simó que per la imposició de les mans dels apòstols era
donat l'Esperit Sant, els oferí diners, 19 dient: Doneu-me també a mi
aquest poder, perquè qualsevulla a qui imposi les mans, rebi l'Esperit Sant.

Però Pere li digué: 20 El teu diner vagi amb tu a perdició, puix has
cregut que el do de Déu s'adquireix amb moneda. 21 No hi ha per a
tu part ni sort en aquesta cosa; car el teu cor no és recte davant Déu.
22 Penedeix-te, doncs, d'aquesta teva maldat; i prega Déu si et serà,
per cas, perdonat aquest pensament del teu cor; 23 car en fel d'amargor i
en lligam d'iniquitat veig que tu ets.

24 I responent Simó, digué: Pregueu vosaltres per mi prop del Senyor,
a fi que no vingui sobre mi res del que heu dit.

25 I així, havent ells testificat i predicat la paraula del Senyor, tornaven a
Jerusalem, i evangelitzaven moltes viles dels Samaritans.

2. Baptisme de l'etíop

26 I un àngel del Senyor parlà a Felip, dient: Aixeca't, i vés envers
migjorn, al camí que baixa de Jerusalem a Gaza: aquest és desert. 27 I
aixecant-se, partí. I heus aquí que un home etíop, eunuc, àulic de Can-
dace, reina dels etíops, el qual tenia al seu càrrec tots els seus tresors, que
havia vingut a adorar a Jerusalem, 28 i se'n tornava, assegut en el seu carro,
i llegia el profeta Isaïas.

29 I l'Esperit digué a Felip: Atansa't, i junta't a aquest carro.

sava era fer miracles. Sobre aquest personatge, cf. Sant Ireneu, *Adu. Haer.*, I, 23; Eusebi, *Hist. Eccl.*, II, 6.

16. — *En el nom del Senyor Jesús.* És a dir, rebien el baptisme instituït per Jesucrist, per a distingir-lo del baptisme de Joan el precursor.

27. — *Un home etíop.* De l'Abissínia. — *Candace.* Segons Plini el Vell (*Hist. nat.*, VII, 29) aquest nom és un títol genèric donat a una sèrie de reines successives que governaren l'imperi de Meroè, al N. d'Etiopia, avui la Núbia i Abissínia.

30 Προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος Ἡσαΐαν
τὸν προφήτην, καὶ εἶπεν· ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις;
31 Ὁ δὲ εἶπεν· πῶς γὰρ ἂν δυναίμην ἐὰν μή τις ὁδηγήσει με;
Παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. 32 ἡ δὲ
περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη·

«ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη,
καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος,
οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ.
33 Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη·
τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;
ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.»

34 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν· δέομαί σου, περὶ
τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός;
35 ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς
γραφῆς ταύτης εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. 36 ὡς δὲ ἐπορεύοντο
κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος· ἰδοὺ ὕδωρ·
τί κωλύει με βαπτισθῆναι;
38 Καὶ ἐκέλευσεν στῆναι τὸ ἅρμα, καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ
ὕδωρ, ὅ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. 39 ὅτε δὲ
ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασεν τὸν Φίλιππον, καὶ
οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος, ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ
χαίρων. 40 Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγ-
γελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισαρείαν.

3. Conversio Savli

(C. IX.) 1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς
μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ 2 ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπι-
στολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς
ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἰερουσαλήμ.
3 Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, ἐξαίφ-
νης τε αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 4 καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν

31 *om.* γαρ *Egp sy*^{p} || 33 *om.* αυτου 1° ℵ *A B lat* || *om.* δε ℵ *A B C vg sy*^{h} || 36 *fin.*] + ειπεν δε αυτω ο φιλιππος. ει πιστευεις εξ ολης της καρδιας σου εξεστιν. αποκριθεις δε ειπεν. πιστευω τον υιον του θεου ειναι τον ιησουν χριστον (*uel simil.*) *E al. uet. lat sy*^{h} || 39 πνευμ. κυρ.] πνευμα αγιον επεπεσεν επι τον ευνουχον. αγγελος δε κυριου *A 15. 18 al. p w sy*^{h}

32. — *El passatge de l'Escriptura.* És d'Is. LIII, 7, 8, citat literalment del text grec dels LXX.

40. — *Azot.* Una altra ciutat filistea, al N. de Gaza, vora el litoral mediterrani.

30 I Felip, corrent-hi, l'oí que llegia el profeta Isaïas; i digué: ¿És que
entens el que llegeixes?
31 I ell digué: Però ¿com podria, si no hi ha qui em guiï?
I pregà Felip que pugés i segués amb ell. 32 I el passatge de l'Escriptura que llegia era aquest:

Com ovella a degollar fou dut;
i com anyell mut davant de qui el ton,
així no obre la seva boca.
33 En la humiliació fou llevat el seu jutjament.
La generació seva, ¿qui la comptarà?
Car és llevada de la terra la seva vida.

34 I l'eunuc, responent a Felip, digué: Jo et prego: ¿de qui diu això
el profeta? ¿d'ell mateix, o d'algun altre?
35 Llavors Felip, obrint la boca i començant per aquesta escriptura, li
evangelitzà Jesús. 36 I mentre anaven pel camí, arribaren en una aigua; i
diu l'eunuc: Vet ací aigua; ¿què priva que jo sigui batejat?
38 I manà aturar el carro; i tots dos baixaren a l'aigua, Felip i l'eunuc, i el
batejà. 39 I quan hagueren pujat de l'aigua, l'Esperit del Senyor arrabassà Felip, i l'eunuc no el veié més. I seguia joiós el seu camí. 40 Felip, però, es trobà a Azot, i passant, evangelitzava totes les ciutats, fins arribar a Cesarea.

3. Conversió de Saule

(C. IX.) 1 I Saule, respirant encara amenaces i mort contra els deixebles del Senyor, es presentà al gran sacerdot, 2 i li demanà lletres per a Damasc, a les sinagogues, a fi que si en trobava alguns que fossin d'aquesta llei, homes i dones, els emmenés lligats a Jerusalem.
3 I en fer camí, s'esdevingué que s'atansava a Damasc, i sobtadament una llum del cel li llampegà tot entorn. 4 I caigut en terra, oí una veu que

[32*a*, Is. liii, 7. 1*a*, Gal. i, 13. 3*b*, Inf. xxii, 6; I Cor. xv, 8; II Cor. xii, 2.

36. — Alguns còdexs (vegeu l'aparell crític) afegeixen: *I digué Felip: Si creus de tot cor, pot fer-se. I responent digué: Crec que Jesucrit és el Fill de Déu.* Aquestes paraules, havent passat a la Vg., hi formen el verset 37, saltat en el nostre text.

3. — *I en fer camí.* L'autor dóna una importància cabdal al fet de la conversió de Sant Pau, de la qual parla en tres indrets: ací, i en XXII, 6-31; XXVI, 12-18. En efecte, Sant Pau fou el gran Apòstol dels Gentils, que és el mateix que dir que fou el principal factor de la propagació del Cristianisme, la història de la qual conten els Actes. — *I sobtadament.* La conversió de Sant Pau no s'esdevingué per un procés lent, sinó de sobte, per un miracle psicològic provocat per l'aparició de Jesús

γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; εἶπεν δέ. 5τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ· ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· 6ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι ὅ τι σε δεῖ ποιεῖν. 7οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες.

8Ἠγέρθη δὲ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐδὲν ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. 9καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.

10Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἐν ὁράματι ὁ κύριος· Ἀνανία.

Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ, κύριε.

11Ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν· ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, 12καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα Ἀνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρας, ὅπως ἀναβλέψῃ.

13Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας· Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ τοῖς ἁγίοις σου ἐποίησεν ἐν Ἰερουσαλήμ· 14καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.

15Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος· πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραήλ· 16ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.

17Ἀπῆλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς

IX. 5 ιησ.] + ο ναζωραιος *A C E al. hpt sy* || *fin.*] + σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν *E uet. lat. sy*, + τρεμων τε και θαμβων ειπε κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο κυριος προς αυτον *hpt sy*^{hm} || 7 *fin.*] + *cum quo loqueretur g* (*hp*), + *et ait ad illos leuate me de terra p w* || 12 *om.* εν οραμ. ℵ *A al. lat* || *om. uers. h* || 15 των εθνων *B C* || 17 *inc.* τοτε εγερθεις αναν. απηλθεν *137. 180 p* (*sy*^{p})

ressuscitat. El mateix Apòstol ho declara palesament en les Epístoles als Romans i als Gàlates. Cf. també I Cor., IX, 1 ; XV, 8.

5-6. — *Cosa dura és... I el Senyor a ell.* Aquest fragment manca en la majoria dels antics cod. grecs. Vg. diu: «durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et tremens ac stupens, dixit». El Floriacensis posa: «Qui tremens timore plenus in isto facto, dixit: Domine, etc.» Com que el mateix fragment es troba, gairebé idèntic, més avall, en XXVI, 14, podria ésser una addició intercalada ací per a completar la narració. L'estil és completament de Sant Lluc, per això alguns crítics el consideren autèntic. Altres creuen que el text grec del *receptus,* en aquest lloc, és una versió erasmiana de Vg.

7. — *Oint la veu.* Comp. amb XXII, 9, on Sant Pau diu: «però no sentiren la veu del qui em parlava». En aquest lloc Sant Lluc descriu l'efecte produït pel so de veu que sentiren els companys de Sant Pau, i en l'altre es remarca l'efecte de la llum enlluernadora i s'indica que els seus acompanyants no

li deia: Saule, Saule ¿per què em persegueixes? [5]I digué: ¿Qui sou Senyor? I ell: Jo sóc Jesús a qui tu persegueixes:

[cosa dura és per a tu de reguitzar contra l'agulló.

[6]I tremolant i espaordit, digué: Senyor, ¿què voleu que faci? I el Senyor a ell:]

Però aixeca't, i entra a la ciutat, i se't dirà el que et cal fer. [7]Els homes que feien camí amb ell, s'havien aturat muts d'esglai, oint la veu, però no veient ningú.

[8]Saule, doncs, s'aixecà d'en terra i, oberts els ulls, no veia res. I duent-lo per la mà, l'entraren a Damasc; [9]i estigué tres dies sense veure-hi, i no menjava ni bevia.

[10]I a Damasc hi havia un deixeble de nom Ananias; i li digué en visió el Senyor: Ananias.

I ell digué: Heus-me ací, Senyor.

[11]I el Senyor a ell: Alça't, i vés al carrer anomenat Dret, i cerca a casa de Judas a Saule, de nom Tarsense; car vet aquí que ell prega. [12](I veié un home, de nom Ananias, que entrava i li imposava les mans per tal que recobrés la vista).

[13]I Ananias respongué: Senyor, a molts he sentit a dir sobre aquest home quants de mals ha fet a Jerusalem als vostres sants; [14]i té ací potestat dels prínceps dels sacerdots per a lligar tots els qui invoquen el vostre nom.

[15]Però el Senyor li digué: Vés, puix que vas d'elecció m'és aquest, per portar el meu nom davant les nacions, i els reis, i els fills d'Israel. [16]Car jo li mostraré quantes coses cal que pateixi per causa del meu nom.

[17]Partí, doncs, Ananias i entrà a la casa, i havent-li imposat les mans, digué: Saule germà, el Senyor m'ha enviat, Jesús, l'aparegut a tu en el

entengueren clarament les paraules. En la frase τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν de XXII, 9, l'acusatiu accentua la percepció intellectual del so, en canvi, el genitiu del present v. fa referència al so produït per la veu, sense accentuar el sentit de les paraules. (Cf. *Robertson* en *Jacquier*, i *Simcox*, Language of the N. T., p. 87.)

11. — *Al carrer anomenat Dret*. Vg. «uicum qui uocatur Rectus». Aquest carrer existeix encara i conserva el mateix nom; és una raresa en els pobles orientals, on tots els carrers són estrets i tortuosos. — *Tarsense*. Fill de Tars, capital de la Cilícia, a l'Àsia Menor.

12. — *(I veié un home...)*. Aquest v. és un parèntesi de l'Autor, assabentant que en aquell precís moment Sant Pau tenia la visió de la visita imminent d'Ananias.

13. — *Als vostres sants*. Aquesta frase, usada aquí per primera vegada, però comuna en els altres escrits apostòlics,

ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν· Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέν με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. 18 καὶ εὐθέως ἀπέπεσαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, 19 καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν.

4. Primi labores apostoli

Ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, 20 καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσεν τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. 21 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν Ἰερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς;

22 Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυννεν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· 24 ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν· 25 λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.

26 Παραγενόμενος δὲ εἰς Ἰερουσαλὴν ἐπείραζεν κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶν μαθητής. 27 Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν τὸν κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι [τοῦ] Ἰησοῦ. 28 καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἰερουσαλήμ, παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, 29 ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν. 30 ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισαρείαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.

17 *om.* η ηρχου ℵ* || 18 τε] + παραχρημα *EL al. hp* sy^{h} || 21 ιερουσ.] + παντας *40. 68 hp* sy^{p} || 22 ενδυν.] + τω λογω *CEhp* || συνεχυνεν *AHLP al.* || 22 συμβιβ.] + και λεγων *Ep* ||) 24 οπως αυτον πιασωσιν ημερας *A al.* || 28 *om.* και εκπορευομενος *HLP al.* || 30 καισ.] + νυκτος *E 180* (*g*)*p* sy

significa *els qui creien en Jesucrist*. Tota la perícope demostra que els primers cristians vivien en comunicació contínua amb els Apòstols de Jerusalem.

18. — *Com unes escates*. La paraula λεπίδες, escates (Vg. «squamae»), era

camí per on venies, perquè tornis a veure-hi i siguis omplert d'Esperit Sant. 18 I a l'instant caigueren dels seus ulls com unes escates, i tornà a veure-hi, i aixecant-se, fou batejat. 19 I havent pres nodriment, cobrà forces.

4. Primers treballs de l'apòstol

I s'estigué alguns dies amb els deixebles que eren a Damasc. 20 I tot seguit predicava en les sinagogues a Jesús, com aquest és el Fill de Déu. 21 I n'eren esbalaïts tots els qui el sentien, i deien: ¿No és aquest el qui a Jerusalem combatia a mort els qui invocaven aquest nom, i ha vingut ací per això, per dur-los lligats als prínceps dels sacerdots?

22 Però Saule s'envalentia encara més i confonia els Jueus que habitaven a Damasc, demostrant que aquest és el Crist.

23 I quan foren complerts qui-sap-los dies, els jueus s'ajuntaren en consell per occir-lo. 24 Però llur emboscada fou coneguda de Saule. Ells vigilaven fins les portes, de dia i de nit, per tal d'occir-lo. 25 Però els deixebles, prenent-lo de nit, el baixaren per la muralla, despenjant-lo en un cove.

26 I arribat a Jerusalem, cercava de juntar-se als deixebles; i tots el temien, no creient que fos deixeble. 27 Però prenent-lo Barnabàs, el dugué als apòstols, i els contà com en el camí havia vist el Senyor, i que li parlà, i com a Damasc havia parlat ardidament en el nom de Jesús. 28 I era amb ells a Jerusalem, anant i venint, i parlava amb ardidesa en el nom del Senyor. 29 I parlava i disputava amb els hel·lenistes; però ells cercaven d'occir-lo. 30 I havent-ho sabut els germans, el conduïren a Cesarea, i l'enviaren a Tarsis.

24*c*, Cor. xi, 32.

tècnica en el lèxic medical; fou usada ja per Hipòcrates. Designava una malaltia dels ulls, ¿potser cataractes? Evidentment es tracta d'un fet miraculós.

19. — *I estigué alguns dies.* És un temps indeterminat. Per l'Ep. als Gal., I, 17, sabem que Sant Pau, després de la seva conversió, anà a l'Aràbia, més tard tornà a Damasc, i al cap de tres anys d'haver-se convertit, anà a Jerusalem. Sant Lluc passa en silenci aquest viatge a l'Aràbia perquè no entra en el quadre del seu llibre, que és relatar la propagació del Cristianisme.

23. — *Qui-sap-los dies.* Uns dos anys, passats a Damasc després de tornar de l'Aràbia. — *Els jueus s'ajuntaren.* Sant Pau, en II Cor., XI, 32, dóna més detalls d'aquest complot. L'etnarca que governava la ciutat, guanyat pels jueus, hi jugà un paper important.

27. — *Barnabàs.* Amic de Sant Pau, levita oriünd de Xipre. Cf. IV, 32; XI, 25, 26.

APOSTOLORVM AD GENTES CONVERSIO
(IX, 31 - XI, 30)

1. Visitatio et miracvla Petri

31 Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρίας εἶχεν εἰρήνην οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνετο.

32 Ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδα. 33 εὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ὀνόματι Αἰνέαν ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττου, ὃς ἦν παραλελυμένος. 34 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος· Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ἀνάστηθι καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. 35 καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδα καὶ τὸν Σάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. 37 ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. 38 ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες· μὴ ὀκνήσῃς διελθεῖν ἕως ἡμῶν. 39 ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς· 40 ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν· Ταβιθά, ἀνάστηθι· ἡ δὲ ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθισεν. 41 δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. 42 γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν κύριον. 43 Ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

31 αι . . . εκκλησιαι (+ πασαι *E*) . . . ειχον . . . οικοδουμεναι , . . *EHLP al. gp Aug syp* || 38 *om.* δυο ανδρας *HLP al.* || 40 αναστ.] + εν τω ονοματι του κυριου ημων ιησου χριστου (*h*) *gmp syh* || η δε] + παραχρημα *E sa* || 43 *om.* αυτον ℵ*B 3. 95*

31. — *Creixia amb la consolació.* Vg. varia una mica el sentit de l'original.

ELS APÒSTOLS S'ADRECEN ALS GENTILS

(IX, 31 - XI, 30)

1. Visita i miracles de Sant Pere

31 L'Església, doncs, tenia pau en tota la Judea, la Galilea i la Samaria; edificant-se i caminant en la temor del Senyor, i creixia amb la consolació de l'Esperit Sant.

32 I s'esdevingué que Pere, anant-los veient tots, arribà també als sants que habitaven a Lidda. 33 I trobà allí un home de nom Eneas, ajagut de feia vuit anys en una llitera, el qual era paralític. 34 I li digué Pere: Eneas, el Senyor Jesucrist et guareix; alça't, i tu mateix fes-te el llit. I a l'instant s'alçà. 35 I el veieren tots els que habitaven a Lidda i al Saron, els quals es convertiren al Senyor.

36 I a Joppe hi havia una deixebla, de nom Tabita, que traduït es diu Dorcas. Era aquesta plena de bones obres i d'almoines que feia. 37 I succeí en aquell dies que, havent emmalaltit, morí; i, un cop rentada, la posaren en una cambra alta. 38 I com Lidda sigui prop de Joppe, havent oït els deixebles que Pere era allí, li enviaren dos homes, pregant: No triguis a arribar-te fins a nosaltres. 39 I aixecant-se Pere, anà amb ells. I havent arribat, el dugueren a la cambra alta; i se li presentaren totes les vídues, plorant i mostrant-li les túniques i els mantells que Dorcas els feia quan era amb elles. 40 I havent tret tothom a fora, Pere agenollant-se orà; i girat vers el cos, digué: Tabita, alça't. I ella obrí els seus ulls; i veient a Pere, es posà asseguda. 41 I donant-li la mà, l'alçà, i havent cridat els sants i les vídues, la presentà viva. 42 I això esdevingué conegut de tot Joppe, i molts cregueren en el Senyor.

43 I succeí que restà molts dies a Joppe, a casa d'un tal Simó, assaonador.

Diu: «et consolatione sancti Spiritus replebatur»; πληθύνω no té el sentit d'omplir, sinó de créixer.

32. — *Lidda*. L'antiga Lod de l'A. T.; actualment s'anomena Ludd; és una vila situada entre Jerusalem i Joppe o Jafa, el port més important de la Palestina.

35. — *El Saron*. Es la plana on hi ha Lidda.

36. — *Dorcas*. Δορκάς, és traducció literal de l'arameu Tabita, que vol dir gasela.

2. Baptismvs Cornelii centvrionis

(C. X.) 1 Ἀνὴρ δέ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, 2 εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός, 3 εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Κορνήλιε.

4 Ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπεν· τί ἐστιν, κύριε; Εἶπεν δὲ αὐτῷ· αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. 5 καὶ νῦν πέμψον ἄνδρας εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνά τινα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· 6 οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν.

7 Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, 8 καὶ ἐξηγησάμενος ἅπαντα αὐτοῖς ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην.

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. 10 ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἤθελεν γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ αὐτῶν ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, 11 καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον καὶ καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς [δεδεμένων καὶ] καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, 12 ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.

13 Καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν· ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε.

14 Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον.

15 Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν· ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου.

16 Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ εὐθὺς ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. 17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδεν, ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, 18 καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται.

X. 1 τις] + μη *P al. g vg* || 3 *om.* περι *L P al. lat* || *om.* του θεου *Hg* || 8 *fin.*] + ος λαλεσει ρηματα προς σε εν οις σωθηση συ και πας ο οικος σου *8. 26. 27 al.* || 9 εκειν.] αυτων ℵ *A E L al.* || *fin.*] + της ημερας *A g* || 11 καταβ.] + επ αυτον *L P al.* || μεγαλην] *splendidum d g sy*^{hm} || *om.* δεδεμενον και ℵ *A B vg* || 15 *inc.* φωνησας δε παλ. *D* || 17 εαυτω] + εγενετο *D* || 17 διερωτ.] + και μαθοντες *32. 42. 57 al.* || 18 επυθοντο *B C*

2. Baptisme del centurió Corneli

(C. X.) 1 Un cert baró a Cesarea, de nom Corneli, centurió de la cohort anomenada Itàlica, 2 piadós i temerós de Déu amb tota la seva casa, que feia moltes almoines al poble i pregava constantment a Déu, 3 veié clarament en visió, vora l'hora nona del dia, un àngel de Déu entrant envers ell i dient-li: Corneli.

4 I ell, mirant-lo de fit i posat en temor, digué: ¿Què hi ha, Senyor?

I li digué: Les teves oracions i les teves almoines han pujat en memorial a presència de Déu. 5 I ara envia homes a Joppe i fes venir un tal Simó, que té de sobrenom Pere. 6 Aquest s'estatja a casa d'un tal Simó assaonador que té la casa vora mar.

7 I com hagués partit l'àngel que li parlava, cridà dos criats seus i un soldat piadós dels que li eren addictes, 8 i havent-los-ho explicat tot, els envià a Joppe.

9 I l'endemà, fent ells camí i atansant-se a la ciutat, pujà al terrat Pere vers hora sexta per pregar. 10 I tingué fam i volia menjar. Però mentre li'n preparaven, li esdevingué un èxtasi; 11 i veié obert el cel i baixant una cosa com un gran llençol que, agafat per les quatre puntes, era tramès a la terra, 12 en el qual hi havia tots els quadrúpedes i rèptils de la terra i aus del cel.

13 I fou feta veu a ell: Aixeca't Pere; mata i menja.

14 I Pere digué: De cap manera, Senyor; que mai no he menjat cap cosa profana ni immunda.

15 I encara segona vegada la veu a ell: El que Déu ha purificat, tu no ho facis profà.

16 I això s'esdevingué tres vegades i tot seguit aquella cosa fou emportada al cel. 17 I mentre Pere dintre seu estava dubtós què fos la visió que havia vist, heus aquí els homes enviats per Corneli, que havent preguntat per la casa de Simó, es presentaren a la porta. 18 I havent cridat, preguntaven si Simó, que té de sobrenom Pere, s'estatjava allí.

3. — *L'hora nona*. Les tres de la tarda.

13. — *Mata i menja*. Aquesta visió, que té una certa relació amb la fam de Sant Pere, simbolitza d'una manera clara que la distinció entre jueus i gentils, purs i immunds, no havia d'existir dins l'Església.

19 Τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος εἶπεν τὸ πνεῦμα
αὐτῷ· ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητουσί σε. 20 ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ
πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.
21 Καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν
ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε;
22 Οἱ δὲ εἶπον· Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβού-
μενος τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων,
ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον
αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.
23 Εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισεν. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς
ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον
αὐτῷ. 24 τῇ δὲ ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καισαρείαν· ὁ δὲ Κορνήλιος
ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συνκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς
ἀναγκαίους φίλους. 25 Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναν-
τήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν, 26 ὁ δὲ
Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· ἀνάστηθι· καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι.
27 καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθεν, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς.
28 Ἔφη τε πρὸς αὐτούς· ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ
Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξεν
μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον· 29 διὸ καὶ ἀναντιρρήτως
ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν· τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με;
30 Καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη· ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας
ἤμην τὴν ἐνάτην προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη
ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησίν· 31 Κορνήλιε, εἰσηκούσθη
σου ἡ προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
32 πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς ἐπικαλεῖται
Πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν.
33 ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρὸς σέ, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος.
νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ
προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ κυρίου.

19 τρεις] δυο *B, om. D H L P al. sy*^{h} || 21 τοτε καταβας *D E sy*^{p} || τους ανδρας] αυτους *C** *g*, + τους απεσταλμενους απο του κορνηλιου προς αυτον *H* (*31 al.*) || ζητειτε] + τι θελετε η *D sy*^{h} || 22 ειπ.] + προς αυτον *D sy*^{p} *sa* || κορν. τις εκατ. *D sy*^{p} || 23 *inc.* τοτε εισαγαγων ο πετρος *D* (*lat*^{pler}) || *om.* αναστας *H L P al.* || 24 *fin.*] + περιεμεινεν *D sy*^{hm} || 25 ως — πετρον] προσεγγιζοντος δε του πετρου εις την καισαριαν προδραμων εις των δουλων διεσαφησεν παραγεγονεναι αυτον. ο δε κορνηλιος εκπηδησας και *D g sy*^{hm} || προσεκ.] + αυτον *D** *p t w* || 26 αναστ.] τι ποιες *D* (*p w sy*^{hm}) || *om.* αυτος *D E g t* || ειμι] + ως και συ *D E g p t w* || 27 *inc.* και εισελθων τε και ευρεν *D* || 28 επιστ.] + βελτιον *D Aug* || ανδρι αλλοφυλω *D sy*^{p} *sa* || 30 απο της τριτης ημ. μ. της αρτι ωρας ημην νηστευων τ. εν. τε πρ. *D* || 32 ιοππ.] + ανδρας *E* || *fin.*] + ος παραγενομενος λαλησει σοι *C D E H L P al. g t sy* || 33 σε] + παρακαλων ελθειν σε προς ημας *D p sy*^{h} || εποιησ.] + εν ταχει *D* || του θεου] σου *D p t vg sy*^{p} || παρεσμ.] βουλομενοι *D** *g p* (*t*) || ακουσ.] + παρα σου *D*

19 I tot reflexionant Pere en la visió, l'Esperit li digué: Mira, tres homes et cerquen. 20 Aixeca't, doncs, baixa i vés amb ells sense vacillar gens, perquè els he enviats jo.

21 I Pere, havent baixat vers els homes, digué: Heus aquí, jo sóc el que cerqueu; ¿quin és el motiu perquè heu vingut?

22 I ells digueren: Corneli, centurió, home just i que tem a Déu, que té bon testimoni de tota la nació dels jueus, rebé revelació per un àngel sant de fer-te venir a casa seva i oir de tu paraules.

23 Fent-los, doncs, entrar, els donà estatge; i l'endemà, en haver-se alçat, partí amb ells, i alguns dels germans de Joppe l'acompanyaren. 24 El dia següent entrà a Cesarea. I Corneli els esperava, havent convocat els seus parents i els amics íntims. 25 I quan s'esdevingué que entrà Pere, Corneli li eixí a l'encontre i caient als seus peus l'adorà. 26 Però Pere l'aixecà dient: Alça't, que també jo sóc home. 27 I conversant amb ell, entrà i trobà molts que hi havien concorregut.

28 I els digué: Vosaltres sabeu com és vedat a un home jueu d'ajuntar-se o acostar-se a un estranger; però a mi Déu m'ha ensenyat de no dir profà o immund cap home. 29 Per això, enviat a cercar, he vingut sense replicar. Pregunto, doncs, per quin motiu m'heu enviat a cercar.

30 I Corneli digué: En aquesta hora fa quatre dies, jo orava a casa meva a l'hora nona; i heus aquí que un home es posà davant meu en vestit resplendent, i digué: 31 Corneli, la teva pregària ha estat escoltada, i les teves almoines han estat rememorades en la presència de Déu. 32 Envia, doncs, a Joppe i fes cridar Simó, que té de sobrenom Pere; aquest s'estatja a casa de Simó, assaonador, vora mar. 33 Tot seguit, doncs, he enviat per tu, i bé has fet tu de venir; ara, doncs, tots nosaltres som a la presència de Déu per a oir totes les coses que t'han estat ordenades pel Senyor.

34 I Pere obrint la boca, digué: En veritat trobo que Déu no fa acceptació de persones, 35 ans en tota nació, el que el tem i obra la justícia, li

34*e*, Dt. x, 17; II Par. xix, 7; Iob. xxxiv, 19; Sap. vi, 8; Sir. xxxv, 15; Rom. ii, 11; Gal. ii, 6; Eph. vi, 9; Col. iii, 25; I Ptr. i, 17.

28. — *Vosaltres sabeu com és vedat.* La Llei posava dificultats a les relacions entre jueus i pagans, però la prohibició d'entrar en la casa d'un gentil era imposada per les tradicions rabíniques. Sant Pere, fent allusió a l'èxtasi passat, justifica davant els jueus que l'acompanyaven el fet de trencar aquestes tradicions.

34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα εἶπεν· ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστιν προσωπολήπτης ὁ θεός, 35 ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν· 36 τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗτός ἐστιν πάντων κύριος. 37 ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, 38 Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ· 39 καὶ ὑμεῖς μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἱερουσαλήμ· ὃν καὶ ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. 40 τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, 41 οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· 42 καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. 43 τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.

44 Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. 45 καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται· 46 ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν.

Τότε ἀπεκρίθη Πέτρος· 47 μήτι τὸ ὕδωρ δύναται κωλῦσαί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς; 48 προσέταξεν δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

3. Facti istivs defensio et probatio

(C. XI.) 1 Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. 2 Ὅτε δὲ

36 τον γαρ λογον *C* D al. pt sy* || *om.* ον *A B d ug* || 37 αρξαμενον *L P al.*, + γαρ *A D lat* || βαπτ.] κηρυγμα *B* || 38 ον εχρισ. ο θεος *D* || σατανα *E* || 39 παντ.] αυτου *D (gt)* || 40 μετα την τριτην ημεραν *D t* || 41 αυτω] + και συν(αν)εστραφημεν *D gp sy*^{h} || *fin.*] + δι ημερον τεσσεραχοντα *E gt (D sa, p sy*^{h}*)* || 43 ονομ.] αιματος *36. 180* || 46 ειπεν δε ο πετρ. *D* || 48 παρεκαλεσαν αυτ. προς αυτους διαμεινναι *D sy sa (g vg)* || XI. 1 ακουστον δε εγενετο τοις αποστολοις και τοις αδελφοις τοις εν τη ιουδαια *D sy*^{p} || *fin.*] + και ευλογησαν τον θεον *gp sy*^{h} || 2] ο μεν ουν πετρος δια ικανου χρονου

és acceptable. [36] La paraula envià als fills d'Israel anunciant la pau per Jesucrist; aquest és Senyor de tots. [37] Vosaltres sabeu el fet que s'esdevingué per tota la Judea, començant per la Galilea, després del baptisme que predicà Joan; [38] com a Jesús de Nazaret l'ungí Déu amb Esperit sant i virtut, el qual passà fent bé i guarint tots els tiranitzats pel diable, per tal com Déu era amb ell. [39] I nosaltres som testimonis de totes les coses que ell féu en terra de jueus i a Jerusalem, al qual occiren penjant-lo al lleny. [40] A aquest ressuscità Déu el tercer dia i li donà de fer-se manifest, [41] no pas a tot el poble, sinó a testimonis escollits d'abans per Déu, a nosaltres que menjàrem i beguérem amb ell després que ressuscità d'entre els morts. [42] I ens intimà de predicar al poble i testimoniar que ell és el qui ha estat constituït per Déu jutge de vius i de morts. [43] A aquest tots els profetes donen testimoniança que pel seu nom tots els qui creuen en ell reben remissió dels pecats.

[44] Dient encara Pere aquestes paraules, caigué l'Esperit Sant sobre tots els qui escoltaven la paraula. [45] I els fidels de la circumcisió que havien vingut amb Pere es meravellaven que també en els gentils fos escampada la gràcia de l'Esperit Sant. [46] Puix els oïen parlar llengües i glorificar Déu.

Aleshores Pere digué: [47] ¿Per ventura pot algú impedir l'aigua perquè no siguin batejats aquests, que han rebut l'Esperit Sant així com nosaltres? [48] I manà que fossin batejats en el nom del Senyor Jesucrist. Llavors el pregaren que restés amb ells alguns dies.

3. Defensa i aprovació d'aquest fet

(C. XI.) [1] I oïren els apòstols i els germans que eren a la Judea que també els gentils havien rebut la paraula de Déu. [2] I quan Pere pujà a Jerusalem, els qui eren de la circumcisió contendien amb ell, [3] dient: Has entrat a casa d'homes que tenen prepuci i has menjat amb ells.

37*b*, Lc. IV, 14 || 43*c*, Ir. XXXI, 34; Mch. VII, 18.

46. — *Parlar llengües.* En aquest v. l'expressió λαλούντων γλώσσαις, no té necessàriament el mateix sentit que en II, 4. Aquí, com en XIX, 6, es tracta d'un fenomen de glossolalia, semblant als que s'esdevingueren a Corint (cf. I Cor. XIV). Era una manifestació sensible de la infusió de l'Esperit Sant.

2. — *Els qui eren de la circumcisió.* Els cristians jueus més adherits a les pràctiques mosaiques. Entre ells hi havia fariseus i sacerdots levítics (c. XV, 5; VI, 5) que creien en la necessitat ineludible de la circumcisió i pensaven que la salvació era sols per a Israel.

ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱερουσαλήμ, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς
3 λέγοντες ὅτι εἰσῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφα-
γες αὐτοῖς.

4 Ἀρξάμενος δὲ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων· 5 ἐγὼ
ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα,
καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμέ-
νην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· 6 εἰς ἣν ἀτενίσας κατε-
νόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. 7 ἤκουσα δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης μοι·
ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. 8 εἶπον δέ· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι
κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. 9 ἀπεκρίθη
δὲ φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ
κοίνου. 10 τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνεσπάσθη πάλιν ἅπαντα εἰς
τὸν οὐρανόν· 11 καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν
οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. 12 εἶπεν δὲ
τὸ πνεῦμα μοι συνελθεῖν αὐτοῖς μηδὲν διακρίναντα. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ
καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός.
13 ἀπήγγειλεν δὲ ἡμῖν πῶς εἶδεν τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ στα-
θέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ· ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι
Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, 14 ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σὲ ἐν
οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. 15 ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν
ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
16 ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου, ὡς ἔλεγεν· Ἰωάννης μὲν ἐβά-
πτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 17 εἰ οὖν
τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν, πιστεύσασιν ἐπὶ
τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;
18 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν λέγοντες·
ἄρα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν εἰς ζωὴν ἔδωκεν.

4. Ecclesia gentivm Antiochena

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ
Στεφάνῳ διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ

ηθελησεν πορευθηναι εις ιεροσολυμα. και προσφωνησας τους αδελφους και επιστηριξας αυ-
τους πολυν λογον ποιουμενος δια των χωρων διδασκων αυτους. ος και καταντησεν αυτοις και
απηγγειλεν αυτοις την χαριν του θεου. οι δε εκ περιτομης αδελφοι διεκρινοντο προς αυτον *D*
(*p w sy*^{h}) || 3 εισηλθεν . . . συνεφαγεν *B L 5. 13 al. sy* || 4 *om.* καθεξης *L al.* || 5 *om.* προσευχ. ℵ* ||
9 *inc.* εγενετο φωνη εκ του ουρανου προς με *D* || 11 ημην *E H L P al. lat sy* || 13 *om.* αυτω ℵ *A B*
|| 17 *om.* ο θεος *D Rebapt Aug* || *fin.*] + του μη δουναι αυτοις πνευμα αγιον πιστευσασιν επ αυτω
D (*p Aug sy*^{h}) || 18 εδοξαζον *A E H L P al.*

4 I Pere, partint del començament, els ho exposava per ordre, dient:
5 Jo era a la ciutat de Joppe orant, i vaig veure en èxtasi una visió, una
mena de vas que baixava, com un gran llençol que per les quatre puntes
era baixat del cel i vingué fins a mi; 6 i fixant-m'hi, l'observava, i vaig
veure els quadrúpedes de la terra i les feres i els rèptils i les aus del cel.
7 I també vaig oir una veu que em deia: Aixeca't, Pere; mata i menja.
8 I jo vaig dir: De cap manera, Senyor, que cosa profana o immunda no
ha entrat mai en la meva boca. 9 I respongué segona vegada una veu des
del cel: El que Déu ha purificat, tu no ho facis profà. 10 I això s'esde-
vingué tres vegades: i tot novament fou retirat cap al cel. 11 I heus aquí
que tot seguit tres homes es presentaren a la casa on jo era, enviats a mi
de Cesarea. 12 I l'Esperit em digué que anés amb ells sense dubtar gens.
I amb mi vingueren també aquests sis germans i entraren a la casa d'aquell
home. 13 Ell ens contà com a casa seva veié l'àngel dempeus i dient-li:
Envia a Joppe, i fes venir Simó, que té de sobrenom Pere: 14 i ell et dirà
paraules per les quals seràs salvat tu i tota la teva casa. 15 I en començar
jo a parlar, sobrevingué l'Esperit Sant damunt d'ells, tal com damunt de
nosaltres en el començament. 16 Llavors vaig recordar-me de la paraula
del Senyor que deia: Joan batejà en aigua, però vosaltres sereu batejats
en Esperit Sant. 17 Si, doncs, Déu els donà el mateix do que a nosaltres,
creients en el Senyor Jesucrist, ¿jo qui era per poder deturar Déu?
18 Havent oït aquestes coses, callaren i glorificaren Déu, dient: Així,
doncs, també als gentils Déu ha donat el penediment per tenir vida.

4. L'Església antioquena

19 Doncs aquells qui havien estat dispersats per la tribulació esdevinguda
amb motiu d'Esteve, anaren seguint fins a Fenícia, i Xipre i Antioquia, no
parlant a ningú la paraula sinó solament als jueus. 20 Però d'ells n'hi ha-
via alguns, homes de Xipre i de Cirene, que havent entrat a Antio-
quia, parlaven també als grecs, anunciant el Senyor Jesús. 21 I la mà del

16*a*, Mt. III, 11; Mc. I, 8; Lc. III, 16; Io. I, 26; Sup. I, 5; Inf. XIX, 4.

20. — *Als grecs*. No prosèlits, com els hellenistes citats abans, sinó gentils. Sant Lluc dóna importància a tots aquests fets perquè són el començament de la catolicitat de l'Església. Malgrat que el text de Vogels, adoptat per nosaltres, posi Ἑλληνιστάς, en aquest cas seguim els crítics que llegeixen Ἕλληνας.

λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. 20 Ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. 21 καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον.

22 Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἰερουσαλὴν περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν ἕως Ἀντιοχείας· 23 ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν [τὴν] τοῦ θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, 24 ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ.

25 Ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον, καὶ εὑρὼν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν. 26 ἐγένετο δὲ αὐτοῖς καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρώτως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.

27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἰεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν· 28 ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος ἐσήμανεν διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου. 29 τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· 30 ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

PETRVS ROMAM PROFICISCENS

(XII, 1-25)

1. Acta ante profectionem eivs

(C. XII.) 1 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. 2 ἀνεῖλεν δὲ Ἰάκωβον

19 μονοις *D al. lat* || 20 ελληνας *AD arm* || *fin.*] + χριστον *D al. w* || 21 αυτων] + του ιασθαι αυτους 7. (*25.*) *27 al.* || 22 βαρν. διελυειν εως *DEHLP al. sy*^{h} || 23 ος] και *g* (*D*) || 24 *om.* τω κυριω B^{*} || 25.26 ακουσας δε οτι σαθλος εστιν εις θαρσον εξελθεν αναζητων αυτον· και ως συντυχων παρεκαλεσεν ελθειν εις αντ. *Dp sy*^{hm} || 26 οιτινες παραγενομενοι ενιαυτον ολον συνεχυθησαν οχλον ικανον, και τοτε πρωτον εχρηματισεν εν αντ. οι μαθηται χρειστιανο *D* (*gp sy*^{hm} || 28 ην δε πολλη αγαλλιασις. συνεστραμμενων δε ημων εφη εις εξ αυτ. ον. αγ. σημαινων *D* (*p*) *w Aug* || 29 οι δε μαθηται καθ. ευπορουντο *Dp vg* || XII. 1 *fin.*] + εν τη ιουδαια *Dp sy*^{h}

26. — *Anomenats a Antioquia, per primera vegada, cristians.* Aquest nom fou donat certament pels gentils per destriar els creients en Jesús dels jueus

Senyor era amb ells i gran nombre, que cregué, es convertí al Senyor.
22 I n'arribà la fama a orelles de l'església que era a Jerusalem i enviaren
Barnabàs fins a Antioquia, 23 el qual, en arribar i veure la gràcia de Déu,
s'alegrà i exhortava a tots a perseverar en el Senyor amb resolució de cor;
24 puix era home bo i ple d'Esperit Sant i de fe. I una bona multitud s'uní
al Senyor.
25 I partí a Tarsis per cercar Saule i, havent-lo trobat, se l'endugué a An-
tioquia. 26 I els esdevingué de congregar-se tot un any allí en l'església i
d'ensenyar a una bona multitud; i d'ésser anomenats a Antioquia per pri-
mera vegada cristians els deixebles.
27 I en aquests dies, de Jerusalem baixaren profetes a Antioquia, 28 i al-
çant-se un d'ells, de nom Àgab, significava per l'Esperit que hi havia
d'haver gran fam sobre tota la terra, la qual s'esdevingué en temps de
Claudi. 29 I els deixebles, pel que cadascú podia, determinaren d'enviar
cadascun d'ells per socórrer els germans que habitaven la Judea. 30 I això
feren, enviant-ho als ancians per mà de Barnabàs i Saule.

SANT PERE CAMÍ DE ROMA

(XII, 1-25)

1. Fets anteriors a la seva partença

(C. XII.) 1 I per aquell temps, el rei Herodes posà les mans a maltrac-
tar alguns dels de l'església. 2 I a glavi llevà la vida a Jaume, el germà de

no creients. Aquests, als cristians, els anomenaven, ordinàriament, *nazarens*, Ναζωραῖοι. Això significa que el nombre dels convertits era molt respectable.

27. — *Profetes.* Deixebles que havien rebut el do carismàtic de profetitzar l'esdevenidor, enviats segurament pels Apòstols per tal d'ajudar a Pau i Barnabàs. L'estada d'aquests profetes a Antioquia fou curta. Cf. XXI, 10.

La paraula *profeta*, προφῆται, designa sovint, en el N. T., el qui parla autoritzadament per edificar, consolar, exhortar, etc. Cf. I Cor., XII i XIV; Eph., II, 20; III, 5; IV, 11.

28. — *Sobre tota la terra.* És a dir, sobre el món romà que era el conegut dels lectors de Sant Lluc. — *En temps de Claudi.* En temps d'aquest emperador (any 41-54), hi hagué fam, manca de blat, en tots els països de la Mediterrània. Ho confirmen també: Suetoni (*Claud. 18)* parlant d'«assiduae sterilitate»; Tàcit (*Ann.*, XII, 43) que diu: «frugum quoque egestas et orta est ex eo fames», etc. entre d'altres.

1. — *I per aquell temps.* Després de tots els fets esmentats, és a dir, pels volts de l'any 42. — *El rei Herodes.* Aquest fou Herodes Agrippa I, fill d'Aristòbul i Berenice, nét d'Herodes el Gran, nascut l'any 10 ab. J. C. Fou educat a Roma, i en pujar al tron imperial Calígula, company seu de disbauxes, el Cèsar el nomenà rei de tota la Palestina que havia governat el seu avi. Prengué possessió l'any 41.

τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρῃ. 3 ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον, ἦσαν δὲ αἱ ἡμέραι τῶν ἀζύμων.
4 Ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. 5 ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενῶς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ.
6 Ὅτε δὲ ἤμελλεν προαγαγεῖν αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν δεδεμένος ἁλύσεσιν δυσίν, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. 7 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. 8 εἶπέν τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· ζῶσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησεν δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ· περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι. 9 καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. 10 διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίγη αὐτοῖς, καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.
11 Καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπεν· νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν [ὁ] κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. 12 συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. 13 κρούσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι ὀνόματι Ῥόδη, 14 καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. 15 οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον· μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον· ὁ ἄγγελός ἐστιν αὐτοῦ. 16 ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενεν κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. 17 κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς, εἶπέν τε· ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον.

3 ιουδ.] + η επιχειρησις αυτου επι τους πιστους *D* (*p*) *sy*^{hm} || 4 ον και] τουτον *Dg* || 5 πολλη δε προσευχη ην εν εκτενεια περι αυτου απο τ. εκκλ. *D* || 6 προσαγ. ℵ *B al.* || 7 επεστη] + τω πετρω *Dp sy*^{h} || επελαμψεν τω οικ. *D* || πατ.] νυξας *Dg* || 9 δε] γαρ *Dgp sy*^{p} || 10 εξελθ.] + κατεβησαν τους ζ' βαθμους και *D* (*p*) || 13 *om.* του πυλ. *D* || προηλθεν ℵ*p vg* || 14 ηνοιξεν αυτω την θυραν *E sy*^{p} || 15 ελεγ.] + προς αυτην τυχον *D sy*^{p} || 16 εξανοιξαντες δε και ιδοντες *D* || 17 σιγαν] ινα σιγωσιν εισηλθεν και *D*

Joan. 3 I veient que això era plaent als jueus, hi afegí de prendre també Pere. Llavors eren els dies dels àzims.

4 I havent-lo agafat, el posà en presó, donant-lo a guardar a quatre esquadres de quatre soldats, volent-lo emmenar davant el poble després de la Pasqua. 5 Pere, doncs, era guardat en la presó; i per l'església era feta contínuament oració a Déu per ell.

6 I quan Herodes havia de lliurar-lo, aquella mateixa nit Pere s'estava dormint entre dos soldats, lligat amb dues cadenes, i sentinelles davant la porta guardaven la presó. 7 I heus aquí que es presentà un àngel del Senyor i una claror fulgurà en la cella; i donant un cop a Pere en el costat, el despertà, dient: Alça't de pressa. I li caigueren les cadenes de les mans. 8 I li digué l'àngel: Cenyeix-te i calça't les teves sandàlies. I ho féu així. I li diu: Embolica't amb el teu mantell i segueix-me. 9 I sortint, el seguia; i no sabia que fos ver el que era fet per l'àngel, i es pensava veure una visió. 10 Passant, doncs, la primera guàrdia i la segona, arribaren a la porta de ferro que mena a la ciutat, la qual se'ls obrí tota sola i sortint anaren per un carrer i tot seguit l'àngel es departí d'ell.

11 I Pere, tornant en si, digué: Ara conec verament que el Senyor ha enviat el seu àngel, i m'ha tret de la mà d'Herodes i de tota l'expectació del poble dels jueus. 12 I pensant-hi, arribà a la casa de Maria, la mare de Joan, que té de sobrenom Marc, on molts eren congregats i orant. 13 I trucant ell a la porta de l'entrada, una serventa, de nom Rode, s'atansà a escoltar. 14 I en reconèixer la veu de Pere, de l'alegria no obrí el portal, sinó que corrent a dins anuncià que Pere era davant l'entrada. 15 I ells li digueren: Bogeges. Però ella es feia forta que era així. I ells deien: És el seu àngel. 16 I Pere seguia trucant. I havent obert, el veieren i s'esbalaïren. 17 Aleshores fent-los senyal amb la mà que callessin, els contà com el Senyor l'havia tret de la presó. I digué: Anuncieu aquestes coses a Jaume i als germans. I sortint, se n'anà a un altre lloc.

3. — *Els dies dels àzims.* Ço és, la vuitada de Pasqua.

4. — *El posà en presó.* Aquest v. i el següent palesen que Herodes volia donar el cop mortal a l'església ferint el seu cap visible. Sant Pere és confiat a la *custodia militaris* romana que consistia en quatre esquadres de quatre soldats que s'anaven rellevant cada tres hores. D'aquests quatre soldats, l'un estava lligat, amb dues cadenes, amb el pres; un altre, lliure, romania a la porta de la cella de part de dins; el terç a la porta de part de fora, i l'últim a la porta de la presó.

17. — *Se n'anà a un altre lloc.* Sortí dels estats d'Herodes i partí per Roma que és on podia estar més segur. En efecte, Eusebi (*Hist. Eccl.*, II, 14-6) diu que Sant Pere anà a Roma durant l'imperi de Claudi. Orosi (*Hist.*, VII, 6) puntualitza: «exordio regni Claudii».

2. Acta post profectionem eivs

18 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. 19 Ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Καισαρείαν διέτριβεν.

20 Ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλάστον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως ᾐτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. 21 τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν [καὶ] καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς· 22 ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει· θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. 23 παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκεν τὴν δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν.

24 Ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανεν καὶ ἐπληθύνετο. 25 Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἐξ Ἰερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

18 ουκ ολιγος] μεγας *r1. 18 al., om., D gp* || 19 αποκτανθηναι D^{gr} *sy* || διετρ.] + εκει *lat sy* || 20 οι δε ομοθυμαδον εξ αμφοτερων των πολεων παρησαν προς τον βασιλεα *D* ||) τας χωρας αυτων *D lat* || 22 ο δε] καταλλαγεντος δε αυτου τοις τυριοις *D* sy^{h} || φωναι *D lat* sy^{p} || ανθρωπων ℵ* sy^{p} || 23 θεω καικαταβας απο του βηματος γενομ. σκωλ. ετι ζων και ουτως εξεψ. *D* || 24 ¦θεου] κυριου *B vg* || 25 σαυλ.] + ος επεκληθη παυλος *p* sy^{h}

2. Fets posteriors a la seva partença

18 I quan fou dia, hi hagué no petita consternació entre els soldats,
què es devia haver fet de Pere. 19 I Herodes, havent-lo fet recercar i no
trobant-lo, féu jutjar els guardes i ordenà portar-los al suplici. I baixant
de la Judea a Cesarea, hi sojornava.

20 I estava encolerit contra els Tiris i els Sidonis. Però ells de comú
acord se li presentaren; i havent-se guanyat a Blast, mestre de cambra del
rei, demanaven la pau, per tal com llurs contrades es proveïen de la
del rei. 21 I al dia senyalat, Herodes, abillat amb vestidura règia, s'assegué
en l'estrado i els feia una arenga. 22 I el poble clamava: Veu de Déu i no
d'home. 23 Però a l'instant el colpí un àngel del Senyor, per no haver
donat a Déu la glòria; i rosegat de verms, expirà.

24 I la paraula del Senyor creixia i es multiplicava. 25 I Barnabàs i
Saule, acomplert el ministeri, se'n tornaren de Jerusalem, havent pres amb
ells Joan, de sobrenom Marc.

25 *a*, Sup. XI, 29.

Segons Eus. i Sant Jeroni, aquest viatge el féu l'any 42, que coincideix amb la data de l'empresonament i alliberament de Sant Pere.

Probablement, Sant Lluc no indica on anà l'Apòstol per no donar una pista a la persecució judicial, car Sant Pere, davant les lleis, era un fugitiu de la presó. Cal tenir en compte que Sant Lluc escriví el seu llibre mentre vivia encara l'Apòstol. Aquest viatge portà la fundació de l'església de Roma, de la qual, Sant Pere, fou bisbe fins a la mort. D'aquí arrenca la dinastia pontifical dels bisbes de Roma, successors del cap dels Apòstols.

A Jaume i als germans. Jaume, dit el Menor, és qui romangué cap o bisbe de l'església jerosolimitana.

20. — *Llurs contrades es proveïen.* Tir i Sidon, ciutats fenícies, eren els ports més importants de la Palestina. Agrippa podia perjudicar-les prohibint als jueus d'exportar en llurs ports o afavorint-ne un altre.

21. — *I al dia assenyalat.* Sembla que es tracta d'una gran festa organitzada en honor de l'emperador Claudi. Cf. Flav. Jos., *Ant.* XIX, 8, 2. — *S'assegué en l'estrado.* Vg.: «sedit pro tribunali.» Cal retenir la lliçó grega.

24. — *I la paraula.* L'autor reprèn la narració interrompuda per l'empresonament de Sant Pere, XI, 30, ço és, el viatge de Barnabàs i Pau a Jerusalem, portant les almoines dels antioquens.

PARS TERTIA

ECCLESIA APVD GENTES

(XIII, 1 - XXVIII, 31)

ITINERA APOSTOLICA PAVLI

1. Initivm itineris primi

(C. XIII.) [1] Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι ὅ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος. [2] Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς· [3] τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν.

2. Acta in insvla Cypro

[4] Αὐτοὶ μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατῆλθον εἰς Σελευκείαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον, [5] καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων· εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. [6] Διελθόντες δὲ ὅλην τὴν

XIII. 1 ο τε] εν οις $D^{*}p$ *vg* || 3 προσευξ.] + παντες *D* || απελ. (*om. D*)] + αυτους *E lat* || 4 κατηλθ.] καταβαντες δε *D* || 5 θεου] κυριου D^{er} *g* sy^{p} || ειχ. δε] εχοντες μεθ εαυτων *E* || υπηρητουντα αυτοις *D p* sy^{hm} (*E vg*) || 6 και περιελθοντων δε αυτων D^{*}

1. — *Profetes i doctors.* Els homes inspirats que parlaven en nom de Déu eren anomenats profetes. Doctors eren els encarregats de l'adoctrinament dels

TERCERA PART

L'ESGLÉSIA ENTRE ELS GENTILS

(XIII, 1-XXVIII, 31)

VIATGES DE SANT PAU

1. Començament del primer viatge

(C. XIII.) [1]Hi havia a Antioquia, en l'església que era allí, profetes i doctors: Barnabàs i Simó, l'anomenat Níger, i Luci el Cireneu, Manaèn, germà de llet d'Herodes el tetrarca, i Saule. [2]I com ells ministressin el culte al Senyor i dejunessin, digué l'Esperit Sant: Separeu-me Saule i Barnabàs per a l'obra a la qual els tinc cridats. [3]Aleshores dejunant i orant i havent-los imposat les mans, els acomiadaren.

2. Fets esdevinguts a Xipre

[4]Ells, doncs, enviats per l'Esperit Sant, anaren a Selèucia i d'allí es feren a la mar envers Xipre. [5]I arribats a Salamina, anunciaven la paraula de Déu en les sinagogues dels jueus. I tenien també a Joan per auxiliar. [6]I havent travessat tota l'illa fins a Pafos, trobaren un home magicià,

fidels i dels infidels, missioners o ministres de la paraula.

4. — *Selèucia.* Port de Síria, a uns 120 estadis a l'occident d'Antioquia. Per a distingir-la de les altres Selèucies fundades per Seleuc I Nicanor, se l'anomenava Selèucia Pieria.

5. — *Salamina.* A l'extrem oriental de l'illa. Avui Famagusta. — *Joan.* Anomenat Marc, l'Evangelista.

νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρον ἄνδρα τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦς, 7 ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· 8 ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. 9 Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς αὐτὸν εἶπεν· 10 ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; 11 καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς.

12 Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου.

3. Acta in Pamphylia et Pisidia

13 Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. 14 Αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. 15 μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς λέγοντες· ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ τις ἐστὶν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν. λέγετε.

16 Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν· ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε. 17 ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, 18 καὶ ὡς τεσσερακονταέτη χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐ-

6 ονοματι καλουμενον βαριησουαν *D*, + ο μεθερμηνευεται ελυμας *Egw* (*paratus*) || 7 και εζητησεν *D** || 8 ετοιμος *Lucif* (-μας *D**) || *fin.*] + επειδη ηδιστα ηκουεν αυτων *D** (*E*) *sy*^{h} || 10 *om.* πασης 1°] *D***g* || 11 παραχρ. δε] και ευθεως *D lat* || 12 *inc.* ιδων δε *De*^{r}*g* || γεγ.] + εθαυμασεν και *DE* (*g*) || επιστ.] + τω θεω *D* || 14 *inc.* παυλος δε και βαρναβας διελθ. *E* || την πισιδιαν ℵ*ABC* || 15 λογ.] + σοφιας *D* || 16 χειρι] + σιγαν *lat* || 18 ετροφοφωρ. *ACE al. uet. lat*, + *sicut quis foueat homo filium suum Lucif* || *om.* ως *DE lat*

8. — *Elimas.* És un nom àrab que vol dir savi o mague. Segurament Barjesús se l'havia posat per donar-se més importància.

9. — *Dit també Pau.* D'ací en avant, Saule és anomenat, sempre més, Pau, àdhuc per ell mateix en totes les Epístoles. Sant Jeroni i molts altres exegetes

fals profeta, jueu, de nom Barjesús, [7] el qual estava amb el procònsol Sergi Paule, baró prudent. Aquest, havent fet venir Barnabàs i Saule, desitjava oir la paraula de Déu. [8] Però els contrastava Elimas, el mague, que així és interpretat el seu nom, cercant de desviar de la fe el procònsol. [9] Però Saule, dit també Pau, ple d'Esperit Sant, mirant-lo fit a fit, [10] digué: Oh ple de tota falsia i de tota malvestat, fill del diable, enemic de tota justícia, ¿no pararàs de tòrcer les rectes vies del Senyor? [11] Ara, doncs, vet aquí la mà de Déu sobre tu: i seràs cec, no veient el sol per un temps. I a l'instant caigué sobre ell boira i tenebra, i donant tombs cercava qui el menés de la mà.

[12] Llavors el procònsol, havent vist el fet, cregué, ple d'estupor de la doctrina del Senyor.

3. Fets esdevinguts a Pamfília i a Pisídia

[13] Pau i els qui eren amb ell, com es fessin a la mar des de Pafos, vingueren a Perge de la Pamfília; però Joan, separant-se d'ells, se'n tornà a Jerusalem. [14] I ells, seguint des de Perge, arribaren a Antioquia de la Pisídia i, havent entrat en la sinagoga en dia de dissabte, s'assegueren. [15] Després de la lectura de la llei i dels profetes, els caps de la sinagoga els enviaren a dir: Germans, si vosaltres teniu cap paraula d'exhortació al poble, parleu.

[16] I Pau, alçant-se i fent senyal de silenci amb la mà, digué: Homes israelites i els que temeu Déu, escolteu. [17] El Déu d'aquest poble d'Israel elegí els nostres pares i exalçà el poble en l'emigració en terra d'Egipte i amb braç excels els en tragué. [18] I per espai de quaranta anys, sofrí llur

17*a*, Ex. I, 1; *b*, Ex. XIII, 21 s. 18*c*, Ex. XVI, 3.

creuen que adoptà aquest cognom en memòria de la conversió i de l'amistat de Sergi Paule. Altres creuen que Saule, com molts jueus, portava dos noms. Pau seria el seu cognom com a ciutadà romà i l'adoptà definitivament en dedicar-se de ple a la conversió dels gentils.

13. — *Pafos.* La capital de Xipre. — *Perge,* la capital de la Pamfília. Aquesta regió ocupava el centre meridional de l'Àsia Menor, entre la Cilícia a l'E. i la Lícia a l'O. — *Però Joan.* És a dir, Joan Marc. La causa de la separació sembla que fou el descoratjament de Marc davant les grans dificultats que trobaven els missioners. Cf. més avall, XV, 38.

14. — *Antioquia de Pisídia.* A l'extrem N. d'aquesta regió que era la part septentrional de tota la província. — *Havent entrat en la sinagoga.* La tàctica constant dels Apòstols era començar per parlar a les colònies jueves, tan nombroses arreu en aquell temps, i un cop eren refusats per llurs compatriotes, s'adreçaven obertament als gentils.

τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, [19] καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν κατεκληρονό-
μησεν τὴν γῆν αὐτῶν [20] ὡς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. καὶ
μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. [21] κἀκεῖθεν
ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κίς, ἄνδρα
ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ἔτη τεσσεράκοντα· [22] καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγει-
ρεν τὸν Δαυὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας· «εὗρον
Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα
τὰ θελήματά μου.» [23] τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγ-
γελίαν ἤγαγεν τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, [24] προκηρύξαντος Ἰωάννου
πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ
Ἰσραήλ. [25] ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν· τί ἐμὲ ὑπο-
νοεῖτε εἶναι, οὐκ εἰμὶ ἐγώ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος
τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. [26] Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ
καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν, ἡμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης
ἐξαπεστάλη. [27] οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἰερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες
αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν
σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν, [28] καὶ μηδεμίαν αἰτίαν
θανάτου εὑρόντες ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν· [29] ὡς δὲ ἐτέ-
λεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου
ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. [30] ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· [31] ὃς ὤφθη
ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς
Ἰερουσαλήμ, οἵτινες νῦν εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. [32] καὶ
ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομέ-
νην, [33] ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις ἡμῶν ἀναστήσας
Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ δευτέρῳ· «υἱός μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.» [34] ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μη-
κέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν ὅτι «δώσω
ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυὶδ τὰ πιστά.» [35] διότι καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· «οὐ δώσεις
τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.» [36] Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετή-
σας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας

19 αυτων] των αλλοφυλων D^{*} sy^{h} || 20) και μετα ταυτα ως ετ. τετρ. κ. πεντ. EH *al. d sy* || εδωκεν] + αυτοις E *al. g sy* || 22 *om.* ανδρα — καρδ. μου $E(B)$ || 23 *inc.* ο θεος ουν απο του σπερμ. αυτου D || 25 εγω] + χριστος E || 26 θεου] + ακουσατε E || υμιν $CEHLP$ *al. lat* sy^{p} || 27 τουτ. αγν.] μη συνιεντες D^{*} || τας γραφας DE || 28 ευρ. εν αυτω κρειναντες αυτον παραδωκαν πειλατω ινα εις αναιρεσιν D || 29 γεγρ.] + εισιν ητουντο τον πειλατον τουτον μεν σταυρωσαι και επιτυ-
χοντες παλιν και D (sy^{mh}) || 30 ον ο θεος ηγειρεν (*om.* εκ νεκρ.) Dg || 31 ουτος ωφθη τοις συνα-
ναβαινουσιν αυτω . . . ιερουσ. εφ ημ. πλειονας D || 32 κατ.] + ημων DE *lat.* || 33 ημων] αυτων υμιν $C^{3}EHLP$ *al. sy* || αναστ.] + εκ νεκρων Ag || τον κυριον ιησ. χριστον D || ως και] ουτως γαρ D || δευτ.] πρωτω dg *Hil* || *fin.*] + αιτησαι παρ εμου και δωσω σοι εθνη την κληρονομιαν σου και την κατασχεσιν σου τα περατα της γης D sy^{hm} || 33 αυτον] + ο θεος EH sy^{p} || 35 *inc.* και ετε-
ρως λ. D

comportament en el desert. [19] I havent abatut set nacions en terra de Canaan, els distribuí en herència la terra llur, [20] per uns quatre-cents cinquanta anys. I després d'això, els donà jutges fins al profeta Samuel. [21] I llavors demanaren rei, i Déu els donà Saül, fill de Cis, baró de la tribu de Benjamí, per quaranta anys. [22] I havent-lo deposat, els suscità per rei David, al qual reté testimoniança, dient: He trobat David, el fill de Jessè, home segons el meu cor, que farà totes les meves voluntats. [23] De la semença d'aquest, segons prometença, Déu suscità salvador a Israel, Jesús, [24] predicant Joan per endavant baptisme de penitència a tot el poble d'Israel, a la faç del seu adveniment. [25] I en finir Joan la seva carrera, deia: El que us figureu que jo sóc, no ho sóc: ans heus aquí que darrera meu ve aquell de qui no sóc digne de deslligar el calçat dels peus. [26] Germans, fills de la nissaga d'Abraam i els qui entre vosaltres temeu Déu, a nosaltres ha estat tramesa la paraula d'aquesta salvació. [27] Puix els habitants de Jerusalem i llurs caps, desconeixent aquest i les veus dels profetes que són llegides tots els dissabtes, condemnant-lo, les acompliren, [28] i sense trobar en ell cap causa de mort, demanaren a Pilat que li fos llevada la vida. [29] I com haguessin acomplert totes les coses que d'ell havien estat escrites, davallant-lo del lleny, el posaren en el sepulcre. [30] Però Déu el ressuscità dels morts, [31] i fou vist molts dies per aquells qui junt amb ell havien pujat de la Galilea a Jerusalem, els quals ara són testimonis seus davant el poble. [32] I nosaltres us portem la bona nova de la prometença feta als nostres pares; [33] puix l'ha complida Déu a nosaltres, els fills, ressuscitant a Jesús, segons que ja és escrit en el salm segon: Fill meu ets tu, jo avui t'he engendrat. [34] I que el ressuscità d'entre els morts, ja no havent de tornar més a corrupció, ho digué així: Jo us donaré les santes prometences fetes a David, les fidels. [35] I per això també diu en altre lloc: No consentireu que el vostre Sant vegi corrupció. [36] Perquè David, havent servit en la seva pròpia època a la voluntat de Déu, morí i

19 *d*, Ios. XIV, 2. 20 *e*, Idc. III, 9. 21 *f*, I Sm. VIII, 5; IX, 16; X, 1. 22 *g*, I Sm. XVI, 13; *h*, Ps. LXXXVIII, 21. 23 *i*, Is. XI, 1. 24 *k*, Mt. III, 1; Mc. I, 4; Lc. III, 3. 25 *l*, Mt. III, 11; Mc. I, 7; Io. I, 20. 28 *m*, Mt. XXVII, 20. 23; Mc. XV, 13; Lc. XXIII, 21. 23; Io. XIX, 15. 29 *n*, Mt. XXVIII; Mc. XVI; Lc. XXIV; Io. XX. 33 *o*, Ps. II, 7. 34 *p*, Is. LV, 3. 35 *q*, Ps. XV, 10. 36 *a*, I Rg. II, 10.

19. — *Set nacions*. És a dir, els heteus, els gergeseus, els amorreus, els canaaneus, els fereseus, els heveus i els jebuseus. Cf. Dt., VII, 1.

20. — *Per uns quatre-cents cinquanta anys*. Els millors mss. gr. i Vg. «sorte distribuit... quasi post quadringentos», uneixen aquell fragment a la proposició anterior, per la qual cosa aquests anys serien anteriors a la possessió de Canaan; serien els 400 anys de l'Egipte, 40 del desert i els 10 de l'ocupació.

αὐτοῦ καὶ εἶδεν διαφθοράν· 37 ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδεν διαφθορά́ν. 38 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, 39 ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. 40 βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις·

41 «Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε,
ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν,
ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.»

42 Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. 43 λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. 44 Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

45 Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ [τοῦ] Παύλου λαλουμένοις βλασφημοῦντες. 46 παρρησιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. 47 οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος· «τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.»

48 Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον· 49 διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας.

50 Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. 51 οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐπ' αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον, 52 οἵ τε μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

38 αμαρτ.] + και μετανοια *D* || 39 *fin.*] + παρα θεω *D al.* (*ι*) || 40 *om.* εφ υμας ℵ *B D al.* || 41 καταφρ.] + επιβλεψατε και *E al.* || *om.* εργον 1° *D E L P al. sy* || *fin.*] + και εσιγησαν *D sy*^{h} || 42 αυτων] + εκ της συναγωγης των ιουδαιων *L al.* || παρεκ.] + τα εθνη *L P al.* || 43 *fin.*] + εγενετο δε καθ ολης της πολεως διελθειν τον λογον του θεου *D* (*E w sy*^{hm}) || 44 εχομενω *A E al.* || 44 ακουσαι παυλου· πολυν τε λογον ποιησαμενου περι του κυριου *D* || 45 και ιδοντες οι ι. το πληθος *D* || αντελ.] + τοις λογοις *D E g sy*^{p} || λαλ.] + αντιλεγοντες και *D I P 40 al.* (*E g*) *sy*^{h} || 48 εδοξ.] εδεξαντο *D g Aug* || 50 επηγ.] + θλιψιν μεγαλην και *D* (*E*) || 51 ηλθ.] κατηντησαν *D*^{gr}

fou ajuntat als seus pares i veié corrupció. 37 Però el que Déu ressuscità
d'entre els morts, no veié corrupció. 38 Sigui-us, doncs, sabut, germans,
que remissió de pecats us és per aquest anunciada, i que de totes aquelles
coses de les quals per la llei de Moisès no poguéreu ésser justificats, 39 en
ell, tot el qui creu, és justificat. 40 Pareu compte, doncs, que no vingui
sobre vosaltres el que fou dit pels profetes:

41 Vegeu, els menyspreadors, i meravelleu-vos i desapareixeu;
car obra jo acompleixo en els vostres dies,
obra que no creureu, si algú us la conta.

42 I en eixir ells, els pregaven que el dissabte següent els fossin dites
aquestes coses. 43 I acomiadada l'assemblea, molts dels jueus i dels pro-
sèlits piadosos seguiren a Pau i Barnabàs, els quals parlant-los els persua-
dien de perseverar en la gràcia de Déu. 44 El dissabte vinent, quasi tota la
ciutat s'aplegà a oir la paraula de Déu.

45 I els jueus, veient les multituds, s'ompliren de gelosia; i blasfemant,
contradeien les coses que deia Pau. 46 Aleshores Pau i Barnabàs, parlant
amb ardidesa, digueren: Calia que la paraula de Déu fos dita primer a
vosaltres; però com que la rebutgeu i no us judiqueu a vosaltres mateixos
dignes de la vida eterna, heus aquí que ens girem vers els gentils. 47 Car
així ens ho manà el Senyor: T'he posat per llum de les nacions, a fi que
siguis per a salvació fins a l'extrem de la terra.

48 I els gentils, oint-ho, s'alegraren, i glorificaven la paraula del Senyor,
i cregueren tots quants eren destinats a vida eterna. 49 I la paraula de Déu
s'expandia per tota la regió.

50 Però els jueus atiaren les dones piadoses i notables i els principals de
la ciutat, i aixecaren persecució contra Pau i Barnabàs, i els tragueren de
llurs termes. 51 I ells, havent-se espolsat la pols dels peus contra ells,
anaren a Iconi. 52 I els deixebles s'omplien de goig i d'Esperit Sant.

41 *b*, Hab. I, 5. 47 *c*, Is. XLIX, 6. 51 *d*, Mt. X, 14; Mc. VI, 11; Lc. IX, 5.

41. — Cita d'Habac., I, 5, segons el text dels LXX.

45. — *I els jueus*. Els jueus exclusivistes, indignats veient les multituds de gentils que s'aplegaven.

47. — *Ens ho manà el Senyor*. Cita d'Is., XLIX, 6, adreçada al Crist i, per ampliació, aplicable als apòstols.

50. — *Les dones piadoses*. Les prosèlites del judaisme.

51. — *Iconi*. Ciutat situada uns 150 Km. al S. d'Antioquia de Pisídia.

4. Acta in Lycaonia

(C. XIV.) 1 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς
τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων
τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. 2 οἱ δὲ ἀπειθήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπήγει-
ραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. 3 ἱκανὸν
μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυ-
ροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι
διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. 4 ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ
μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. 5 ὡς δὲ ἐγέ-
νετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὑβρίσαι
καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, 6 συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς
Λυκαονίας Λύστραν καὶ Δέρβην καὶ τὴν περίχωρον. 7 κἀκεῖ εὐαγγε-
λιζόμενοι ἦσαν.

8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ
κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν. 9 οὗτος ἤκουεν
τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν τοῦ
σωθῆναι, 10 εἶπεν μεγάλῃ [τῇ] φωνῇ· ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου
ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. 11 οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν
Παῦλος ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες· οἱ θεοὶ
ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς, 12 ἐκάλουν τε τὸν
Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγού-
μενος τοῦ λόγου. 13 ὅ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πό-
λεως, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς
ὄχλοις ἤθελεν θύειν. 14 ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ
Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον,
κράζοντες καὶ λέγοντες·

15 Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄν-
θρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν

XIV. 1 συτ,] + προς αυτους $D(E)$ sy^{h} || ωστε θαυμασαι ιουδ. . . . . πληθ. και πιστευσαι E || 2 οι δε αρχισυναγωγοι των ιουδαιων και οι αρχοντες της συναγωγης επηγαγον αυτοις διωγμον κατα των δικαιων D sy^{hm} || *fin.*] + ο δε κυριος εδωκεν ταχυ ειρηνην $D(E)$ gp w || 3 διατριψαντες D^{gr} g, + εκει E g sy^{ph} || 4 ην δε εσχισμενον D || αποστ.] + πολλωμενοι δια τον λογον του θεου E || *fin.*] + και εκινηθη ολον το πληθος επι τη διδαχη· ο δε παυλος και βαρναβας διετριβον εν λυστροις (*om.* εν λυστρ. XIV 8) $D(E)$ hw || 9 ος ατεν. αυτω] υπαρχων εν φοβω. ατενισας δε αυτω ο παυλος D || 10 φωνη] + σοι λεγω εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου $CD(EH$ *al.* $h)$ sy^{ph} || ορθος] + και περιπατει Dh sy^{hm} || και 10] + παραχρημα D (ευθεως παραχρ.] Eh sy^{hm} || 11 *om.* αυτων ℵ* gh || 13 οι δε ιερεις του οντος διος . . . ενεγκαντες . . . ηθελον επιθυειν Dg || 14 ακουσας δε βαρν. και παυλ. $Dg(h)$ sy^{p} || λεγ.] φωνουντες D^{*} || 15 *om.* και Dgh || υμας] υμιν τον θεον D || οπως απο τ. τ. μ. επιστρεψητε $D(E)g$

4. Fets esdevinguts a Licaònia

(C. XIV.) 1 I s'esdevingué que a Iconi ells entraren com de costum a la sinagoga dels jueus i parlaren de tal manera que cregué una gran multitud de jueus i de grecs. 2 Però els jueus que no cregueren sublevaren i enverinaren els cors dels gentils contra els germans. 3 Així, doncs, s'hi deturaren força temps, parlant ardidament en el Senyor, el qual donava testimoni a la paraula de la seva gràcia, atorgant que per llurs mans es fessin miracles i prodigis. 4 I la gent de la ciutat es dividí, i uns eren amb els jueus i altres amb els apòstols. 5 I com hi hagués un arremorament dels gentils i dels jueus amb llurs caps, per ultratjar-los i apedregar-los, 6 ells, veient-ho, fugiren a les ciutats de Licaònia, Listra i Derbe i a tota la comarca de l'entorn, 7 i s'hi estaven predicant l'evangeli.

8 I un home a Listra, baldat de peus, s'estava assegut, coix des del ventre de la seva mare, el qual no havia caminat mai. 9 Aquest oí parlar a Pau, el qual, mirant-se'l i veient que tenia fe d'ésser guarit, 10 digué amb forta veu: Alça't dret sobre els teus peus. I féu un salt i caminava. 11 I les multituds, veient el que Pau havia fet, aixecaren la veu dient en licaonià: Els déus, fets semblants a homes, han baixat a nosaltres. 12 I a Barnabàs l'anomenaven Júpiter, i a Pau, Mercuri, perquè ell era el qui portava la paraula. 13 I el sacerdot del Júpiter que hi havia davant la ciutat, havent dut braus i garlandes davant les portes, volia sacrificar junt amb les multituds. 14 Però en oir-ho els apòstols Barnabàs i Pau, esquinçant-se les vestidures, es llançaren entre la multitud, cridant i dient:

15 Homes, ¿per què feu això? També nosaltres som homes passibles com vosaltres, que us prediquem que d'aquestes coses vanes us convertiu al Déu vivent, el qual féu el cel, i la terra, i la mar, i totes les coses que

14*e*, Ps. CXLV, 6; Rpc. XIV, 7.

1. — *Grecs.* D'origen grec, però segurament prosèlits de religió, car es convertiren sentint la predicació dels apòstols en la Sinagoga. Hi ha distinció entre aquests grecs i els gentils del v. s.

6. — *Licaònia.* És la regió septentrional del mont Taurus, entre Cilícia, Pisídia, Frígia, Galàcia i Capadòcia. Les tres ciutats més importants eren Listra, Derbe i Iconi. — El v. 7, en Vg. forma part del 6.

11. — *Dient en licaonià.* És un dialecte actualment perdut. Sembla que era semblant al capadocià, pertanyent a la família indogermànica, sobretot a la part iràmica.

ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· 16 ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· 17 καίτοι οὐκ ἀμάρτυρον αὐτὸν ἀφῆκεν ἀγαθουργῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν.

18 Καὶ ταῦτα λέγοντες μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.

19 Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέναι. 20 κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.

5. Finis itineris primi

21 Εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ εἰς Ἰκόνιον καὶ εἰς Ἀντιόχειαν, 22 ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθετῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 23 χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. 24 καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν ἦλθον εἰς τὴν Παμφυλίαν, 25 καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον [τοῦ κυρίου] κατέβησαν εἰς Ἀτταλίαν, 26 κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. 27 Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγελλον ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. 28 διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

6. Concilivm apostolorvm

(C. XV.) 1 Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ ἔθει τῷ Μωϋσέως, οὐ δύνασθε

18 *fin.*] + αλλα πορευεσθαι εκαστον εις τα ιδια *C al. sy*^{hm} (*cf. ad Acta 5, 18. Io. 7, 53*) || 19 διατριβοντων δε αυτων και διδασκοντων επηλθον τινες ιουδαιοι απο ικον. και αντιοχ. *C D H al. h sy*^{hm} || και πεισ. τ. οχλ.] και διαλεγομενων αυτων παρρησια (αν)επεισαν τους οχλους αποστηναι απ αυτων λεγοντες οτι ουδεν αληθες λεγουσιν αλλα παντα ψευδονται *C 3. 15 al. sy*^{hm} || αυτοο] + *et cum uespera facta esset sa* || 21 πολιν] + λυστυαν *h* (*D*) || τους εν τη πολει *D h* || 25 *fin.*] + ευαγγελιζομενοι αυτοος *D 137 sy*^{h} || 27 ο θεος εποιησεν (αυτοις) μετα τον ψυχων αυτων (*D*) *g* || XV. 1 ιουδ.] + των πεπιστευκοτων απο της αιρεσεως των φαρισαιων *8. 137 al. sy*^{hm} || περιτμηθητε και τω εθει μωσεως περιπατητε *D sy*^{hm} *sa*

en ells hi ha; [16] qui en les generacions passades permeté a totes les nacions d'anar per llurs camins. [17] Si bé no es deixà ell mateix sense testimoniança, fent bé, des del cel donant-vos pluges i estacions fructíferes, omplint de menjar i d'alegria els vostres cors.

[18] I dient aquestes coses, tot just si aturaren les multituds que no els oferissin sacrifici.

[19] Però d'Antioquia i d'Iconi arribaren uns jueus i, havent persuadit les multituds i apedregat a Pau, l'arrossegaren fora de la ciutat, pensant que era mort. [20] I havent-lo rodejat els seus deixebles, s'aixecà i entrà a la ciutat, i el dia següent partí amb Barnabàs envers Derbe.

5. Acabament del primer viatge

[21] I com haguessin evangelitzat aquella ciutat i fet nombrosos deixebles, tornaren a Listra i a Iconi i a Antioquia, [22] refermant l'esperit dels deixebles i exhortant a perseverar en la fe, i com per moltes tribulacions cal que entrem en el regne de Déu. [23] I havent-los instituït en cada església preveres, i havent orat i dejunat, els encomanaren al Senyor en qui havien cregut. [24] I travessant la Pisídia, anaren a la Pamfília. [25] I havent anunciat a Perge la paraula del Senyor, davallaren a Atàlia: [26] i des d'allí es feren a la mar vers Antioquia, d'on havien estat lliurats a la gràcia de Déu per a l'obra que acompliren. [27] I havent arribat i congregat l'església, explicaren tot el que Déu havia fet amb ells i com havia obert als gentils la porta de la fe. [28] I es deturaren no poc temps amb els deixebles.

6. El Concili apostòlic

(C. XV.) [1] I alguns que havien baixat de la Judea, ensenyaven als germans: Si no sou circumcidats segons l'usança de Moisès, no podeu sal-

25*a*, Sup. XIII, 1. 1*b*, Gal. V, 2.

19. — *Arribaren uns jueus*. Per tercera vegada Pau és perseguit aferrissadament pel fanatisme dels jueus, els quals no el deixaren mai més de petja.

21. — *Antioquia* de Pisídia.

23. — *I havent-los instituït... preveres*. πρεσβυτέρους, ancians, caps o bisbes. En aquest viatge de retorn, Pau i Barnabàs tornen a visitar les esglésies per ells fundades per tal de deixar-les definitivament organitzades, instituint la deguda jerarquia.

26. — *Vers Antioquia* de Síria.

28. — *No poc temps*. Al menys uns dos anys.

1. — *I alguns que havien baixat de la Judea*. Sant Pau en l'Ep. als Gàlates, II, 4, escrita durant aquest sojorn a Antioquia, explica qui eren aquests jueus: «eren falsos germans intrusos

σωθῆναι. 2 γενομένης δὲ στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἰερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

3 Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο τήν τε Φοινίκην καὶ Σαμαρίαν ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. 4 παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἰεροσόλυμα παρεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν. 5 Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.

6 Συνήχθησάν τε οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. 7 Πολλῆς δὲ ζητήσεως γενομένης ἀναστὰς Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. 8 καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς [αὐτοῖς] τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν, 9 καὶ οὐθὲν διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. 10 νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; 11 ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.

12 Ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῶν.

13 Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων· ἄνδρες

2 *om.* και ζητησεως *E lat*^{pler} || προς αυτ.] συν αυτοις *D*^{er} || εταξ. — εξ αυτων] ελεγεν γαρ ο παυλος μενειν αυτως καθως επιστευσαν διισχυριζομενος. οι δε εληλυθοτες απο ιερουσαλημ παρηγγειλαν αυτοις τω παυλω και βαρναβα και τισιν ἄλλοις αναβαινειν *D* (*gw*) *sy*^{hm} || *fin.*] οπως κριθωσιν επ αυτοις *sy*^{h} (*D 137*) || 3 εκπεμφθεντες *Eg* || 5 οι δε παραγγειλαντες αυτοις αναβαινειν προς τους πρεσβυτερους εξανεστησαν λεγοντες τινες απο *D sy*^{hm} || 6 πρεσβ.] + συν τω πληθει *sy*^{h} *al.* || λογ.] ζητηματος *E al. g sy*^{h} || 8 *om.* αυτοις 1° *E lat*^{pler} || *om.* αυτοις 2° ℵ *A B 13 al.*, επ αυτους *D* || 11 ιησ. χριστου *C D al. g Abg sy*^{p} || 12 συνκατατιθεμενων δε των πρεσβυτερων τοις υπο του πετρου ειρημενοις εσιγησεν *D sy*^{h} || 13 αναστας ιακωβ. ειπεν *D sy*^{p}

que s'havien filtrat enmig per tal d'obstruir la llibertat que havem rebut en el Crist Jesús i reduir-nos a esclavatge.»

2. — *Pau i Barnabàs i alguns altres.* Entre ells, Titus, deixeble predilecte de Sant Pau, grec no circumcidat. Cf. Gal. II, 1. — *Per aquesta discussió.* La discussió girava entorn d'un problema vital per a l'Església, ço és, entre el particularisme jueu i l'universalisme. Els jueus no sabien avenir-se a la igualtat religiosa dels fills d'Abraam i dels gentils dins el Cristianisme; els costava, encara, de considerar abrogades

var-vos. [2] I havent sorgit dissensió i disputa no petita de Pau i Barnabàs contra ells, decidiren que Pau i Barnabàs i alguns altres d'ells pugessin a Jerusalem, als apòstols i preveres, per aquesta discussió.

[3] Ells, doncs, acomiadats per l'església, travessaven la Fenícia i la Samaria, relatant la conversió dels gentils; i causaven gran alegria a tots els germans. [4] I arribats a Jerusalem, foren rebuts per l'església i els apòstols i els preveres, i explicaren tot el que Déu havia fet amb ells. [5] Però s'alçaren alguns de la secta dels fariseus que havien cregut, dient: Cal circumcidar-los i intimar-los que observin la llei de Moisès.

[6] I es reuniren els apòstols i els preveres per examinar aquest punt. [7] I havent-se esdevingut gran discussió, Pere, alçant-se, els digué: Germans, vosaltres sabeu que, de dies antics, d'entre nosaltres Déu ha escollit que per la meva boca els gentils oïssin la paraula de l'Evangeli i creguessin. [8] I Déu, coneixedor dels cors, els féu testimoniança donant-los l'Esperit Sant com a nosaltres, [9] i cap diferència no ha fet entre nosaltres i ells, purificant per la fe llurs cors. [10] Ara, doncs, ¿per què tempteu a Déu, imposant al coll dels deixebles un jou que ni els nostres pares ni nosaltres no poguérem portar? [11] Ans creiem ésser salvats per la gràcia del Senyor Jesús, d'igual manera que ells.

[12] I tots els reunits callaren, i escoltaven a Barnabàs i a Pau que explicaven quants de miracles i prodigis havia fet Déu per ells entre els gentils.

[13] I després de callar ells, respongué Jaume, dient: Germans, escolteu-

7 *c*, Sup. x, 20. 8 *d*, Sup. x, 45.

per sempre les lleis mosaiques i llur circumcisió. Aquesta gravíssima qüestió ocasionà una fecunda disputa que el Concili apostòlic de Jerusalem definí en favor de la catolicitat. Sant Pau fou, evidentment, el capdavanter de l'universalisme. «No hem consentit, ni un instant, a sotmetre'ns a ells (els judaitzants), per tal que la veritat de l'Evangeli romangués en vosaltres... veient que l'Evangeli m'havia estat confiat per als incircumcisos.» La seva senyera fou: «Déu no fa pas distinció de persones.» Cf. Gal. II. En aquesta avinentesa, ell es declarà i s'anomenà públicament l'«apòstol dels gentils» *(ibid.)*.

6. — *Els apòstols.* Llavors (any 50) hi havia a Jerusalem «Jaume, Kefas (Pere) i Joan, qui són considerats com les columnes, i ens donaren la mà a Barnabàs i a mi» (Gal., II, 9). Ignorem si per aquell temps hi sojornava cap altre apòstol. — És molt probable que aquest v. es refereixi a una reunió preliminar, en la qual sols s'aplegaren els apòstols i preveres de Jerusalem i els enviats d'Antioquia.

7. — *I havent-se esdevingut gran discussió.* En aquest verset comença la narració del Concili, en el qual, a més dels Apòstols i preveres, assistí gran multitud de fidels (v. 12), talment que representaven «tota l'església», σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ (v. 22). — *Pere alçant-se.* Noteu que sempre és Sant Pere qui té la iniciativa, pren la paraula i resol, en definitiva, tota qüestió, sense que ningú li discuteixi aquesta prerrogativa. — Sant Pere comença el seu discurs fent allusió a la conversió de Corneli. Cf. X, 9, ss.

ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. 14 Συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. 15 καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται·

16 «Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω
καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτωκυῖαν,
καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω
καὶ ἀνορθώσω αὐτήν,
17 ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον,
καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς,
18 λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος.»

19 Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν, 20 ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι [ἀπὸ] τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. 21 Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.

22 Τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, 23 γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι [καὶ οἱ] ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. 24 Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, 25 ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, 26 ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 27 ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν,

15 τουτω] ουτως *Dg* || 16 κατεστραμμενα ℵ(*B*) *13 al.* || 18 γνωστα απ αιων. εστιν τω θεω παντα τα εργα αυτου *EHLP al.* (*g sy*^{p}), γνωστον απ αι. (εστιν) τω κυριω το εργον αυτου *A*(*D*) *lat*^{pler} *sy*^{hm} || 20 *om.* και τ. πνικτ. *Dg Iren* || *fin.*] + και οσα αν μη θελωσιν αυτοις γινεσθαι ετεροις μη ποιειν *D 7. 27. 29 al. Iren sa* || 23 αυτων)] + επιστολην (και πεμψαντες) περιεχουσαν *C*(*D*) *al. g w sy*^{hm} || *om.* ταδε ℵ**AB vg* || *om.* και οι ℵ**ABCD 13. 61 vg* || 24 *om.* εξελθοντες ℵ**B al. arm* || υμων)] + λεγοντες περιτεμνεσθαι και τηρειν τον νομον *CEHLP al. sy* || 26 την ψυχην *D Iren* || *fin.*] +εις παντα πειρασμον *DE 137 sy*^{hm}

me: 14 Simó ha explicat com primerament Déu hagué cura de triar-se d'entre els gentils un poble per al seu nom. 15 I amb això consonen les paraules dels profetes, segons és escrit:

16 Després d'aquestes coses, tornaré
i reedificaré la tenda de David, la caiguda;
i les seves runes reedificaré
i la redreçaré.
17 Per tal que cerquin el Senyor els altres homes
i totes les nacions sobre les quals fou invocat el meu nom,
18 diu el Senyor que fa aquestes coses conegudes des de l'eternitat.

19 Per això jo judico de no posar entrebancs als qui d'entre els gentils es converteixen al Senyor, 20 sinó d'escriure'ls que s'abstinguin de les contaminacions dels ídols, i de la fornicació, i d'animals ofegats, i de la sang. 21 Car Moisès, de temps antics, té en cada ciutat qui el predica, essent llegit en les sinagogues tots els dissabtes.

22 Llavors semblà bé als apòstols i als preveres amb tota l'església d'enviar a Antioquia, amb Pau i Barnabàs, homes escollits d'entre ells: Judas, l'anomenat Barsabàs, i Silas, barons principals entre els germans; 23 per mà d'ells escrivint-los:

Els apòstols i els preveres germans, als germans d'entre els gentils que són a Antioquia i a Síria i a Cilícia, salut. 24 Havent oït que alguns, eixits de nosaltres, als quals no férem comanda, us han pertorbat amb raonaments, trasbalsant les vostres ànimes, 25 ha semblat bé a nosaltres, posats tots d'acord, d'escollir uns homes i enviar-los a vosaltres junt amb els nostres carissims Barnabàs i Pau, 26 homes que han exposat llurs vides pel nom del nostre Senyor Jesucrist. 27 Havem, doncs, enviat Judas i Silas,

17 *e*, Am. IX, 11.

14. — *Simó*. El nom propi de Sant Pere.

15. — *Segons és escrit*. La cit. és del profeta Amós, IX, 11, 12. Com feta de memòria, resulta en alguns vv. una mica lliure.

21. — *Car Moisès*. En aquest v. Sant Jaume justifica les dues últimes prohibicions imposades als gentils convertits. Fa allusió a la Diàspora que s'estenia a tot el món conegut, en les sinagogues de la qual es llegia cada dissabte la Llei; per tant, aquesta era coneguda sima dels jueus cristians. Si els gentils cristians fessin tals coses, aquells s'escandalitzarien talment que no voldrien comunicar-se amb ells. Es, doncs, una mesura pacificadora.

22. — *Judas, l'anomenat Barsabàs, i Silas*. Judas ha estat citat en I, 23. Silas, que fou després company de Sant Pau, ho serà en v. 27, 32, 34; XVI, 17, 18; I Thes., I, 1; II Thes., I, 1.

καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. 28 ἔδωξεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες, 29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. Ἔρρωσθε.

30 Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες κατῆλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. 31 ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει.

32 Ἰούδας τε καὶ Σίλας καὶ αὐτοὶ, προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν· 33 ποιήσαντες δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτούς. 35 Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου.

7. Initivm itineris secvndi

36 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπεν πρὸς Βαρνάβαν Παῦλος· ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πόλιν πᾶσαν ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσιν. 37 Βαρνάβας δὲ ἐβούλετο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον. 38 Παῦλος δὲ ἠξίου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαμβάνειν τοῦτον. 39 ἐγένετο δὲ παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. 40 Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν·

8. Visitatio et fvndatio ecclesiarvm asiae

41 Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

(C. XVI.) 1 Κατήντησεν δὲ καὶ εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας

29 *om.* κ. πνικων *D Cypr vg (?)* || πορν.] + και οσα μη θελετε εαυτοις γινεσθαι ετερω μη ποιειτε *D 25. 29 al. p Cypr Iren sy*^{h} || πραξ.] + φερομενοι εν τω αγιω πνευματι *D Iren Tert* || 30 απολ.] + εν ημεραις ολιγαις *D* || 32 οντες] + πληρεις πνευματος αγιου *D* || *om.* πολλου *D* || *om.* και επεστηρ. ℵ* || 33 *fin.*] + εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτου[ς] *C D 13 al. g w sy*^{h}, + μονος δε ιουδας επορευθη *D g w arm*, + εις ιερουσαλημ *w arm* || 36 *fin.*] + *placuit autem cogitatio barnabae sy*^{h} || 38 ηξιου] ουκ εβουλετο λεγων *D* || εργ.] + εις ο επεμφθησαν *D w* || 38 τουτον μη ειναι συν αυτοις *D* || 39 τοτε βαρναβας παραλαβων . . . επλευσεν, *om.* εις κυπρ. *D* || 41 *fin.*] + παραδιδους τας εντολας των πρεσβυτερων *D g sy*^{hm} *arm* || XVI. 1 *inc.* διελθων δε τα εθνε ταυτα) κατηντ. εις δ. *D (g) sy*^{hm}

36. — *I després d'alguns dies.* Expressió indeterminada per designar un període de temps relativament curt. — El segon viatge de Sant Pau, emprès per

que ells també us anunciïn de paraula les mateixes coses. [28] Car ha semblat bé a l'Esperit Sant i a nosaltres, de no imposarvos cap més càrrega, llevat d'aquestes coses necessàries: [29] que us abstingueu de coses sacrificades als ídols, i de sang, i d'animal ofegat, i de fornicació, i d'això guardant-vos, obrareu bé. Serveu-vos bons.

[30] Ells, doncs, acomiadats, baixaren a Antioquia i, havent congregat la multitud, els donaren la lletra. [31] I havent-la llegida, s'alegraren de la consolació.

[32] I també Judas i Silas, que eren profetes, encoratjaren els germans amb abundosa paraula i els fortificaren. [33] I havent-hi fet algun temps, foren acomiadats en pau pels germans envers els qui els havien enviats. [34] A Silas, però, li semblà bé de romandre allí, i Judas partí sol vers Jerusalem. [35] I Pau i Barnabàs s'estaven a Antioquia ensenyant i evangelitzant junt amb molts d'altres la paraula del Senyor.

7. Començament del segon viatge

[36] I després d'alguns dies, digué Pau a Barnabàs: Tornem-nos-en a visitar els germans per totes les ciutats en les quals hem predicat la paraula del Senyor, a veure com estan. [37] I Barnabàs volia endur-se'n també amb ells Joan, l'anomenat Marc. [38] Però Pau trobava que al qui s'havia separat d'ells dos des de Pamfília i no els havia acompanyats en la tasca, no l'havien de prendre amb ells. [39] Hi hagué, doncs, agror, fins a separar-se l'un de l'altre; i Barnabàs, duent-se'n Marc, es féu a la mar vers Xipre. [40] I Pau, havent-se escollit Silas, partí, encomanat pels germans a la gràcia de Déu.

8. Visita i fundació de les esglésies asiàtiques

[41] I recorria la Síria i la Cilícia, confirmant les esglésies.

(C. XVI.) [1] I s'avançà fins a Derbe i Listra. I heus aquí que hi havia allí un deixeble, de nom Timoteu, fill de dona jueva creient i de pare grec,

iniciativa pròpia, forma el període més extraordinàriament actiu de la seva vida. D'aquest temps daten la major part de les seves epístoles amb les quals continuava dirigint de lluny les esglésies que havia fundat.

41. — *Confirmant les esglésies.* Vg. afegeix: «praecipiens custodire praecepta apostolorum et seniorum.» Aquest fragment no es troba ni en el cod. Amiatinus ni en el Toletanus.

1. — *De nom Timoteu.* Fou el deixeble predilecte i el més assidu company de l'Apòstol, el qual li adreçà dues epístoles memorables.

πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, 2 ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. 3 τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες ὅτι Ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν. 4 Ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἰεροσολύμοις. 5 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

6 Διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ· 7 Ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ· 8 παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρῳάδα. 9 καὶ ὅραμα διὰ νυκτὸς τῷ Παύλῳ ὤφθη, ἀνὴρ Μακεδών τις ἦν ἑστὼς καὶ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. 10 ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ θεὸς εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

9. Acta Philippis

11 Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ Τρῳάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νέαν πόλιν, κἀκεῖθεν εἰς Φιλίππους, 12 ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς μερίδος [τῆς] Μακεδονίας πόλις, κολωνία. Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. 13 τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πύλης παρὰ ποταμὸν οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξίν. 14 καί τις γυνὴ

4 διερχομενοι δε τ. π. εκηρυσσον και παρεδ αυτοις μετα πασης παρρησιας τον κυριον ιησουν χριστον αμα παραδιδοντες και τας εντολας των αποστ. *D sy*^{hm} || 5 *om.* τη πιστει *D* || 6 διελθοντες *HLP al. vg* || μηδενι λαλ. τ. λογ. του θεου *Dg* (*sy*^{p}) || 7 επειρ.] ηθελαν *D sy*^{p} || 8 διελθοντες *Dg sy*^{p} || 9 εν οραματι *D*^{Er} *e sy*^{p} || ωσει ανηρ *D sy*^{p} *sa* || 9 *om.* ην *DE al.* || και 2°] κατα προσωπον αυτου *D al. sy*^{h} *sa* || 10 διεγερθεις ουν διηγησατο το οραμα ημιν και ενοησαμεν οτι *D sa* || αυτους] τους εν τη μακεδονια *D* || 11 τη δε επαυριον αχθεντες απο *D 137 sy*^{hm} || νεαπολιν *CDEH al.* || 12 πρ. ν. μερ.] κεφαλη *D sy*^{p}, πρ. μερις *E al. arm* || 13 ενομιζετο (εδοκει *D lat*) προσευχη *ĘHLP al.* || συνελθ.] + ημιν ℵ* *CE*

3. — *El circumcidà.* Essent Timoteu fill de mare jueva, si no hagués estat circumcidat, hauria pogut crear gravíssimes dificultats a l'Apòstol en les seves relacions amb els jueus cristians. En canvi, Sant Pau s'oposà decididament a la circumcisió de Titus perquè aquest era fill de pares grecs.

6. — *A l'Àsia.* L'Àsia proconsular que prenia la millor part de l'Àsia Menor.

7. — *Mísia.* Tocant a la part més occidental de la Frígia. *Bitínia.* Al NE. de Mísia. — *No els ho permetè.* Com en v. 6. Ignorem la manera com reberen aquestes ordres de l'Esperit Sant. El

2 del qual donaven bon testimoni els germans de Listra i d'Iconi. 3 Pau volgué que aquest partís amb ell, i prenent-lo, el circumcidà per causa dels jueus que hi havia en aquells llocs, puix tots sabien que el seu pare era grec. 4 I tot passant per les ciutats, els transmetien, perquè les guardessin, les ordenacions decretades dels apòstols i ancians que eren a Jerusalem. 5 I així les esglésies eren confirmades en la fe i se superaven en nombre de dia en dia.

6 I travessaren la Frígia i la regió de Galàcia, privats per l'Esperit Sant d'anunciar a l'Àsia la paraula de Déu.

7 I havent vingut vers la Mísia, provaren d'anar a la Bitínia, i no els ho permeté l'esperit de Jesús. 8 I passant per la Mísia, davallaren a Troas. 9 I una visió aparegué a Pau en la nit: Un home macedoni li era davant, pregant-lo i dient: Passa a Macedònia, a socórrer-nos. 10 I havent vist la visió, tot seguit cercàrem d'anar a Macedònia, deduint-ne que el Senyor ens havia cridat a evangelitzar-los.

9. Fets esdevinguts a Filips

11 De Troas, doncs, fent-nos a la mar, anàrem de dret a Samotràcia i l'endemà a Neàpolis; 12 i d'allí a Filips, colònia, que és la primera ciutat d'aquella part de Macedònia, i ens deturàrem en aquella ciutat alguns dies. 13 I el dia del dissabte eixírem fora portes, prop del riu, on crèiem ésser el lloc de l'oració; i asseient-nos, parlàvem a les dones que s'havien aplegat. 14 I una dona, de nom Lídia, marxanta de porpra, de la ciutat de Tiatira,

Senyor manifestà que no volia que romanguessin a l'Àsia perquè el gran camp d'acció que els esperava era Europa.

8. — *Troas.* Port de la mar Egea no molt lluny de l'antiga Troia. Aquí se'ls ajuntà Sant Lluc el qual continua la seva narració en primera persona del plural, com a testimoni ocular que fou dels esdeveniments d'aquest viatge.

11. — *Samotràcia.* Illa de la mar Egea, entre Troas i Neàpolis. Aquesta darrera vila sembla que estava emplaçada en l'actual Kavalla, davant l'illa de Tasos, i venia a ésser el port de Filips, ciutat important de la Macedònia, situada al NE. d'Amfípolis.

12. — *Filips, colònia.* Filips, edificada magníficament per Felip II, fill d'Amiuta, damunt l'antic llogarret de Krenides, era una ciutat important d'una de les quatre regions en que els romans dividiren la Macedònia, la primera regió, la més oriental, que tenia de capital Amfípolis. — *Colònia* romana, és a dir, plaça forta. Fou erigida colònia l'any 45 ab. J. C., després de la guerra d'Antoni i Octavià contra Brutus i Càssius, i fortificada, encara, després de la guerra d'Actio. S'anomenava: colònia *Augusta Iulia Philippensis.*

13. — *Eixírem fora portes.* Es veu que a Filips els jueus eren poc nombrosos i no tenien sinagoga. En aquests casos, es congregaven fora ciutat per tal d'estar lluny dels estatges dels gentils.

ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεόν, ἤκουεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. 15 ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα· εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

16 Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς τὴν προσευχήν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ὑπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. 17 αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγουσα· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας. 18 τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν· παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. 19 Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, 20 καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, 21 καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσιν. 22 καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν, 23 πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακήν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· 24 ὃς παραγγελίαν τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας ἠσφαλίσατο αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον.

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν, ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι· 26 ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἠνεῴχθησαν δὲ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. 27 ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἤμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. 28 ἐφώνησεν δὲ μεγάλῃ φωνῇ ὁ Παῦλος λέγων· μηδὲν

15 εβαπτ.] + αυτη *E al. g sy* || και 1°] + πας *D al.* (*g*) || 16 αυτης] δια τουτο *D** || 17 ημιν] τω σιλα *L al.* || *om.* ανθρ. *D** *g Orig* || καταγγ.] ευαγγελιζονται *D* || 18) επιστρεψας δε ο π. τω πν. και διαπον. *D* || ινα εξελθης *D g* || εξ. αυτ. τ. ω.] ευθεως εξελθεν *D* || 19 ως δε ειδαν οι κ. της παιδισκης οτι απεστερησθαι της εργ. αυτ. ης ειχαν δι αυτης επιλ. *D* || ειλκ.] εσυραν *E g* || 22 και πολυς οχλος συνεπεστησαν κατ αυτ. κραζοντες. τοτε οι στρατ. *D* || 26 *om.* παραχρ. *B g* || ανελυθη ℵ* *D** || 27 την μαχαιρ. *B C D al.*

14. — *Temerosa de Déu.* És una frase feta que significa *prosèlit.* — *Tiatira.* Ciutat de Macedònia, vora del riu Lycus. Els antics l'havien anomenada també Pelopia i Euhippia (*Plin.*, V, 29, 115); actualment es diu *Ak-Hissar.*

temerosa de Déu, escoltava; i el Senyor li obrí el cor perquè parés ment en les coses que Pau deia. 15 I com ella fos batejada, i també la seva família, suplicà dient: Si heu judicat que sóc creient al Senyor, entreu a casa meva i poseu-hi. I ens obligà.

16 I s'esdevingué que anant nosaltres al lloc de l'oració, una minyona que tenia esperit pitó ens sortí a l'encontre, la qual portava molt de guany als seus senyors, fent divinacions. 17 Ella, seguint-nos a Pau i a nosaltres, clamava dient: Aquests homes són servidors del Déu altíssim, que us anuncien el camí de salvació. 18 I això feia durant molts dies. Però Pau, corsecat, girant-se, digué a l'esperit: Et mano en nom de Jesucrist que surtis d'aquesta. I sortí en aquella mateixa hora. 19 I veient els seus senyors que havia desaparegut l'esperança de llur guany, prenent Pau i Silas els arrossegaren a l'àgora, davant els magistrats, 20 i presentant-los als pretors, digueren: Aquests homes que són jueus, pertorben la nostra ciutat; 21 i proclamen usances que no ens és lícit a nosaltres d'admetre, ni de practicar, romans com som. 22 I tota la multitud a la una se'ls tirà sobre, i els pretors, havent-los fet esquinçar les vestidures, manaren vergassejar-los. 23 I havent-los donat molts cops, els posaren en presó, manant al carceller que els guardés ben assegurats. 24 Ell, havent rebut aquesta ordre, els tirà en la presó més interior i fermà llurs peus al cepó.

25 I vers la mitja nit Pau i Silas pregant himnejaven a Déu, i els presos els escoltaven. 26 I de sobte es féu gran terratrèmol, talment que foren somoguts els fonaments de la presó; i tot seguit s'obriren totes les portes, i els lligams de tots es desferen. 27 Despertat el carceller, i veient obertes les portes de la presó, traient-se el glavi anava a matar-se, pensant que els presos havien fugit. 28 Mes Pau, amb forta veu, cridà,

22*a*, II Cor. xi, 25; Phil. i, 13; I Thes. ii, 2.

Per les inscripcions trobades, es dedueix que els teixits de porpra fabricats allà, tenien molta anomenada en tot l'imperi romà.

16. — *Al lloc de l'oració.* τὴν προσευχήν, com en el v. 13, l'indret habitual on es reunien els jueus substituint la sinagoga. — *Esperit pitó.* La jove esclava fou considerada com una posseïda. πνεῦμα πύθωνα, vol dir que tenia un mal esperit, el de *Piton.* Aquesta mena d'esperit surt molt sovint en la mitologia grega; el Piton de Delfos, p. ex., era l'inspirador de la dona que seia en el trespeus portant a sobre la pell de serp de Piton i fent oracles en nom d'Apollo. De fet, *esperit pitó* i *pitonissa,* designava senzillament un cas de ventriloquia, com insinuen Plutarc i Suidas. Sant Agustí (*De Ciu. Dei,* II, 23) a aquesta esclava l'anomena: «uentriloqua faemina.»

21. — *No ens és lícit.* Els senyors de la noia, decebuts, fan apellació a les lleis romanes que prohibien la introducció de cultes estrangers no aprovats pel Senat o no tolerats tàcitament.

πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. 29 αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, 30 καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; 31 οἱ δὲ εἶπον· πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. 32 καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου σὺν πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 33 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ ἅπαντες παραχρῆμα, 34 ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον παρέτηκεν τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικεὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ.

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες· ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. 36 ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. 37 ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς. δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν. καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. 38 ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν, 39 καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ τῆς πόλεως. 40 ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐξῆλθον.

10. Acta Thessalonicae et Beroeae

(C. XVII.) 1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. 2 κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, 3 διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. 4 καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπεί-

29 γεν.] υπαρχων *C D 137 al.* || προσεπ.] + προς τους ποδας *D gp vg? sy*^{h} || 30 εξω] + τους λοιπους ασφαλισαμενος *D sy*^{h} || 34 ηγαλλιατο συν τω οικω αυτου πεπ. επι τον θεον *D g* || 35 γενομ. συνηλθον οι στρατ. επι το αυτο εις την κγοραν και αναμνησθεντες τον σεισμον τον γεγονοτα εφοβηθησαν και απεστ. *D sy*^{hm} || *fin.*] + ους εχθες παρελαβες *D 137 sy*^{hm} || 38 *inc.* και εισελθων ο δεσμ. απηγγειλεν *D sy* || *om.* εν ειρ. *D g* || 37 *om.* προς αυτος *E* || αναιτιους δειραντες *D* || 38 ταυτα] + τα ρηθεντα προς τους στρατηγους *D sy*^{p} || οι δε ακουσ. οτι ρ. εισ. εφοβ. *D sy*^{p} || 39 και παραγενομενοι μετα φιλων πολλων εις την φυλακην παρεκ. αυτους εξελθειν ειποντες. ηγνοησαμεν τα καθ υμας οτι εστε ανδρες δικαιοι και εξαγ. παρεκαλεσαν αυτους λεγοντες. εκ της πολεως ταυτης εξελθατε μη ποτε παλιν συ στραφυσιν ημιν επικραζοντες καθ υμων *D* (*al. sy*^{h} || 40 ιδ. τους αδελφ. διηγησαντο οσα εποιησεν κυριος αυτοις παρακαλεσαντες αυτους *D* || XVII. 1 και —εις] και κατηλθον εις απολλωνιδα κακειθεν εις *D*

dient: No et facis pas cap mal; que tots som aquí. [29] I, havent demanat llum, es llançà dins, i tot tremolós es tirà als peus de Pau i de Silas, [30] i duent-los a fora digué: Senyors, ¿què cal que faci jo, per salvar-me? [31] I ells digueren: Creu en el Senyor Jesús, i seràs salvat tu i la teva casa. [32] I li exposaren la paraula del Senyor junt amb tots els de casa seva. [33] I prenent-los amb ell en aquella hora de la nit, rentà llurs ferides, i fou batejat ell i tots els seus de seguida. [34] I duent-los dalt a casa seva, els parà taula, i s'alegrà amb tota la família d'haver cregut a Déu.

[35] I havent-se fet dia, els pretors enviaren els líctors, dient: Deixa anar aquells homes. [36] I anuncià el carceller aquestes paraules a Pau: Els pretors han enviat a dir que sigueu alliberats: ara, doncs, sortiu, i aneu-vos-en en pau. [37] Però Pau els digué: Havent-nos vergassejat públicament sense judicar-nos, homes romans com som, ens posaren en presó, ¿i ara ens en treuen d'amagat? Això no, sinó que vinguin a treure'ns ells mateixos. [38] I els líctors contaren als pretors aquestes paraules. I temeren en sentir que eren romans. [39] I venint els aplacaren, i traient-los, els pregaven que sortissin de la ciutat. [40] I eixits de la presó, entraren a casa de Lídia, i vistos els germans, els consolaren i partiren.

10. Fets esdevinguts a Tessalònica i a Berea

(C. XVII.) [1] I passant per Amfípolis i Apol·lònia, vingueren a Tessalònica, on hi havia sinagoga dels jueus. [2] I segons el seu costum, Pau hi entrà, i durant tres dissabtes conferia amb ells sobre les escriptures, [3] declarant i exposant que havia calgut que el Crist patís i ressuscités d'entre els morts, i que aquest és el Crist Jesús, que jo us anuncio a vosaltres. [4] I alguns d'ells cregueren i foren ajuntats a Pau i a Silas, com també gran nombre de grecs religiosos i no poques dones de les principals.

40. — *I partiren*. Aquesta frase dóna a entendre que Sant Lluc es quedà a Filips.

1. — *Tessalònica*. L'actual Salònica de Bulgària.

σθησαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολύ, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. 5 Ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων ἄνδρας τινὰς πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν, καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς προαγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. 6 μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, 7 οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν, βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν. 8 ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα, 9 καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς. 10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῄεσαν·

11 Οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. 12 πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι.

13 Ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους. 14 εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ὑπέμεινάν τε ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. 15 οἱ δὲ καθιστάνοντες τόν Παῦλον ἤγαγον ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ τὸν Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσιν πρὸς αὐτὸν ἐξήεσαν.

11. Acta Athenis

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντος κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. 17 διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας.

4 σιλ.] + τη διδαχη πολλοι των σεβομενων *D* || και γυναικες *D lat* || 5 *cm.* και οχλοποιησ. *D* || 6 βοωντ.] + και λεγοντες *D g* || ουτοι] + εισιν *D gp* || 8 και εταραξαν . . . τ. . . . και τ. οχλ. *D g sy*^{p} || 11 ευγενεις *D*^{gr} *p* || λογον του θεου μετα παρρησιας *E* || *fin.*] + παθως παυλος απαγγελλει *137 al. g sy*^{h} || 12 πολλ.] τινες *D*^{gr} || επιστ.] + τινες δε ηπιστησαν *D 137 al.* || ελληνων και των ευσχ. ανδρες και γυναικες ικανοι επιστευσαν και ηλθ. εις αυτην *D* || *fin.*] + ου διελιμπανον *D sy*^{p} || 14 τον μεν ουν π. οι αδ. εξαπεστ. απελθειν επι *D* || 15 και λαβ.] παρηλθεν δε την θεσσαλιαν. εκωλυθη γαρ εις αυτους κηρυξαι τον λογον. λαβ. δε *D* || επιστολην *E*^{gr} *sy*^{p}, + απ υατου *E lat*^{pler} *sy*^{p}, + παρα παυλου *D* || οπως εν ταχει *D* || 16 εκδεχ. αυτου ℵ* *D**

5 Però els jueus, engelosits, es procuraren uns homes dolents del mercat
i fent-ne escamot avalotaven la ciutat; i presentant-se a la casa de Jasó,
els cercaven per portar-los davant el poble. 6 I no havent-los trobats,
arrossegaren Jasó i alguns germans davant els regidors de la ciutat, cri-
dant: Aquells qui revolten el món, són aquests, aquí presents, 7 i Jasó
els ha acollits, i tots ells obren contra els decrets del Cèsar, dient que hi
ha un altre rei, Jesús. 8 I torbaren el poble i els regidors que sentien
aquestes coses. 9 Però havent rebut fermança de Jasó i dels altres, els dei-
xaren anar. 10 I de seguida, durant la nit, els germans feren partir Pau i
Silas cap a Berea; els quals havent arribat, se n'anaren a la sinagoga dels
jueus.

11 I aquests eren de més bon ésser que els de Tessalònica; reberen la
paraula amb tota promptitud de cor, recercant cada dia en les escriptures,
si aquestes coses eren així. 12 D'ells, doncs, molts cregueren, i dels grecs
no petit nombre de dones notables i d'homes.

13 Però quan els jueus de Tessalònica saberen que també a Berea havia
estat anunciada per Pau la paraula de Déu, se'n vingueren també allí, re-
movent i avalotant les multituds. 14 I llavors de seguida els germans feren
partir Pau, per anar fins a la mar; però Silas i Timoteu restaren allí. 15 I
els qui guiaven Pau el dugueren fins a Atenes, i rebuda ordre d'ell per a
Silas i Timoteu que se'n vinguessin a ell amb la major pressa, partiren.

11. Fets esdevinguts a Atenes

16 I mentre Pau els esperava a Atenes, s'arborava d'indignació dintre
d'ell el seu esperit, veient la ciutat plena d'ídols. 17 Disputava, doncs, en
la sinagoga amb els jueus i els adoradors de Déu i en l'àgora cada dia
amb els qui s'hi esqueien.

5. — *Del mercat.* De la plaça pública, de l'estament vulgar.

6. — *Regidors de la ciutat.* Litt.: *politarques,* πολιτάρχοι, nom que donaven als magistrats. Vg.: «principes ciuitatis.»

10. — *Cap a Berea.* L'actual Vèrria, a 50 milles romanes al NO. de Tessalònica.

14. — *Fins a la mar.* Probablement al port de Dium per a embarcar-se cap a Atenes.

18 Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἐπικουρίων καὶ Στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον
αὐτῷ, καί τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ·
ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν
ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο. 19 ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες· δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ
λαλουμένη διδαχή; 20 ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν·
βουλόμεθα οὖν γνῶναι τίνα θέλει ταῦτα εἶναι. 21 Ἀθηναῖοι δὲ πάντες
καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν ἢ λέγειν τι ἢ
ἀκούειν τι καινότερον.

22 Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου ἔφη· ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. 23 διερ-
χόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν
ᾧ ἐπεγέγραπτο· ἀγνώστῳ θεῷ. ὃ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγώ
καταγγέλλω ὑμῖν. 24 ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν
αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις
ναοῖς κατοικεῖ, 25 οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσ-
δεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα·
26 ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παν τὸ
πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας
τῆς κατοικίας αὐτῶν, 27 ζητεῖν τὸν θεόν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν
αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρ-
χοντα. 28 ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν
καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· 29 «τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.» γένος
οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ
ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι
ὅμοιον. 30 τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς τὰ νῦν
παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, 31 καθότι
ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν
ἀνδρὶ ᾧ ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

32 Ἀκούσαντες δὲ ἀναστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον·
ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν.

18 *om.* οτι — ευηγγ. *Dg* || 19 *inc.* μετα δε ημερας τινας επιλαβ αυτ. ηγαγον επι αριον παγον πυνθανομενοι και λεγ. *D 137 sy*^{h} || λαλ.] καταγγελλομενη *D* || 20 εισφ.] + ρηματα *D* (*E*) *sy* || 21 επιδ.] + εις αυτους *D*^{gr} *sa* || 23 αναθ.] διιστορων *D* || 25 ως προσδεομ. ℵ* *deg arm* || 26 ενος] + αιματος *D E H L P al. g sy* || προτεταγμ. *D al.* || κατα οροθεσιαν *D*^{gr} *Iren* || 27 *inc.* μαλιστα ζητειν το θειον εστιν *D* (*de Iren*) || 28 εσμεν το καθ ημεραν ωσπερ και των κ. υμ. τινες ειρηκ. *D* (*g Iren*) || 29 ουτε χρυσω *D* || 30 αγν.] + ταυτης *D** *lat*^{pler} || 31 *om.* εν η μελλει *D Aug* || παρεσχειν *Dg*

23. — *Al Déu desconegut.* Aquesta inscripció que serveix d'exordi a Sant Pau per al seu subtil discurs, es trobava sovint a Atenes i per les seves rodalies.

18 I alguns filòsofs dels epicuris i dels estoics discutien amb ell, i uns deien: ¿Què deu voler dir aquest llavorer de paraules? i d'altres: D'estrangeres divinitats sembla ésser pregoner; perquè els evangelitzava Jesús i la resurrecció. 19 I prenent-lo, el dugueren a l'Areòpag, dient: ¿Podem saber quina nova doctrina és aquesta ensenyada per tu? 20 Car coses estranyes portes a orelles nostres; volem, doncs, saber què volen ésser aquestes coses. 21 Puix tots els atenesos, i els estrangers que hi vivien, per res més no tenien lleure sinó per a dir o escoltar alguna cosa del més nou.

22 Posat, doncs, Pau enmig de l'Areòpag, digué: Homes atenesos, en tots aspectes us miro com excessivament religiosos. 23 Car tot passant i contemplant les vostres imatges sacres, he trobat també una ara, en la qual era escrit: Al Déu desconegut. Ço que vosaltres, doncs, no coneixent, venereu, això us anuncio. 24 El Déu que ha fet el món i totes les coses que en ell hi ha, essent ell Senyor de cel i terra, no habita en temples manufactes, 25 ni de mans humanes no rep culte, perquè freturi de res, ell que dóna a tots vida i alè i tota cosa; 26 i d'un sol féu tot el llinatge dels homes per habitar damunt tota la faç de la terra, estatuint temps determinats i les fites de l'habitació llur, 27 a fi que cerquin Déu i vegin si a les palpentes el toquen i el troben, puix que certament no és pas lluny de cadascun de nosaltres. 28 Car en ell vivim i ens movem i som, segons alguns dels vostres poetes digueren: Car d'ell som també llinatge. 29 Essent, doncs, llinatge de Déu, no hem pas de creure que a or o argent o pedra, entretallament d'art i d'enginy d'home, sigui semblant la divinitat. 30 Però Déu, no fent cas del temps de la ignorància, anuncia ara als homes que tots arreu es penedeixin; 31 perquè ha fixat dia en què ha de jutjar el món en justícia, per l'home que ha designat, donant-ne fe a tots en ressuscitar-lo d'entre els morts.

32 I en oir resurrecció de morts, uns se'n reien, però d'altres digueren: Sobre això t'escoltarem encara una altra vegada.

24 *a*, Gn. I, 1; *b*, Sup. VII, 48.

Pausànias, I, I, 4, declara haver vist pel camí de Falera a Atenes molts altars que portaven la inscripció: βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων θεῶν βωμός, als déus desconeguts. Així mateix Filostr. en la *Vida d'Apoll. de Tyana;* Tertullià *(Ad nation.,* II, 9; *Adu. Marcion.,* I, 9) etc.

28. — *Car en ell vivim i ens movem i som.* Cal remarcar l'ascensió significada en aquests tres termes: ζῆν, es refereix a la vida corporal, σῶμα; κίνεσθαι, a l'activitat espiritual, ψυχή; εἶναι a la vida de l'ànima, πνεῦμα.

Alguns dels vostres poetes. Cita Aratus (any 270 ab. de J. C.), *Phenom.,* 5.

33 Οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. 34 τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

12. Acta Corinthi

(C. XVIII.) 1 Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. 2 καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, 3 καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι ἔμενεν παρ' αὐτοῖς, καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ.

4 Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέν τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. 5 Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

6 Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτούς· τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. 7 καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι Τιτίου Ἰούστου σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ.

8 Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. 9 Εἶπεν δὲ ὁ κύριος ἐν νυκτὶ δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ· μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, 10 διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. 11 Ἐκάθισεν δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπάτου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστησαν ὁμο-

34 εκολληθησαν $D^{*}g$ || ο] τις Dh || αρεοπ.] + ευσχημων D || *om.* και γυν — δαμ. D || XVIII. 1 *inc.* αναχωρησας δε απο $D(h)$ || *om.* ο παυλος ℵ BD *13 lat* || 2 ρωμ.] + οι και κατωκησαν εις την αχαιαν Dh sy^{hm}, *paulus autem agnitus est aguilae h* sy^{hm} || αυτοις] αυτω ο παθλος D || 3 ηργαζοντο ℵ* B^{*} || *om.* ησαν — τεχνη Dg || 4 εισπορευομενος δε εις την συναγωγην κατα π. σ. διελεγετο και εντιθεις το ονομα του κυριου ιησου και επειθεν δε ου μονον ιουδ. αλλα και ελλ. Dh || 5 *inc.* παρεγενοντο δε απο D, *tunc superuenerunt h* || ο τε] τοτε D^{gr} || 6 *inc.* πολλου δε λογου γινομενου και γραφων διερμηνευομενων Dh sy^{hm} || εκτιν. ο παυλος τα ιμ. αυτου Dh || αφ υμων νυν εις τ. ε. πορευσομαι Dh || 7 εκειθεν] απο του ακυλα D 137 (h) || *om.* τιτιου *ADHLP al.* || 8) ο δε αρχ. πρισκ. Dh || εις τον κυριον Dh || *fin.*] + πιστευοντες τω θεω δια του ονοματος του κυριου ημων ιησου χριστου Dh || 11 *inc.* και εκαθ. εν κορινθω Dh (sy^{ph}) || ενιαυτ.] + ενα ℵ sy^{h} || διδ. αυτους D || 12 συνλαλησαντες μεθ εαυτων επι τον παυλον και επιθεντες τας χειρας Dh (sy^{h})

34. — *Dionis Areopagita.* És a dir, magistrat del Tribunal Suprem de la ciutat. Era un càrrec important que no podia exercir-se abans de tenir 60 anys

33 Així sortí Pau d'enmig d'ells. 34 I alguns homes, ajuntant-se-li, cregueren, entre els quals també Dionís Areopagita, i una dona, de nom Dàmaris, i d'altres amb ells.

12. Fets esdevinguts a Corint

(C. XVIII.) 1 Després d'això, anant-se'n d'Atenes, vingué a Corint, 2 i trobant un jueu, de nom Aquila, pòntic d'origen, vingut d'Itàlia de molt poc, i Priscil·la, la seva muller, per haver Claudi ordenat que s'allunyessin de Roma tots els jueus, se'ls ajuntà, 3 i com era del mateix ofici, s'estava amb ells i treballava, car eren d'ofici fabricants de tendes.

4 I conferia en la sinagoga tots els dissabtes, i convencia jueus i grecs. 5 I quan Silas i Timoteu hagueren arribat de la Macedònia, Pau es donava plenament a la paraula, testimoniant palesament als jueus que Jesús era el Crist.

6 I com ells es posessin contra i blasfemessin, espolsant-se els vestits, els digué: La sang vostra sobre el vostre cap: net en sóc jo; des d'ara aniré als gentils. 7 I canviant-se d'allí, se'n vingué a casa d'un que es deia Tici Just, temerós de Déu, que tenia la casa contigua a la sinagoga.

8 I Crisp, el cap de la sinagoga, amb tota la seva casa, cregué al Senyor, i molts dels corintis, oint, creien i eren batejats. 9 I a la nit, el Senyor digué a Pau, en visió: No temis, ans parla, i no callis, 10 car jo sóc amb tu, i ningú no t'escometrà per fer-te mal; perquè molta gent tinc per a mi en aquesta ciutat. 11 I s'hi estigué un any i sis mesos, ensenyant entre ells la paraula de Déu.

12 I essent Gal·lió procònsol de l'Acaia, els jueus s'alçaren tots a la una

d'edat. Segons Eusebi *(Hist. Eccl.*, III, 4 i IV, 23), aquest Dionís fou el primer bisbe d'Atenes.

1. — *Després d'això.* Sembla indicar que el sojorn de Sant Pau a Atenes fou curt. — *Corint.* Era la ciutat comercial més important de la Grècia; era vila proconsular i capital de l'Acaia. La seva depravació de costums esdevingué proverbial.

2. — *Per haver Claudi ordenat.* Aquesta expulsió dels jueus de Roma és senyalada també per Suetoni *(Claud.*, XXV, 4) i Dió Cassi (LX, 6). Aquest la posa en l'any 41, en canvi, Orosius *(Adu. pagan. hist.*, VII, VI, 15) la posa l'any 49, novè del regnat de Claudi. Aquesta última data és molt més probable. Es veu que la vigència de l'edicte imperial fou de curta durada, car, vers l'any 56-57, Aquila i Priscil·la tornaven a ésser a Roma. Cf. Rom., XVI, 3.

4. — *Tots els dissabtes.* Vg. afegeix: «interponens nomen Domini Iesu».

7. — *Tici Just.* Molts mss. ometen el nom *Tici.* No obstant el posen ℵ (Alex.), E, Vg., Boh. i Arm.

12. — *I essent Gal·lió procònsol.* Gal·lió, germà de Sèneca. El seu nom era M. Annaeus Novatus, però adoptà el cognom del seu protector L. Iunius Gallio.

θυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, 13 λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. 14 μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν· 15 εἰ δὲ ζητήματά ἐστιν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. 16 καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος· 17 ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν.

13. Finis itineris secvndi

18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος ἐν Κεγχρεαῖς τὴν κεφαλήν· εἶχεν γὰρ εὐχήν. 19 κατήντησαν δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέξατο τοῖς Ἰουδαίοις. 20 ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι οὐκ ἐπένευσεν, 21 ἀλλὰ ἀποταξάμενος καὶ εἰπών· πάλιν ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, 22 καὶ κατελθὼν εἰς Καισαρείαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν.

14. Initio itineris tertii

23 Καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

24 Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. 25 οὗτος

12 αυτον] + προς τον ανθυπατον sy^{h} (*h*) || 13 καταβοωντες και λεγ. *D h* || 14 ω ανδρες ιουδ. *D* lat^{pler} || 15 εστιν] εχετε D^{gr} *g* || 16 απελυσεν *D e g h* || 17 *om.* οι ελλ. ℵ *A B al.* lat^{pler} || 18 επλευσεν *D* (*E*) || 19 καταντησας D^{gr} *h* || και τω επιοντι σαββατω εκεινους κατελ. *D* (*al.* sy^{h}) || διελεγετο *D al.* lat^{pler} || 20 μειναι] + παρ αυτοις *D E H P al.* sy^{p} || 21 παλιν] + δει με παντως την εορτην την ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα. παλιν δε *D H L P al. sy* || *fin.*] + τον δε ακυλαν ειασεν εν εφεσω αυτος δε ενενεχθεις ηλθεν εις καισαρειαν *137 al.* $sy^{p\,hm}$ || 22 και αναβας *D g* || 24) ονοματι απολλωνιος γενει αλ. *D 13* (*g*)

17. — *Sòstenes.* Cap de la Sinagoga en comptes de Crisp, qui deixà el càrrec per haver-se fet cristià. Se suposa que era el qui portava la paraula contra l'Apòstol.

19. — *I arribà a Efes.* Efes era una

contra Pau i el dugueren davant del tribunal, [13] dient: Contra la llei aquest persuadeix els homes de colre Déu. [14] I anant Pau a obrir la boca, digué Gallió als jueus: Si es tractés d'una injustícia, o d'algun crim roí, prou us atendria, oh jueus, segons raó, [15] però si són qüestions d'una paraula i de noms i de la vostra llei, vegeu-vos-ho vosaltres mateixos, car jo, d'aquestes coses, no en vull ésser jutge. [16] I els tragué del tribunal. [17] Llavors agafant tots els grecs a Sòstenes, el cap de la sinagoga, el colpiren davant del tribunal, i d'aquestes coses, a Gallió res no se li'n donava.

13. Acabament del segon viatge

[18] I Pau, havent-se quedat encara molts dies, acomiadant-se dels germans, es féu a la mar vers la Síria, i amb ell Priscilla i Aquila, fent-se rasurar el cap a Concris; car tenia un vot. [19] I arribà a Efes, i allí els deixà; però ell, havent entrat en la sinagoga, discutia amb els jueus. [20] I pregant-li ells que restés més temps, no accedí, [21] ans prenent comiat, i dient: Volent Déu, tornaré altre cop a vosaltres, partí d'Efes. [22] I havent desembarcat a Cesarea, després de pujar i saludar l'església, baixà a Antioquia.

14. Començament del terç viatge

[23] I havent-hi fet algun temps, partí, seguint successivament la regió de Galàcia i la Frígia, fortificant tots els deixebles.

[24] I un jueu de nom Apolló, alexandrí d'origen, home bell parler, versat en les Escriptures, féu cap a Efes. [25] Aquest havia estat instruït en el

18*a*, Nm. VI, 18; Inf. XXI, 24.

ciutat sumptuosa, capital de la província romana d'Àsia. Fou famosa pel seu temple de Diana, palau de disbauxes.

23. — *I havent-hi fet algun temps.* Segurament poc temps va restar a Antioquia. Tornà a empendre un tercer viatge i visità les esglésies fundades per ell en la regió galàtica, passant novament per Derbe, Listria, etc. El recorregut fou: Àsia Menor, Macedònia i Grècia. El sojorn més llarg fou el d'Efes. D'aquest temps (anys 54-58) daten les Epístoles que l'Apòstol escriví als Gàlates, als Romans i als Corintis.

Sols podem saber alguns noms dels qui acompanyaren a Sant Pau en aquest terç viatge. Silas es quedà a Corint i, després, acompanyà Sant Pere (I Petr., V, 12). A Efes, Sant Pau estava amb Timoteu, Erastes (XIX, 22), Gaius i Aristarc (XIX, 29). Titus fou enviat per l'Apòstol a Corint, d'Efes estant. Cf. II *Cor* , XII, 18.)

24. — *Apolló.* Diminutiu d'Apollonios, jueu de la Diàspora.

25. — *Havia estat instruït en el camí del Senyor.* És a dir, en la catequesis cristiana, la qual contenia, en substància, i gairebé literalment, la part dels

ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· 26 οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ.

27 Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· 28 εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

15. Acta Ephesi

(C. XIX.) 1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον καὶ εὑρεῖν τινας μαθητάς, 2 εἶπέν τε πρὸς αὐτούς· εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;

Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν.

3 Εἶπέν τε· εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;

Οἱ δὲ εἶπον· εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα.

4 Εἶπεν δὲ Παῦλος· Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν.

5 Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· 6 καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον. 7 ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δώδεκα.

8 Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.

9 Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητάς,

25 κατηχ.] + εν τη πατριδι *D* (*g*) || την οδ.] τον λογον *D* || απελαλει *D g* || 26) πρισκ. και ακ. ℵ *A B E lat*^{pler} || *om.* του θεου *D g* || 27 βουλ. — αυτον] εν δε τη εφεσω επιδημουντες τινες κορινθιοι και ακουσαντες αυτου παρεκαλουν διελθειν συν αυτοις εις την πατριδα κυτων. συνκατανευσαντος δε αυτου οι εφεσιοι εγραψαν τοις εν κορινθω μαθηταις οπως αποδεξωνται τον ανδρα ος επιδημησας εις την αχαιαν πολυ συνεβαλλετο εν ταις εκκλησιαις *D* (*sy*^{hm}) || *om.* δια της χρρ. *D al. lat sy*^{h} || 28 δημ.] + διαλεγομενος και *D 137 al.*, + και κατ οικον *E* ||) τον ιησ. ειναι χρ. *D sy sa* || XIX. 1 εγεν. — 2 ειπεν τε] θελοντος δε του παυλου κατα την ιδιαν βουλην πορευεσθαι εις ιεροσολυμα ειπεν αυτω το πνευμα υποστρεφειν εις την ασιαν. διελθων δε τα ανωτερικα μερη ερχεται εις εφεσον και ευρων τινας μαθητας ειπεν *D g sy*^{hm} || 2 εστιν] λαμβανουσιν τινες *D sy*^{hm} || 5 *fin.*] + χριστου εις αφεσιν αμαρτιων *D 137 al. g sy*^{h} || 6 ηλθ.] ευθεως επεσεν *D* || 8 συν.] + εν δυναμει μεγαλη *D sy*^{hm} || 8 *om.* τα *B D g vg* || 9 τινες μεν ουν αυτων *D* || την οδον] τον λογον του κυριου *E*, + του θεου *g sy*^{p}

camí del Senyor, i ardent d'esperit parlava i ensenyava exactament les coses pertocanto a Jesús, tot i conèixer només el baptisme de Joan. [26] Aquest, doncs, començà de parlar amb ardidesa en la sinagoga. I havent-lo oït Priscilla i Aquila, el prengueren amb ells i li explicaren més exactament el camí del Senyor.

[27] I volent ell passar a Acaia, els germans, que l'encoratjaren, escriviren als deixebles de rebre'l. I havent arribat, ajudà molt els qui havien cregut per la gràcia. [28] Car enèrgicament refutava els jueus en públic, demostrant per les Escriptures que Jesús era el Crist.

15. Fets esdevinguts a Efes

(C. XIX.) [1] I s'esdevingué, en ésser Apollò a Corint, que Pau, havent recorregut les contrades altes, vingué a Efes, i trobà uns deixebles, [2] i els digué: ¿Vàreu rebre l'Esperit Sant quan creguéreu?

I ells li digueren: Ni tan sols que hi hagi Esperit Sant hem sentit a dir.

[3] I digué ell: Doncs, ¿en què heu estat batejats?

I ells digueren: En el baptisme de Joan.

[4] I Pau digué: Joan batejà amb baptisme de penitència, dient al poble que creguessin en el qui venia després d'ell, ço és en Jesús.

[5] Oït això, foren batejats en el nom del Senyor Jesús; [6] i havent-los Pau imposat les mans, vingué l'Esperit Sant sobre ells, i parlaven llengües, i profetaven. [7] I eren aquells homes entre tots uns dotze.

[8] I havent entrat en la sinagoga, parlava durant tres mesos ardidament, raonant i persuadint les coses del regne de Déu.

[9] I com alguns s'endurien i no creien, dient mal del camí *del Senyor* davant la multitud, s'apartà d'ells, i en separà els deixebles, i cada dia conferia en l'escola d'un tal Tirà. [10] I això succeí durant dos anys, talment

4 *b*, Mt. III, 11; Mc. I, 8; Lc. III, 16; Io. I, 26; Sup. I, 5; XI, 16.

Evangelis Sinòptics que va del baptisme de Jesús a la Resurrecció. El resum de la catequesis el trobem en els primers discursos de Sant Pere consignats en els *Actes*. — *Conèixer només el baptisme de Joan*. Amb aquesta frase estereotipada es designaven els qui reconeixien Jesús com el Messias en virtut del testimoni del Baptista. Era gent de la Diàspora.

27. — *Per la gràcia*. Vg. omet aquestes paraules.

9. — *Del camí del Senyor*. τὴν ὁδόν, la via cristiana, la predicació del Senyor, com Vg. — *Tirà*. Un retòric que tenia la seva escola i que simpatitzava amb Sant Pau, atès que li deixà el seu estatge. Les escoles gregues finien a les 11 del matí. De les 11 a les 4 de la tarda St. Pau tenia el local per a ell.

καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. 10 τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. 11 Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ὁ θεὸς ἐποίει διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, 12 ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἀποφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι.

13 Ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ λέγοντες· ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν Παῦλος κηρύσσει. 14 ἦσαν δέ τινες Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ υἱοὶ τοῦτο ποιοῦντες. 15 ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς· τὸν Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; 16 καὶ ἐφαλλόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτούς, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, κατακυριεύσας ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. 17 τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· 18 πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. 19 ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων· καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. 20 Οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανεν καὶ ἴσχυεν.

21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσόλυμα, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. 22 ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν.

23 Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. 24 Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος παρείχετο τοῖς τεχνίταις οὐκ ὀλίγην ἐργασίαν, 25 οὓς

9 *fin.*] + απο ωρατ πεμπτης εως ωρας δεκατης *D 137 al. g sy*^{hm} || 10 εως παντες οι κατοικουντες την ασιαν ηκουσαν τους λογους τ. κ. ιουδαιοι και ελληνες *D* || 14 εν οις και υιοι σκευα τινος ιερεως ηθελησαν το αυτο ποιησαι. εθος ειχαν τους τοιουτους εξορκιζειν. και εισελθοντες προς τον δαιμονιζομενον ηρξαντο επικαλεισθαι το ονομα λεγοντες. παραγγελλομεν σοι εν ιησου ον παυλος κηρυσσει εξελθειν *D sy*^{hm} || 15 τοτε απεκριθη *D* || 20 κρατ. ενισχυσεν και η πιστις του θεου ηυξανε και επληθυνε *D* || 21 *inc.* τοτε παυλος εθετο *D* || 22 χρονον ολιγον εν τη ασια *D* || 23 οδου] + κυριου *dgp arm* (+ θεου *sy*) || 24 ονοματι] ην *D, om. g* || *om.* αργυρους *B g* || αρτεμ.] + ισως ως κιβωρια μικρα *Chrys 33. 57* || αρτ.] + ος *D* || 25 ους . . και] ουτος *D g sy*^{p}

que oïren la paraula del Senyor tots els qui habitaven l'Asia, jueus i grecs.
11 I prodigis no ordinaris feia el Senyor per mans de Pau, 12 talment que
fins mocadors i cinyells del seu damunt eren portats sobre els malalts i
fugien d'ells les malalties i els mals esperits en sortien.

13 I alguns també dels jueus exorcistes ambulants provaren d'invocar
damunt dels qui tenien els mals esperits el nom del Senyor Jesús, dient:
Jo us conjuro pel Jesús que Pau predica. 14 I eren set fills d'un tal Esceva,
jueu, gran sacerdot, els qui això feien. 15 Però responent el mal esperit els
digué: A Jesús conec i Pau sé qui és; però vosaltres, ¿qui sou? 16 I sal-
tant sobre ells l'home en qui era el mal esperit i dominant-ne dos, els mal-
tractà talment que fugiren d'aquella casa nus i malferits. 17 I això fou
sabut de tots els jueus i gentils que habitaven a Efes, i a tots ells sobrevin-
gué temor, i era magnificat el nom del Senyor Jesús. 18 I molts dels qui
havien cregut venien a confessar i denunciar llurs actes. 19 I bastants dels
qui havien practicat les arts de màgia dugueren tots alhora els llibres i els
cremaren davant de tots; i calculat llur preu, trobaren cinquanta mil peces
d'argent. 20 Així vigorosament creixia i prevalia la paraula de Déu.

21 I quan foren acomplides aquestes coses, Pau proposà en l'esperit
d'anar a Jerusalem, passant per la Macedònia i Acaia, dient: Després
d'haver estat allí, cal que també vegi Roma. 22 I havent acomiadat per a la
Macedònia dos dels seus servidors, Timoteu i Erast, ell es deturà un
temps a l'Asia.

23 I per aquell temps s'esdevingué no petit avalot per causa del camí.
24 Car un tal, anomenat Demetri, argenter, fent templets d'argent de
Diana, proporcionava no poc guany als artífexs; 25 i havent-los reunits,
junt amb els altres que hi treballaven, digué: Homes, vosaltres sabeu que
d'aquest treball ens ve el bon passar; 26 i veieu i sentiu que no sols d'Efes,
sinó de quasi tota l'Asia aquest Pau amb les seves persuasions ha girat
qui-sap-la gent, dient: No són déus els qui es fan amb les mans. 27 I
amb això no sols perilla que el nostre negoci se'ns giri en retret, ans també
que el temple de la gran deessa Diana sigui tingut per no-res i fins està a
punt d'ésser derrocada de la seva majestat, la qual tota l'Asia i el món
sencer venera.

19. — *Els llibres.* Les arts ocultes eren conreades copiosament a Efes, talment que els llibres esotèrics s'anomenaven «cartes efesines», τὰ Ἐφέσια γράμματα. — *Peces d'argent.* La dracma àtica, equivalia a uns 93 ctms., per tant, el valor total d'unes 46.500 pessetes.

23. — *Per causa del camí.* S'entén el camí del Senyor Jesucrist.

συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας εἶπεν· ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστιν, [26] καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. [27] οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐθὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. [28] ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες· μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. [29] καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους Παύλου. [30] τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί· [31] τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. [32] ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκα συνεληλύθεισαν. [33] ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου συνεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. [34] ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων· μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. [35] καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησίν· ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἀνθρώπων ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς; [36] ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. [37] ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε ἱεροσύλους οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ἡμῶν. [38] εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρός τινα λόγον, ἀγοραῖοι ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. [39] εἰ δέ τι περαιτέρω ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. [40] καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ οὐ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον περὶ τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

(C. XX.) [1] Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον μεταπεμφάμενος ὁ

25 τεχνιτας εφη προς αυτους ανδρες συντεχνιται *D sy*^{h} *sa* || 26 εως εφεσιου *D 14* || 28 ταυτα δε ακουσαντες *D g arm* || θυμ.] + ὁραμοντες εις το αμφοδον *D 137 al. sy*^{hm} || 29 και συνεχυθη ολη η πολις αισχυνης *D* || 30) οι μαθηται εκωλυον *D sy*^{p} || 33 κατεβιβασαν *D** || 34 κραζοντες ℵ *A* || μεγ. η αρτ. εφ. *bis rep. B* || 35 κατασεισας *D E al.* || εφεσιοι] αδελφοι ℵ* *arm* || εφεσιων] εμετεραν *D* || 37 τουτους] + ενθαδε *D 137 al. sy*^{hm} || 38 προς] + αυτους *D* || 39 περαιτ.] περι ετερων ℵ *A D*^{gr} *H al. e vg sy* || 40 *om.* ου 2° *D E al. lat*^{pler} || ταυτης] + και ει ταυτα ουτως εχει *13*

28 Havent oït això, i omplint-se de fúria, cridaren, dient: Gran és la
Diana del efesis. 29 I la ciutat s'omplí de la confusió i es llançaren tots a
una al teatre, arrabassant Gai i Aristarc, macedonians, companys de viatge
de Pau. 30 I volent Pau entrar davant el poble, no li ho permeteren els
deixebles. 31 I fins alguns dels asiarques, que li eren amics, li enviaren a
pregar que no es presentés al teatre. 32 I uns cridaven això, altres allò;
car l'assemblea era en desordre i la major part no sabien per què s'havien
reunit. 33 I de la multitud feren avançar Alexandre, empenyent-lo els
jueus. I Alexandre, fent senyal de silenci amb la mà, volia justificar-se
davant del poble. 34 Però quan conegueren que era jueu, sorgí de tots una
veu, cridant per espai com de dues hores: Gran és la Diana dels efesis.
35 Llavors l'escriba, havent apaivagat la multitud, digué: Efesis, ¿quin
home hi ha que no sàpiga ésser la ciutat del efesis zeladora del temple de
la gran Diana, i de la imatge caiguda del cel? 36 Essent, doncs, això in-
negable, convé que us calmeu i no feu res arruixadament. 37 Car heu
portat aquí aquests homes, que ni són sacrílegs, ni blasfemen la vostra
deessa. 38 Si, doncs, Demetri i els artífexs que són amb ell tenen res a
dir contra algú, judicis es celebren i procònsols hi ha; acusin-s'hi uns a
altres. 39 I si sobre altres coses teniu cap reclamació, es resoldrà en l'as-
semblea legítima. 40 Car per la d'avui perillem d'ésser acusats de sedició,
no havent-hi cap motiu, per tal com no podem donar cap raó d'aquest
aplec tumultuós. 41 I dit això, dissolgué l'assemblea.

(C. XX. 1 I després que es calmà l'avalot, Pau cridà els deixebles i ha-
vent-los exhortat, se n'acomiadà i partí per anar a la Macedònia.

31. — *Asiarques.* Ἀσιαρχῶν, personatges encarregats de dirigir el culte de Roma i del Cèsar a les províncies asiàtiques, com també els jocs olímpics en les commemoracions solemnes.

35. — *L'escriba.* Γραμματεύς, el secretari de la ciutat, l'encarregat de redactar i llegir les actes oficials. — *Imatge caiguda del cel.* Vg.: «Iouisque prolis». A Grècia moltes estàtues les creien (o ho deien) caigudes de Zeus, o del cel. El fanatisme dels efesis per la seva Diana o Artemisa era proverbial; àdhuc les monedes porten la inscripció: Ἐφεσίων τρὶς νεωκόρων καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ παρακαλέσας, ἀσπασάμενος ἐξῆλθεν πορεύεσθαι εἰς Μακεδονίαν.

16. Vltimi labores apostolici

[2] Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, [3] ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. [4] συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Πύρρου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σέκουνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος·

[5] Οὗτοι δὲ προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι· [6] ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρῳάδα ἄχρι ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.

[7] Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι ἄρτον ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. [8] ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν συνηγμένοι. [9] καθεζόμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόκενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἤρθη νεκρός. [10] καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν εἶπεν· μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. [11] ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. [12] ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.

[13] Ἡμεῖς δὲ προσελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν ἐπὶ τὴν Ἄσσον, ἐκεῖτεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτως γὰρ διατεταγμέ-

XX. 1 πολλα παρακαλεσ. *D* || *om.* πορευεσθαι *D al. g* || 2 παντα τα μερη *D* || παρακ. αυτ.] χρησαμενος *D** || 3 ηθελησεν αναχθηναι *D sy*^{hm} || εγεν. γνωμ. του] ειπεν δε το πνευμα αυτω *D g sy*^{hm} || 4 μελλοντος ουν εξιεναι αυτου μεχρι της ασιας *D sy*^{hm} || *om.* αχρ. τ. ασ. ℵ *B 13 lat*^{pler} || δερβ.] δουβεριος *D E g* || ασιαν.] εφεσιοι *D sa* (*sy*^{hm}) || τυχ.] ευτυχος *D* || 5 ημας] αυτον *D*^{er} || 6 αχρ. ημ. πεντ.] πεμπταιοι *D* || 8 υπολαμπαδες *D* || *om.* συνηγμ. *E* || 9 επι τη θυριδι κατεχομενος υπνω βαρει *D* || 12 *inc.* ασπαζομενων δε αυτων ηγαγεν τον νεανισκον ζ. *D* || 13 κατελθοντες *D*^{er} *g*

2. — *I recorregudes aquelles contrades.* Les ciutats macedòniques en les quals havia fundat esglésies, com Tessalònica, Filips i Berea. En aquest temps s'ha de situar el que diu Sant Pau als Romans, XV, 19, de Corint estant: Des de Jerusalem fins a la Illíria he predicat plenament l'Evangeli del Crist. — *Se'n vingué a Grècia.* Pròpiament a l'Hèl·lada, Ἑλλάδα, o Acaia, segons la divisió romana de les províncies.

4. — *Sopater.* Aquest personatge i el

16. Darrers treballs apostòlics

2 I recorregudes aquelles contrades, exhortant-los amb abundosa paraula, se'n vingué a Grècia, 3 i havent-hi passat tres mesos, com els jueus li haguessin parat una emboscada quan anava a fer-se a la mar envers la Síria, fou de parer de tornar-se'n per la Macedònia. 4 I l'acompanyaren fins a l'Asia Sòpater, fill de Pirre, de Berea; i dels tessalonicencs Aristarc i Secund, i Gai de Derbe, i Timoteu, i de l'Asia Tíquic i Tròfim.

5 Aquests, havent-se avançat, ens esperaven a Troas. 6 I nosaltres ens férem a la mar passats els dies dels àzims, des de Filips, i al cap de cinc dies els aconseguírem a Troas, on ens deturàrem set dies.

7 El primer dia de la setmana, congregats nosaltres per a la fracció del pa, Pau, que havia de partir l'endemà, els parlava, i allargà el discurs fins a mitja nit. 8 I en la cambra alta, on érem congregats, hi havia qui-sap-les llànties. 9 I un minyó, de nom Eutiqui, que seia en la finestra, submergit en un son feixuc, mentre Pau anava allargant el discurs, vençut del son, caigué del terç pis abaix, i l'alçaren mort. 10 I baixant-hi Pau, es llançà sobre ell i havent-lo abraçat, digué: No us contorbeu, car la seva ànima és en ell. 11 I en haver pujat, partí el pa i en menjà, i havent encara conversat llargament fins a punta de dia, llavors se n'anà. 12 I portaren vivent el minyó, i n'hagueren no poc conhort.

13 I nosaltres, havent anat a la nau, ens férem a la mar envers Assos, des d'on haviem de tornar a prendre a Pau; car així ho havia ordenat

seu pare Pirre, ens són desconeguts, no són citats en cap altre indret. — *Aristarc.* Acompanyà Sant Pau fins a Roma. Cf. XXVII, 2, i XIX, 29. — *Secund.* Tampoc no és citat en cap més lloc del N. T. — *Gai.* Sembla que és diferent del de XIX, 29. — *Tíquic i Tròfim.* Del primer, en parla Sant Pau en les Eps.: *Eph.*, VI, 21; *Col.*, IV, 7; II *Tim.*, IV, 12; *Tit.*, III, 12. Del segon, se'n parla més endavant, en XXI, 29, i II *Tim.*, IV, 20. Sembla que aquests set companys de l'Apòstol eren delegats de les diverses esglésies esmentades en el text, per a portar a Jerusalem les almoines recollides. Cf. I *Cor.*, XVI, 3; II *Cor.*, VIII, 1 ss.

5. — *Ens esperaven a Troas.* L'Apòstol havia enviat alguns companys a Troas a cercar un vaixell que fes la ruta de Síria. A Troas, Sant Lluc, que s'havia quedat a Filips, s'ajunta novament al seguici de Sant Pau. — *Aquests.* Els companys asiàtics esmentats, οὗτοι. — *Passats els dies dels àzims.* — La vuitada de la Pasqua.

7. — *La fracció del pa.* — Frase feta per a designar el sacrifici eucarístic.

13. — *I nosaltres... envers Assos.* Els deixebles de Sant Pau, que seguí la via de terra, s'embarcaren abans que l'Apòstol s'hagués acomiadat de Troas. — *Assos.* Ciutat de la Mísia, davant l'illa de Lesbos. De Troas a Assos hi havia unes vint milles romanes.

νος ἦν, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. 14 ὡς δὲ συνέβαλλεν ἡμῖν εἰς τὴν
Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην. 15 κἀκεῖθεν ἀπο-
πλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρυς Χίου, τῇ δὲ ἑτέρᾳ πα-
ρεβάλομεν εἰς Σάμον, [καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ] τῇ [δὲ] ἐχομένῃ
ἤλθομεν εἰς Μίλητον. 16 κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν
Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδεν
γάρ, εἰ δυνατὸν εἴη αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς
Ἱεροσόλυμα.

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο τοὺς
πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. 18 ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν
αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν
Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, 19 δουλεύων τῷ
κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν
συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, 20 ὡς οὐδὲν ὑπεστει-
λάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς
δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, 21 διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν
τὴν εἰς θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν εἰς τεὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. 22 καὶ
νῦν ἰδοὺ δεδεμένος ἐγὼ τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἰερουσαλήμ, τὰ
ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς, 23 πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν.
24 ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ ὡς τελειῶσαι
τὸν δρόμον μου [μετὰ χαρᾶς] καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ.
25 καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς
πάντες ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν. 26 διότι μαρτύρομαι
ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων·
27 οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ
ὑμῖν. 28 προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν
περιεποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου. 29 ἐγὼ [γὰρ] οἶδα [τοῦτο]

15 εσπερα *B 15 al.* || *om.* και μειν. εν τρωγ. . . . δε ℵ *B C E 13. 15 al. lat*^{pler} || ερχομενη *D 4. 18 al.* || 16 μηποτε γενηθη αυτω κατασχεσις τις *D* || ει — αφτω] εις *D* || 17 μετεπεμψατο *D* || 18 παρεγ.] εσκληρυνοντο *E*^{gr} || αυτον] + ομοσε οντων αυτων *A D (E) lat* || επιστ.] + αδελφοι *D al.* || πως εγενομην] ως τριετιαν η και πλειον ποταπως μεθ υμων ην παντος χρονου *D** *g* || 19 κυριω] + μεθ υμων *C al. sy*^{h} || 20 διδαξαι κατ οικους και δημ. *D* || 21 πιστ. δια του κυριου ημων ιησου χριστου *D*^{gr} || 22 ειδ.] γεινωσκων *D* || 23 κατα πασαν πολιν *D g sy (lat)* || μενουσιν μοι εν ιεροσολυμοις *D g sy*^{h} *sa* || 24 ποιουμ.] + ουδε εχω *E H L P al.* || τελειωσω ℵ *B* || *om.* μετα χαρας ℵ *A B D 13 al. lat sy*^{p} || διακον. του λογου ον παρελαβον *D g* || διαμαρτ.] + ιουδαιοις και ελλησιν *D g sa* || 25 *fin.*] + του θεου *E H L P*, + του ιησου *D sa*, + κυριου ιησου *g* || 26 διοτι — οτι] αχρι ουν της σημερον ημερας *D* || 27 *om.* μη *D*^{gr} *g* || 28 θεου] κυριου *A C D E 13. 15 al.* || 29 *om.* γαρ . . . τουτο ℵ* *A C D 13. 15 al. lat*

ell, quan anava a fer el viatge a peu. [14] I quan ell se'ns hagué ajuntat a Assos, havent-lo pres amb nosaltres, vinguérem a Mitilene: [15] i d'allí, seguint per mar, arribàrem l'endemà enfront de Quios. I el dia següent atracàrem a Samos, i un dia després arribàrem a Milet. [16] Car Pau havia determinat de passar de llarg davant d'Efes, perquè no li resultés d'haver de gastar temps a l'Asia, puix cuitava a fi de trobar-se, si li era possible, a Jerusalem el dia de la Pentecosta.

[17] Però des de Milet, enviant a Efes, es féu venir els preveres d'aquella església. [18] I quan foren junt amb ell, els digué: Vosaltres sabeu com m'he comportat envers vosaltres tot el temps des del primer dia que vaig entrar a l'Asia, [19] servint el Senyor amb tota humilitat i llàgrimes i temptacions, que em sobrevingueren per les insídies dels jueus; [20] com cap cosa convenient no he defugit de predicar-vos i ensenyar-vos en públic i per les cases, [21] declarant a jueus i a gentils el penediment envers Déu i la fe en el Senyor nostre Jesucrist. [22] I ara, heus aquí que, lligat en l'Esperit, vaig a Jerusalem, no sabent el que m'hi ha de succeir; [23] llevat que en cada ciutat l'Esperit Sant em fa entendre que m'esperen cadenes i tribulacions. [24] Però jo en cap preu no m'avaluo la meva vida, mentre acompleixi la meva carrera i el ministeri de la paraula que he rebut del Senyor Jesús per testimoniar l'evangeli de la gràcia de Déu. [25] I ara, heus aquí que jo sé que ja no veureu més la meva faç tots vosaltres, entre els quals he passat predicant el regne. [26] Per això us prenc per testimoni en el dia d'avui que net sóc jo de la sang de tots. [27] Car no he defugit mai d'anunciar-vos tot el designi de Déu. [28] Vetlleu sobre vosaltres mateixos i sobre tot el ramat, en el qual l'Esperit Sant us ha constituït bisbes per pèixer l'església de Déu, que ell s'ha adquirit amb la seva sang. [29] Jo sé que després de la meva partença entraran enmig de vosaltres llops ferotges, no planyent el ramat. [30] I d'entre vosaltres mateixos sorgiran homes predicant coses perverses, per portar-se'n els deixebles darrera d'ells. [31] Per

14. — *Mitilene.* Capital de l'illa de Lesbos.

15. — *Quios... Samos.* Illes de l'arxipèlag hellènic, on no es deturaren.

22. — *Lligat en l'Esperit.* És a dir, «compulsus animo», invenciblement menat per un impuls interior de l'Esperit Sant i no per la pròpia iniciativa.

25. — *Jo sé que ja no veureu més la meva faç.* — Per una banda, els paranys que li posaven sempre els jueus feren creure a l'Apòstol que a Jerusalem l'esperaven coses desagradables. D'altra banda, tenia intent d'anar a Roma i a Espanya (*Rom.*, XV, 28). És per això que ell pensà que no tornaria a veure mai més els efesis. Això no obstant, més tard, posteriorment a la data dels *Act. Ap.*, hi tornà; després de l'alliberament de la primera captivitat romana. Cf. I *Tim.*, I, 3; III, 14; IV, 13; II *Tim.*, I. 18; IV, 13, 20.

ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. 30 καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. 31 διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. 32 καὶ τὰ νῦν παρατίθημαι ὑμᾶς τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ οἰκοδομῆσαι καὶ δοῦναι τὴν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. 33 ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα· 34 αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσιν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. 35 πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπεν· μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν.

36 Καὶ ταῦτα εἰπών, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. 37 ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, 38 ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

17. Iter in Ierusalem

(C. XXI.) 1 Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα· 2 καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. 3 ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήλθομεν εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ τὸ πλοῖον ἦν ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον.

4 Ἀνευρόντες δὲ τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος μὴ ἐπιβαίνειν εἰς Ἰερουσόλυμα. 5 ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμενοι ἀπησπασάμεθα ἀλλήλους, 6 καὶ ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

7 Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς

30 αποστρεφειν *D* || 31 εκαστ.] + υμων *DE al. lat* || 32 υμας] + αδελφοι *CEHLP al.* || θεω] κυριω *Bg* || οικοδ.] + υμας *DEg sy* || πασιν] των παντων *D* || *fin.*] + αυτω η δοξα εις τους αιωνας των αιωνων αμην *137 al. sy*^{h} || 33 ουθενος *ABE*, + υμων *DE arm* || 34 μου] + πασιν *Dg* || 35 παντα] πασι *D* || XXI. 1 *inc.* και επιβαντες ανηχθημεν· αποσπασθεντων δε ημων απ *D* (*g*) || πατ.] + και μυρα *D* (*g*) *su* || 5 *om.* εως ℵ *dg* || 7 κατεβημεν *AE lat*^{pler}

això, vetlleu, recordant que, tres anys, nit i dia, no vaig parar d'amonestar-vos amb llàgrimes d'un a un. [32] I ara us encomano a Déu i a la paraula de la seva gràcia, que té poder d'edificar i de donar l'heretatge entre tots els santificats. [33] Argent, ni or, ni vestimenta de ningú no he cobejat; [34] vosaltres sabeu que a les meves necessitats i a les de tots els qui eren amb mi, han proveït aquestes mans. [35] En tot us he mostrat que treballant així cal sostenir els febles, tot recordant les paraules del Senyor Jesús, puix ell digué: Benaurat és donar més que rebre.

[36] I havent dit aquestes coses, flectà els genolls i orà amb tots ells. [37] I va haver-hi un gran plor de tots; i tirant-se al coll de Pau, el besaven, [38] adolorits, majorment, de la paraula que havia dit, que no veurien més la seva faç. I l'acompanyaren fins a la nau.

17. Viatge a Jerusalem

(C. XXI.) [1] I en ésser que, desjunyits d'ells, ens férem a la mar, navegant tot dret, vinguérem a la illa de Cos, i l'endemà a Rodes, i d'allí a Pàtara. [2] I havent trobat una nau que feia la travessia a Fenícia, pujant-hi, ens férem a la mar. [3] I arribats a les envistes de Xipre, deixant-la a l'esquerra, navegàrem envers Síria i arribàrem a Tir; car la nau havia d'alleugerir-s'hi de la càrrega.

[4] I havent-hi trobat els deixebles, ens deturàrem allí set dies; i ells, per l'Esperit, deien a Pau que no pugés a Jerusalem. [5] I en ésser que haguérem passat aquests dies, sortint-ne, partírem, acompanyant-nos tots a la sortida amb les mullers i fills fins a fora la ciutat; i havent-nos agenollat en la platja, i havent orat, [6] prenguérem comiat els uns dels altres, i pujàrem a la nau, i ells se'n tornaren a llurs cases.

[7] I nosaltres, acabada la travessia des de Tir, vinguérem a Tolemaida; i havent saludat els germans, restàrem un dia amb ells.

34*e*, I Cor. IV, 12; II Thes. III, 8.

35. — *Benaurat és donar més que rebre.* Aquesta frase de Jesús es devia conservar per tradició oral, perquè no és citada en cap Evangeli.

1. — *Cos.* Petita illa de la mar Egea, a l'entrada de l'arxipèlag, regió de Gnido. — *Rodes.* També en la part més oriental de la mar Egea.—*Pàtara.* Ciutat marítima de la Lídia, famosa pel seu comerç i pels oracles apollínics. — Tot el que segueix és un meravellós diari de viatge.

7. — *Tolemaida.* En el ll. dels Mac, és anomenada Ἀρκχώ. Els grecs, (Strabo, XVI, 2, 25) deien Ἄκη i els romans Acce (Plin., V, 19, 75) o Ace (Corn. Nepos, 14, 5.) Ciutat canaanea de força importància.

Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς.

8 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες ἤλθομεν εἰς Καισαρείαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐκείναμεν παρ' αὐτῷ. 9 τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες παρθένοι προφητεύουσαι.

10 Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους κατῆλθέν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος, 11 καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπεν· τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. 12 ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. 13 τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος· τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. 14 μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες· τοῦ κυρίου τὸ θέλημα γινέσθω.

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα· 16 συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.

CAPTIVITAS PAVLI APOSTOLI

(XXI, 17 - XXVIII, 31)

1. Consilivm Iacobi et seniorvm

17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀσμένως ἀπεδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. 18 τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. 19 καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν

8 ηλθ.] οι περι τον παυλον ηλθον *H L P al.* || 9 *fin.*] + *et mansimus apud eum g* || 10 ημων] αυτων ℵ*, *om. A B C al. sy* || 11 *inc.* ανελθων δε D^* || 12 τον παυλον του μη επιβαινειν *D* || 13 *inc.* ειπεν δε προς ημας ο παυλος *D* || *om.* κλαιοντες και ℵ* || συνθρ.] θορυβουντες *D gp Tert* || δεθ] + βουλομαι *D Tert* || ιησου] + χρισθου *C D g* sy^p *Tert* || 14 ειπ.] + προς αλληλους *D* || 15 δε τινας ημερας αποταξαμενοι αναβαινομεν *D* || 16 *inc.* αυτοι δε ηγαγον ημας *D* || προς ους ξενισθωμεν και παραγεμονοι εις τινα κωμην εγενομεθα παρα μνασ. *D* sy^{hm} || ιασονι ℵ *gp* || 17 κακειθεν εξιοντες ηλθομεν εις ιεροσ. υπεδεξαν τε ημας ασμενως οι αδελφοι *D* sy^{hm} || 18 ιακ. ησαν δε παρ αυτω οι πρ. συνηγμενοι *D* || 19 ουε ασπ. διηγειτο ενα εκαστ. ως *D*

8 I havent partit l'endemà, arribàrem a Cesarea, i entrant a la casa de
Felip, l'evangelista, que era un dels set, hi posàrem. 9 I tenia aquest qua-
tre filles donzelles que profetaven.

10 I estant-nos-hi encara alguns dies, baixà de la Judea un profeta de nom
Agabus; 11 i havent vingut a nosaltres, prengué el cinyell de Pau, i lli-
gant-se els peus i les mans, digué: Això diu l'Esperit Sant: L'home de
qui és aquest cinyell, així el lligaran a Jerusalem els jueus, i el lliuraran a
mans de gentils. 12 I quan oírem això, el pregàvem nosaltres i els del lloc
que no pugés a Jerusalem. 13 Llavors Pau respongué i digué: ¿Què feu
plorant i trencant-me el cor? Car jo, no sols a ésser lligat, sinó també a
morir a Jerusalem estic disposat pel nom del Senyor Jesús. 14 I no dei-
xant-se persuadir, ens aquietàrem, dient: Faci's la voluntat del Senyor.

15 I després d'aquells dies, havent fet el bagatge, pujàrem a Jerusalem.
16 I dels deixebles de Cesarea, també en vingueren amb nosaltres, portant
amb ells un tal Mnasó de Xipre, antic deixeble, a casa del qual havíem
d'estatjar-nos.

CAPTIVITAT DE SANT PAU

(XXI, 17 - XXVIII, 31)

1. Consell de Jaume i els ancians

17 I arribats a Jerusalem, ens reberen de bon grat els germans. 18 I l'en-
demà Pau entrava amb nosaltres a casa de Jaume, i hi vingueren tots els
preveres. 19 I havent-los saludats, explicava una per una les coses que
Déu havia fet entre els gentils pel ministeri d'ell.

8*b*, Sup. VI, 5.

10. — *Agabus*. Cf. XI, 28. És segurament el mateix personatge que profetitzà el període de fam en temps de Claudi.

12. — *El pregàvem*. S'entén a Pau.

16. — *Mnasó... d'estatjar-nos*. S'entén a Jerusalem.

17. — *I arribats a Jerusalem*. Per cinquena vegada anà a Jerusalem d'ençà de la seva conversió. Cf. IX, 26; XI, 27, 30; XV, 4, 24, 27, 30; XVIII, 22.

διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. 20 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, εἶπόν τε αὐτῷ· θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν· 21 κατηχήθησαν δὲ περί σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσιν περιπατεῖν. 22 τί οὖν ἐστιν; πάντως [δεῖ συνελθεῖν πλῆθος] ἀκούσονται [γὰρ] ὅτι ἐλήλυθας. 23 τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν· 24 τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνώσονται πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς φυλάσσων τὸν νόμον. 25 περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.

26 Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῄει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά.

2. Comprehensio Pavli

27 Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, κράζοντες· 28 ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκεν τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. 29 ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. 30 ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. 31 Ζητούντων τε αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης ὅτι ὅλη συγχύννεται Ἰερουσαλήμ· 32 ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώ-

20 ειπ. τε] ειποντες *C D al. sy*^{h} || των ιουδαιων *H L P al.*, εν τη ιουδαια *D p Aug sy*^{p} *sa, om.* ℵ *g* || παντες] + αυτοι *D g Aug sy*^{p}, + ζητουσιν και *13* || 21 κατηχησαν (*D*) *25. 40* || εν τοις εθεσιν αυτου περιπ. *D** *sy*^{hm} || 22 *om.* δει συνελθ. πληθος . . . γαρ *B C al.* || 24 αλλα — και] αλλ οτι πορευου *D* || 25 εθν.] ανθρωπων *E* || ουδεν εχουσι λεγειν προς σε ημεις γαρ απεστειλ. κρινοντες *D g sa* || κριν.] + μηδεν τοιουτον τηρειν αυτους ει μη *C D E H al. g sy*^{h} || *om.* και πνικτ. *D g* || 26 εχομ.] ερχομενη *21. 31. 41*, επιουση *D* || εισηλθεν *D* || εως ου] οπως *D* || 27 *inc.* συντελουμενης δε της εβδομης ημερας *D g* || ιουδ.] + εληλυθοτες *D* || συνεκινησαν τε τον οχλ. *E* || επιβαλλουσιν *D* || 28 τοπου] + του αγιου *A C*^{c} || 29 ενομισαμεν *D*^{gr} || 31 *fin.*] + *uide igitur ne faciant insurrectionem sy*^{h} || 32 λαβων *B d*

20 I ells, havent-ho oït, glorificaven Déu. I li digueren: Tu veus, germà, quantes desenes de milers hi ha de jueus que han cregut, i tots zeladors de la llei. 21 I els ha arribat la veu que tu ensenyes a tots els jueus que són entre gentils a separar-se de Moisès, dient que no circumcidin llurs fills, ni caminin segons les usances. 22 ¿Què és això, doncs? De tota manera, sentiran a dir que tu has arribat. 23 Fes, doncs, això que et diem: Hi ha entre nosaltres quatre homes que tenen vot fet damunt d'ells. 24 Pren-los i purifica't amb ells, i paga'ls les despeses, a fi que es rasurin el cap, i tothom sabrà que no hi ha res de les coses que de tu els han referit, sinó que tu també camines observant la llei. 25 I referent als gentils que han cregut, nosaltres escrivírem decidint que s'abstinguin de cosa sacrificada als ídols, i de sang, i d'animal ofegat, i de fornicació.

26 Llavors Pau, havent pres els homes i havent-se l'endemà purificat amb ells, entrava en el temple a anunciar l'acompliment dels dies de la purificació, fins que fou presentada l'oferta per cadascun d'ells.

2. Empresonament de Sant Pau

27 I quan estaven per complir-se els set dies, els jueus de l'Asia, havent-lo vist en el temple, revoltaren tota la multitud, i li posaren les mans a sobre, 28 cridant: Israelites, ajut! Aquest és l'home que pertot arreu predica a tothom contra el poble i la llei i aquest lloc; i encara ha introduït gentils en el temple i ha profanat aquest lloc sant. 29 Car abans havien vist amb ell en la ciutat a Tròfim d'Efes, el qual es pensaven que Pau havia introduït en el temple. 30 I tota la ciutat es remogué i hi corregué el poble; i emparant-se de Pau, l'arrossegaren fora del temple, i tot seguit es tancaren les portes. 31 I cercant ells d'occir-lo, la nova pujà al tribú de la cohort que tot Jerusalem era revoltada. 32 I ell, a l'instant, prenent

24 *c*, VI, 18; Sup. XVIII, 18. 25 *d*, Sup. XV, 20. 29.

22. — *¿ Què és això, doncs?* Vg. afegeix: «Vtique oportet conuenire multitudinem.» Aquest additament no es troba en els mss. grecs uncials.

27. — *Els set dies.* La purificació del nazareat o vot entre els jueus. Cf. Nm., VI, 9. — *Els jueus de l'Àsia.* Els mateixos que l'havien perseguit aferrissadament en les contrades de l'Àsia Menor (cf. XX, 19) els quals eren a Jerusalem per les festes de la Pentecosta.

31. — *Al tribú de la cohort.* Τῷ χιλιάρχῳ, *quiliarca,* el tribú que comandava 1.000 soldats. Aquest funcionari s'estatjava en la torre Antònia, al NO. de les muralles del temple. La caserna romana es comunicava directament amb les portes de nord i de ponent que donaven al temple. Durant les festes, com que els avalots sovintejaven, els soldats eren acasernats. El tribú s'anomenava Claudi Lísias Cf. XXIII, 26.

τας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. 33 τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσεν δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ τί ἐστιν πεποιηκώς. 34 ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐπεφώνουν ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. 35 ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου· 36 ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζοντες· αἶρε αὐτόν, 37 Μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ· εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν τι πρὸς σέ; ὁ δὲ ἔφη· Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; 38 οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; 39 εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος· ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. 40 ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνησεν τῇ Ἑβραίδι διαλέκτῳ λέγων·

(C. XXII.) 1 Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας.

2 Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραίδι διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. 3 καὶ φησίν·

Ἐγώ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον· 4 ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, 5 ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἰερουσαλὴμ ἵνα τιμωρηθῶσιν. 6 Ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ

35 οχλ.] λαου *D g* || 36 *om.* του λαου *D g* || αιρε] αναιρεισθαι *D* || 37 τω χιλ. αποκριθεις ειπεν *D* || 38 *om.* αρα *D g* || 39 εν ταρσω δε της κιλ. γεγεννημενος *D* || επιτρ.] συνχωρησαι *D*^{gr} || μοι] + λογον ℵ* || 40 αυτου] του χιλιαρχου *D g* || και σεισας *D*^{gr} || τω λαω] προς αυτους *D sy*^{p} || σιγ.] ησυχειας *D* || XXII. 2 παρ. ησ.] ησυχασαν *D* || 3) ανηρ ειμι ℵ *g* || *om.* υπαρχων *D lat* || θεου] νομου *lat*^{pler}, *om. 137* ||) υμεις παντες *D lat* || 4 ος] και *D sy*^{p} || φυλακην *D al. gp* || 5 αρχ.] + ανανιας *137 al. sy*^{h} || παν] ολον *D* || *om.* και 3° *D sy*^{p} || 6 ενγιζοντι δε μοι μεσημβριας δαμασκω εξεφνες απο του ουρανου περιεστραψε με φως *D*

soldats i centurions, baixà corrent envers ells. I en veure el tribú i els soldats, pararen de colpejar Pau. [33] Llavors, acostant-se el tribú, l'agafà i manà que el lliguessin amb dues cadenes, i preguntava qui era i què havia fet. [34] I de la multitud, qui cridava una cosa, qui una altra. I no podent-ho saber de cert per causa del tumult, manà que fos dut al castell. [35] I quan arribà als esglaons, succeí que fou portat pels soldats a causa de la violència de la multitud: [36] car seguia la massa del poble, cridant: Fes-lo perdre! [37] I quan anaven a entrar-lo en el castell, Pau diu al tribú: ¿M'és permès de dir-te una cosa? I ell digué: ¿Saps de grec? [38] ¿No ets tu, per cas, l'egipci que dies passats revoltà i s'emportà al desert quatre mil sicaris? [39] I Pau digué: Jo sóc home jueu de Tars de la Cilícia, ciutadà d'una ciutat no pas desconeguda. I permet-me, et prego, de parlar al poble. [40] I havent-ho ell permès, Pau, dret damunt els esglaons, féu amb la mà senyal al poble que callessin, i quan hi hagué força silenci, els parlà en llengua hebraica, dient:

(C. XXII.) [1] Germans i pares, escolteu la meva present defensa davant vosaltres.

[2] I quan oïren que se'ls dirigia en llengua hebraica, prestaren més silenci. [3] I diu:

Jo sóc jueu, nascut a Tarsis de la Cilícia, però criat en aquesta ciutat als peus de Gamaliel ensenyat en la puresa de la llei paterna, que era zelador de Déu, com sou tots vosaltres avui; [4] que he perseguit a mort aquesta via, lligant i portant a les presons tant homes com dones, [5] com me n'és testimoni el mateix gran sacerdot i tot el Senat, dels quals havent fins rebut lletres per als germans, anava a Damasc a dur també lligats a Jerusalem els qui hi havia allí, a fi que fossin castigats. [6] I em succeí que, anant-hi i atansant-me a Damasc, vers el migdia, sobtadament des

4 *a*, Sup. VIII, 3. 5 *b*, Sup. IX, 2.

34. — *Al castell.* La torre Antònia. Vg. diu: «in castra».

38. — *¿No ets, per cas, l'egipci?...* D'aquest personatge que havia revoltat el poble en temps de Fèlix, procurador romà (anys 52-58), en parla Fl. Jos. *Ant., Iud.*, XX, 8, 6. Fèlix llançà la cavalleria sobre la multitud i occí 400 homes, però el promotor de l'avalot, l'egipci, fugí. Lísias sospità que no fos el mateix home que havia fugit i ara tornava.

3. — *Als peus de Gamaliel.* — És una frase molt usada en el *Talmut* per a designar que era deixeble. Els escolars, com encara fan avui tots els orientals, seien a terra i el mestre damunt un escambell. — *Zelador de Déu.* És a dir, de la secta de fariseus.

6 ss. — Cf. XI, 3, ss. i nn. corresp. Sant Pau dóna alguns detalls nous amb l'objecte de convèncer l'auditori de la realitat de la seva visió.

περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, 7 ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ
ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι· 8 Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ
ἀπεκρίθην· τίς εἶ, κύριε; εἶπέν τε πρὸς μέ· ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ
Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. 9 οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεά-
σαντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. 10 εἶπον δέ· τί
ποιήσω, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρός με· ἀναστὰς πορεύου εἰς Δα-
μασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι.
11 ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγού-
μενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν. 12 Ἀνανίας δέ τις,
ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοι-
κούντων Ἰουδαίων, 13 ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι· Σαοὺλ
ἀδελφέ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. 14 ὁ δὲ
εἶπεν· ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα
αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
15 ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας καὶ ἤκου-
σας. 16 καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρ-
τίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 17 Ἐγένετο δέ μοι ὑπο-
στρέψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι
με ἐν ἐκστάσει, 18 καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι· σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν
τάχει ἐξ Ἰερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.
19 κἀγὼ εἶπον· κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ
δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· 20 καὶ ὅτε ἐξε-
χεῖτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς
καὶ συνευδοκῶν καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. 21 καὶ
εἶπεν πρός με· πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.
22 Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν
αὐτῶν λέγοντες· αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθῆκεν
αὐτὸν ζῆν. 23 κραυγαζόντων δέ αὐτῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια καὶ
κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, 24 ἐκέλευσεν ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι
αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἴπας μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα
ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. 25 ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν
τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος· εἰ ἄνθρω-

7 *fin.*] + σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν *E g sy*^{hm} || 8 απεκρ.] + και ειπα ℵ *sy*^{p} || 9 εθεασ.] + και εμφοβοι εγενοντο *D E L P al. sy*^{h} || 11 ως] αναστας *d g sy*^{hm} || ουδεν εβλεπον *B* (*E*) || 12 *om.* ευλαβης *A lat*^{pler} || κατοικ.] + εν δαμασκω *H L al. sy*^{h} || 13 *om.* εις αυτον *d sa* || 20 πρωτομαρτυρος *L 4. 6 al* || συνευδ.] + τη αναιρεσει αυτου *H L P al. sy*^{h} || 22 ηκουσαν *D g sy*^{p} || 23 *om.* αυτων *D g* || αερα] ουρανον *D g sy*^{p} || 24 αυτω] περι αυτου *Dg*

14. — *Veure el Just.* — El Just per excel·lència, és a dir, el Messias, Jesucrist. Cf. *Is.* LII, 5; LIII, 11; *Act.*, III, 14; VII, 52.

del cel fulgorejà llum abundosa entorn de mi: 7i caient en terra, vaig sentir una veu que em deia: Saule, Saule, ¿per què em persegueixes? 8I jo vaig respondre: ¿Qui sou, Senyor? I em digué: Jo sóc Jesús el Nazarè, a qui tu persegueixes. 9I els qui eren amb mi prou veieren la llum, però no sentiren la veu del qui em parlava. 10I vaig dir: ¿Què faré, Senyor? I el Senyor em digué: Alça't, vés a Damasc, i allí se't parlarà de totes les coses que t'està ordenat de fer. 11I com no hi veia, a causa de la resplendor d'aquella llum, guiat de la mà pels qui eren amb mi, vaig arribar a Damasc. 12I un tal Ananias, home piadós segons la llei, del qual donaven testimoni tots els jueus que hi habitaven, 13havent vingut a mi i presentant-se davant meu, em digué: Saule germà, veu-hi. I jo en aquella mateixa hora vaig mirar envers ell. 14I ell digué: El Déu dels nostres pares t'ha predestinat a conèixer la seva voluntat i veure el Just i oir veu de la seva boca, 15perquè li seràs testimoni davant tots els homes de les coses que has vist i oït. 16I ara ¿què esperes? Alça't, bateja't i renta els teus pecats, invocant el seu nom. 17I em succeí que, havent tornat a Jerusalem, i pregant en el temple, vaig entrar en èxtasi, 18i el vaig veure, que em deia: Cuita i surt de pressa de Jerusalem; puix no acceptaran el teu testimoni referent a mi. 19I jo vaig dir: Senyor, ells saben que jo empresonava i assotava per les sinagogues els qui creien en vós; 20i quan era vessada la sang d'Esteve, el testimoni vostre, jo també era present, consentint-hi i guardant els vestits dels qui el mataven. 21I em digué: Vés; que jo t'enviaré a les nacions llunyanes.

22I fins a aquesta paraula, l'escoltaven; i aixecaren llur veu dient: Lleva aquest tal de la terra, car no és de raó que visqui. 23I com ells cridaven, llançaven els vestits i tiraven pols en l'aire, 24manà el tribú d'entrar-lo al castell, dient que fos examinat pels assots, a fi de saber per quina causa cridaven així contra ell. 25I quan l'hagueren estirat amb les cordes, digué Pau al centurió allí present: ¿Ja us és lícit d'assotar un home romà i no

19*a*, Sup. VIII, 3. 20*b*, Sup. VII, 58.

17. — *Havent tornat a Jerusalem.* Tres anys després de la seva conversió. Cf. IX, 26; *Gal.*, I, 18. — D'aquest v. fins al 21, Sant Pau explica el motiu d'haver-se dedicat a l'evangelització dels gentils: perquè el Senyor li conferí aquesta missió.

23. — *I com ells cridaven.* Explosió de ràbia dels jueus, manifestada, a la manera dels orientals, amb crits i gesticulacions. — *Els vestits.* Els mantells. — *Tiraven pols en l'aire.* Era signe d'indignació i de dolor. Cf. *Job*, II, 12.

24. — *Examinat pels assots.* Que li prenguessin declaració mitjançant la tortura, com feien amb els criminals per a obligar-los a dir la veritat.

πον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; 26 ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν λέγων· τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν. 27 προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ· λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη· ναί. 28 ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος· ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη· ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. 29 εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν· καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι αὐτὸν ἦν δεδεκώς.

3. Pavlvs ante Synedrivm

30 Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτόν, καὶ ἐκέλευσεν συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον, καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

(C. XXIII.) 1 Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν· ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας.

2 Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. 3 τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν· τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;

4 Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;

5 Ἔφη τε ὁ Παῦλος· οὐκ ᾔδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς· γέγραπται γὰρ ὅτι «ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.»

6 Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶν Σαδδουκαίων τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων ἔκραζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίων· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.

7 Τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. 8 Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα. 9 ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες

26 *inc.* τουτο ακουσας οτι ρωμαιον εαυτον λεγει *D 137 g sy*^{h} (*lat*) || απηγγ. αυτω, *om.* λεγων *D 137 g sy*^{h} || ορα τι μελλ. *D H L P al.* || *om.* γαρ *D* || 27 *inc.* τοτε προσελθ. ο χιλ. επηρωτησεν αυτον *D* || ειπεν· ειμι *D g* || 28 πολλου] οιδα ποσου *D* || 29 ευθ. ουν] τοτε *D* || *fin.*] + και παραχρημα ελυσεν αυτον *137 sy*^{h} || 30 πεμψας ελυσεν *137 al. sy*^{h} || 6 υιος φαρισαιου *E H L P al. sy*^{h} || *om.* εγω 2° *B g Tert* || 7 ειποντος *A E al.* || εγεν.] επεπεσεν *B**

sentenciat? [26] I havent oït això, el centurió anà al tribú i li ho advertí, dient: ¿Què vas a fer? car aquest home és romà. [27] I anant-hi el tribú li digué: Digues-me: ¿tu ets romà? I ell digué: Sí. [28] I respongué el tribú: Jo amb molt de diner vaig adquirir aquesta ciutadania. I Pau digué: Doncs jo ho sóc ja de naixença. [29] Tot seguit, doncs, s'apartaren d'ell els qui anaven a examinar-lo pels assots; i també el tribú temé, veient que era romà i l'havia fet lligar.

3. Pau davant el sanedrí

[30] I l'endemà, volent saber certament de què era acusat pels jueus, el deslligà i ordenà que s'ajuntessin els prínceps dels sacerdots i tot el sanedrí, i fent baixar Pau, el posà davant d'ells.

(C. XXIII.) [1] I mirant fit a fit el sanedrí, Pau digué: Barons germans, jo amb tota bona consciència m'he regit davant Déu fins a aquest dia.

[2] I el gran sacerdot Ananias manà als qui eren prop seu que li peguessin a la boca. [3] Llavors Pau li digué: A tu et pegarà Déu, paret emblanquinada. ¿I tu seus per judicar-me segons la llei, i trencant la llei, manes que em peguin?

[4] I els presents digueren: ¿El gran sacerdot de Déu insultes?

[5] I Pau digué: No sabia, germans, que fos el gran sacerdot; car és escrit: El magistrat del teu poble no malparlaràs.

[6] I sabent Pau que una part era de saduceus i l'altra de fariseus, clamà en el sanedrí: Germans, jo sóc fariseu, fill de fariseus; sobre l'esperança i resurrecció dels morts sóc judicat.

[7] I en haver dit ell això, sorgí disputa entre els fariseus i saduceus, i es dividí l'assemblea. [8] Car els saduceus diuen que no hi ha resurrecció, ni àngel, ni esperit; i els fariseus professen ambdues coses. [9] I es féu gran

5 *c*, Ex. xxii, 28. 6 *d*, Phil. iii, 23. 8 *e*, Mt. xxii, 23.

28. — *Jo ho sóc ja de naixença.* Sembla que el privilegi de ciutadania romana no el tenia pel sol fet d'ésser de Tars, encara que aquesta ciutat fos *lliure,* sinó que era probablement un privilegi vinculat en la seva família.

1. — *I mirant fit a fit el sanedrí.* Sant Pau conserva la mateixa sang freda i aquella serenitat que desconcertava els jueus, tant en aquesta ocasió aparatosa com davant l'avalot anterior.

2. — *I el gran sacerdot Ananias.* Aquest Ananias, fill de Nebedeu, fou elevat a aquest càrrec l'a. 47 per Herodes de Calcis, per tant, feia uns deu anys que era gran sacerdot. Fou destituït l'a. 59 per Herodes Aprippa II i morí assassinat en començar la guerra jueva (any 66). Era un personatge escandalós i vil, segons Fl. Jos. Cf. aquest autor en *Ant. Iud.*, XX, 5, 5; XX, 8, 9; 9, 1; *De bello Iud.:* II, 17, 9.

τινὲς τῶν γραμματέων τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες· οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος;

10 Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως φοβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.

4. Conivratio ivdaeorvm qvorvndam

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπεν· θάρσει· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἰερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.

12 Γενομένης δὲ ἡμέρας ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον. 13 ἦσαν δὲ πλείους τεσσεράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν ποιησάμενοι· 14 οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπον· ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. 15 νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ ὅπως καταγάγῃ αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.

16 Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. 17 προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων ἔφη· τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. 18 ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλίαρχον καὶ φησίν· ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίσκον ἀγαγεῖν πρὸς σέ, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. 19 ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο· τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; 20 εἶπεν δὲ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὔριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον ὡς μέλλων τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. 21 σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσεράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως

9 διεμαχ.] + προς αλληλους ℵ *g* || *fin.*] + μη θηομαχωμεν *H L P al.* || 10 *om.* εκ μεσ. αυτ. ℵ* || 11 θαρσ.] + παυλε *H L P al. p* || 15 υμεις — συνεδρ.] *rogamus uti hoc nobis praestetis. congregate concilium et petite a tribuno h* sy^{hm} || οπως] + αυριον *H L P al.* || *fin.*] + εαν δεη και αποθανειν *137 h* sy^{hm}

cridòria. I alçant-se alguns escribes del partit dels fariseus, pugnaven, dient: Res de mal no trobem en aquest home. ¿I si un esperit li ha parlat, o un àngel?

10 I havent-se fet gran dissensió, el tribú, tement que Pau no fos destroçat per ells, manà que la tropa baixés a treure'l d'entremig d'ells i portar-lo al castell.

4. Conjuració de jueus

11 I la nit següent, presentant-se-li el Senyor, digué: Coratge, car així com has donat testimoni a Jerusalem de les coses pertanyents a mi, així cal que en donis testimoni a Roma.

12 I quan fou dia, alguns dels jueus feren complot i es comprometeren sota anatema, dient que no menjarien ni beurien fins haver matat a Pau. 13 I eren més de quaranta els qui feren aquesta conjura, 14 els quals, acostant-se als prínceps dels sacerdots i als ancians, digueren: Amb anatema ens hem juramentat a no tastar res, que no hàgim matat a Pau. 15 Ara, doncs, vosaltres junt amb el sanedrí, indiqueu al tribú que el faci baixar davant vostre, com volent aclarir més exactament les coses d'ell, i nosaltres abans que s'atansi, estem amatents a occir-lo.

16 I havent hagut esment de l'emboscada el fill de la germana de Pau, vingué i, entrant al castell, ho anuncià a Pau. 17 I Pau, havent fet cridar un dels centurions, digué: Porta aquest minyó davant el tribú, puix té alguna cosa a comunicar-li. 18 Ell, doncs, enduent-se'l, el portà al tribú, i diu: El pres Pau m'ha fet cridar i m'ha demanat que portés davant teu aquest minyó, que té alguna cosa a dir-te. 19 I el tribú, prenent-lo per la mà, i retirant-se a part, li preguntà: ¿Què és el que tens per denunciar-me? 20 I digué: Els jueus s'han concertat per demanar-te que demà facis baixar Pau al sanedrí, com volent inquirir més exactament respecte d'ell. 21 Tu, doncs, no els creguis; car estan a l'aguait més de quaranta homes d'entre ells, que s'han juramentat de no menjar ni beure, que no l'hagin

12. — *Sota anatema*. És a dir, per vot, demanant damunt d'ells tota mena de venjances si no el complien.

οὖ ἀνέλωσιν αὐτόν, καὶ νῦν εἰσιν ἕτοιμοι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. 22 ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίσκον, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς ἐμέ.

5. Pavlvs Caesaream missvs

23 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων εἶπεν· ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, 24 κτήνη τε παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, 25 γράψας ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὸν τύπον τοῦτον· 26 Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. 27 Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλάμην, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν· 28 βουλόμενός τε ἐπιγνῶναι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· 29 ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔχοντα ἔγκλημα. 30 μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρὸς σέ, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.

31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα· 32 τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς ἀπέρχεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν·

33 οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισαρείαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. 34 ἀναγνοὺς δὲ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστίν, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας. 35 διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται· κελεύσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρῴδου φυλάσσεσθαι αὐτόν.

23 εβδ.] εκατον *137 h sy*^{hm} *sa* || 24 πουλ.] + νυκτος *137 h sy*^{hm} || διασ.] + εις καισαρειαν (*137*) *sy*^{h} || *fin.*] + εφοβηθη γαρ μηποτε αρπασαντες αυτον οι ιουδαιοι αποκτεινωσι και αυτος μεταξυ εγκλημα εχη ως αργυριον ειληφως *137 gp sy*^{h} || 25 εγραψε δε *137 g* (*p*) || 28 *om.* κατηγ. — αυτων *B** *61* || 29 αυτων] + μωσεως και ιησου τινος *137 g sy*^{hm} || 29 *fin.*] + εξηγαγον αυτον μολις τη βια *137 g sy*^{mh} || 30 εσεσθαι] + υπο των ιουδαιων *H L P al. sy*^{p} || τα προς αυτον] αυτοχς ℵ *A 13* || *om.* ερρωσο *A B 13 lat* || 34. 35 αναγν. δε την επιστολην και επερ. τον παυλον εκ π. επαρχ. ει εφη κιλικιας και πυτομ. εφη· ακουσομαι σαυ οταν *137 g sy*^{hm} || 35 *om.* και *137 al. gp sy*

mort; i ara estan amatents, esperant de tu que ho prometis. [22] El tribú, doncs, acomiadà el minyó, recomanant-li de no dir a ningú que li havia fet a saber aquestes coses.

5. Sant Pau menat a Cesarea

[23] I havent fet cridar dos dels centurions, els digué: Prepareu dos-cents soldats per anar fins a Cesarea, i setanta cavallers i dos-cents llancers, des de l'hora terça de la nit. [24] I tingueu a punt animals de bast, a fi que, fent-hi muntar Pau, el duguin sa i bo a Fèlix, el governador, [[25] puix temé que no l'arrabassessin els jueus i el matessin; i després, ell mateix no fos acusat d'haver rebut diner.] I escriví una lletra en aquesta forma:

[26] Claudi Lisias al molt excellent governador Fèlix, salut. [27] Aquest home, que havia estat agafat pels jueus i a punt d'ésser occit d'ells, acudint-hi amb la tropa, el vaig prendre, assabentat que és romà; [28] i volent saber la causa, per què l'acusaven, el vaig baixar a llur sanedrí, [29] i vaig trobar que era acusat sobre qüestions de la llei d'ells, no tenint, però, cap incriminació digna de mort o de cadenes. [30] I com se m'hagués denunciat que hi havia de part d'ells una emboscada contra aquest home, al moment te l'he enviat a tu, intimant també als acusadors que diguin el que hi hagi contra ell davant teu. Serva't bo.

[31] Els soldats, doncs, segons el que els havia estat ordenat, prenent a Pau, el portaren de nit a Antipàtrida. [32] I l'endemà, havent deixat que anessin amb ell els cavallers, se'n tornaren al castell.

[33] Els quals, entrats a Cesarea, i havent transmès la lletra al governador, li presentaren també Pau. [34] I després de llegir i de demanar de quina província era, havent sabut que de Cilícia: [35] T'escoltaré, digué, quan també hauran arribat els teus acusadors. I manà que fos guardat en el pretori d'Herodes.

24. — *A Fèlix, el governador.* Aquest, com son germà Pallas, era llibert de la casa imperial. Claudi l'afavorí, Neró el destituí l'any 60 i el féu matar el 63. Segons Tàcit *(Hist.,* V, 9), «Antonius Felix per omnem saeuitiam ac libidinem ius regium seruili ingenio exercuit.»

31. — *Antipàtrida.* Al NE. de Jaffa, a la plana de Saron, a 63 km. de Jerusalem. Aquesta vila fou bastida per Herodes el Gran damunt l'antiga Kafarsaba, i li posà el nom del seu pare Antipàter.

6. Pavlvs coram Felice se defendens

(C. XXIV.) [1] Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ πρεσβυτέρων τινῶν καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. [2] κληθέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων· πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ διορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, [3] πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. [4] ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐνκόπτω, παρακαλῶ ἀκουσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. [5] εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσεις πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, [6] ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασεν βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, [8] παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. [9] συνεπέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

[10] Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος εὐθύμως τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, [11] δυναμένου σου ἐπιγνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ· [12] καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπίστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν, [13] οὐδὲ παραστῆσαι δύνανταί σοι περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσίν μου. [14] ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, [15] ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεόν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι δικαίων τε καὶ ἀδίκων. [16] ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. [17] δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων ἐλεημοσύνας

XXIV. 1 πεντε] τινας *A* || πρεσβ. τιν.] των πρεσβ. *H L P al. sy*^{p} || 5 στασιν *H L P al. sy* || 6 *fin.*] + και κατα τον ημετερον νομον ηθελησαμεν κρινειν. [7] καθελθων δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας εκ των χειρων ημων απηγαγε [8] κελευσας τους κατηγορους αυτου ερχεσθαι επι σε *E al. g sy* || 9 ειποντος δε αυτου ταυτα συνεπεθεντο και *137 sy*^{h} || 10 ηγεμ.] + *defensionem habere pro se statum autem assumens diuinum sy*^{hm} || κριτην] + δικαιον *E 137 al. sy*^{h} || 11 προσκυνησαι *E al. g* || 15 εσεσθαι] + νεκρων *E H L P al. sy* || 16 εχων *H L P al.* ||) δια παντος προς *E 137 al. g*

1. — *Tertulles, orador.* Tertullus, era un nom molt corrent entre els llatins. *Orator*, advocat. Devia ésser un grec o un llatí als quals, els jueus, ignorant les lleis romanes, feien recurs perquè pledegessin llurs causes davant els tribunals imperials.

5. — *Nazarens.* Així, despectivament,

6. Sant Pau es defensa davant Fèlix

(C. XXIV.) [1] I cinc dies després, baixà el gran sacerdot Ananias amb alguns ancians i un tal Tertulles, orador, els quals comparegueren davant el governador contra Pau. [2] El qual citat, Tertulles començà d'acusar, dient: Com sia que ens escaigui per mitjà de tu molta pau i millores són fetes en bé d'aquesta nació per la teva providència, [3] sempre i arreu les acollim, oh excellent Fèlix, amb tota acció de gràcies. [4] Però per no molestar-te més, prego que segons la teva benignitat ens escoltis breument. [5] Perquè havent trobat aquesta pesta d'home, que mou dissensions a tots els jueus que hi ha pel món, i és capdavanter de la secta dels Nazarens, [6] el qual àdhuc el temple ha provat de profanar; l'agafàrem [i volguérem jutjar-lo segons la nostra llei. [7] Però presentant-se Lísias, el tribú, amb molta violència el tragué de les nostres mans, [8] ordenant als acusadors d'ell de venir davant teu:] pel qual tu mateix, interrogant, podràs aclarir totes les coses de què nosaltres l'acusem. [9] I els jueus tots aplegats s'hi posaren també, dient que eren aixi aquestes coses.

[10] I Pau respongué, el governador havent-li amb el cap fet senyal de parlar: Sabent que des de molts anys ets jutge en aquesta nació, confiadament faig la meva defensa. [11] Car tu pots ben saber que no hi ha més de dotze dies des que vaig pujar a Jerusalem per adorar. [12] I ni en el temple em trobaren disputant amb ningú o fent aplegament de poble, ni en les sinagogues, [13] ni en la ciutat, ni poden provar-te les coses, de què ara m'acusen. [14] Això, però, et confesso: que segons la via, que ells diuen secta, colro el Déu dels pares, creient totes les coses escrites en la llei i en els profetes, [15] tenint en Déu esperança, que ells mateixos també admeten, que hi ha d'haver resurrecció de justos i injustos. [16] En això, jo també m'esforço a tenir tostemps envers Déu i els homes la consciència sense ofensa. [17] I al cap de molts anys he vingut per fer almoines a la meva

els jueus anomenaven els cristians. Així els anomena també Tertulles en aquest discurs.

6. — Tot aquest passatge posat entre [ ] manca en molts mss. grecs; en canvi es troba en *E* i en 30 min., en Vg. i la versió Siríaca.

10. — *Des de molts anys ets jutge d'aquesta nació.* Uns set anys. Fèlix havia estat nomenat procurador de la Judea l'any 52 i aquests fets s'esdevenien l'any 59. Abans, però (anys 48-52), en temps de Cumanus, era governador de la Samaria. Podia, doncs, conèixer perfectament el tarannà dels jueus.

14. — *Segons la via.* S'entén *cristiana.*

ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεγενόμην καὶ προσφοράς, 18 ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, 19 τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ. 20 ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν τί εὗρον ἀδίκημα στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, 21 ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἐκέκραξα ἐν αὐτοῖς ἑστὼς ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ἐφ' ὑμῶν.

22 Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπας· ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς· 23 διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι αὐτὸν ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν αὐτῷ.

7. Biennis captivitas Caesariensis

24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ μετεπέμψατο τὸν Παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. 25 διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίνατος τοῦ μέλλοντος ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη· τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε· 26 ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.

27 Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων τε χάριτα καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον.

8. Pavlvs a Festo ad Caesarem apellans

(C. XXV.) 1 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας, 2 ἐνεφάνισάν τε αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς

18 εν τοις *HLP al.* || 19 δει *HL al.* || 20 ευρ.] + εν εμοι *CEHLP al. vg sy* || 22 ακουσας δε ταυτα ο φ. ανεβ. αυτους *HLP al.* || ειπας] + οτι *E 137 al.* || 23 υπηρ] + η προσερχεσθαι *HLP al.* || 24 παυλ.] + *quae rogabat uidere paulum et audire uerbum. uolens igitur satisfacere ei accersiuit paulum* sy^{hm} || 25) εγκρατ. . . . δικαιοσ. ℵ || μελλ.] + εσεσθαι *HLP al.* || καιρ. δε μεταλ.] καιρω δε επιτηδειω *E lat arm* || 26 *om.* αυτῷ *Bp vg* || παυλ.] + οπως λυση αυτον *HLP al.* || 27 θελων — δεδεμ.] τον δε παυλον ειασεν εν τηρησει δια δρουσιλλαν *137* sy^{hm} || χαριτας *HP al.* || XXV. 1 επαρχειω ℵ* *A* || 2 ο αρχιερευς *HP al.*

18. — *Em trobaren purificat en el temple.* Acabant de complir els ritus del nazareat.

22. — *I Fèlix, que coneixia perfectament les coses d'aquesta via.* S'entén *cristiana.* A Cesarea mateix hi havia una comunitat cristiana fundada per Sant Pere. Cf. X.

nació i sacrificis, [18] durant els quals em trobaren purificat en el temple, no amb multitud ni amb tumult; [19] sinó, uns jueus vinguts de l'Asia, els quals haurien d'haver comparegut davant teu i acusar, si res tenien contra mi. [20] O bé aquests mateixos diguin quin delicte trobaren, quan era jo davant el sanedrí; [21] sinó per aquest sol crit amb què vaig clamar, essent en mig d'ells: Per la resurrecció dels morts jo sóc avui judicat per vosaltres.

[22] I Fèlix, que coneixia perfectament les coses d'aquesta via, els ajornà, dient: Quan baixarà el tribú Lisias, acabaré d'aclarir el vostre assumpte.

[23] I ordenà al centurió que el guardés, tenint-li, però, benignitat i no privant a cap dels seus d'assistir-lo.

7. La captivitat biennal de Cesarea

[24] I alguns dies després, havent vingut Fèlix amb Drusilla, la seva muller que era jueva, envià a cercar Pau i l'escoltà sobre la fe en Crist Jesús. [25] I discorrent ell sobre justícia i continença i el judici venidor, Fèlix, tot atemoritzat, respongué: Per ara, vés; i quan trobi avinentesa, et faré cridar; [26] (esperant també ensems que Pau li donaria diner; i per això, molt sovint, enviant-lo a cercar, conversava amb ell.)

[27] I, complert el bienni, Fèlix tingué per successor a Porci Festus; i volent congraciar-se amb els jueus, Fèlix deixà empresonat a Pau.

8. Sant Pau, davant Festus, apella al Cèsar

(C. XXV.) [1] Festus, doncs, arribat a la seva província, després de tres dies pujà a Jerusalem des de Cesarea. [2] I compareguen davant ell els

18 *a*, Sup. xxi, 26. 21 *b*, Sup. xxiii, 6.

23. — *Cap dels seus d'assistir-lo.* Es trobaven a Cesarea amb ell Lluc, Tròfim i Aristarc, els quals l'havien acompanyat a Jerusalem. Pels *seus*, s'entén també els cristians de Cesarea, entre els quals hi havia el diaca Felip.

24. — *Havent vingut Fèlix amb Drusilla.* No a Cesarea ni al pretori d'Herodes on habitava, sinó a lasala de les audiències. — *Que era jueva,* significa que conservava encara la religió mosaica.

26. — *Li donaria diner.* Malgrat la prohibició de la *Lex Iulia (Digest.,* XLVIII, 11, 7), els magistrats i funcionaris romans, sobretot en les províncies, molestaven sovint els presoners per a fer-los comprar la llibertat.

27. — *Porci Festus.* Prengué possessió del govern de la província de la Judea l'any 60. Morí al cap de dos anys. Fl. Jos., *De bello Iud.*, II, 14, 1, en fa elogis com a magistrat enèrgic i recte.

καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν
αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, 3 ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἰερουσα-
λήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. 4 ὁ μὲν οὖν
Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον εἰς Καισαρείαν, ἑαυτὸν δὲ
μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι· 5 οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, φησίν, δυνατοὶ συνκα-
ταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ ἄτοπον, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.
6 Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, καταβὰς
εἰς Καισαρείαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν
Παῦλον ἀχθῆναι. 7 παραγενομένου δὲ αὐτοῦ περιέστησαν αὐτὸν οἱ ἀπὸ
Ἰεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα
καταφέροντες, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, 8 τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου
ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς
Καίσαρά τι ἥμαρτον.
9 Ὁ Φῆστος δὲ θέλων τοῖς Ἰουδαίοις χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς
τῷ Παύλῳ εἶπεν· θέλεις εἰς Ἰεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων κρι-
θῆναι ἐπ' ἐμοῦ;
10 Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος· ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ
με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπι-
γινώσκεις. 11 εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ
παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσίν
μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι· Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.
12 Τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη· Καί-
σαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.

9. Pavlvs coram Agrippa II se defendens

13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη
κατήντησαν εἰς Καισαρείαν ἀσπασάμενοι τὸν Φῆστον. 14 ὡς δὲ πλείους
ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν
Παῦλον λέγων· ἀνήρ τίς ἐστιν καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος,
15 περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἰεροσόλυμα ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ

3 *fin.*] + *illi qui uotum fecerant quomodo obtinerent ut in manibus suis esset* sy^{hm} || 5 καταβαντ. N *g* || ατοπον] τουτω *H L P al.* || 6 *om.* ου πλειους *137 sy* || *om.* οκτω *18. 63 al.* || 11 και] η *E lat* sy^{p} || 12 συνεδριου *C (68) p* || 15 ενεφαν.] + μοι *Eg^{r} lat*

11. — *A Cèsar apello.* Els ciutadans romans tenien el dret de fer-se conduir a Roma per a ésser judicats. L'apellació a Cèsar els deslligava de la jurisdicció de qualsevol magistrat de les províncies.

13. — *El rei Agripa i Berenice.* Eren germans, fills d'Herodes Agri-

ceps dels sacerdots i els principals dels jueus contra Pau, i el pregaven, 3 demanant mercè contra ell, que el fes venir a Jerusalem, tenint ells preparada un aguait a fi de llevar-li la vida pel camí. 4 Però Festus respongué que Pau era guardat a Cesarea i que ell mateix havia de partir-hi molt aviat. 5 Els poderosos, diu, d'entre vosaltres, baixin, doncs, amb mi, i si en aquest home hi ha cap crim, acusin-lo.

6 I havent-se deturat entre ells no més de vuit o deu dies, baixà a Cesarea; i l'endemà, havent-se assegut al tribunal, manà que Pau hi fos portat. 7 I quan aquest hagué arribat, el voltaren els jueus que havien baixat de Jerusalem, portant contra ell moltes i greus acusacions, que no podien provar, 8 dient Pau en defensa seva: Ni contra la llei dels jueus, ni contra el temple, ni contra Cèsar, no he fet cap mancament.

9 Però Festus, volent congraciar-se amb els jueus, responent a Pau, digué: ¿Vols pujar a Jerusalem per ésser allí judicat d'aquestes coses davant de mi?

10 I digué Pau: Davant el tribunal de Cèsar sóc, i en ell tinc d'ésser judicat; als jueus cap tort no he fet, com tu mateix veus molt bé. 11 Si, doncs, greuge he comès o he fet cosa mereixedora de mort, no refuso de morir; però si res no hi ha del que aquests m'acusen, ningú no pot lliurar-me a ells graciosament. A Cèsar apello.

12 Llavors Festus, havent conferit amb el Consell, respongué: ¿A Cèsar apelles? A Cèsar iràs.

9. Sant Pau es defensa davant Agripa II

13 I en haver passat alguns dies, el rei Agripa i Berenice arribaren a Cesarea per saludar Festus. 14 I com s'entretinguessin allí molts dies, Festus imposà el rei de les coses referents a Pau, dient: Hi ha un cert home, deixat en presó per Fèlix, 15 sobre el qual, essent jo a Jerusalem, compare-

pa I. Berenice nasqué l'any 28 i fou una dona famosa per la seva bellesa i pels seus escàndols. Es casà primer amb Marc, fill d'Alexandre d'Alexandria; després amb el seu oncle Herodes, rei de Calcis, del qual tingué dos fills; després visqué maritalment amb el seu germà Agrippa, hereu del seu oncle (Fl. Jos., *Ant. iud.*, XX, 7, 9). Més tard es casà amb Polemon, rei de Cilícia, però l'abandonà per a tornar a viure amb el seu germà. En començar la guerra dels jueus contra Roma, ella i Agripa es posaren de banda dels romans, i fou l'amant de Vespassià, (Tàcit, *Hist.*, II, 81) i, més tard, de Titus (Suetoni, *Titus*, 7). Posteriorment anà amb aquest a Roma a viure en el palau imperial. Quan Titus fou emperador l'abandonà.

οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ καταδίκην· 16 πρὸς οὓς ἀπεκρίθην ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.

17 Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· 18 περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἔφερον ὧν ἐγὼ ὑπενόουν πονηράν, 19 ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. 20 ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. 21 τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.

22 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον [ἔφη]· ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι.

[Ὁ δὲ] αὔριον, φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ.

23 Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ' ἐξοχὴν τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου ἤχθη ὁ Παῦλος.

24 Καί φησιν ὁ Φῆστος· Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συνπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι. 25 ἐγὼ δὲ κατελαβόμην μηδὲν ἄξιον αὐτὸν θανάτου πεπραχέναι, αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν. 26 περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω· διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τί γράψω· 27 ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

(C. XXVI.) 1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν.

Τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο· 2 Περὶ πάντων ὧν

15 δικην *EHLP al.* || 16 ανθρ.] + εις απωλειαν *HLP al. g sy*^{p} || 18 πονηρων *BE al.* || 20 εγω] + εις *CE al.* || 22 *om.* εφη . . . ο δε ℵ*AB* (13) *g vg* || 24 ενθαθε] + *ut traderem eum iis ad tormentum. sine defensione non potui autem tradere eum propter mandata quae habemus ab augusto. si autem quis eum accusaturus esset dicebam ut sequeretur me in caesaream ubi custodiebatur. qui eum uenissent* εβοων *sy*^{hm} || 25 εγω δε] *cum autem hanc et alteram partem audiuissem sy*^{hm} || αυτου — πεμπειν] *cum autem dicerem uis iudicari cum iis hierosolymae caesarem appellauit sy*^{hm} || XXVI. 1 υπερ] περι ℵ*ACEH al.* || παυλ.] + *confidens et in spiritu sancto consolationem accipiens sy*^{hm}

gueren els prínceps dels sacerdots i els ancians dels jueus, demanant contra ell condemna, [16] als quals vaig respondre que no és usança de romans de lliurar graciosament un home, abans que l'acusat tingui acarats els seus acusadors i rebi avinentesa de defensa sobre l'acusació.

[17] Havent-se, doncs, presentat junts aquí, l'endemà, sense fer tardança, assegut en el tribunal, vaig manar que portessin l'home, [18] sobre el qual, presents els acusadors, no portaven cap acusació dels delictes que jo suposava; [19] sinó que tenien contra ell unes qüestions sobre llur pròpia religió i sobre un cert Jesús mort, que Pau afirmava vivent. [20] I estant jo indecís en la investigació sobre aquests punts, deia si volia anar a Jerusalem i allí ésser judicat d'aquestes coses. [21] I com Pau reclamés d'ésser reservat al judici de l'August, vaig manar que fos guardat fins que l'enviï a Cèsar.

[22] I Agripa digué a Festus: També jo volia sentir aquest home.

Demà, diu, el sentiràs.

[23] L'endemà, doncs, havent vingut Agripa i Berenice amb molta pompa, entraren en la sala d'audiència amb els tribuns i els homes principals de la ciutat i, manant-ho Festus, hi fou portat Pau.

[24] I diu Festus: Agripa rei i homes tots que sou aquí junt amb nosaltres; vegeu aquest, sobre el qual tota l'assemblea dels jueus em vingué a trobar, a Jerusalem i aquí, cridant que ell no havia de viure més. [25] I jo he trobat que no ha fet res mereixedor de mort; però havent-se ell apellat a l'August, he decidit d'enviar-l'hi; [26] sobre el qual res de cert no tinc per escriure al Senyor; per això l'he portat davant vostre i sobretot davant teu, rei Agripa, per tal que, feta l'enquesta, tingui què escriure. [27] Puix em sembla fora raó, enviant un pres, de no indicar també els càrrecs contra ell.

(C. XXVI.) [1] Agripa, doncs, digué a Pau: T'és permès de parlar en favor de tu mateix.

Llavors Pau, estenent la mà, feia la seva defensa: [2] De totes les coses de què sóc per jueus acusat, rei Agripa, em considero sortós d'haver de justificar-me avui davant teu, [3] majorment essent tu coneixedor de totes les usances i també de les qüestions que hi ha entre els jueus; per això et prego d'escoltar-me pacientment. [4] Doncs bé, la meva vida d'ençà

26. — *Al Senyor*. τῷ Κυρίῳ. Títol de divinitat que havien refusat August (Suet., *Oct.*, 53) i Tiberi (Suet., *Tib.*, 27), però que acceptaren els emperadors des de Calígula, excepte Alexandre Sever que ho prohibí formalment.

ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον
ἐπὶ σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογεῖσθαι, 3 μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάν-
των τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαι μακροθύ-
μως ἀκοῦσαί μου. 4 Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος τὴν ἀπ'
ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἔν τε Ἱεροσολύμοις ἴσασι πάντες
Ἰουδαῖοι, 5 προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ
τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος.
6 Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης
ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, 7 εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτε-
νείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι περὶ ἧς ἐλπίδος
ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ. 8 τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ
θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; 9 ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ
τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· 10 ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱερο-
σολύμοις, καὶ πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα τὴν
παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατή-
νεγκα ψῆφον, 11 καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν
αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίω-
κον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. 12 Ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν
Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς τῶν ἀρχιερέων, 13 ἡμέ-
ρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρό-
τητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους·
14 πάντων τε καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν
πρός με τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ· Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; σκληρόν
σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. 15 ἐγὼ δὲ εἶπα· τίς εἶ, κύριε; ὁ δὲ [κύ-
ριος] εἶπεν· ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. 16 ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ
στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί
σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, 17 ἐξαιρού-
μενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε,
18 ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ
τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. 19 Ὅθεν,
βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, 20 ἀλλὰ
τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτόν τε καὶ Ἱεροσολύμοις εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν

3 *om.* παντων *A al. g* || ζητ.] + επισταμενος *A C 13 al. sy*^{p} || 4) απ αρχης . . . εκ νεοτ. *E* || 6 *om.* ημων *H L P al.* || 7 *fin.*] + αγριππα *H L P al. sy* || 14 γην] + δια τον φοβον εγω μονος *137 al.* (*g*) *sy*^{hm} || 15 *om.* κυριος *H P al.* || ειπεν] + προς με *E sy*^{p} || ιησ.] + ο ναζωραιος *137 al. sy*^{ph} || 16 *om.* και στηθι *B al.* || ειδες] + με *B C 105 al. Aug sy* || 18 αυτων] τυφλων *E Aug* || ηγιασμ.] + πασιν *E* || 20 ιερουσαλημ *E*

de l'adolescència, tal com fou des del començ en la meva nació, a Jerusalem, la saben tots els jueus, [5] coneixent-me de temps des de la primeria, si en volen donar testimoni, com he viscut fariseu, segons la secta més rígida de la nostra religió. [6] I ara sóc aquí sotmès a judici a causa de l'esperança en la prometença feta per Déu als nostres pares, [7] la qual les nostres dotze tribus, amb perseverança retent culte a ell dia i nit, esperen assolir; per aquesta esperança, oh rei, sóc acusat dels jueus. [8] ¿Per què entre vosaltres es judica increïble que Déu ressusciti morts? [9] Jo em vaig creure, doncs, haver de fer moltes coses contràries al nom de Jesús, el Nazarè. [10] I així ho vaig fer a Jerusalem; i a molts dels sants jo vaig tancar en presons, havent rebut tal potestat dels prínceps dels sacerdots; i quan els occien, jo hi ajudava amb el meu vot. [11] I per totes les sinagogues, sovint castigant-los, els forçava a renegar; i enfollit més i més contra ells, els perseguia àdhuc per les ciutats estrangeres. [12] I en això, anant a Damasc, amb potestat i comanda dels prínceps dels sacerdots, [13] al mig del dia, oh rei, pel camí vaig veure que del cel una llum que vencia la claredat del sol refulgia entorn de mi i dels qui amb mi anaven. [14] I havent caigut tots nosaltres en terra, vaig oir una veu que em deia en llengua hebraica: Saule, Saule, ¿per què em persegueixes? Cosa dura és per a tu de reguitnar contra l'agulló. [15] I jo vaig dir: ¿Qui sou, Senyor? I el Senyor digué: Jo sóc Jesús a qui tu persegueixes. [16] Però alça't i ten-te sobre els teus peus; car per això m'he aparegut a tu, per constituir-te ministre i testimoni de les coses que has vist i d'aquelles per a les quals m'apareixeré a tu, [17] traient-te del poble i de les nacions a les quals jo t'envio [18] a obrir-los els ulls, perquè es girin de la tenebra a la llum i del poder de Satanàs a Déu; perquè rebin perdó dels pecats i heretatge entre els santificats per la fe en mi. [19] I així, rei Agripa, no vaig ésser indòcil a la celestial visió, [20] sinó que als de Damasc primer, i també a Jerusalem i per tota la regió de la Judea, i a les nacions, predicava que es penedissin i es giressin vers Déu fent obres dignes de la penitència. [21] Per aquest motiu els jueus, havent-me agafat en el temple, intentaven d'occir-me. [22] Havent, doncs, obtingut ajut de Déu, fins a aquest dia em sostinc, donant testimoni al petit i al gran, no dient res fora de les coses que els profetes i Moisès anunciaren que havien d'esdevenir-se: [23] si el Crist havia de patir; si, ressuscitat el primer d'entre els morts, ha d'anunciar la llum al poble i també a les nacions.

10 *a*, Sup. VIII, 3. 12 *b*, Sup. IX, 2. 20 *c*, Sup. XIII. 14. 21 *d*, Sup. XXI, 31.

τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγελλον μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. 21 ἕνεκα τούτων με Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. 22 ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, 23 εἰ παθητὸς ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ φησιν· μαίνῃ, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει.

25 Ὁ δὲ Παῦλος· οὐ μαίνομαι, φησίν, κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. 26 ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πείθομαι οὐθέν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. 27 πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις.

28 Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον· ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν ποιῆσαι.

29 Ὁ δὲ Παῦλος· εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν μεγάλῳ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὁποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.

30 Ἀνέστη τε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν ἥ τε Βερνίκη καὶ οἱ συνκαθήμενοι αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες ὅτι οὐδὲν θανάτου ἢ δεσμῶν ἄξιον πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. 32 Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα.

10. Navigatio vsqve Melitam

(C. XXVII.) 1 Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καὶ τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ ὀνοματι Ἰουλίῳ σπείρης Σεβαστῆς. 2 ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ

24 γραμμ.] + επιστασθε *A* || 26 *om.* και *B al. hp arm* || *om.* τι *B 137 al. lat*^{pler} *sy*^{p} || 30 *inc.* και ταυτα ειποντος αυτου ανεστη *H L P al. h sy*^{h} || XXVII. 1 *inc.* και ουτως εκρινεν αυτον ο ηγεμων αναπεμπεσθαι καισαρι *97 al. h sy*^{hm} || ημας] τους περι τον παυλον *P 6 al.* || παρεδ. — σεβαστ.] *et in crastinum uocauit centurionem quendam* (*cent. cohortis italice g*) *nomine iulium et tradidit ei paulum cum ceteris custodiis h g sy*^{hm}

24. — *Bogeges, Pau.* Per a un funcionari romà escèptic, tot el discurs de Sant Pau, amb les seves visions i el tema de la resurrecció, havia de semblar un teixit d'elucubracions fanàtiques.

26. — *No ha estat pas fet en un recó.* És a dir, ocultament, secretament. Tot

24 I dient ell aquestes coses en defensa seva, Festus digué amb forta veu: Bogeges, Pau: les moltes lletres et menen a bogeria.

25 I Pau: No bogejo, diu, oh excellent Festus; ans profereixo paraules de veritat i de seny. 26 Sap prou d'aquestes coses el rei, a qui també amb llibertat parlo, puix no crec que cap d'aquestes coses li sigui oculta, com sigui que això no ha estat pas fet en un recó. 27 ¿Creus, rei Agripa, en els profetes? Sé que hi creus.

28 I Agripa digué a Pau: Per poc que no em convences de fer-me cristià.

29 I Pau: Plaent fos a Déu que, per poc o per molt, no sols tu, sinó també tots els qui m'escolten avui esdevinguessin tals com sóc jo, llevat d'aquestes cadenes.

30 I s'aixecà el rei i el governador i Berenice i els qui seien amb ells. 31 I havent-se retirat, parlaven entre ells, dient: Res digne de mort o de cadenes no ha fet aquest home. 32 I Agripa digué a Festus: Aquest home podia haver estat alliberat, si no hagués apellat a César.

10. Navegació fins a Malta

(C. XXVII.) 1 I quan fou decretat que nosaltres ens embarquéssim envers Itàlia, lliuraren Pau i alguns altres presos a un centurió anomenat Juli, de la cohort Augusta. 2 I havent-nos embarcat en una nau adramitena, a

2*a*, II Cor. xi, 25.

el discurs de Sant Pau, la resposta a Festus i l'allusió a Agripa són d'una agilitat mental i d'una traça dialèctica remarcables. Els fets esmentats, com la vida i mort de Jesús, la resurrecció, l'efusió de l'Esperit Sant, la fundació i la propagació de l'Església, etc. eren del domini públic i apassionaven vivament. Agripa, doncs, no podia ignorar-los. Aquesta entrevista influí, sens dubte, en la redacció de la carta o «elogium» que envià Festus junt amb el pres; que aquesta fou molt favorable ho demostra el tracte de benignitat que Sant Pau trobà a Roma.

1. — *I quan fou decretat.* Presa per Festus la decisió d'enviar-lo a Roma, sols esperaren que els vents fossin favorables perquè el navili podés partir. Els vents etesins es calmaven per les terceres calendes de setembre. En aquest viatge de Cesarea a Roma, l'Apòstol anà acompanyat de Sant Lluc, Aristarc i, potser, Secundus. El diari de navegació de Sant Lluc és d'una exactitud i d'una riquesa de detalls admirables. Els termes que usa per designar la posició del navili en les diverses etapes de la ruta, demostren un gran coneixement de les coses de mar i de la geografia de la Mediterrània. És per això que aquesta secció dels Act., XXVII, 1-XXVIII, 16, és un document de primer ordre per a l'estudi de l'art nàutic antic. — *Cohort Augusta.* Eren diverses les *cohorts* que portaven aquest nom honorífic, seguit, però, del nom de la regió d'on eren recrutats els soldats que la formaven, com «cohors Augusta Sebastenorum» o bé «Idumeorum», etc. Segons alguns crítics, aquesta «cohors augusta» simple, era una

μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως· 3 τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα, φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντι ἐπιμελείας τυχεῖν.

4 Κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους, 5 τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. 6 Κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρινὸν πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό.

7 Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην, 8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία.

9 Ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ Παῦλος 10 λέγων αὐτοῖς· ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. 11 ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ μᾶλλον ἐπείθετο ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις. 12 ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. 13 Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην.

14 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος εὐρακλύδων· 15 συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀντο-

2 θεσσαλονικεων δε αρισταρχος και σεκουνδος *137 al. sy*^{h} || 3 ιουλιανος *A* || 5 κατηλθ.] + δι ημερων δεκαπεντε *137 al. h sy*^{h} || μυρρα *B*, σμυρναν *E*, λυστραν ℵ(*A*) *lat*^{pler}, αλασσα *A al. sy*^{hm}, λασσεα ℵ* *al.* || 14 ανεμος] + μεγας *13 s* || ευρακυλων ℵ *A B** *lat sa*

cohort de guàrdies pretorians que acompanyà Festus a prendre possessió del seu govern. Llavors el centurió Juli seria el centurió dels pretorians Julius Priscus, del qual parla Tàcit en *Hist.*, II, 92; IV, 11. Això és molt probable, perquè les cohorts auxiliars de les províncies no eren mai utilitzades en comandes d'aquesta mena.

2. — *Nau adramitena.* És a dir, del port d'Adramyttium, de la Mísia, Àsia Menor. Això significa que la nau era comercial i no un transport d'esclaus. L'encàrrec donat a Juli li permetia de requisar les naus de comerç. Aquestes naus portaven passatgers. En qualitat de tals viatjaren els companys de l'Apòstol.

5. — *Arribàrem a Mira.* Vg. «uenimus Lystram» és un error de copista. *Mira* era una ciutat rica i pròspera a 4 Km. (vint estadis) de la mar, però els navilis podien arribar-hi pel riu Adriacus.

punt de navegar vers els llocs costers de l'Asia, ens férem a la mar, essent amb nosaltres Aristarc, macedonià de Tessalònica. 3 I l'endemà, atracàrem a Sidó; i Juli, usant d'humanitat amb Pau, li permeté d'anar als amics i rebre'n assistiment.

4 I d'allí, havent-nos fet a la mar, costejàrem a l'abric de Xipre, perquè els vents eren contraris. 5 I havent navegat a través del pèlag de Cilícia i de Pamfília, arribàrem a Mira de la Lícia. 6 I allí, havent el centurió trobat una nau alexandrina que navegava vers Itàlia, ens hi féu pujar.

7 I com naveguéssim lentament bastants dies, i amb treballs haguéssim arribat enfront de Cnide, per no deixar-nos-hi atansar el vent, anàrem a l'abric de Creta, pel costat de Salmona. 8 I costejant-la amb treballs, arribàrem en un lloc anomenat Bells Ports, prop del qual hi havia la ciutat de Lasea.

9 I havent transcorregut bastant de temps, i essent ja perillosa la navegació, puix ja era passat i tot el dejuni, Pau els advertia, 10 dient-los: Homes, veig que amb molèstia i molt de dany, no sols per al carregament i la nau, sinó també per a les nostres vides, serà la navegació. 11 Però el centurió creia més el nauxer i el patró de la nau, que les coses que Pau deia. 12 I com el port no fos avinent per hivernar-hi, els més prengueren el determini de partir d'allí, per si, arribant fins a Fenice, que és un port de Creta que mira contra els vents de sud-oest i de nord-oest, podien hivernar-hi. 13 I com s'hagués alçat oreig de migjorn, creient aconseguit llur propòsit, llevaren àncores i molt de prop costejaren Creta.

14 Però no gaire després es girà contra ella un vent huracanat, que s'anomena Euraquiló. 15 I essent-ne arrossegada la nau, i no podent afron-

7. — *Cnide.* A l'estrem de la quasi illa d'aquest nom, entre les de Rodes i Cos. Vegeu la carta geogràfica adjunta. — *Salmonà.* La punta SE. de l'illa de Creta o Candia.

8. — *Bells Ports.* Vg. «Boniportus». Aquest poblet, situat al centre de la part meridional de Creta, ha conservat, fins ara, el mateix nom: «stus Kalús limiones», modernitzat. — *Lasea.* Anomena aquesta ciutat, llavors molt coneguda, per a situar millor el lloc més desconegut de Bells Ports.

9. — *Essent ja perillosa la navegació.* L'estació perillosa anava de 14 setembre a 11 novembre, aproximadament; la navegació es feia impossible des de mig novembre a la primera quinzena de març. — *Passat i tot el dejuni.* Aquest dejuni era el de l'Expiació que s'esqueia al desè dia del mes de Tisri, el setè de l'any, que ve a ésser el 24 setembre.

14. — *Euraquiló.* εὐρακύλων, paraula tècnica dels navegants, formada d'ἔρος (vent de SE.) i ἄκύλων (vent de NE.). Era, doncs, un vent d'est-nord-est, que els mariners de Llevant en deien «gregalia». Era un dels vents més temuts, perquè llançava les naus a les costes de l'Àfrica septentrional (cf. Plini, *Hist. Nat.* II, 49, on descriu el tifó: «typhon, i. e. uibratus ecnephias», etc.)

φθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. 16 νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαῦδα ἰσχύσαμεν μόλις περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης. 17 ἣν ἄραντες βοηθείας ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. 18 σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, 19 καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἔρριψαν. 20 μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο ἐλπὶς πᾶσα τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς.

21 Πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν· 22 καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν πλὴν τοῦ πλοίου. 23 παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, ἄγγελος λέγων· 24 μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ. 25 διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι· 26 εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.

27 Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. 28 καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε· 29 φοβούμενοί τε μή που κατὰ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. 30 Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ πρῴρης ἀγκύρας μελλόντων ἐκτείνειν, 31 εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις· ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. 32 τότε ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.

33 Ἄχρι δὲ οὗ ἡμέρα ἤμελλεν γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων· τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι. 34 διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας

15ᵉ επιδ.] + τω πλεοντι και συστειλαντες τα ιστια *137 al. sy*ʰ || 16 καυδα *B lat* || 17 βοηθειαν ℵ* *g* || το σκευος] τα ιστια *37. 56 sy*ᵖ || εφερομεθα *15. 18 al. sy*ᵖ || 19 ερριψαμεν *H L P al. sy*, + εις θαλασσαν *137 al. uet. lat*ᵖˡᵉʳ *sy*ʰ || 23 ειμι] + εγω ℵ *A al. vg* || 27 επεγενετο *A 61. 68 lat*ᵖˡᵉʳ || προσεγγιζειν *137 al.* || 28 και 1ᵒ] οιτινες ℵ* *lat*ᵖˡᵉʳ || 29 εκπεσωσιν *61 al. arm* || 30 εκφυγειν *A 137 al. arm* || *om.* προφασει *137 al.* || 33 μηθεν ℵ* *A B* || 34 διο] + και *B g* || προσλαβειν *H L P al.* || 34 τροφης] + τινος *137 al. sy*ʰ (ℵ*) || ημετερας *A 137 al. sy*ʰ

tar el vent, ens deixàrem dur a la deriva. [16] I empesos a sotavent d'una illeta, anomenada Clauda, amb prou feines poguérem fer-nos nostra la llanxa, [17] i havent-la hissada, empraven defenses, cintrant la nau; i tement que no anessin a caure a Sirte, arriat el velam, així eren emportats. [18] I essent nosaltres violentament batzegats pel temporal, l'endemà feien llançament. [19] I el tercer dia, amb llurs pròpies mans llançaven els ormeigs de la nau. [20] I no apareixent ni sol ni estels durant molts dies, i tenint damunt una no petita tempesta, ja tota esperança de salvar-nos fou llevada.

[21] I com hagués estat llarga l'endurança, llavors Pau, alçant-se enmig d'ells, digué: Calia certament, oh homes, creient-me a mi, no partir de Creta i estalviar-se aquesta molèstia i dany. [22] Pel present, jo us exhorto a tenir coratge, puix que pèrdua de cap vida no hi haurà entre vosaltres, sinó solament de la nau. [23] Car se m'ha presentat aquesta nit un àngel del Déu de qui sóc i a qui dono culte, [24] dient: No temis, Pau; cal que tu et presentis a Cèsar; i vet ací, Déu t'ha fet mercè de tots els que naveguen amb tu. [25] Per això tingueu coratge, oh homes; puix confio en Déu que així serà, tal com m'ha estat dit. [26] I a una illa hem d'anar a parar.

[27] I vinguda la catorzena nit, essent enduts a través de l'Adriàtic, entorn de la mitja nit sospitaven els mariners que se'ls acostava alguna terra. [28] I havent calat la sonda, trobaren vint braçades; i passant un poc més enllà i havent calat novament la sonda, trobaren quinze braçades. [29] I tement que no anéssim a caure en llocs rocosos, havent llançat de popa quatre àncores, es dalien que es fes de dia. [30] I cercant els mariners de fugir de la nau, i arriant la llanxa al mar, amb pretext d'anar a tirar àncores des de proa, [31] digué Pau al centurió i als soldats: Si aquests no resten a la nau, vosaltres no us podeu salvar. [32] Llavors els soldats tallaren la corda de la llanxa, i la deixaren caure.

[33] I quan anava a fer-se de dia, Pau exhortava tothom a prendre menjar dient: Avui és el catorzè dia que en espectació resteu dejuns, sense haver pres res. [34] Per això us prego de prendre menjar, puix que importa per a la vostra salvació; car de ningú de vosaltres un cabell del cap no es perdrà. [35] I dit això, i havent pres pa, donà gràcies a Déu a presència de tots,

16. — *Cauda*. Avui Gaudos, a l'O. del cap Matala, al S. de Creta.

35-36. — *Havent pres el pa*. Tota la frase del v. 35, fa creure que es tracta de l'Eucaristia. És una frase feta i familiar en el N. T. i en els escrits dels Pares Apostòlics. Cf., p. e., I Cor, XI, 23, 24; Rom., XIV, 6; I Cor., X, 30, 31, etc. — D'aquest pa que trencà en presència de tots, havent *donat gràcies a Déu,* no en participà la tripulació del vaixell; sols en menjà ell i els seus.

ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θριξ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. 35 εἴ-πας δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαρίστησεν τῷ θεῷ ἐνώπιον πάν-των καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. 36 εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. 37 ἦμεν δὲ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόσαι ἑβδομήκοντα ἕξ. 38 κορεσθέντες δὲ τροφῆς ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

39 Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύοντο εἰ δύναιντο ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. 40 καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. 41 περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθά-λασσον ἐπέκειλαν τὴν ναῦν, καὶ ἡ μέν πρῷρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευ-τος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.

42 Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνω-σιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ· 43 ὁ δὲ ἑκατοντάρχης βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέ-ναι, 44 καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

II. Miracvla Melitae patrata

(C. XXVIII.) 1 Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωμεν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. 2 οἵ τε βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἅψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος.

3 Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων τι πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψεν τῆς χειρὸς αὐτοῦ. 4 ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χει-ρὸς αὐτοῦ, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. 5 ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν· 6 οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν.

34 απολ.] πεσειται *H L P al. g sy*^{h} || 35 εσθ.] + επιδιδους και ημιν *137 al. g sy*^{p} || 36 μετελαμβα-νον *137 al.* || 37 διακοσ.] ως *B sa* || εξ] πεντε *A* || 39 δυνατον *C H C P al.* || εκσωσαι *B C al. arm* || 41 ναυν] + *eo ubi syrtis sy*^{h} || διελυετο *L 137 al.* || των κυματ.] *maris lat, om.* ℵ* *A B** || 43 εκκολυμβ-*B g* || 44 επι γης *137* || XXVIII. 1 μελιτηνη *B** *lat sy*^{hm} || αναψαντες *H L P al.* || 2 προσανελαμβανον ℵ (*137*) *al.* || *om.* παντας *A g bo,*) ημας παντας *13 lat* || 3 επιθ.] + του παυλου *13* || 6 οι δε] εξελ-θοντες *13* || εμπιπρασθαι ℵ *27. 29 al.*

i havent-lo trencat, es posà a menjar. [36] I esdevinguts tots coratjosos, també ells prengueren aliment. [37] I entre tots érem en la nau dues-centes setanta sis ànimes. [38] I havent-se assaciat de menjar, alleugerien la nau, tirant el blat al mar.

[39] I quan s'hagué fet de dia, no reconeixien la terra, però albiraven una cala que tenia platja, on resolgueren empènyer la nau, si podien. [40] I havent llevat les àncores, les deixaven en el mar, afluixant alhora les lligadures dels timons, i hissant al vent l'artimó, menaven envers la platja. [41] Però havent ensopegat en un banc entre dos corrents, encallaren la nau; i la proa clavada romania immòbil, però la popa es desfeia per la violència de les ones.

[42] I fou designi dels soldats de matar els presos, perquè algun, nedant, no s'escapés. [43] Però el centurió, volent salvar Pau, els impedí l'intent, i manà que els qui poguessin nedar es tiressin els primers, i sortissin a terra, [44] i els restants, qui sobre posts, qui sobre restes de la nau; i així s'esdevingué que tots arribessin salvats a terra.

II. Miracles esdevinguts a Malta

(C. XXVIII.) [1] I en havent-nos salvat, sabérem llavors que l'illa s'anomenava Malta, i els bàrbars mostraren no ordinària humanitat envers nosaltres, [2] car havent-nos encès una foguera, a causa de la pluja que queia i del fred, ens acolliren a tots.

[3] I havent Pau arreplegat una quantitat de sarments i posant-les sobre el foc, una víbria que n'eixí per l'escalfor se li aferrà a la mà. [4] Quan veieren els bàrbars la bèstia penjant de la seva mà, es deien ells amb ells: Certament homeier és aquest home, a qui, havent-se salvat de la mar, la justícia no ha consentit de viure. [5] Però ell, espolsant-se la bèstia al foc, no en patí cap dany. [6] I ells esperaven que s'inflaria i sobtadament cauria

1. — *I els bàrbars.* Els habitants de Malta no parlaven ni el grec ni el llatí, sinó el fenici. És per això que són anomenats bàrbars.

ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλόμενοι ἔλεγον αὐτὸν εἶναι θεόν.

7 Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. 8 ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίῳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι, πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν.

9 Τούτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἔχοντες ἀσθενείας προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, 10 οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὰς χρείας.

12. Iter vsqve Romam

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐκ πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρινῷ, παρασήμῳ Διοσκούροις. 12 καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς.

13 Ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, 14 οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν παρ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν.

15 Κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρι Ἀππίου φόρου καὶ Τριῶν ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβε θάρσος.

13. Biennis captivitas romana

16 Ὅτε δὲ εἰσήλθομεν εἰς Ῥώμην [ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκεν τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῳ], τῷ [δὲ] Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ.

17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι αὐτὸν τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγεν πρὸς αὐτούς· ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί, οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἰεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥω-

7 πουπλιυ *5. 7 al.* ||) ημερ. τρεις *B 31. 137 al.* || ημερ.] + *in domo sua syp*h** || 9 *om.* και 1° *B g* || 10 επεθ.] + *in naui syh* || την χρειαν *H L P al.* || 12 ημεραις τρισιν *B lat* || 13 περιελοντες ℵ* *B* || 14 επιμειναντες *H 137 al. syh* || 15 *om.* οι *B 96* || *om.* τα περι ημων *lat syp* || 16 *om.* ο εκατοντ. — στρατοπεδ.,) επετραπη τω παυλω ℵ *A B I 13. 40 al. vg syh* gp syh** || εαυτον] + εξω της παρεμβολης *137 al.*

7. — *El principal de l'illa.* Publi, *Publius,* era el representant de l'autoritat romana. Tenia, doncs, el deure d'estatjar i de proveir a soldats i presos que portaven comanda imperial.

11. — *I tres mesos després.* Hiverna-

mort; i havent esperat molt de temps i veient que no li esdevenia res d'estrany, deien, canviats, que era un déu.

7 I en els encontorns d'aquell lloc tenia uns alous el principal de l'illa, anomenat Publi, el qual havent-nos acollit, ens estatjà tres dies amigablement. 8 I s'escaigué que el pare de Publi jeia atacat de febres i de disenteria: vora el qual havent Pau entrat i fet oració, imposant-li les mans, el guarí.

9 I esdevingut això, tot els altres de l'illa que tenien malalties acudien i eren guarits. 10 I ells ens feren moltes honorances, i quan partírem, ens proveïren de totes les coses necessàries.

12. Camí de Roma

11 I tres mesos després, ens férem a la mar en una nau alexandrina que havia hivernat en l'illa, que duia per ensenya els Diòscors. 12 I havent atracat a Siracusa, hi romanguérem tres dies.

13 Des d'allí, vorejant, arribàrem a Règium; i un dia després, havent-se alçat migjorn, arribàrem a Putèols el segon dia, 14 on, havent trobat germans, fórem pregats de romandre amb ells set dies; i així vinguérem a Roma.

15 I d'allí, els germans, havent tingut notícia de nosaltres, ens sortiren a l'encontre fins a Fòrum d'Apius i Tres Tavernes; i havent-los Pau vistos, donant gràcies a Déu, prengué confiança.

13. La captivitat biennal romana

16 I quan haguérem entrat a Roma, fou permès a Pau de sojornar de per si, junt amb el soldat que el guardava.

17 I s'esdevingué que al cap de tres dies convocà els qui eren principals entre els jueus, i essent ells reunits, els deia: Jo, germans, no havent fet res contra el poble ni les usances dels pares, pres a Jerusalem he estat lliurat a mans dels romans. 18 Els quals, havent-me interrogat, volien alliberar-me per no haver-hi cap causa de mort en mi. 19 Però oposant-s'hi els jueus, he estat constret a apellar a Cèsar, no com tenint res de què

ren a Malta i partiren pel mes de febrer.—*Duia per ensenya els Diòscors.* La nau alexandrina, *frumentaria,* que portava carregament de blat, duia, com totes, pintada o esculturada la imatge dels Diòscors, Càstor i Pollux, patrons dels navegants.

13. — *Règium.* La Reggio actual. — *Putèols.* La *Pozzuoli* d'avui, prop de Nàpols.

15. — *I d'allí, els germans.* Això dóna a entendre certament que la Cristiandat fruitava esponerosament a Roma per l'apostolat de Sant Pere. L'Ep. als Romans en dóna una prova definitiva. — *Tres Tavernes.* A 49 Km. de Roma, lloc obligat per al recanvi d'atzembles.

μαίων, 18 οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν
αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί· 19 ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων ἠναγ-
κάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγο-
ρεῖν. 20 διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλῆ-
σαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι.
21 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον· ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξά-
μεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγει-
λεν ἢ ἐλάλησέν τι περὶ σοῦ πονηρόν. 22 ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι
ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἡμῖν ἐστιν ὅτι
πανταχοῦ ἀντιλέγεται.
23 Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείο-
νες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων
τε αὐτοὺς περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ τῶν προφη-
τῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. 24 καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις,
οἱ δὲ ἠπίστουν· 25 ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο,
εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν λέγων·
26 «Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπόν·

Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ
ἴδητε·
27 Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως
ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·
Μή ποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ
καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς.»
28 Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον
τοῦ θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.

29 Ἐνέμεινεν δὲ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάν-
τας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, 30 κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρ-
ρησίας ἀκωλύτως.

18 οιτινες] + πολλα *137 al. syh** || εβουλ.] + με ℵ* *vg* || 19 ιουδ.] + και επικραζοντων αιρε τον εχθρον ημων *137 al. syh** || *fin.*] + αλλ ινα λυτρωσωμαι την ψυχην μου εκ θανατου *137 al. gp syh·* || 21 περι] κατα ℵ *ps* || 23 ηκον] ηλθον ℵ *A B 13 al.* || διαμαρτ.] παρατιθεμενος *A* || 24 τοις] + υπο του παυλου *gp* || 25 υμων] ημων *H L P al. vg* || 27 επαχ. γαρ] εβαρυνθη γαρ ℵ*, *ingrassa autem p, graua autem g* (*cf. ad Mt. 13, 15*) || ωσιν 1°] + αυτων ℵ *A 13 al. syp* || *om.* και τοις ωσ. βαρ. ηκ. *gp* || *om.* και επιστρ. *p* || 28) υμιν εστω *B al.* || *fin.*] + και ταυτα αυτου ειποντος απηλθον οι ιουδαιοι πολλην εχοντες εν εαυτοις συζητησιν *H L P al. gp syh* || 30 αυτον] + ιουδαιους τε και ελληνας *137 al. syh**, + *et disputabat cum iudaeis et graecis gp* || 31 *om.* χριστου ℵ* *137 al. syh* || *fin.*] + *dicens quia hic est christus iesus filius dei per quem incipiet totus mundus iudicari p syhm*

acusar la meva nació. 20 Per aquesta causa és, doncs, que he pregat de veure-us i parlar-vos, car per l'esperança d'Israel sóc voltat d'aquesta cadena.

21 I ells li digueren: Ni lletra no rebérem sobre tu de la Judea, ni cap dels germans vingut d'allí no ens ha anunciat ni parlat de tu res de mal. 22 Però desitgem sentir de tu el que penses, puix, quant a aqueixa secta, ben sabut ens és que pertot se la contradiu.

23 I havent-li ells senyalat dia, en major nombre vingueren a ell en el seu estatge, als quals explicava, donant testimoni del regne de Déu i persuadint-los referent a Jesús per la llei de Moisès i els profetes, del matí fins al vespre. 24 I uns creien en les coses dites, però d'altres no hi creien. 25 I estant en desacord ells amb ells, se n'anaven, dient Pau una dita: Bé parlà, l'Esperit Sant per Isaïas profeta als vostres pares, 26 dient: Vés a aquest poble i digues-los:

Amb l'oïda oireu i no comprendreu; i mirant mirareu i no veureu;
27 car el cor d'aquest poble s'ha engordit i amb les orelles feixugament
han sentit i han aclucat els seus ulls;
no sigui que amb els ulls hi vegin i amb les orelles hi sentin i amb el
cor comprenguin i es converteixin i jo els guareixi.
28 Sigui-us, doncs, sabut que aquesta salvació de Déu ha estat tramesa
als gentils, i ells escoltaran.

[29 I havent ell dit això, se n'anaren els jueus, tenint entre ells gran discussió.]

30 I restà tot un bienni en el seu estatge llogat i rebia tots els qui venien a ell, 31 predicant el regne de Déu i ensenyant les coses pertanyents al Senyor Jesucrist, amb tota ardidesa, sense impediment.

26*a*, Is. VI, 9; Mt. XIII, 14; Mc. IV, 12; Lc. VIII, 10; Io. XII, 40; Rom. XI, 8.

26. — Cita, gairebé literal, de Is., VI, 9, ss., segons la versió dels LXX.

29. — Aquest v. el posem entre [ ] perquè és discutit. Hi ha mss. importants que l'inclouen, però el ℵ, A, i B, l'ometen.

30. — *I restà tot un bienni.* Sant Pau restà presoner a Roma durant dos anys, amb una gran llibertat per a comunicar-se amb qui volia. L'historiador clou aquí el seu llibre. Sant Pau, alliberat, reprèn la seva vida d'Apòstol i, en aquesta època cal posar el viatge a Espanya i el que s'anomena «circular», és a dir, la volta a l'Àsia Menor. Altra vegada tornà a Roma, l'any 67, sota l'imperi de Neró, però fou per a morir, donant el suprem testimoni de Jesucrist. Fou decapitat a les *Tre fontane,* mentre Sant Pere era crucificat en el pujol anomenat *Vaticanus.* I la suprema dinastia de l'Església del Crist prengué possessió d'aquell lloc per sempre.

FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA

MAPA DELS VIATGES DE SANT PAU

LLETRA ALS ROMANS

NOTÍCIA PRELIMINAR

Les fonts autèntiques per a establir la biografia de Sant Pau són, evidentment, els *Actes dels Apòstols* i les dades personals que dóna ell mateix en les seves Epístoles.

En els *Actes*, la vida de l'Apòstol és seguida pas a pas, és clar que esquemàticament, sobretot des de la seva conversió. La narració acaba, però, relatant els fets que s'esdevingueren fins a l'any 62, mentre durava encara la primera captivitat romana. Sant Pau fou alliberat l'any 63. Sabem per les Epístoles que reprengué els seus viatges apostòlics. En aquest temps cal posar el viatge a Espanya, acabat el qual tornà a l'Orient i es deturà a Colosa, Troas, Milet, a l'illa de Creta; de la part de Macedònia visità novament Corint i Nicòpolis. Després tornà a Roma per a donar, junt amb Sant Pere, el mateix any 67, la seva sang en testimoni de la seva fe en Jesucrist.

Donem el resum cronològic que adopta el P. Murillo *(Paulus et Pauli Scripta,* vol. I, *Paulus,* Roma, 1926), perquè concreta les dades dels autors anteriors a ell. Alguns crítics varien en algun any, però les diferències són, relativament, de poca importància.

Esquema cronològic de la vida de Sant Pau

Nasqué a Tars.	l'any	2 d. de J. C.
Anà a Jerusalem a fer els estudis	»	22
Tornà a Tars	»	27
Tornà a Jerusalem.	»	32
Conversió	»	34
Ministeri damascè i sojorn a Tars.	»	37
Anada a Antioquia i començ del ministeri entre els gentils.	»	38
Viatge jerosolimità per a les collectes.	»	42

1.r viatge apostòlic	any	42-43 d. de J. C.
Controvèrsia sobre el valor del judaisme	»	48
Concili apostòlic de Jerusalem	»	50-51
2.n viatge apostòlic	»	51-52
Retorn a Antioquia	»	54
3.r viatge apostòlic	»	54
Retorn i empresonament a Jerusalem	»	58
Viatge a Roma	»	61
Alliberament de la primera captivitat romana	»	63
Viatge a Espanya i viatge circular per Orient	»	63-66
Retorn a Roma, segona captivitat i martiri	»	67

Aquesta taula cronològica és aproximada. La donem aci per tal que el lector pugui situar-se en el pla general de l'activitat paulina. Això no vol dir que no discrepem alguna vegada, àdhuc en aquesta mateixa introducció, però és sols qüestió d'un any o dos de diferència que procurarem justificar.

LLETRES DE SANT PAU

De Sant Pau es conserven catorze Lletres de les quals, unes, per bé que adreçades a una església local, eren propagades i llegides arreu en les assemblees cristianes com a documents oficials i missatges apostòlics; d'altres, com les trameses a Timoteu, Titus i Filemó eren lletres particulars. L'ús, diguem-ne litúrgic, d'aquests documents, el control jeràrquic que vigilava la fidelitat de les còpies i la lectura universalitzada en totes les Comunitats fundades o dirigides per l'Apòstol, asseguren la integritat del text. Aquest, ha entrat en el Cànon dels llibres sagrats, no a base de còpies privades on cada copista podia introduir les glosses o interpolacions que li plaïen, sinó a base dels textos oficials que es llegien en les esglésies, en els quals qualsevol mutilació hauria estat un sacrilegi, donant per descomptada la impossibilitat de fer-ho sense una protesta pública.

No totes les Lletres de Sant Pau s'han conservat; alguna, com l'adreçada als *Laodicenses*, s'ha perdut.

Cronològicament poden distribuir-se així:

LLETRES ESCRITES ENTRE EL SEGON I TERCER VIATGE APOSTÒLIC
(Any 51-58)

I. Als Tessalonicenses, escrita des de Corint
II. » » » » » } durant el segon viatge

I. Als Corintis, escrita des de Efes. . . .
II. » » » » Filips. . . .
Als Gàlates, escrita des de Corint. . . . .
Als Romans, » » » . . . . . } durant el tercer viatge

LLETRES ESCRITES DURANT LA I.ª CAPTIVITAT

Als Filipenses . . . . . .
Als Efesis. . . . . .
Als Colossenses. . . . . .
A Filemon . . . . . } de 61-63 a Roma

LLETRES ESCRITES ENTRE LES DUES CAPTIVITATS ROMANES

Als Hebreus, des d'Itàlia. . . . . .
A Titus, des de Macedònia. . . . . .
I. a Timoteu, des de Macedònia. . . . . } de l'any 62 al 66

LLETRA ESCRITA DURANT LA DARRERA CAPTIVITAT

II. a Timoteu, l'any 66 de Roma estant.

LLETRA ALS ROMANS

Circumstàncies de temps i de lloc

Aquesta Lletra fou escrita a Corint. Per a determinar la data precisa, cal tenir en compte les indicacions que aporta el mateix document. La portadora de la Lletra fou segurament la diaconessa Febe, de l'església de Cencreas; aquesta vila era el port de Corint. L'Apòstol trameт salutacions de part de «Gai, hoste meu», que és el mateix personatge que havia batejat a Corint (I Cor., I, 14), i parla també d'Erast que era l'*econòm* de la ciutat.

Per a precisar la data, els crítics han pres com a base l'any en què prengué possessió de la procuradoria romana de Judea Ponci Festus, car llavors feia dos anys que Sant Pau estava empresonat a Cesarea. Seguint la cronologia dels *Actes Ap.* i la indicació que dóna Tàcit en el llibre XII, 54, dels *Annales*, resulta que la substitució de Fèlix per Festus s'esdevingué el 58.[1]

[1] Aquest text de Tàcit és prou important perquè el posem sencer. Diu així: «At non frater eius, cognomento Felix, pari moderatione agebat, iam pridem Iudaeae impositus et cuncta malefacta sibi impune ratus tanta potentia subnixo. Sane praebuerant Iudaei speciem motus orta seditione, postquam *** cognita caede eius haud obtemperatum esset, manebat metus ne quis principium eadem imperitaret. Atque interim Felix intempestiuis remediis delicta accendebat, aemulo ad deterrima Ventidio *Cumano*, cui pars prouinciae habebatur, ita diuisis ut huic Galilaeorum natio, Felici Samaratae parerent, discordes olim et tum contemptu regentium minus exercitis odiis. Igitur raptare inter se, immittere latronum globos, componere insidias et aliquando proeliis congredi, spoliaque et praedas ad procuratores referre. Hique primo laetari, mox liscente pernicie cum arma militum interiecissent, caesi milites; arsissetque bello prouincia, ni Quadratus Syriae rector subuenisset, nec diu aduersus Iudaeos, qui in necem militum prorupерant, dubitatum quin capite poenas luerent: Cumanus et Felix cunctationem adferebant, quia Claudius, causis rebellionis auditis, ius statuendi etiam de procuratori-

A més, de la inscripció de Delfos (publicada per Bourguet), sobre Gallió, procònsul d'Acaia, davant el qual Sant Pau s'hagué de presentar en la seva primera estada a Corint, resulta que Gallió exercí el seu càrrec de la primavera de l'any 51 a la del 52. Sant Pau restà a Corint un any i mig *(Act.*, XVIII, 18). Partí de Corint a l'estiu del 52, passà la tardor a Antioquia i per la primavera del 53 començà el seu tercer viatge. Del 56 al 57 es trobava novament a Corint. La Lletra als Romans fou escrita, doncs, amb tota probabilitat, en aquesta data.

Els destinataris

A la primera meitat del segle I hi havia a Roma bon nombre de cristians i àdhuc comunitat cristiana, la qual cosa és una prova indirecta de l'anada de Sant Pere a Roma pels volts del 42. L'emperador Claudi, l'any 49, novè del seu regnat, decretà l'expulsió dels jueus, segons testimoni d'Oròsius *(Adu. pagan. hist.* VII, VI, 15) que concorda amb *Act. Ap.* XVIII, 2, i Suetoni *(Claud.* XXV, 4). Amb aquesta decisió imperial, la comunitat cristiana de Roma sofrí separacions importants dels judeocristians, però es conservà robusta amb els convertits provinents de la gentilitat. De tota manera, és molt probable que els jueus tornaren a la capital en començar el regnat de Neró.

Quan Sant Pau escriví la Lletra als Romans (any 56-57), l'església de Roma era importantíssima i estava ben organitzada, com és declarat palesament en el text paulí; estava constituïda per una majoria de convertits provinents de la gentilitat, amb un grup més o menys gran de jueus.

Sant Pau declara que escriu als romans en virtut de la missió que li ha estat confiada d'evangelitzar els gentils. En el començ de la Lletra, diu: «Jesucrist, Senyor nostre, per qui hem rebut la gràcia i l'apostolat per fer obeir a la fe totes les nacions en nom seu, entre les quals sou també vosaltres...» (I, 5, 6).

Aquesta Lletra, que l'Apòstol podia suposar que seria llegida pels cristians d'altres indrets, està adreçada a l'església de Roma per motius especials. Ell coneixia l'estat d'aquella comunitat i és per això que dóna

bus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentauit, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrerentur; damnatusque flagitiorum quae duo deliquerant Cumanus et quies prouinciae reddita. »

consells adients al seu progrés moral. A més a més, com es desprèn del text, i el P. Lagrange resumeix d'una manera molt precisa, «Sant Pau desitja, temps ha, veure'ls, però ha de retardar el viatge i no vol esperar més temps per a posar-se en comunicació amb ells. Es troba en un moment precís i solemnial de la seva carrera. Esguardant el seu passat, es dóna a si mateix un testimoni que, de justícia, li pertoca, o millor, ell atribueix a la gràcia de Jesucrist l'honor d'haver acomplert la seva carrera a l'Orient. Porta pressa per acabar les seves tasques a Jerusalem i segellar les seves relacions amb els sants. Ara ell aspira a conquerir l'Espanya. Si no té la pretensió de guanyar-se Roma, és perquè aquesta ja va per bon camí. Sols demana als romans que l'ajudin en la seva nova tasca.» Heus ací les circumstàncies de temps i de lloc.

L'ocasió que aprofità per a escriure la lletra, fou segurament, el desig de disposar els romans a rebre la seva visita, més que no pas prevenir-los del perill dels judaïtzants, que era un perill universal i no peculiar de Roma. L'Apòstol manifesta l'objecte pel qual escriu aquesta lletra en XV, 15, ss. Respecte a la relació entre l'objecte i el tema escollit, creiem, amb el P. Lagrange, que Sant Pau es preparava senzillament a inaugurar el seu ministeri en noves regions. El punt de partida i el centre de l'occident era Roma, la ciutat àrbitra dels destins de llevant i de ponent.

I Sant Pau escriu als cristians de Roma amb el cor obert. El començament, tot ple de delicadeses, i l'acabament, amb salutacions, com era de consuetud en les lletres de l'època (pot veure's en els papirus que s'han conservat), respon a les usances establertes. El fons de la Lletra, però, és la manifestació de l'apòstol que parla amb l'ànima encesa d'allò que li sobreïx; si es vol, moltes de les veritats que tracta són abstractes, però s'endevina que ell escriu amb la seguretat d'ésser comprès. L'església de Roma, en vigílies de la persecució neroniana, era major d'edat. No debades hi havia passat Sant Pere.

La Lletra als Romans no s'assembla a les lletres de Sèneca, ni a les de Ciceró, purs exercicis de retòrica enfarfegats de subtilitats de passatemps. És, més aviat, una exhortació vehement, com fa un home que porta pressa i té un ideal roent al cor.

Divisió de la Lletra

Per la doctrina que l'Apòstol exposa en la seva lletra s'ha de suposar que l'església de Roma tenia un nivell d'instrucció cristiana bastant elevat. Els temes de la gràcia, la justificació, el pecat original, la predestinació, etc., són tractats a gran volada. Aquesta Lletra no fou escrita de pressa ni d'una sola tirada, com altres, ans amb molta cura i parsimònia. Per l'estructura de les cites i argumentacions, la concisió de l'estil, l'absència de digressions i de repeticions, etc., cal reconèixer un escrit llargament meditat.

La divisió general és com segueix :

Primera part *(dogmàtica o doctrinal),* I, 16-XI, 36. — Després d'un curt exordi (I, 1-17), l'Apòstol exposa la doctrina evangèlica de la justificació, remarcant la necessitat de la fe en Crist per a assolir la salvació. Aquesta necessitat es fa evident a causa de la impotència de la natura i la insuficiència de la llei mosaica. La justificació és un do gratuit de Déu, car no pot ésser el fruit ni dels mèrits naturals ni de les obres legals. L'única i essencial condició per a obtenir-la és la vertadera fe en Jesucrist, la qual té la mateixa valor per a tots els homes sense distinció.

Segona part *(moral o parenètica),* XII, 1-XV, 13. — En aquesta segona part de la Lletra l'Apòstol dóna una sèrie de preceptes, consells i advertiments pràctics, generals i particulars, per tal de confirmar els cristians en la fe i menar-los a una vida perfecta. La vida del just fonamentada en la fe, contrasta amb la dels pagans i la dels jueus.

Epíleg, XV, 14-XVI, 27. — L'Apòstol declara finalment el seu intent en escriure la Lletra i acaba amb recomanacions i salutacions.

Per tal de fer més entenedora la doctrina i l'estructura de la Lletra, hem intercalat en el text algunes divisions i subdivisions preses principalment del P. Hetzenauer, O. M. Cap.

Respecte del text grec, vegeu el que hem dit en la pàg. 6.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Exordivm (I, 1-17)

(C. I.) [1] Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, [2] ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις [3] περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, [4] τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, [5] δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, [6] ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ

I. 1) χριστ. ιησ. *B al. vg arm* || 3 γεννωμ. *38. 40. 73 Aug* || 4 ορισθ.] *praedestinatus lat*

1. — *Apòstol cridat.* Sant Pau exposa els títols que acrediten la seva missió apostòlica. S'ha d'advertir que no diu simplement que és *Apòstol,* ço que es podria entendre en un sentit genèric, sino *uocatus Apostolus,* amb vocació igual a la dels dotze Apòstols. «Apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum et Deum Patrem, qui suscitauit eum a mortuis». (Ad Gal. II, 2.)

L'argument integral de la predicació evangèlica és el Fill de Déu.

2-4. — *El nat de la nissaga de David.* El Fill de Déu, etern, increat, fou fet quant a la natura humana, i segons ella procedia de David. En aquest sentit no és necessari de dir *natus,* sinó que es pot dir *factus,* ço que expressa el mateix Apòstol en la lletra *ad Galatas,* IV, 4, dient *factum ex muliere :* puix la carn que assumí el Verb no fou *ex nihilo,* sinó de la carn de Maria.

« Afegint *segons la carn,* diu Sant Agustí, salva la dignitat de la divinitat». Dues natures distingeix aquí Sant Pau : una, *secundum diuinitatem;* l'altra, *secundum carnem,* per tal de significar la natura divina.

4. — Ὁρισθέντος (definit), no significa altra cosa que declarat, manifestat.

5. — *Per fer obeir a la fe.* Amb assentiment voluntari. Car les veritats pertanyents a la predicació evangèlica no es demostren per la força dels arguments, sinó que han d'ésser rebudes prestant-los l'obsequi voluntari de la ment, com a doctrina revelada per Déu.

Aquí fa constar l'autoritat de l'Apòstol per a escriure a l'església romana ; puix que estava formada quasi exclusivament de gentils convertits, l'evangelització dels quals li havia estat encomenada.

7. — *Benamats de Déu.* Sant Agustí, diu : « non ait : *diligentibus Deum,* sed :

LLETRA ALS ROMANS

Exordi (I, 1-17)

(C. I.) [1] Pau, servent de Jesucrist, apòstol cridat, triat a part per a l'Evangeli de Déu, [2] que havia abans promès pels seus profetes en les Escriptures Santes [3] pertocant al seu Fill, el nat de la nissaga de David segons la carn, [4] el definit Fill de Déu en poder segons l'Esperit de santedat en virtut de la resurrecció dels morts, Jesucrist, Senyor nostre, [5] per qui hem rebut la gràcia i l'apostolat per fer obeir a la fe totes les nacions en nom seu,

1, Act. xii, 2.

dilectis Dei; prior enim dilexit nos (Sant Joan, IV, 10) ante omnia merita, ut et nos eum dilecti diligeremus.» « *Vocatis sanctis* non ita intelligendum est, tanquam ideo *uocati* sunt, quia *sancti* erant; sed ideo *sancti* effecti, quia vocati sunt».

Sant Pau demana per als fidels de Roma la gràcia i la pau, conjuntament a Déu Pare i al Senyor Jesucrist; ço que demostra l'igualtat del Pare i del Fill.

Dóna gràcies a Déu per mitjà de Jesucrist, perquè, com nota Sant Tomàs, el remerciament a Déu s'ha de fer pel mateix ordre que d'ell rebem les gràcies, ço és, per mitjà de Jesucrist. Així l'església fineix les seves oracions, dient: « Per Dominum Nostrum Jesum Christum.»

En tot el món (v. 8), és dit amb llenguatge hiperbòlic, per significar que en totes les regions, àdhuc les més llunyanes, on s'havia predicat l'Evangeli, era lloada la fe de l'església romana.

L'Apòstol desitjava amb gran vehemència comunicar als romans quelcom dels dons espirituals que havia rebut de Déu, per a llur afermament en la fe. En dir *que us refermi,* clarament indica Sant Pau, que no es tractava de corregir cap error, com volen alguns intèrprets. Una doctrina errònia, diu Cornely, no es corregeix confirmant-la, sinó demostrant la seva falsedat.

Aquí no suposa l'Apòstol que la fe dels neòfits romans trontolli; sinó que diu que espera *confirmar-los* en la fe en quant els instruirà en el coneixement de la ciència revelada, i ell, ensems, se sentirà consolat amb el fervor dels fidels.

Sant Pau no havia fundat l'església de Roma; però essent-li confiada l'evangelització dels gentils, vol tenir alguna participació en l'adoctrinament dels fidels de Roma, *com entre les altres nacions.*

Si bé el fruit de l'Evangeli s'estén a tothom, als jueus, i als gentils, grecs i

Ἰησοῦ Χριστοῦ, 7 πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. 9 μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι 10 πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. 11 ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, 12 τοῦτο δέ ἐστιν συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

13 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. 14 Ἕλλησίν τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί· 15 οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. 17 δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται· «ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.»

7 *om.* εν ρωμη *G* || αγαπ.] εν αγαπη *G d, om. E 82* || 8 *om.* δια ιη. χριστ. ℵ* || 9 μου 1°] μοι *D G 10 al. vg sy* || 12 τουτεστιν *A d g vg* || 13 ουκ οιομαι *D* E G* || 15 εν υμιν *D 61 al. g* || *om.* τοις εν ρωμη *G* || 16 εναγγ.] + του χριστου *K L P al.* || *om.* εις σωτηρ. *G* || *om.* πρωτον *Marcion B G* || 17 δικ.] + μου *C**

bàrbars, ço és als gentils cultes i als incultes: tot amb tot, als jueus se'ls deu no sols per la misericòrdia divina, sinó a títol de fidelitat, puix Déu els havia promès la salvació messiànica.

17. — *La justicia de Déu,* no és l'atribut diví pel qual Deu és just, sinó la forma justificant per la qual els homes són justos, segons el Conc. Tridentí: «*Iustitia Dei,* non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua uidelicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostrae, et non modo reputamur, sed uere iusti nominamur et sumus, iustitiam in nobis recipientes.» (sess. VI, de Iustif. c. 7.)

Aquesta doctrina de la justificació, que mitjançant la fe en Jesucrist arribin

6 entre les quals sou també vosaltres, cridats de Jesucrist, 7 a tots els ben-
amats de Déu, anomenats sants, que són a Roma, gràcia i pau a vosaltres,
de part de Déu, Pare nostre, i del Senyor Jesucrist.

8 Primerament, dono gràcies a mon Déu per tots vosaltres, per mitjà de
Jesucrist, per tal com la vostra fe és celebrada en tot el món. 9 Testimoni
és Déu, a qui reto culte en el meu esperit en l'Evangeli del seu Fill, de
com sense parar faig memòria de vosaltres, 10 demanant tostemps en les
meves oracions si d'alguna manera seré mai per fi ben encaminat, per la
voluntat de Déu, per venir a vosaltres. 11 Car dalejo de veure-us, per tal
de comunicar-vos algun do espiritual que us refermi; 12 ço és a dir, a fi
d'ésser consolat junt amb vosaltres, per la fe que és comuna a vosaltres
i a mi.

13 No vull, tanmateix, que vosaltres, germans, ignoreu que sovint m'he
proposat de venir fins a vosaltres — i n'he estat destorbat fins al pre-
sent —, a fi d'heure també algun fruit entre vosaltres, com entre les altres
nacions. 14 Als grecs i als bàrbars, als savis i als ignorants sóc deutor,
15 talment que, quant a mi, estic prompte a anunciar també l'Evangeli a
vosaltres, que sou a Roma.

16 Perquè no em dono vergonya de l'Evangeli, puix que és poder de
Déu per a salvació de tot aquell qui creu, del jueu primerament i del grec.
17 Car en ell és revelada la justícia de Déu, de fe en fe, segons és escrit:
« El just viurà per la fe ».

17, Hab. II, 4; Gal. III, 11; Hbr. X, 38.

els homes a obtenir la justícia, no va començar amb la predicació de l'Evangeli, sinó que ja en temps de la Llei valia; per això allega les paraules del profeta (Hab, 2, 4): « iustus ex fide uiuit. » El sentit és que l'Evangeli és eficaç per a conferir la vida sobrenatural per mitjà de la justificació, a la qual no s'arriba sinó pel camí de la fe.

17. — *De fe en fe* (Vg. *ex fide in fidem*). Ço és, *ex fide,* puix la justificació no procedeix de les obres de la llei, com volien els jueus, ni del compliment de la llei natural, segons els gentils, sinó de la fe en el Crist, i en l'Evangeli es dóna a tots els creients, sense distinció de persones, *in fidem;* l'Evangeli és, doncs, la virtut de Déu que es comunica per a salvació a tot creient.

PARS PRIOR

DE THEORETICA FIDE EVANGELICA

(I, 18 - XI, 36)

I. IN EVANGELIO IVSTITIA DEI REVELATVR

(I, 18 - IV, 25)

1. Ivstitia Dei non ex philosophia venit

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν
καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, 19 διότι
τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφα-
νέρωσεν. 20 τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν
νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ
εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, 22 διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν
ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐ-
τῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. 22 φάσκοντες εἶναι σοφοὶ

18 *om.* υεου *Marcion* 47 || αληθ.] + *dei Marcion vg* (?) || 20 *om.* αιδιος *L*

18-32. — L'Apòstol exposa la causa de la caiguda dels gentils en la idolatria i el càstig que els envià Déu.

18. — *Car la ira de Déu.* La ira de Déu, com diu Sant Crisòstom, no és una pertorbació de l'esperit, sinó el càstig del pecat.

21. — Aquesta ira es manifestà contra tots els qui no foren justificats per la fe, així els gentils com els jueus que solament es recolzaven en les obres de la llei.

Aquest text de l'Apòstol declara que l'home, per la raó natural, pot conèixer amb certesa l'existència del vertader Déu. Per això diu que la ira de Déu es manifestà contra els gentils, perquè fent-se coneixedora la perfecció divina per les criatures, no volgueren reconèixer-ho, sinó que feren objecte de llur adoració les aus, els quadrúpedes i els rèptils; i dels tals diu que retenien captiva la veritat; ço és, tancaven els ulls davant la veritat que se'ls oferia amb evidència. I vanant-se d'ésser savis, es conver-

PRIMERA PART

DOCTRINA DE LA FE EVANGÈLICA

(I, 18 - XI, 36)

I. LA JUSTIFICACIÓ ENS ÉS REVELADA PER L'EVANGELI

(I, 18 - IV, 25)

1. La justificació no ens ve de la filosofia

18 Car la ira de Déu es manifesta des del cel contra tota impietat i injustícia dels homes que retenen captiva la veritat per la injustícia, 19 puix que ço que de Déu és coneixedor és manifest per a ells; per tal com Déu els ho ha manifestat. 20 Car les coses invisibles d'ell, com el seu poder eternal i la seva divinitat, des de la creació del món, enteses per mitjà de les seves obres, són contemplades, talment que ells són inexcusables; 21 puix que, havent conegut Déu, no el glorificaren com a Déu, ni li donaren gràcies; ans bé s'esvaniren en llurs cabòries i llur cor insensat s'entenebrí. 22 Dient que eren savis, esdevingueren necis, 23 i barataren la

21, Eph. IV, 17.

tiren en estults, expressió que sens dubte fa referència a la de Jeremias, qui diu que l'idòlatra «stultus factus est».

Aquesta *permissió* divina no té un sentit purament negatiu, ço és a saber, que Déu no va destorbar la caiguda dels gentils en aquella corrupció de costums, sinó que té un valor de càstig, perquè no donaren a Déu el culte que li era degut, canviant-lo per l'adoració a les més vils creatures; per això l'Apòstol diu que els va abandonar a la degradació de llurs desigs. Però no pas inclinant directament la voluntat de l'home al mal, sinó per via indirecta, negant-los gràcia eficaç. Així, el primer pecat és causa del segon, i aquest, pena del primer.

22. — *Dient que eren savis.* Va permetre que fossin esclaus dels desigs més vils del seu cor, arribant a un grau lamentable de corrupció.

ἐμωράνθησαν, 23 καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.

24 Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς, 25 οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

26 Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, 27 ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

28 Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, 29 πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου φόνου ἔριδος δόλου κακοηθείας, ψιθυριστάς, 30 καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, 31 ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας· 32 οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

2. Ivstitia Dei non ex lege venit

(C. II.) 1 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. 2 οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστιν κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς

24 διο] + και *D E G K al. sy*^{h} || *om.* εις ακαθ. *A** || 26 χρησιν] κτισιν *D* || φυσιν] + χρησιν *D E e vg* || 27 τε] δε *A D G P al. vg sy*^{h} || αντιλαμβανοντες *G* || 28 *om.* ο θεος ℵ**A al.* || 29 αδικια] + πορνεια *L al. sy* || *om.* δολου *A* || 30 κακολαλους *D*^{gr} || 31 αστοργ.] + ασπονδους *C K L P al. vg* || 32 επιγν.] + ουκ ενοησαν *D E* (*G 15*) *vg* || ποιουντες . . . συνευδοκουντες *B d e g* || II. 1 γαρ] + πριματι *C** *4. 21 al. sy*^{h} || 2 δε] γαρ ℵ *C 7. 17 al. d vg sy*^{h}

II. — Sant Pau vol provar que l'únic camí de salvació és l'Evangeli, tant per als gentils, com per als jueus. Quant als primers, és cosa palesa, car estan subjectes, com resta provat, a la ira divina, i no tenien en llur religió cap mitjà per a deslliurar-se'n. Però ¿els jueus no podran tal volta salvar-se per la raó d'ésser poble escollit al qual s'havien fet les promeses de salvació?

glòria del Déu incorruptible per imatges figurant l'home corruptible, i ocells, i quadrúpedes i rèptils.

[24] Per això Déu, segons les cobejances de llurs cors, els lliurà a la impuresa; de manera que deshonorin entre ells llurs cossos, [25] ells, que barataren la veritat de Déu per la mentida i veneraren i reteren culte a la criatura abans que al Creador, el qual és beneït pels segles, amén.

[26] Per això Déu els lliurà a passions ignominioses, car les fembres llurs han canviat l'ús natural pel que és contra natura, [27] i, semblantment, els homes, havent abandonat l'ús natural de la fembra, s'han abrusat en llurs desigs els uns amb els altres, bo i cometent turpitud homes amb homes i rebent en ells mateixos la recompensa deguda a llur esgarriament.

[28] I com que no es cregueren haver de tenir de Déu coneixença complida, Déu els lliurà a un seny reprovat, perquè facin allò que no convé, [29] tot restant curulls de tota injustícia, dolenteria, fornicació, avarícia, maldat; plens d'enveja, homicidi, querella, arteria, malignitat; bescantadors, [30] detractors, odiadors de Déu, proterviosos, soberguejants, fanfarrons, enginyosos per al mal, rebels a llurs pares, [31] insensats, insolents, desamorosos, despiadats. [32] Els quals, tenint ben sabuda la justa prescripció de Déu, que aquells qui cometen aitals accions són dignes de mort, no solament les fan, ans encara aproven els qui les fan.

2. La justificació no ens pervé de la llei

(C. II.) [1] Per això inexcusable ets, oh home, qualsevulla que siguis, que jutges; car en allò que jutges l'altre et condemnes tu mateix, puix que fas les mateixes coses tu que jutges. [2] Però sabem que el judici de Déu és

1, Mt. VII, 2.

Així havien arribat ells a creure-ho, vanant-se d'aital impunitat, i per això menyspreaven els gentils i els condemnaven per llurs pecats.

La tesi de l'Apòstol és que els jueus tampoc no tenen altre mitjà de salvació que seguir la llei evangèlica: i, que, davant el Tribunal de Déu, apareixen més culpables, perquè, malgrat d'haver conegut amb més claredat la llei divina, caigueren en els mateixos pecats que ells recriminaven als gentils.

1-8. — *Inexcusable ets.* Comença per afirmar la imparcialitat del judici de Déu, del qual ningú no pot deslliurar-se confiant en algun privilegi que li consenti de condemnar els altres, cometent ell els mateixos pecats. Ans bé, amb això no fa més que amuntegar la ira divina per al dia de la vindicta i de la manifestació del just judici de Déu, abusant ara de la seva paciència i benignitat. Ço que suposa un desconeixement del fi pel qual Déu fa ostentació de la seva misericòrdia. Déu aguanta el pecador, no perquè no faci cas dels seus pecats, sinó per induir-lo a fer penitència, invitant-lo, donant-li temps, i auxili

τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. 3 λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; 4 ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; 5 κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, 6 ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· 7 τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν ζωὴν αἰώνιον· 8 τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, ὀργὴ καὶ θυμός. 9 θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· 10 δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. 11 Οὐ γάρ ἐστιν προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. 12 ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται· 13 οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. 14 ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος· 15 οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συνμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, 16 ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρίνει ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

3 νομιζεις ουν ο ταυτα πρασσων *P* || 5 αποκαλ.] ανταποδωσεως *A* || και δικαιοκρ. *K L P al. sy*^{h} || 8 *om.* μεν ℵ *B D G vg* ||) θυμος και οργη *K L P al. sy*^{h} || 13 *fin.*] + παρα θεω *G* || 14 γαρ] δε *G* || ουτοι] οι τοιουτοι *G d e vg* || 15 διαλογισμων *G* || 16 εν ημ. οτε] η ημερα *B*, εν ημερα η *A 73 al. sy*^{p} || *om.* μου *37 d Marcion* ||) χριστ. ιησ. ℵ* *B* || *fin.*] + του κυριου ημων *D E Ambr*

pròximament o remotament suficient.

6. — Aquest text de Sant Pau de la retribució segons les obres és refutació palesa de la doctrina de Luter, relativa a la fe sense les obres. Ja digué Orígenes: «Els fidels són instruïts, per tal que no creguin que els basta creure, puix que el just judici de Déu donarà a cadascú ço que haurà merescut amb les seves obres.»

9-16. — Des del v. 9, comença l'Apòstol a fer l'aplicació d'aquesta doctrina als jueus, els quals creien que en el dia del judici final ells serien els electes, que havien rebut la llei escrita i tenien dret, com a fills d'Abraam, a l'herència promesa a aquest Patriarca: i els altres serien condemnats. Però l'Apòstol els diu terminantment que llur confiança és vana; car Déu no és partidista, i el jutjament serà igual per a tots, sense que als jueus valgui de recolzar-se en la simple possessió de la llei escrita i en llur ascendència carnal abraàmica, car, com els deia el Salvador, «poderós és Déu per a convertir les pedres en fills d'Abraam», aludint la conversió dels gentils. Ningú no es salvarà sinó per la fe i les obres; i cadascú serà jutjat segons la llei que li fou donada. Els qui pecaren sense llei (s'entén escrita, de la qual parla aquí

segons veritat contra els qui tals accions cometen. [3] ¿I fas compte, oh home que jutges els qui tals accions cometen, tu fent les mateixes, que defugiràs el judici de Déu? [4] ¿O menysprees les riqueses de la seva bondat i de la seva paciència i de la seva magnanimitat, no coneixent que la benignitat de Déu et convida a la penitència? [5] Però amb la teva duresa i amb el teu cor impenitent t'amuntegues un tresor d'ira per al dia de la ira i de la manifestació del just judici de Déu, [6] el qual retribuirà a cadascú segons les seves obres: [7] la vida eternal als qui per la perseverança en el ben obrar cerquen la glòria i l'honor i la incorrupció; [8] però als amics de disputes i indòcils a la veritat però dòcils a la injustícia, ira i indignació. [9] Tribulació i angoixa damunt tota ànima d'home que obra el mal; del jueu primerament, i del grec; [10] però glòria i honor i pau a tot home que obra el bé; al jueu primerament, i al grec, [11] puix que no hi ha accepció de persones en Déu. [12] Perquè tots els qui pecaren sense llei es perdran també sense llei; i tots el qui, sotmesos a una llei, varen pecar, seran jutjats per la llei. [13] Perquè no pas els qui escolten la llei són els justos davant Déu, ans els qui practiquen la llei seran justificats. [14] Car llavors que els gentils, que no tenen llei, acompleixen naturalment els preceptes de la llei, aquests tals, sense tenir llei, se són llei a ells mateixos; [15] els quals mostren l'obra de la llei escrita en llurs cors, llur consciència retent juntament testimoniatge, com també els pensaments que ells amb ells mútuament s'acusen i es defensen, [16] el dia en què Déu judicarà les coses secretes dels homes per Jesucrist, segons el meu evangeli.

6, Mt. xv, 27. 11, Dt. x, 17; II Par. xix, 7; Iob. xxxiv, 19; Act. x, 34. 13, Mt. vii, 21; Iac. i, 22.

l'Apòstol) sense llei seran condemnats; i els qui pecaren amb la llei, segons aquesta seran reprovats. Aquests, perquè tingueren coneixement de la justícia de Déu per la llei mosaica; i aquells, perquè la podien conèixer suficientment per la raó natural.

Quan, doncs, els gentils, sense tenir llei, seguint ço que els dicta la seva raó, compleixen la substància de la llei (escrita) són llei d'ells mateixos.

Aquí evidentment no parla Sant Pau de l'auxili intern per a complir la llei, talment que afirmi que els gentils amb les soles forces de la natura podien guardar la llei, sinó del mitjà per a conèixer-la, car la gràcia interna tant la necessitaven els gentils com els jueus, als quals la llei de Moisès no donava pas forces per a obrar el bé. No afavoreix, doncs, aquest text el Pelagianisme. Ni cal recórrer a la interpretació d'alguns, de les paraules *ea quae Legis sunt faciut* en el sentit que l'Apòstol vol dir que poden observar els gentils *certs preceptes fàcils,* però no tota la llei moral, ço que té son origen en la falsa accepció de la paraula *naturaliter,* que, com hem dit, es refereix a la manera de conèixer la llei, no als auxilis per a complir-la. Altrament, no hi ha dubte que el gentil, sense la llei escrita, amb la gràcia, podia observar *tota la Llei,* quant als preceptes morals, la suprema norma dels quals es troba gra-

17 Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ καὶ καυχᾶσαι
ἐν θεῷ 18 καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα
κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, 19 πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι
τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, 20 παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων,
ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ· 21 ὁ
οὖν διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν
κλέπτεις; 22 ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴ-
δωλα ἱεροσυλεῖς; 23 ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ
νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; 24 «τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφη-
μεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν», καθὼς γέγραπται.

25 Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης
νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. 26 ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία
τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
τομὴν λογισθήσεται; 27 καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον
τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου. 28 οὐ
γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ
περιτομή· 29 ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν
πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

(C. III.) 1 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς
περιτομῆς; 2 πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν [γὰρ] ὅτι ἐπι-

17 ει δε] ιδε *L al. sy*^{h} || 20 *om.* διδ. νηπ. *A* || 25 πρασσ.] φυλασσης *D vg arm* || 27 *om.* η εκ φυσ. ακροβ. *G* || 29 θεου] + εστιν *D E vg* || III. 1 *om.* ἡ ℵ* *G al.* || 2 *om.* γαρ *B D** *E G al. vg* || επιστ.] + αυτοις *G de vg*

vada en la natura racional, per bé que no ho sigui quant a la distinció individual de cadascun dels preceptes que es contenien en la legislació de Moisès; els quals, per altra part, poden reduir-se a la unitat, com ho indica el mateix Sant Pau (ad Gal. V, 14) quan diu que tota la llei s'acompleix en la dilecció del proïsme.

10.—*Al jueu primerament i al grec* (ço és, *gentil*). L'Apòstol no estableix cap privilegi que alliberi els jueus del càstig, com ells volien; sinó que significa que tant el càstig com el premi els és degut per una raó especial respecte dels gentils: el càstig, perquè havent tingut major coneixement de la justícia divina, la menysprearen; el premi per ésser membres del poble messiànic al qual foren fetes les promeses. Per això pot dir en el verset següent que Déu no atén a les persones, sinó a l'objectivitat de la culpa o del mèrit.

13.—Aquí St. Pau sembla que es contradiu, quan afirma que *els qui practiquen la llei seran justificats,* essent així que en III, 20 etc.; Gal. II, 16 etc.; 2 Cor. III, 5 etc., diu categòricament que *per les obres de la llei ningú no es justifica.* Però s'ha d'atendre a la diferent significació de la paraula *justificar.* En el nostre text significa que seran declarats justos en el judici de Déu els qui, adornats de la gràcia santificant i amb els auxilis sobrenaturals, hauran cercat la glòria, l'honor i la incorrupció, mitjançant la pràctica de les obres bones; en els altres, es refereix a què les obres de la llei per elles mateixes no tenen valor per a justificar. Per tant, els qui, havent observat, per les soles forces de la natura, alguns preceptes de la llei, alle-

17 Tu, doncs, que duus el sobrenom de jueu, i et recolzes en la llei, i
et glorieges en Déu, 18 i en coneixes la voluntat, i discerneixes el que és
millor, ensinistrat com estàs en la llei; 19 tu que et vanes d'ésser la guia
dels cecs, la llum dels qui estan a les fosques, 20 l'instructor dels ignorants,
el mestre dels infants que té en la llei la pauta de la ciència i de la veri-
tat, 21 ¿tu, doncs, que ensenyes a un altre, no t'ensenyes a tu mateix? ¿El
qui prediques de no furtar, furtes? 22 ¿El qui dius de no cometre adulteri,
el comets? ¿El qui abomines els ídols, comets sacrilegis? 23 ¿El qui et
glorieges de la llei, per la infracció de la llei deshonores Déu? 24 « Car el
nom de Déu és blasfemat a causa de vosaltres entre les nacions », segons
és escrit.

25 La circumcisió certament aprofita, si practiques la llei; però si ets
transgressor de la llei, la teva circumcisió esdevé prepuci. 26 Si, doncs,
el prepuci serva els preceptes de la llei, ¿el seu prepuci no serà comptat
com a circumcisió? 27 Així, el prepuci que per natura hagi servat la llei,
et judicarà a tu, que amb la lletra i la circumcisió ets transgressor de la
llei. 28 Car no pas el qui ho és per defora, és jueu, ni la que ho és per
defora, en la carn, és circumcisió, 29 ans és jueu aquell qui ho és en l'ocult,
i és circumcisió la del cor segons l'esperit, no segons la lletra; la lloança
del qual no és pas dels homes, sinó de Déu.

(C. III.) 1 ¿Quin és, doncs, l'avantatge del jueu, o quina la utilitat de
la circumcisió? 2 Molta en tots sentits. Primerament, perquè els han estat

24, Is. LII, 5; Ez. XXXVI, 20.

garan en el suprem judici aquest mèrit no els serà tingut en compte per a ésser declarats justos.

Aquests complidors de la llei, tant poden ésser els jueus, que coneixen els preceptes morals mitjançant la llei mosaica, com els gentils, els quals, sense tal magisteri extern, el troben en llur natura racional.

17-23. — Segons aquesta doctrina, insisteix l'Apòstol a afirmar que els jueus no han de gloriar-se en aquest nom com si fos per a ells una credencial de salvació; i un dret per a ésser els guies, la llum, els doctors i els mestres dels pagans; ans bé cometent els mateixos excessos que volien corregir en els altres, eren causa que fos blasfemat el nom de Déu; ni en la mera circumcisió carnal, la qual de res no els servirà davant el Tribunal de Déu sense la circumcisió del cor. Mentre que, per contra, l'incircumcís exteriorment, si és circumcidat en l'esperit, encara que no ho sigui segons la lletra, aquest serà el jueu vertader que aconseguirà el fruit de les promeses fetes per Déu.

1-13. — *¿Quin és, doncs, l'avantatge del jueu?* Llavors, ¿no té cap avantatge el jueu respecte del gentil, i no serveix de res la circumcisió? L'Apòstol s'avança a contestar aquesta possible objecció, admetent que l'avantatge és molt gran; puix que al poble jueu foren confiats els oracles divins amb què se li donava una participació especial en l'obra messiànica. Si tal privilegi ha restat infructuós, la culpa és del poble escollit que no ha sabut complir la seva mis-

στεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. 3τί γάρ; εἰ ἠπίστησάν τινες, μὴ ἡ
ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο· 4γινέσθω
δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται·

«ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου
καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.»

5Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ
ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. 6μὴ γέ-
νοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; 7εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ
ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ
ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; 8καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθώς
φασίν τινες ἡμᾶς λέγειν ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν
τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστιν.

9Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως· προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε
καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, 10καθὼς γέγραπται ὅτι

«οὐκ ἔστιν δίκαιος οὐδὲ εἷς,
11οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν·
12πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν·
οὐκ ἔστιν ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός.
13τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν,
ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν,
ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν·
14ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει·
15ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα,
16σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν,
17καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.
18οὐκ ἔστιν φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.»

19Οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν

4 εστω *G lat* || καθαπερ ℵ *A D E al.* || 7 γαρ] δε ℵ *A al. vg sy*^{h} || 8 *om.* οτι *G al. vg* || *om.* τα 1° *D* || ελθη] + εφ ημας *37* || 9 προεχ.] προκατεχομεν περισσον *D** *G 31* || *om.* ου παντως *D G sy* || *om.* γαρ *D** *sy*^{p} || τε] + πρωτον *A* || 11 *om.* ο 1° *A B G* || *om.* ο 2° *B G* || || ζητων *B* || 12 ο ποιων ℵ *D E* || *om.* ουκ εστιν 2° *B 67* || 14 στομα] + αυτων *B 17 Cypr* || 19 λεγει] λαλει ℵ *d vg* || λαλει] λεγει *D F G K*

sió. Per tant, no argüeix això infidelitat en Déu, ans bé la infidelitat dels jueus incrèduls fa resplendir la justícia divina.

Però això no vol pas dir, segueix l'Apòstol, que si bé el pecat és ocasió que es palesi la justícia de Déu, no degui aquest castigar-lo com ha fet amb el poble jueu; puix encara que les paraules de David citades «He fet el mal en presència vostra, per tal que sigueu reconegut just», proven que Déu treu bé del mal, no vol dir que hagin d'obrar malament per tal que triomfi la justícia divina; ço que és un absurd que Sant

confiats els oracles de Déu. 3 Si alguns no cregueren, ¿i això què? Llur incredulitat ¿esvanirà, per cas, la fidelitat de Déu? 4 De cap de les maneres! Ans bé, resti Déu veraç, tot home, en canvi, mentider, segons és escrit:

«Perquè sigueu justificat en les vostres paraules,
i triomfeu en ésser judicat.»

5 Però si la nostra injustícia confirma la justícia de Déu, ¿què direm? ¿Serà Déu injust deixant caure la seva ira? A guisa d'home parlo. 6 Ben lluny! Perquè llavors ¿com judicarà Déu el món? 7 Perquè si la veritat de Déu ha sobressortit més, per la meva mentida, a glòria d'ell, ¿per què encara sóc jo i tot jutjat com a pecador, 8 i no — com se'ns calumnia i com alguns afirmen que diem — fem els mals perquè en pervin guin béns? Dels quals és justa la condemnació.

9 Doncs què? Els avancem? No, absolutament, car ja hem acusat jueus i gentils d'ésser tots sota el pecat, 10 com és escrit:

«No hi ha just, ni tan sols un;
11 no hi ha entenent, no hi ha qui cerqui Déu.
12 Tots s'han esgarriat, tots ensems han tornat inútils;
no hi ha qui faci bondat, no n'hi ha ni fins a un.
13 Sepulcre obert és llur gorja,
amb llurs llengües tramaren falsies,
metzina d'àspids sota llurs llavis;
14 plena llur boca d'imprecació i d'amarguesa,
15 lleugers llurs peus per sang a escampar;
16 capolament i dissort en llurs camins,
17 i no han conegut la senda de la pau.
18 La temor de Déu no és davant llurs ulls.»

19 Sabem, però, que en tota cosa que la llei diu, parla als qui són

3, II Tim. II, 13. 4, Io. III, 33; Ps. CXV, 11; L, 6. 9, Gal. III, 22. 10, Ps. XIII, 3. 13, Ps. V, 11; CXXXIX, 4. 14, Ps. IX, 7. 15, Is. LIX, 7; Pr. I, 16. 18, Ps. XXXV, 2.

Pau refusa amb gran energia que se li atribueixi, i afirma que seran condemnats els autors de tal calúmnia.

L'Apòstol vol acabar de confondre la supèrbia judaica provant, amb el testimoni de les Sagrades Escriptures, que les prerrogatives concedides als jueus no els alliberaven pas d'ésser compresos amb els gentils en la general corrupció de la humanitat, contra la qual no hi havia altre remei que la llei evangèlica. I no fos cas que diguessin que aquelles sentències condemnatives de les Escriptures es referien als gentils, nota que aquelles es dirigien principalment a aquells als quals fou donada.

στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ· 20 διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.

3. Ivstitia Dei ex fide evangelica venit

21 Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, 22 δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστιν διαστολή· 23 πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, 24 δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· 25 ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων 26 ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.

27 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. 28 λογιζόμεθα γὰρ δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. 29 ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν, 30 εἴπερ εἷς ὁ θεὸς ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. 31 νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστάνομεν.

(C. IV.) 1 Τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν κατὰ σάρκα; 2 εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα· ἀλλ'

22 πιστ. εν χριστω ιησου *A, om.* ιησου *B Marcion* || *om.* και επι παντας ℵ* *A B C P al.* || 25 *om.* δια της πιστ. *A* || παρεσιν (πωρωσιν *46*, παραινεσιν *69. 116*)] + εν τω νυν αιωνι *47* || 26 *om.* και *F G al.* || ιησουν *D E L* || 27 καυχ.] + σου *F G de vg* || 28 λογιζωμεθα *K P al.* || γαρ] ουν *B C K L P al. sy* ||) δικαιουσθ. ανθρ. δια πιστεως *F G vg* || 29 μονων *B al.*, μονος *D E* || 30 επειπερ *D E F G al.* || IV. 1) προπ. ημων ευρηκεναι *K L P al. sy, om.* ευρ. *B 47* || πατερα *D E F G al. lat*

20-31. — *Per tal com cap home no serà justificat.* Si, doncs, comptant solament amb les pròpies forces, ningú no pot obtenir la justícia de Déu mitjançant les obres de la llei; puix que aquesta fa conèixer el pecat, però no dóna forces per a evitar-lo, com tampoc no es troben en la llei natural, ¿on radicarà la salvació? La resposta és terminant: la justícia de Déu s'obté per la fe en Jesucrist, que es concedeix sense preferències a tots els qui creuen en ell.

La justificació que indistintament es dóna als jueus i als gentils, si bé ha d'ésser precedida de la fe i d'altres actes de l'home, és gratuita; car aquells actes precedents ni produeixen la justificació, ni la mereixen, com diu el Tridentí (sess. VI, c. 8): «Gratis iustificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quae iustificationem praecedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur». Els mèrits són de Jesucrist, el qual Déu donà als homes *propiciatorem per fidem in sanguine ipsius.*

Conclou l'Apòstol que l'home és justificat per la fe, sense les obres de la

sota la llei, a fi que tota boca es clogui i el món sencer sigui deutor a la justícia de Déu, [20] per tal com cap home no serà justificat davant d'ell per les obres de la llei, per tal com per la llei, coneixement de pecat.

La justificació ens ve de la fe en Jesucrist

[21] Ara, però, sense la llei ha estat manifestada la justícia de Déu, testimoniada per la llei i els profetes, [22] però justícia de Déu per la fe en Jesucrist per a tots i sobre tots els qui creuen, car no hi ha distinció. [23] Tots, en efecte, han pecat i estan privats de la glòria de Déu, [24] justificats gratuitament per la seva gràcia mitjançant la redempció que és en el Crist Jesús, [25] el qual Déu ha proposat com a propiciació per la fe en la seva sang, a fi de manifestar la seva justícia després d'haver deixat impunits els pecats pretèrits [26] durant la paciència de Déu, per mostrar la seva justícia en el temps present, per tal d'ésser ell just i justificador del qui creu en Jesús.

[27] ¿On és, doncs, el vanament? Ha estat exclòs. ¿Per quina llei? ¿De les obres? No, ans bé per la llei de la fe. [28] Perquè concloem que l'home és justificat per la fe, sense les obres de la llei. [29] ¿O bé Déu és dels jueus solament? ¿No ho és també dels gentils? Cert, també dels gentils, [30] puix que només hi ha un Déu que justificarà la circumcisió per raó de la fe i el prepuci per mitjà de la fe. [31] ¿Destruïm, doncs, la llei per la fe? De cap manera, ans assentem la llei.

(C. IV.) [1] ¿Què direm, doncs, que va trobar Abraam, el nostre progenitor segons la carn? [2] Si, talment, Abraam fou justificat per les obres, té motiu

20, Gal. II, 16.

llei (mosaica); però no per la *sola* fe, segons la corrupció del text feta per Luter: «tenemus hominem iustificari sine legis operibus *sola fide*», sinó per la fe amb les obres fetes amb la gràcia de Crist, com suara hem exposat. Amb aquesta teoria, afegeix, tan lluny som de desvirtuar la Llei Antiga, que ans bé la confirmem; car en ella ja era enclosa. Ço que queda dit en l'article anterior, es palesa en el patriarca Abraam, el qual abans de la circumcisió ja era just, i les promeses que foren fetes a ell i a la seva nissaga no depenien de la llei.

1-12 — *Si... fou justificat per les obres.* La seva fe li fou admesa en ordre a la justificació; ço és aquella fe que ni era la justícia, ni la podia causar, li fou admesa per Déu per infondre-li la justícia, la qual consisteix en la gràcia i la caritat infosa per l'Esperit Sant.

Segons la doctrina de l'Apòstol, cap d'aquestes expressions: «cui Deus non imputauit pecatum», «quorum tecta sunt peccata», etc., no afavoreix la doctrina judaica, segons la qual, Déu no feia esment als jueus de llurs pecats, mentre el reconeguessin com a Senyor, ni la dels pseudo-reformadors

οὐ πρὸς θεόν. 3 τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; «ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.» 4 τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα· 5 τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην, 6 καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων·

7 «μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι
καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·
8 μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.»

9 Ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ ὅτι «ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην.» 10 πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ· 11 καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, 12 καὶ πατέρα περιτομῆς τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. 13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. 14 εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· 15 ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ δὲ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις.

16 Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν, 17 καθὼς

3 *om.* δε *D*FG al. lat sy*^{p} || 5 ασεβην ℵ*D*FG* || 6 καθως *DEFG* || 8 ω] οὐ ℵ**BD*EG 67* || 9 περιτ.] + μονον *DE* || *om.* οτι ℵ*BD* 74* || 11 σφραγ.] + δια *FG* || *om.* και 2° ℵ**AB al.* || την] εις *A al.* || 15 παραβασεις *AF*^{ε}*G*^{ε} || 16 πιστεως 1°] + ιησου *D* || ινα] + η *A al.* || *om.* μονον . . . και *FG e*

de la condonació de la pena, romanent la culpa. Com ensenya la Teologia Catòlica, el pecat no es perdona si no és per la infusió de la gràcia.

Segons Sant Tomàs, tres coses es poden distingir en el pecat: *l'ofensa de Déu,* ço és, *el desordre* causat per la culpa, que s'ha de perdonar; l'acte, el qual, una vegada fet, no pot deixar d'haver existit, que *es tapa* per la misericòrdia divina, i *la pena,* respecte de la qual el pecat *no és imputat.*

El perdó dels pecats no té lloc solament en l'estat de circumcisió, sinó també en el d'incircumcisió; com es palesa en el cas d'Abraam, el qual fou justificat abans d'ésser circumcidat; i la circumcisió va ésser per a ell un senyal de la justificació obtinguda i del pacte que Déu havia de signar amb ell; així com per als jueus era el senyal extern de pertànyer al poble escollit, i de la puritat que el Senyor exigia d'ells. Abraam, doncs, com que no es justificà per les obres de la llei, sinó per la fe, fou constituït *pare dels creients,* no sola-

de glorificar-se, però no davant Déu. 3 Perquè ¿què diu l'Escriptura? «Abraam cregué en Déu i comptat li fou com a justícia». 4 Ara, al qui obra, el salari no li és comptat com a gràcia, sinó com a deute; 5 mentre que al qui no obra, però creu en aquell qui justifica l'impiadós, la seva fe li és comptada com a justícia; 6 com també David proclama la benaurança de l'home a qui Déu computa la justícia sense obres:

7 «Benaurats aquells les iniquitats dels quals han estat perdonades,
i els pecats dels quals han estat coberts;
8 benaurat l'home a qui el Senyor no ha imputat pecat!»

9 ¿Aquesta benaurança val, doncs, per a la circumcisió o també per al prepuci? Car diem, que «la fe fou comptada a Abraam com a justícia». 10 ¿Com, doncs, fou comptada? ¿Estant en la circumcisió o en el prepuci? No pas en la circumcisió, sinó en el prepuci. 11 I rebé el senyal de la circumcisió com a segell de la justícia de la fe tinguda en el prepuci, a fi que esdevingués el pare de tots els qui creuen, essent incircumcisos, per tal que la justícia els sigui també imputada, 12 i el pare de la circumcisió, per a aquells qui no sols són de la circumcisió, ans encara segueixen les petjades de la fe del nostre pare Abraam, encara incircumcís. 13 Perquè no és per la llei que fou feta promesa a Abraam i a la seva nissaga d'ésser hereu del món, sinó per la justícia de la fe. 14 Perquè si els de la llei són els hereus, esvanida és la fe i ineficaç la promesa. 15 Car la llei produeix la ira, mentre que on no hi ha llei no hi ha tampoc transgressió.

16 Per tant, és per la fe, a fi que sigui per gràcia, per tal que la promesa sigui ferma per a tota la nissaga; no solament la de la llei, ans encara la de la fe d'Abraam, qui és pare de tots nosaltres, 17 com ha estat escrit:

3, Gn. xv, 16; Gal. iii, 6; Iac. ii, 23. 7, Ps. xxxi, 1. 11, Gn. xvii, 10 s.

ment dels circumcisos, sinó també dels gentils, que per la fe es facin fills d'aquell patriarca, per tal d'obtenir l'herència que a ell i als seus descendents fou promesa.

13-25. — *Ésser hereu del món.* L'herència, doncs, tampoc no es deu a la llei, sinó a la fe; perquè així com per aquesta, i no per aquella, fou justificat Abraam, pare dels creients, així també per la mateixa raó li foren fetes les prometences. No és possible que l'herència sigui simultàniament efecte de la llei i de la fe i de la promesa; perquè no pot ésser ensems recompensa deguda de justícia, i do gratuitament concedit al creient.

Tan lluny és la llei d'ésser el fonament de l'herència, que ans bé n'és un destorb, *la llei produeix la ira,* per tal com dóna coneixement del pecat, però no dóna forces per a evitar-lo, sinó que més aviat és causa de mancaments. Però si considerem la promesa absoluta, independent del compliment de la llei, no hi ha res que pugui retraure Déu del seu compliment.

La tesi que Sant Pau amb tanta pro-

γέγραπται ὅτι «πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε,» κατέ αντι οὗ ἐπίστευσεν θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· 18 ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον· «οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου·» 19 καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας· 20 εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ 21 καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται δυνατός ἐστιν καὶ ποιῆσαι. 22 διὸ «καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.»

23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον ὅτι «ἐλογίσθη αὐτῷ», 24 ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 25 ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

II. EVANGELIVM EST VIRTVS IN SALVTEM

(V, 1 - VIII, 39)

1. Bona nobis confert

(C. V.) 1 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 2 δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.

3 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ

17 επιστευσας *FG e sy*^{p} || 18 *fin.*] + ως αι αστερες του ουρανου και ως το αμμον της θαλασσης *FG* || 19 εν τη πιστ. *D***FG* || ου κατενοησεν *DEFGK al. vg* || *om.* ηδη *BFG al.* || 21 *om.* και 1° *EFGd vg* || 22 *om.* και *BD***FG sy*^{p} || 23 αυτω] + εις δικαιοσυνην *E 63 vg* || V. 1 εχομεν *Fᵉʳ Gᵉʳ P al. sy*^{h} || 2 *om.* τη πιστει *BDEFG* || χαραν *A* || δοξ.] + των νιων *vg* || 3 δε] + τουτο *D** || καυχωμενοι *BC 80 al.*

fusió de raons inculca és que les prometeences foren fetes a Abraam i ho foren a la seva descendència, no carnal, sinó espiritual. I així com ell fou justificat per la fe, perquè cregué *contra spem,* que seria pare d'Isaac ; així nosaltres ho serem creient en el qui ressuscità Jesucrist d'entre els morts, per a la nostra justificació, havent-lo lliurat abans a la mort, per causa dels nostres pecats.

V. — Els justificats per la fe, en primer lloc, s'han deslliurat de la ira divina, han fet les paus amb Déu i han adquirit l'esperança de la glòria futura.

1-11. — *Tinguem pau envers Déu.* Aquesta pau, ens la dóna Déu reconciliant-nos amb ell en Jesucrist Senyor Nostre. Pel mateix, doncs, rebem el fruit de la justificació pel qual fórem iniciats en la fe ; la qual és el

«T'he constituït pare de molts pobles», davant aquell en qui cregué, el Déu que vivifica els morts i crida les coses no existents com existents. 18 El qual, sobresperant contra esperança, cregué; per tal d'esdevenir pare de molts pobles, segons allò que fou dit: «Així serà la teva nissaga», 19 i no considerà, defallint en la fe, el seu cos esmorteït, puix que tenia vora cent anys, ni l'esmorteïment de la matriu de Sara; 20 sinó que davant la promesa de Déu no trontollà en la incredulitat, ans es fortificà en la fe, bo i donant glòria a Déu, 21 plenament convençut que allò que ell ha promès, és poderós per a també acomplir-ho. 22 Per això «li fou imputat com a justícia.»

23 I no fou pas escrit a causa d'ell solament que això li fou computat, 24 ans també a causa de nosaltres, als quals ha d'ésser computat, als qui creiem en aquell qui ressuscità Jesús, Senyor nostre, d'entre els morts, 25 el qual fou lliurat pels nostres delictes i ressuscitat per la nostra justificació.

II. L'EVANGELI ENS MENA A LA SALVACIÓ

(V, 1 - VIII, 39)

1. Ens dóna tota bonesa

(C. V.) 1 Justificats, doncs, per la fe, tinguem pau envers Déu per Nostre Senyor Jesucrist, 2 per qui hem obtingut també accés per la fe en aquesta gràcia en què ens mantenim, i ens gloriegem en l'esperança de la glòria de Déu.

3 I no sols això, sinó que ens gloriegem encara en les tribulacions, sa-

17, Gn. xv, 5. 2, Eph. II, 18. 3, Iac. I, 3.

principi i certa part de la justificació, que ens torna l'amistat de Déu, i amb ella la pau que no és destorbada pel desig de la glòria eterna, puix expel·leix el temor de les penes condonades amb el perdó dels pecats.

És més; ni les tribulacions d'aquesta vida no poden esmorteir l'esperança dels justos, ans bé l'enrobusteixen i se'n glorien per la gràcia de l'Esperit Sant que es difon en els nostres cors, ço és, l'Esperit Sant que es dóna als justificats és per a ells un segell de l'amistat divina i una credencial de l'herència promesa.

Aquesta dilecció de Déu es confirma amb la raó que si volgué que el seu Fill Unigènit morís pels impiadosos, els que ja són justificats podran amb major motiu gloriar-se dels fruits que han obtingut d'aquella mort i dels que encara n'han d'aconseguir.

θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· 5 ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. 6 ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ἔτι κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. 7 μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν· 8 συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν.

9 Πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. 10 εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ· 11 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

2. A PECCATO ORIGINALI NOS LIBERAT

12 Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον· 13 ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου· 14 ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος·

5 υμων ℵ* || 6 ετι γαρ] ει γε *B*, εις τι γαρ *FG*, *ut quid enim lat* || *om.* ετι 2° *EKLP al.* || 8) ο θεος εις ημας *DEFGL al. vg* || οτι] + ει *FG Cypr* || 9 *om.* ουν *D***FG uet. lat arm* || 11 δε] + τουτο *D***FG arm* || καυχωμεθα *L*(*FG*) *al. vg* || *om.* χριστου *B* || 12) εις τ. κοσμ. η αμαρτ. *DEFG vg* || *om.* ο θανατ. 2° *DEFG 62 sy*^{h} || 13 ενελογειτο ℵ*, ελλογατο *A* || 14 *om.* μη *62. 63. 67 d** *Orig Aug* || επι τω] εν τω *B lat*

12-21. — Jesucrist és *l'únic* mediador; perquè Déu volgué que entre la nova obtenció de la gràcia i el seu premi, hi hagués la mateixa relació que entre el pecat i la seva pena. Per un sol home es perdé el llinatge humà; per un sol home s'havia de salvar. Adam introduí el pecat al món, i pel pecat, la mort; Jesucrist ens tornà la gràcia i amb ella l'esperança ferma de la vida eterna; ço que no fou fet guardant proporció rigorosa entre el delicte i la gràcia, sinó amb escreix per part d'aquesta. En aquest text, es conté el dogma del pecat original.

Sant Pau respon a la possible objecció que la mort és efecte solament del pecat original. No pot ésser, diu l'Apòstol, dels pecats actuals; car des d'Adam a Moisès els homes estigueren subjectes a la mort, essent així que llavors no existia cap llei que sancionés amb la pena de mort la transgressió dels preceptes, com després ho féu la llei mosaica. Abans de la promulgació sinaítica, el pecat, no

bent que la tribulació produeix paciència, [4] la paciència virtut provada, i la virtut provada esperança. [5] I l'esperança no deixa confós, perquè la caritat de Déu ha estat escampada en els nostres cors per l'Esperit Sant que ens ha estat donat. [6] Car el Crist, llavors que nosaltres érem encara febles, morí al seu temps pels impiadosos. [7] Per tal com a penes morirà ningú per un just, tot i que potser algú es resoldrà a morir per l'home bo; [8] però Déu acredita el seu amor a nosaltres per tal com, essent encara nosaltres pecadors, el Crist morí per nosaltres.

[9] Doncs molt més ara, justificats en la seva sang, serem salvats per ell de la ira. [10] Perquè si essent enemics fórem reconciliats amb Déu per la mort del seu Fill, molt més essent reconciliats, serem salvats en la seva vida; [11] i no solament això, ans encara ens gloriarem en Déu per Nostre Senyor Jesucrist, per qui havem obtingut ara la reconciliació.

2. Ens allibera del pecat original

[12] Per això, així com per un sol home el pecat entrà en el món, i pel pecat la mort, i així la mort envaí tots els homes, per tal com tots pecaren. [13] Car fins a la llei, el pecat era al món, però el pecat no s'imputa quan no hi ha llei; [14] i tanmateix la mort regnà des d'Adam a Moisès, àdhuc damunt dels qui no pecaren a semblança de la transgressió d'Adam, el qual és figura d'aquell qui havia de venir.

6, Hbr. IX, 14; I Ptr. III, 18.

sols l'original, sinó l'actual, existia en el món. No obstant, el pecat actual no podia causar la mort, puix segons l'axioma general (text grec), «el pecat no s'imputa, quan no hi ha llei», i, segons l'aplicació d'aquest axioma al període antemosaic (versió llatina), «el pecat no s'imputava quan no existia la llei.» El segon sentit sembla preferible.

Els homes que visqueren en el temps que s'escorre entre Adam i Moisès, encara que no estaven subjectes a cap llei divina que els imposés la pena de mort per llurs pecats actuals, això no obstant, moriren. I no es digui, com nota Cornely, que el diluvi universal i el foc de Sodoma foren càstig dels pecats actuals; car ho foren, no quant a la mort en general, sinó quant a la mena de mort; puix també moriren Noè i els seus fills, i Job i les seves filles, i no eren culpables dels crims que tingueren per càstig el diluvi i el foc.

L'expressió «que no pecaren a semblança de la transgressió d'Adam», és per alguns explicada en el sentit que no pecaren trencant una llei sancionada amb la pena de mort: altres la refereixen als qui no pequen amb pecat actual, sinó solament contraent l'original, com els infants.

Adam és *forma futuri*, ço és, figura profètica de Crist; *a contrario*, com diu Sant Agustí, perquè així com ell fou l'autor del pecat i de la mort, Crist ha-

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. 16 καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. 17 εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. 18 Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς· 19 ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί.

20 Νόμος δὲ παρεισῆλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, 21 ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

3. A PECCATO ACTVALI NOS LIBERAT

(C. VI.) 1 Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. 2 οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν

15 *om.* και 1° *B sy*^{h} || πολλω] + ουν *A sy*^{p} || *om.* εν *Fᵍʳ Gᵍʳ* || 16 αμαρτηματος *D E F G al. sy*^{h} || *om.* γαρ *Fᵍʳ Gᵍʳ* || 16 *fin.*] + ζωνης *D** || 17 τω του ενος] εν ενι *A F G (D E)* || *om.* της δωρ. *B* || *om.* της δικ. *C* ||) χριστ. ιησ. *B* || 18 ενος 1°] + ανθρωπου ℵ* || ενος 2°] + ανθρωπου *D** *F G Aug* || VI. 2 ζησωμεν *C F G L al.*

via d'ésser l'autor de la justícia i de la vida.

Té compte l'Apòstol d'advertir que la restauració per Crist fou realitzada amb gran generositat; puix no solament va refer la ruïna causada pel pecat d'Adam, sinó que hi afegí molts altres dons. Si Crist no ens hagués deslliurat més que del pecat que cometérem en Adam, hauria estat igual la gràcia obtinguda per Jesús, que l'exigència de la condemnació; però no és això, sinó que per la gràcia que Crist ens meresqué som deslliurats de tots els pecats actuals que hem afegit a la culpa d'origen.

En el v. 18, on s'estableix l'oposició entre el delicte d'un sol i la justificació també d'un sol, *tots* en el primer membre té un significat universal, però en el segon, si s'interpreta de la suficiència de la justificació que Crist ens mereixé, té la mateixa extensió, però si s'aplica a la seva eficàcia actual, llavors es refereix a tots i sols els fidels, com ho explica Sant Tomàs.

L'Apòstol clou aquest capítol anunciant el triomf del regnat de la gràcia i

15 Però no com el mancament, així el do. Perquè si pel mancament d'un
sol els molts moriren, molt més la gràcia de Déu i el do per la gràcia d'un
sol home, Jesucrist, abundà damunt els molts. 16 I no per un sol que
havia pecat, talment així el do, puix que el judici d'un sol delicte per a
condemnació, mentre que el do, de molts delictes, per a justificació.
17 Perquè, si pel mancament d'un sol, la mort ha regnat a causa d'un sol,
molt més els qui reben l'abundància de la gràcia i del do de la justícia
regnaran en la vida per Jesucrist tot sol. 18 Així, doncs, com pel manca-
ment d'un vingué condemnació a tots els homes, així també per la justí-
cia d'un sol ve a tots els homes la justificació de vida. 19 Car talment com
per la desobediència d'un sol home han estat constituïts pecadors els
molts, així també per l'obediència d'un sol home els molts seran consti-
tuïts justos.

20 La llei intervingué per tal que abundés el delicte; però on el pecat
abundà, sobreabundà la gràcia, 21 a fi que, així com el pecat va regnar en
la mort, així la gràcia regnés per la justícia per a vida eterna, per Jesucrist
Senyor nostre.

3. Ens allibera del pecat actual

(C. VI.) 1 ¿Què direm doncs? ¿Romandrem en el pecat per tal que la
gràcia abundi? 2 De cap manera! ¿Els qui som morts al pecat, com viurem

de la vida contra el regnat del pecat i de la mort, mitjançant els mèrits de Crist.

VI. — Si pels mèrits de Crist hem fet les paus amb Déu i se'ns ha donat l'esperança ferma d'aconseguir la vida eterna, hem sortit del regne del pecat, del qual ja no som esclaus, i hem passat al regne de la justícia.

1-14. — *Els qui som morts al pecat.* Una vegada morts al pecat, ¿continuarem vivint donats als instints de la concupiscència efecte del pecat original, si més no perquè l'abundó de la culpa doni ocasió que sigui més copiosa la gràcia? Aquesta objecció, per bé que estulta, va preveure l'Apòstol que podia fer-se, i la refusa enèrgicament. Si som morts al pecat, ço és, si no obeïm a les concupiscències que militen contra Déu, sinó que hem començat una nova vida en el regne de la justícia, ¿com podrem continuar vivint segons les exigències del pecat?

Exposa l'Apòstol aquella preciosa doctrina de com els regenerats han mort al pecat, perquè, pel baptisme, són empeltats en Jesucrist, com el brot silvestre és empeltat en l'olivera de la qual des de llavors xuclarà la saba. I això no és una pura analogia, sinó que realment participem de la vida de Crist, i és exacte de dir que som crucificats amb ell, que morim amb ell, per ressuscitar amb ell, etc.

Con nota Cornely, tan coneguda era aquesta doctrina dels fidels, puix d'ella eren ja instruïts els catecúmens, que no

ἐν αὐτῇ; 3 ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν [Ἰησοῦν], εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; 4 συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. 5 εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· 6 τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· 7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. 8 εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συνζήσομεν αὐτῷ, 9 εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. 10 ὃ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ.

11 Οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς εἶναι νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ [τῷ κυρίῳ ἡμῶν]. 12 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, 13 μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ, 14 ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν.

15 Τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. 16 οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; 17 χάρις δὲ τῷ θεῷ ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπη-

3 *om.* ιησουν *B 31. 39 al.* || 4 ουν] γαρ *d vg syp* || 5 συνφυγοι *FG* || αλλα] αμα *FG de vg* || αναστ., + αυτου *FG syp* || 6 *inc.* και τουτο *B* || 8 δε] γαρ *FG* || αυτω] τω χριστω *D*EFG syp* || 11 *om.* ειναι *ADEFG al. syp* || *om.* τω κυρ. ημ. *ABDEFG al. vg* || 12 ταις επ. αυτ.] αυτη *DEFG*, αυτη εν ταις επ. αυτ. *KLP al.* || 16 *inc.* η ουκ *D*FG* || *om.* εις θαναν. *DE syp*

es deté a provar-la amb més arguments, sinó que passa a exposar l'altra significació del baptisme, que és ésser figura de la resurrecció de Crist. Si pel baptisme, diu, hem estat sepultats amb Crist, així ressuscitem com ell ressuscità d'entre els morts; ço és, ressuscitem a una nova vida: i per tant, repugna que continuem esclaus del pecat, després d'haver estat regenerats, ço que aquí vol provar Sant Pau.

6. — *El nostre home vell.* Segueix l'Apòstol exposant el que hem de fer per continuar en la nova vida que hem adquirit: i ho dedueix de les raons perquè l'*home vell* és crucificat: per tal que es destrueixi el *cos del pecat,* i *no servim ja més al pecat.* L'*home vell* és l'home descendent d'Adam amb el pecat original i el fomes de la concupiscència. El *corpus peccati* és la carn amb les seves passions i cobejances pecaminoses. Ha d'ésser destruït no en tant que és el nostre cos, sinó en tant que és instrument del pecat. «Destructum est corpus peccati, — diu Sant Cir. Alex. — non tamen ipsa caro, sed uitia perturbationum carni ingenita, quae semper mentem ad turpia impellit eamque in terrenas uoluptates

encara en ell? 3¿O bé ignoreu que tots els qui hem estat batejats en Crist Jesús, en la seva mort hem estat batejats? 4Havem estat, en efecte, sepultats amb ell pel baptisme en la mort, a fi que, com el Crist fou ressuscitat dels morts per la glòria del Pare, talment nosaltres caminem també en novetat de vida. 5Puix que si fórem incorporats a ell per la imatge de la seva mort, ho serem també per la de la resurrecció,6 bo i sabent que el nostre home vell ha estat crucificat amb ell per tal que el cos del pecat fos destruït, a fi de no servir mai més nosaltres al pecat; 7car aquell qui és mort, és afranquit del pecat. 8I si hem mort amb el Crist, creiem que viurem amb ell, 9sabent que el Crist ressuscitat d'entre els morts no mor més, la mort ja no el senyoreja. 10Car l'haver ell mort, fou un morir al pecat una sola vegada; però el viure ell, és viure per a Déu.

11Vosaltres, semblantment, compteu-vos morts al pecat, però vivents per Déu en Crist Jesús. 12Que el pecat no regni, doncs, gens en el vostre cos mortal, talment que obeïu a les seves cobejances, 13ni brindeu tampoc els vostres membres com instrument d'injustícia al pecat, ans brindeu-vos vosaltres mateixos a Déu com a morts tornats a vida, i els vostres membres com instruments de justícia a Déu; 14car el pecat no us senyorejarà, puix que no sou pas sota la llei, sinó sota la gràcia.

15Doncs, què? Pecaríem perquè no som sota la llei, sinó sota la gràcia? Ben lluny! 16¿No sabeu que a qui us oferiu per esclaus en obediència, esclaus sou d'aquell a qui obeïu, sia del pecat per a la mort, sia de l'obediència per a la justícia? 17Però, gràcies a Déu que éreu esclaus del

4, Gal. III, 27; Col. II, 12; Eph. IV, 23; Hbr. XII, 1; I Ptr. I, 1. 16, Io. VIII, 34; II Ptr. II, 19.

uelut in coenosam paludem inicit. »

Per tant, no siguem més esclaus del pecat, sinó servidors de la justícia: puix així com Crist, després d'haver ressuscitat d'entre els morts, no tornà més a morir, així nosaltres, després d'haver ressuscitat a la nova vida, no permetem que la mort del pecat ens torni a dominar.

La conseqüència que l'Apòstol treu del fet que els justificats són morts al pecat, és que han de servir la justícia.

15-23. — Una objecció semblant a aquella amb què ha començat aquest capítol preveu aquí Sant Pau que li podríem fer, i la refusa amb la mateixa energia. ¿Podrem, doncs, pecar perquè no estem sota l'obligació de la llei, sinó sota l'influx de la gràcia, amb la qual podem obtenir la remissió? Recordeu-vos, els diu, del temps en què fóreu esclaus del pecat, i, per la gràcia de Déu, en fóreu alliberats. Si llavors, doncs, que éreu esclaus del pecat, els vostres membres eren instruments del pecat, ara que serviu a la justícia heu d'ésser instruments de la justícia.

Compareu el fruit que d'un i altre servei heu tret. De les accions que cometéreu servint al pecat, ara us n'avergonyiu; en canvi, del servei de la justícia, n'heu tret la vostra santificació i després obtindreu la vida eterna. La paga del pecat és la mort, la de la gràcia de Déu, la vida eterna en Crist Jesús Senyor Nostre.

κούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς, [18] ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.

[19] Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. [20] ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. [21] τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε· τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. [22] νυνὶ δέ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. [23] τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

4. A SERVITVTE LEGIS NOS LIBERAT

(C. VII.) [1] Ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; [2] ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. [3] ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. [4] ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. [5] ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ· [6] νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

[7] Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν

17 εκ καθαρας καρδιας *A 13. 26* || 19 δουλα 1°] δουλευειν *F G lat* || *om.* εις τ. ανομ. *B sy*^{p} || δουλα 2°] δουλευειν *F G lat*, οπλα *A* || 21 το μεν γαρ *B D** *E F G sy*^{h} || *fin.*] + εστιν *F G lat* || VII. 3) χρημ. μοιχ. *D E F G vg*, + η γυνη *A* || νομου] + του ανδρος *17 Ambrosiast vg* || 4) υμεις αδελφ. μου ℵ *al.* || 6 αποθαν.] του θανατου *D E F G vg* || *om.* ημας *B F G* || 7 ερουμ.] + οτι *Marcion 17. 38 al.*

VII. 1-6. — Per la mateixa raó que no són esclaus del pecat els regenerats en Crist, tampoc no estan subjectes a la llei; no perquè tota la llei hagi cessat; puix la llei moral i el Decàleg estan enclosos en l'Evangeli, sinó perquè ha cessat el domini i l'estat de la llei.

L'home, diu l'Apòstol, està subjecte a la llei mentre viu; ço que prova amb la llei particular del matrimoni, la qual cessa, p. ex. per a la dona, amb la mort del marit, de guisa que pot contraure amb un altre sense ésser adúltera. Ara bé: els cristians han mort

pecat, però obeíreu de cor a la norma de doctrina a què heu estat confiats;
18 i, afranquits del pecat, heu esdevingut esclaus de la justícia.

19 Parlo a estil d'home, a causa de la feblesa de la vostra carn. Doncs
així com oferireu els vostres membres per esclaus a la immundícia i a la
iniquitat per a la iniquitat, oferiu igualment ara els vostres membres per
esclaus de la justícia per a la santedat. 20 Perquè quan éreu esclaus del
pecat, éreu lliures quant a la justícia. 21 ¿Quin fruit, doncs, n'havíeu ales-
hores? Tals que ara us n'avergonyiu, puix que llur fi és la mort. 22 Ara,
però, alliberats del pecat i esdevinguts esclaus de Déu, teniu el vostre fruit
en santedat, i la fi, la vida eterna. 23 Car la paga del pecat, la mort; però
el do de Déu, vida eterna en Crist Jesús, Senyor nostre.

4. Ens allibera de la servitud de la llei

(C. VII.) 1 ¿O ignoreu, germans, puix que parlo a coneixedors de la
llei, que la llei senyoreja l'home tant de temps com viu? 2 Així la dona
maridada està lligada per la llei al marit vivent; però si el marit mor, és
deslligada de la llei del marit. 3 Per tant, vivent el marit, serà anomenada
adúltera si és d'un altre home; però si el marit mor, és afranquida de la llei,
talment que no és adúltera si esdevé d'un altre home. 4 Així també vosal-
tres, germans meus, heu mort a la llei pel cos del Crist, per tal que sigueu
d'un altre: d'aquell qui ha estat ressuscitat d'entre els morts, a fi que llevem
fruit per a Déu. 5 Perquè quan érem en la carn, les passions dels pecats,
que són per causa de la llei, obraven en els nostres membres per fructificar
per a la mort. 6 Ara, però, hem estat deslligats de la llei, essent morts a
allò que ens retenia, talment que servim en novetat d'esperit i no en velle-
dat de lletra.

7 Què direm, doncs? La llei és pecat? De cap manera! Tanmateix,

2, I Cor. VII, 39; Ex. XX, 17; Dt. V, 21.

en Crist; per tant, han quedat deslli-
gats de la llei mosaica.

El gran avantatge de tal alliberació
consisteix que l'home vivint sota la
llei, la qual li deia ço que era pecat,
però no li donava forces per a evitar-
lo, no podia produir sinó fruits de
mort; però mort a la llei i ressuscitat a
una nova vida, amb la gràcia de l'Es-
perit Sant fa fruits agradables a Déu.

7-13. — *¿La llei és pecat?* De cap
manera: respon amb la fórmula con-
sueta l'Apòstol. Però jo us dic, afe-
geix, que no he conegut el pecat, sinó
mitjançant la llei. Car no coneixeria
la concupiscència, si la llei no em di-
gués: no cobejaràs.

El sentit d'aquest text de Sant Pau
sembla ésser el següent. Es refereix a
la llei mosaica i diu, parlant en primera

οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου· τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν· «οὐκ ἐπιθυμήσεις·» 8 ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. 9 ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, 10 ἐγὼ δὲ ἀπέθανον, καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον· 11 ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέν με καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. 12 ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. 13 Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

14 Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν· ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. 15 ὃ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ. 16 εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύνφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. 17 νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 18 οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὔ· 19 οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. 20 εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 21 εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται· 22 συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, 23 βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου.

8 *fin.*] + ην *FG de vg* || 9 εζην *B* || 12 αγαθη] θαυμαστη *47* || 13 *inc.* τι ουν· το αγ. *P* ||) η αμαρτ. αμαρτωλ. *DEFG* || 14 γαρ] δε *ADEL al.* sy^{hm} || σαρκικος *LP al.* || 15 *om.* τουτο *DEFG* || 16 καλον εστιν *FG* || 17 ενοικουσα ℵ*B Ambrosiast* || 18 το αγαθον *FG al.* || καλον] αγαθον *FG* || ου] ουχ ευρισκω *DEFGK al.*, ου γινωσκω *73 al.* || 19 τουτο ποιω *C al. vg* || ου θελω] μισω *F*, *om. G* || 20 *om.* εγω 1° *BCDEFG al. vg* || 21 *om.* οτι — παρακειται *FG* || 22 θεου] νοος *B* || 23 *om.* εν 2° *ACL al. sy*

persona, referint-se, això no obstant, als jueus que en ella havien estat instruïts, que per la llei havia conegut el pecat original amb la seva manifestació per la concupiscència, els moviments desordenats de la qual, que es poden confondre amb altres inclinacions naturals, no coneixeria que eren dolents moralment, si la llei no m'ho digués. Quan afirma que, de fet, els jueus ho coneixien per la llei, no nega que, en absolut, no ho poguessin conèixer els gentils per la raó natural, com ho ha indicat més amunt. Aquí parla solament de la llei escrita, perquè els jueus no diguin que amb ella l'Evangeli és inútil.

L'escabrositat d'aquest text, consisteix que l'Apòstol sembla dir que la llei és causa del pecat. Però ben lluny. La llei és santa i justa. Ara, en dirnos «non concupisces», la concupiscència es revolta contra l'obstacle, i com que la llei no dóna forces a la vo-

jo no he conegut el pecat sinó per la llei. Car no hauria pas conegut la concupiscència, si la llei no hagués dit: «No cobejaràs». 8 Però el pecat, havent pres impuls del manament, produí en mi tota mena de cobejança, ja que sense llei, el pecat era mort. 9 Jo, talment, vivia un temps sense llei; però vingut el manament, el pecat revisqué, 10 i jo vaig morir, i el manament per a vida fou trobat que m'era per a mort. 11 Puix que el pecat, prenent impuls del manament, em seduí, i per mitjà d'ell m'occí. 12 Així, doncs, la llei és santa, i el manament sant i just i bo. 13 ¿Allò que és bo ha esdevingut, doncs, mort per a mi? De cap manera. Ans bé el pecat, per a mostrar-se pecat, obrà en mi la mort per mitjà d'una cosa bona, a fi que el pecat esdevingués pecaminós fora mida a causa del manament.

14 Car sabem que la llei és espiritual, però jo sóc carnal, venut sota domini del pecat. 15 Perquè jo, allò que faig, no ho entenc, puix que no faig allò que vull, i faig allò que avorreixo. 16 Si faig, doncs, allò que no vull, convinc amb la llei que és bona. 17 Però aleshores ja no sóc jo qui ho fa, sinó el pecat que habita en mi. 18 Perquè jo sé que no habita pas en mi, és a dir, en la meva carn, el bé; ja que el voler el tinc a mà, però l'acompliment del bé, no; 19 perquè no faig el bé que jo vull, ans el mal que no vull, això obro. 20 Si faig, doncs, allò que jo no vull, ja no sóc jo qui ho fa, sinó el pecat que habita en mi. 21 Trobo, doncs, la llei que, a mi, que vull fer el bé, m'és a l'abast el mal. 22 Car em complac en la llei de Déu segons l'home interior, 23 però veig una altra llei en els meus membres que lluita contra la llei de la meva raó i em junyeix a la llei del pecat que hi ha en els meus membres.

12, I Tim. 1, 8.

luntat per a vèncer, és ocasió de mancament. En l'estat d'innocència, vivia jo sense llei; i el pecat era com mort; però tantost vaig ésser instruït en la llei, el manament «no cobejaràs» va excitar en mi la concupiscència, i vaig morir; ço és, vaig perdre la justícia; i ço que se m'havia donat per conduir-me a la vida, de fet, m'ocasionà la mort.

14-24. — L'intent de l'Apòstol és indicar no solament la superioritat de l'Evangeli respecte de la llei, sinó la seva necessitat, puix la llei podia dir-nos ço que és prohibit, però no ens donava forces per a evitar-lo. I per a reforçar la seva tesi, pondera la lluita que sent l'home en si mateix entre l'esperit i la carn. Veu el bé i el desitja; però la vehemència de les passions l'indueix a obrar el mal: i amb això dóna testimoni que la llei és bona. Segons l'home interior, sento delectança en la llei de Déu; però contra ella sento la contradicció en els meus membres.

¿Qui em deslliurarà, doncs, dels efectes d'aquest cos de mort? La gràcia de Déu per Jesucrist Senyor Nostre. Aquest és el remei eficaç per a sortir de l'estat desesperat al qual ens havia dut el pecat i del qual la llei no ens podrà deslliurar.

24 Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; 25 χάρις δὲ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

5. A DAMNATIONE MORTIS NOS LIBERAT

(C. VIII.) 1 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 2 ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. 3 τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, 4 ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.

5 Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος. 6 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. 7 διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται· 8 οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. 9 Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. 10 εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. 11 εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος [τὸν] Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Χριστὸν [Ἰησοῦν] ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν.

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. 13 εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι

25 χαρ. δε τω θεω] *om.* δε *B*, η χαρ. του θεου *DE 38 vg*, η χαρ. του κυριου *FG*, ευχαριστω τω θεω ℵ*AKLP al. sy* ||) εγω αυτος *DE vg* || *om.* μεν ℵ* *FG vg* || VIII. 1 *fin.*] + μη κατα σαρκα περιπατουσιν αλλα κατα πνευμα *EKLP al. sy*^{h} || 2 με] σε ℵ*BFG Tert sy*^{p} || 3 *om.* και περι αμαρτ. *34. 71. 109* || 6 *fin.*] + δια ιησου χριστου του κυριου ημων *17* || 10 σωμα] + εστιν *FG* || 11 *om.* ιησουν 2° *BEFGKLP al.* || 11 *om.* και ℵ*A 47* || δια το ενοικουν αυτου πνευμα *BDEFG al. Tert vg*

VIII. — Els justificats, diu l'Apòstol, no vivim ja sota la llei, sinó que vivim sota la gràcia

Aquesta segona part es la que exposa en el present capítol.

1-11. — *La llei de l'esperit.* La llei no us donava forces per a evitar el pecat; però en el nou estat, per la virtut de l'Esperit Sant que se us ha donat, podeu complir la justícia. Heu adquirit una nova vida en la qual no viviu segons les cobejances de la carn, sinó segons les aspiracions de l'esperit. La carn és enemiga de Déu, per tal com no se subjecta a la llei de Déu, ni pot subjectar-s'hi; ço és, com diu Sant Agustí: « mentre és prudència de la carn, no pot ésser subjecta a Déu;

24 Malaurat home de mi! ¿Qui em deslliurarà d'aquest cos de la mort?
25 Gràcies siguin donades a Déu per Jesucrist, nostre Senyor. Així, doncs, jo quant a la raó, serveixo a la llei de Déu, i quant a la carn, a la llei del pecat.

5. Ens allibera de la damnació de la mort

(C. VIII.) 1 Cap condemnació no hi ha, doncs, ara per als qui estan en Crist Jesús. 2 Perquè la llei de l'esperit de la vida en Crist Jesús t'ha afranquit de la llei del pecat i de la mort. 3 Car — ço que era impossible a la llei, per tal com mancava de força a causa de la carn — Déu, havent enviat son Fill en semblança de carn de pecat a causa del pecat, condemnà el pecat en la carn, 4 a fi que la justícia de la llei s'acomplís en nosaltres, que no caminem pas segons carn, sinó segons esperit.

5 Perquè els qui són segons carn s'afecten a les coses de la carn; però els qui són segons esperit, a les coses de l'esperit. 6 Perquè l'afecció de la carn és mort, però l'afecció de l'esperit és vida i pau, 7 per tal com l'afecció de la carn és enemistat envers Déu, puix que no es sotmet a la llei de Déu, perquè ni pot. 8 I els qui són en carn no poden plaure a Déu. 9 Vosaltres, però, no sou pas en carn, sinó en esperit, si és que l'esperit de Déu habita en vosaltres; i si algú no té l'esperit de Crist, aquell no és d'Ell. 10 Però si el Crist és en vosaltres, el cos certament és mort a causa del pecat; però l'esperit viu a causa de la justícia. 11 I si l'esperit de qui ressuscità Jesús d'entre els morts habita en vosaltres, aquell qui ressuscità el Crist d'entre els morts vivificarà també els vostres cossos mortals pel seu Esperit que habita en vosaltres.

12 Així, doncs, germans meus, deutors som, no pas a la carn de viure segons carn. 13 Car si viviu segons carn, us caldrà morir; però si per

deixa d'ésser prudència de la carn, i l'home podrà subjectar-se.»

Per a viure aquesta vida de l'esperit, contrària a la de la carn, és necessari de posseir l'Esperit de Crist, que és el mateix Esperit de Déu que ens fou donat en la justificació.

L'Esperit Sant que habita en nosaltres no solament ens comunica ara la vida de l'esperit, sinó que per la seva inhabitació, els nostres cossos seran vivificats i alliberats de llur mortalitat per aquell qui ressuscità Crist d'entre els morts.

12-17. — En ésser constituïts fills adoptius de Déu, els justificats adquireixen el dret a l'herència, essent hereus juntament amb Crist. L'Apòstol fa referència a la llei romana, segons la qual els fills adoptius eren fets participants del drets dels fills naturals a l'herència del pare. No deuen, doncs, viure segons l'esperit de la carn, que és esperit de servitud, sinó segons l'Es-

τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. 14 ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. 15 οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν· Ἀββᾶ ὁ πατήρ. 16 αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. 17 εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.

18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. 19 ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. 20 τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι 21 ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. 22 οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν· 23 οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. 24 τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; 25 εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. 26 Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· 27 ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.

28 Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. 29 ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· 30 οὓς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

13 του σωμ.] της σαρκος *D E F G vg* || 14) υιοι εισ. θεου *B F G vg sy*^{p} || 16 *inc.* ωστε αυτο *D*^{gr} *E*^{gr} || 19 κτισεως] πιστεως *37 al.* || 20 ου θελουσα *F G lat*^{pler} || 22 γαρ] δε *A* || οδυνει *F G lat*^{pler} || 23 και 10] + ημεις *D E F G al. vg sy* || εχοντες αυτοι εν αυτοις *D** *F G* || *om.* υιοθεσιαν *D F G Ambrosiast* || 24 τι και] *om. B 47*^{mg}, *om.* και *F G vg sy*^{p}, *om.* τι ℵ* || ελπιζει] υπομενει ℵ* *A 47*^{mg} || 26 ταις ασθενειαις *K L P al. sy*^{h}, + της δεησεως *f Ambrosiast* (*F*^{gr} *G*) || υπερεντ.] + υπερ ημων *C K L P al. d f vg sy* || 27 ερευνων ℵ || αγιων] ημων *17 al.* || 28 συνεργει] + ο θεος *A B* || 30 προωρ.] προεγνω *A*

perit de Déu, que ho és d'adopció.

18-30. — Tenint en compte Sant Pau la dificultat de perseverar en la justícia per les contrarietats d'aquesta vida, proposa la seguretat de la vida gloriosa, respecte de la qual són pocs i insignificants tots els treballs presents. Les mateixes criatures irracionals són testimoni de la futura transformació dels justos, puix gemeguen per tal que

l'esperit mortifiqueu les obres del cos, viureu. [14] Car tots els qui són menats per l'Esperit de Déu, aquests són fills de Déu. [15] Perquè no heu pas rebut altre cop esperit d'esclavitud per a temor, ans heu rebut esperit d'adopció, en virtut del qual clamem: Abba, Pare! [16] El mateix Esperit testifica junt amb el nostre esperit, que nosaltres som fills de Déu. [17] I si fills, també hereus; hereus de Déu i cohereus de Crist, si és que sofrim amb Ell, per tal d'ésser amb Ell glorificats. [18] Car jo compto que no són proporcionats els sofriments del temps d'ara amb la futura glòria que ha de manifestar-se per a nosaltres. [19] Perquè l'ansiosa espera de la criatura daleja la manifestació dels fills de Déu.

[20] Car la criatura ha estat sotmesa a la vanitat, no pas volenterosament, sinó a causa d'aquell qui la sotmeté, amb l'esperança [21] que també la creació serà alliberada de l'esclavatge de la corrupció envers la llibertat de la glòria dels fills de Déu. [22] Car nosaltres sabem que tota la creació gemega alhora i és en treball de part, fins a l'hora present. [23] I no solament, ans també nosaltres, que tenim les primícies de l'Esperit, nosaltres gemeguem també dintre nosaltres mateixos tot esperant l'adopció, la redempció del nostre cos. [24] Perquè en esperança hem estat salvats; ara, l'esperança vista no és esperança, car allò que hom veu, ¿per què encara ho espera? [25] Però si nosaltres esperem allò que no veiem, amb paciència ho esperem. [26] Així mateix, l'Esperit ajuda també la nostra feblesa, ja que nosaltres no sabem què hem de demanar per pregar com cal, sinó que el mateix Esperit intercedeix amb gemecs inexpressables; [27] i aquell qui escorcolla els cors, sap quin és el daler de l'Esperit, que segons Déu intercedeix pels Sants.

[28] I sabem que per als qui amen Déu totes les coses tornen a llur bé, per als qui són cridats segons designi. [29] Perquè, els que per endavant conegué, els predestinà també a ésser conformes a la imatge de son Fill, per tal que ell sigui el primogènit entre nombrosos germans. [30] I els que ell predestinà, també els cridà; i els que ell cridà, també els justificà; i els que ell justificà també els glorificà.

15, Gal. IV, 5; II Tim. I, 7.

aquesta es verifiqui, perquè d'ella depèn llur alliberació de l'actual estat violent, que no és aquell en el qual foren creades. Si les criatures irracionals tenen aquesta tendència, molt més desitjaran llur transformació gloriosa els justos que ja, per la gràcia, han degustat la benaurança que els espera. Desig que els encén l'Esperit Sant que en ells habita, movent-los a demanar a Déu la glòria, i els ofereix la seva poderosa intercessió, que no pot menys d'ésser atesa; sobretot tenint en compte que Déu no desitja altra cosa sinó dur al terme gloriós aquells als quals, seguint la seva presciència, va cridar i justificar.

31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; 32 ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; 33 τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν· 34 τίς ὁ κατακρινῶν; Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ ἐγερθείς, ὃς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. 35 τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; 36 καθὼς γέγραπται ὅτι

«ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν,
ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.»

37 Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. 38 πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις 39 οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

III. EVANGELIVM EST VIRTVS DEI OMNI CREDENTI

(IX, 1 - XI, 36)

1. Electi a Deo ad salvtem pervenivnt

(C. IX.) 1 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 2 ὅτι λύπη μοί ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. 3 ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, 4 οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, 5 ὧν

32 *inc.* ος ουδε υιου ιδιου D^*FG || 34 εγερθ.] + εκ νεκρων $\aleph^* AC$ *17 al.* || *om.* και 1° $\aleph^* AC$ *3 al. vg* || *om.* και 2° 47 || 35 τις] + ουν FG *d arm* || χριστου] θεου της εν χριστω ιησου B || 37 τον αγαπησαντα $DEFG$ *Tert Cypr vg* || 38 αγγελος $DEFG$ *Ambr Aug* || αρχ.] + ουτε εξουσιαι C *1. 30 al.* 19^h,) ουτ. εξουσια ουτε αρχαι DE || δυναμις $D^* efg$ || 39 *om.* τις $DEFG$ *al. vg* || δυναται *17 arm* || IX. 1 χρ.] + ιησου D^*EFG *Ambrosiast* || συν πνευμ. αγ $F^{ar}G$ || 3 *om.* των αδελφ. μου B^* || 4 η διαθηκη $BDEFG$ *vg* || ᾗ επαγγελια $DEFG$

IX. — Una de les objeccions més parenceres que els jueus incrèduls podien posar a la predicació apostòlica era que l'Evangeli no podia ésser vertader, perquè les promeses fetes a Abraam i a la seva semença no s'havien complert, sinó que, refusat el poble jueu, eren admesos homes impurs i estrangers, ço és, els gentils.

1-5. — *Tinc una gran tristesa.* Per

31 ¿Què direm després d'això? Si Déu està per nosaltres ¿qui estarà
contra nosaltres? 32 Ell, qui no va plànyer son propi Fill, ans el lliurà per
tots nosaltres ¿com no ens farà do amb Ell de totes les coses? 33 ¿Qui
acusarà els escollits de Déu? És Déu qui justifica, 34 ¿qui és el que con-
demna? Crist Jesús és qui ha mort, més encara, qui ha estat ressuscitat,
qui és a la dreta de Déu, qui intercedeix per nosaltres. 35 ¿Qui ens separarà
de l'amor de Crist? ¿La tribulació, o l'angoixa, o la persecució, o la
fam, o la nuesa, o el perill, o el glavi? 36 Segons que és escrit:

«Per tu som posats a morir tot el dia,
som comptats com ovelles al degollament».

37 Però en totes aqueixes coses vencem de sobres per aquell qui ens ha
estimat. 38 Car estic persuadit que ni mort, ni vida, ni àngels, ni prin-
cipats, ni present, ni esdevenidor, ni virtuts, ni altura, ni pregonesa, ni
cap altra criatura no ens podrà separar de l'amor de Déu en Crist Jesús,
Senyor nostre.

III. L'EVANGELI ÉS LA VIRTUT DE DÉU PER A TOT CREIENT
(IX, 1 - XI, 36)

1. Els predestinats trobaran la salvació

(C. IX.) 1 La veritat dic en Crist, no mento; testimoni me'n dóna la
meva consciència en l'Esperit Sant, 2 que tinc una gran tristesa i un dolor
incessant en el meu cor. 3 Perquè desitjaria d'ésser, jo mateix, anatema de
Crist pels meus germans, pels meus parents segons la carn, 4 que són is-
raelites, dels quals és l'adopció, i la glòria, i les aliances, i la legislació i el
culte, i les promeses; 5 dels quals són els patriarques i dels quals eixí el

36, Ps. xliii, 22. 38, Act. ix, 2; I Cor. xv, 9.

tal de desfer aquesta dificultat, co-
mença l'Apòstol planyent-se de la
miseriosa condició del seu poble, de
fet, exclòs en sa major part de fruir
la benaurança que se li havia promès,
fins a l'extrem de desitjar, si fos possi-
ble, que caigués damunt d'ell l'anatema
que excloïa els seus germans de la pos-
sesió del regne. Dels seus germans,
diu, que són israelites, amb els quals
Déu segellà el testament, que reberen
la legislació, i els foren fetes les pro-
metences; dels pares dels quals des-
cendeix Crist, segons la carn, qui es
Déu sobre totes les coses, beneït en
els segles.

οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων
θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

6 Οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. 7 οὐ γὰρ πάντες οἱ
ἐξ Ἰσραήλ, οὗτοι Ἰσραήλ· οὐδ' ὅτι εἰσὶν σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες
τέκνα, ἀλλ'· «ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα.» 8 τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ
τέκνα τῆς σαρκὸς ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας
λογίζεται εἰς σπέρμα. 9 ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· «κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός.» 10 οὐ μόνον δέ,
ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν·
11 μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ
κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένῃ, 12 οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ
καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ ὅτι «ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι·» 13 καθώς
γέγραπται· «τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα·»

14 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. 15 τῷ Μωϋ-
σεῖ γὰρ λέγει· «ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω·»
16 ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ.
17 λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραὼ ὅτι «εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως
ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου
ἐν πάσῃ τῇ γῇ.» 18 ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.

19 Ἐρεῖς μοι οὖν· τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀν-
θέστηκεν; 20 ὦ ἄνθρωπε, μενοῦνγε σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ
θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας οὕτως; 21 ἢ
οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος
ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; 22 εἰ δὲ θέλων ὁ
θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ ἤνεγκεν
ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, 23 καὶ
ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προη-
τοίμασεν εἰς δόξαν, 24 οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων
ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν;

25 Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει· «καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου

6 ουτοι ισραηλ(ε)ιται *DEFG al. Aug vg* || *8* εστιν] + οτι *37. 116 arm* || *11* φαυλον] κακον *DEF GKL al.* || *13* καθαπερ *B Orig* || *16* ελεωντος ℵ *AB** *D al.*, ευδοκουντος *L* || *17* και οπως αν *FG* || *18* θελει 1°] + ο θεος *DE 69* || *19* τι] + ουν *BDEFG* || *20* επλασας *Der Fer* || *22 om.* ηνεγκεν *FG de* || εις σκευη *FG de* || *23 om.* και *B 47*^{mg} *al. vg* || δοξης] χρηστοτητος *P* || *25 om.* εν *B*

6-13. — *No és que la paraula de Déu hagi fallat.* Desfà l'Apòstol la falsa opinió dels jueus que vinculaven el compliment de les prometeences fetes a Israel a la descendència carnal d'Abraam i a l'observança de la llei. En primer lloc, diu, no tots els descendents naturals d'Abraam són fills, sinó els de la descendència d'Isaac; i àdhuc dels dos fills d'aquest, abans que haguessin fet res de bo ni de dolent, l'un, el menor, fou escollit, i l'altre refusat.

Crist segons la carn, qui és damunt totes les coses Déu beneït pels segles, amén.

6 No és pas que la paraula de Déu hagi fallat. Car no tots els qui provenen d'Israel són d'Israel; 7 ni perquè són semença d'Abraam, són tots fills, sinó: «En Isaac et serà anomenada semença». 8 És a dir, no els fills de la carn, aquests fills de Déu, ans els fills de la prometença són comptats com a descendència. 9 Car així fa la paraula de la prometença: «Per aquest temps vindré, i Sara tindrà un fill». 10 I no solament això, ans també Rebeca que concebé del coit d'un sol home, Isaac, el nostre pare; 11 car no essent encara nats els seus fills, ni havent fet res de bo ni de mal, a fi que el designi de Déu romangués segons elecció, 12 no en virtut de les obres, sinó d'aquell qui crida, li fou dit que «el major serviria el menor», com és escrit: «He estimat Jacob i he avorrit Esaú».

14 ¿Què direm, doncs? ¿Hi ha, per cas, injustícia en Déu? De cap manera! 15 Car ell diu a Moisès: «Tindré misericòrdia de qui tinc misericòrdia, i em compadiré de qui em compadeixo». 16 No és, doncs, de qui vol, ni de qui corre, sinó de Déu usant de misericòrdia. 17 Perquè diu l'Escriptura a Faraó: «Just per això t'he suscitat, per tal de mostrar en tu el meu poder i per tal que el meu nom sigui anunciat damunt tota la terra». 18 Així, doncs, de qui vol es compadeix, i qui vol endureix.

19 Em diràs, doncs: ¿I per què encara es queixa? Car, ¿qui ha resistit a la seva voluntat? 20 Tanmateix, oh home, ¿qui ets tu que discuteixes amb Déu? ¿Dirà, per cas, el vas de terrissa a aquell qui l'ha afaiçonat: ¿Per què m'has fet així? 21 ¿O no té el terrisser poder sobre l'argila per fer de la mateixa massa l'un vas per a honor i l'altre per a ignomínia? 22 ¿I si Déu, volent mostrar la ira i fer conèixer el seu poder, ha suportat amb molta magnanimitat vasos d'ira dispostos per a la perdició, 23 i per tal de fer conèixer les riqueses de la seva glòria envers els vasos de misericòrdia que Ell ha preparat per a la glòria, 24 els quals també ha cridat, ço és nosaltres, no solament d'entre els jueus ans encara d'entre els gentils?...

25 I com Ell diu en Oseas: «Anomenaré el no poble meu, poble meu,

7, Gn. xxi, 12. 8, Gal. iv, 28. 9, Gn. xviii, 10. 10, Gn. xxv, 24. 12, Gn. xxv, 23. 13, Mal. i, 2. 15, Ex. xxxiii, 19. 17, Ex. ix, 16. 20, Sap. xv, 7; Is. xlv, 9; Ir. xviii, 6. 25, Os. ii, 24; I Ptr. ii, 10.

Ço que es manifesta en l'Antic Testament com a tipus, es verifica en el Nou com a anti-tipus, i per tant, l'elecció a l'economia de la gràcia no és deguda per dret de sang, ni pel mèrit de les obres humanes, sinó que es confereix per gratuit benefici sobrenatural.

14-24. — Aquí Sant Pau proposa sense vacil·lació, i per dir-ho així, amb tota cruesa, el gran misteri de la predestinació. Defensa Déu de la nota d'injustícia, la qual solament té lloc,

καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην· [26] καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς· οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.» [27] Ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπέρ τοῦ Ἰσραήλ· «ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται· [28] λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς·» [29] καὶ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας· «εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.»

2. INCREDVLI A SALVTE PROMISSA EXCLVDVNTVR

[30] Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· [31] Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον οὐκ ἔφθασεν. [32] διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων· προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, [33] καθὼς γέγραπται· «ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.»

(C. X.) [1] Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν. [2] μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· [3] ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. [4] τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ

26 οὖ] ω ℵ* || ερρ. αυτοις] αν κληθησονται *FG d, om.* αυτοις *B sy*^{p} || κληθησ.] + ουτοι *P* (*71. 73 arm*) || 27 υπολειμμα ℵ* *AB* (*47*) || 28 συντεμν.] + εν δικαιοσυνη οτι λγον συντετμημενον *DE FGKLP al. vg* || 31 νομον 2°] + δικαιοσυνης *FKLP vg sy* || 32 εργων] + νομου *DEKLP al. sy* || προσεκ.] + γαρ *EKLP sy* || 33 και πας ο πιστ. *KLP al. vg sy*^{h} || ου μη καταισχυνθη *DEFG* || X. 1 αυτων] του ισραηλ εστιν *KL al.* || 3 ιδιαν] + δικαιοσυνην ℵ *FGKL sy*

quan no es dóna ço que es deu. Per tant, no essent deguda l'elecció al regne de la gràcia ni als gentils, ni als jueus com tals, Déu en ús del seu lliurrim beneplàcit, pot cridar els uns i deixar els altres. Ço que expressa Sant Tomàs, amb les següents paraules: «La salvació (incoada, o sigui la primera justícia) de l'home, no li és deguda per raó de la seva voluntat o d'alguna obra externa, sinó que procedeix de la sola misericòrdia de Déu.»

Aquesta lliure elecció divina no vol dir, com afirmen Predestinians, Calvinistes i Jansenistes, que Déu creï certs homes per a damnar-los, i per això endureixi positivament el seu cor. Quan diu l'Escriptura que a alguns els endureix, no significa altra cosa sinó que els nega certes gràcies, a les quals no tenen cap dret: i tant lluny és de refusar-los positivament, que als jueus, voluntàriament obstinats a no entrar en el regne de l'Evangeli, els concedí llarg temps per a fer penitència, com diu més amunt l'Apòstol. La frase 22-24 resta en suspens, perquè al 24 l'Apòstol es deixa endur per una idea introduïda en forma d'incís. Fàcilment se supleix: *¿Què hi podríem objectar?*

25-29. — Els jueus no es poden justament estranyar que gran part del seu poble no hagi aconseguit la redempció messiànica i que els fruits d'aquesta hagin beneficiat els gentils; car això era ja predit pels profetes d'Israel. En-

i la no benamada, benamada; [26] i s'esdevindrà que en el lloc on els fou dit: 'No sou poble meu vosaltres', allí seran anomenats fills del Déu vivent». [27] També Isaïas clama respecte d'Israel: «Encara que el nombre dels fills d'Israel fos com l'arena de la mar, la resta serà salvada; [28] perquè paraula acomplidora i abreujadora farà el Senyor damunt la terra». [29] I com Isaïas predigué: «Si el Senyor dels exèrcits no ens hagués deixat semença, hauríem esdevingut com Sodoma i ens hauríem assemblat a Gomorra».

2. Els incrèduls seran exclosos

[30] ¿Què direm, doncs? Que els gentils que no encalçaven la justícia assoliren la justícia, la justícia, però, que prové de la fe, [31] mentre que Israel, tot cercant una llei de justícia, no ha pervingut a la llei. [32] ¿Per què? Perquè no per mitjà de la fe, ans així com per mitjà de les obres. Ensopegaren en la pedra d'ensopec, [33] com és escrit: «Vet aquí que poso a Sion una pedra d'ensopec i un rocam d'escàndol, i qui creurà en ell no serà confós.»

(C. X.) [1] Germans, certament la benvolença del meu cor i la preguera són davant Déu per ells per a salvació. [2] Perquè jo els reto testimoniatge que tenen zel de Déu, però no segons coneixement; [3] puix que, desconeixent la justícia de Déu i cercant d'establir la pròpia llur, no s'han sotmès a la justícia de Déu. [4] Car el fi de la llei és Crist en ordre a justícia per a tot

26, Os. I, 10. 27, Is. X, 22. 29, Is. I, 9. 33, Is. VIII, 14.

tre altres, hi ha el vaticini d'Oseas, en el qual s'anuncia la vocació dels gentils, i el dos testimonis d'Isaïas que contenen la predicció del refús de la major part del poble jueu.

30-33. — La culpa d'haver estat refusats els jueus incrèduls és d'ells. Car voluntàriament s'apartaren del camí de la justícia, cercant-la pel compliment de les obres de la llei i no per la fe. Per això ensopegaren en el reconeixement del Crist, qui fou per a ells *pedra d'ensopec,* segons la profecia d'Isaïas aplicada més tard a Jesús pel vell Simeó.

X. — Aquest capítol és el desenvolupament de la sentència amb què ha terminat l'anterior; ço és, que els jueus varen equivocar el camí de la vertadera justícia.

Comença l'Apòstol dient que pregarà de tot cor a Déu per obtenir la salvació dels jueus, per a indicar-los que les seves reprensions no naixien d'animadversió, sinó del desig que tenia de durlos al bon camí.

2 i 3. — *Jo els reto testimoniatge.* Reconeix de bon grat que tenien zel de la glòria de Déu, però no segons coneixement; puix s'illusionaven creient que obtindrien la justícia mitjançant les obres de la llei, i per això no se subjectaven a la justícia de Déu que solament es concedeix als creients i suposa la fe.

2. — *No segons coneixement.* No entenien que el Crist era el fi de la llei, no solament perquè a ell s'ordenava, car en ella tot era figura dels misteris de la nova economia, i tot s'encaminava a excitar la fe en el Messias que havia de venir: sinó perquè n'era el testimo-

πιστεύοντι. 5 Μωϋσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου
ὅτι ὁ ποιήσας ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτῇ· 6 ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιο-
σύνη οὕτως λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἀναβήσεται εἰς
τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστιν Χριστὸν καταγαγεῖν· 7 ἢ· τίς καταβήσεται
εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστιν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. 8 ἀλλὰ τί
λέγει; «ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
σου·» τοῦτ' ἔστιν τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν. 9 ὅτι ἐὰν
ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ
καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· 10 καρδίᾳ
γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.
11 λέγει γὰρ ἡ γραφή· «πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσε-
ται.» 12 οὐ γάρ ἐστιν διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς
κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν·
13 «πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται·»

14 Πῶς οὖν ἐπικαλέσωνται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσωσιν
οὗ οὐκ ἤκουσαν; 15 πῶς δὲ ἀκούσωσιν χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κη-
ρύξωσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; καθὼς γέγραπται· «ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες
τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθά.»

16 Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει·
«κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;» 17 ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς,
ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Χριστοῦ. 18 ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε·

«εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν,
καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.»

5) γραφει οτι την δικ ℵ* *AD** *al. vg* || *om.* ανθρωπ. *FG sy*^{p} || εν αυτοις *DEFGKLP al. sy* || 8 λε-
γει] + η γραφη *DE al.* (*)* η γρ. λεγει *FG*) || 9 ομολ.] + το ρημα *B 71 Clem* || οτι κυριος ιησους *B*
Clem Hil Aug || 11 γραφ.] + οτι *38 al. sy* || ου] + μη *DEFG* || 14 πως δε ακουσονται ℵ* *DEFG al.*
|| 15 καθαπερ *B* || ποδες] + των ευαγγελιζομενων ειρηνην *DEFGKL*Π *al. vg sy* || τα αγαθα ℵ*
KL al. || 16 *fin.*] + και ο βραχιων κυριου τινι απεκαλυφθη *4. 31* || 17 χριστου] θεου *AKLP al. sy,*
om. FG Hil

ni, i amb la seva vinguda havia de cessar la llei.

5. — En l'Antic Testament, si alguns fidels guardaven tots els preceptes de la llei, entre els quals el primer era l'amor de Déu sobre totes les coses, era per la gràcia que se'ls concedia mitjançant els mèrits del futur Messias. Però ara, després de la seva vinguda, per als jueus incrèduls, no els restava altra cosa que la pura lletra que mana les obres de la justícia, però no dóna forces per a complir-les, i no se'ls pot donar la gràcia en virtut del Messias que ha de venir.

6-8. — L'Apòstol aquí fa referència a l'exhortació que féu Moisès als israelites per treure'ls tot pretext de no complir la llei, com si haguessin de pujar al cel per cercar-la o anar-la a buscar a l'altra part del mar; puix *aquest verb* és prop de la teva boca i del teu cor per a poder-lo observar. I aplicant a Crist ço que el Legislador deia de la llei, afirma que després de la seva encarnació i resurrecció, ni podem allegar la impossibilitat d'obtenir la justícia per la fe, ni hem de pujar al cel a demanar un redemptor, car ja es féu home i morí

creient. 5 Perquè Moisès escriu de la justícia que ve de la llei que l'home que l'acomplirà viurà en ella. 6 Però la justícia provinent de la fe diu així: No diguis pas en ton cor: ¿Qui muntarà al cel? això és, per fer-ne baixar el Crist. 7 O bé: ¿qui devallarà a l'abisme? això és, per fer pujar el Crist d'entre els morts.8 Però ¿què diu? «Prop teu és la paraula, en la teva boca i en el teu cor»; ço és a saber, la paraula de la fe que prediquem. 9 Perquè si tu amb la boca confesses Senyor a Jesús, i creus en el teu cor que Déu l'ha ressuscitat dels morts, seràs salvat; 10 per tal com amb el cor es creu per a justícia, i amb la boca es fa la confessió per a salut. 11 Car diu l'Escriptura: «Tot el qui en Ell creurà no serà confós.» 12 Perquè no hi ha pas diferència entre el jueu i el gentil, ja que és un mateix el Senyor de tots, ric envers tots els qui l'invoquen; 13 car «tot aquell qui invocarà el nom del Senyor serà salvat.»

14 ¿Com, doncs, invocaran aquell en qui no han cregut? ¿I com creuran en aquell que no han sentit? ¿I com sentiran sense predicador? 15 ¿I com predicaran si no són enviats? Segons que ha estat escrit: «Com són de bells els peus dels qui anuncien béns!»

16 Però no tots han obeït a l'Evangeli, puix que Isaïas diu: «Senyor, ¿qui ha cregut el nostre oïment?» 17 La fe, doncs, ve per l'oïment, i l'oïment per la paraula de Crist. 18 Però jo dic: ¿Per ventura no han oït? Ben altrament:

«Per tota la terra ha eixit llur veu,
i fins als termenals del món llurs paraules.»

5, Lv. XVIII, 5; Ez. XX, 11. 6, Dt. XXX, 12. 8, Dt. XXX, 14. 11, Is. XXVIII, 16. 13, Joel, II, 32; Act. II, 21. 15, Is. LII, 7; Nah. I, 15. 16, Is. LIII, 1; Io. XII, 38. 18, Ps. XVIII, 5. 19, Dt. XXXII, 21.

per nosaltres; ni baixar als abismes, demanant la seva resurrecció, la qual ja s'ha verificat.

3-13. — Per a conseguir la justícia basta, doncs, la fe en Crist (la fe formada, com nota Sant Tomàs), que consisteix a confessar de paraula el Senyor Jesús, i creure de cor que Déu el ressuscità d'entre els morts, com a síntesi de tots els altres misteris. Per tant, s'hi comprèn la fe interna i la seva professió externa de paraula; la qual, si no és una simulació, suposa l'exercici de les obres pròpies d'un cristià. Confirma aquesta doctrina l'Apòstol amb l'autoritat d'Isaïas. «Tot aquell qui invocarà el nom del Senyor serà salvat.» Així els jueus incrèduls no podran dir que és una novetat, i, amb aquest pretext, refusar-la. I en això no hi ha distinció entre jueu i gentil; puix un sol és el Senyor de tots, el qual posseeix grans tresors de riqueses espirituals, i les reparteix amb profusió a tots els qui l'invoquen.

14-21. — En aquesta perícope, prova Sant Pau que la ignorància dels jueus incrèduls és culpable. És cert que perquè hom pugui salvar-se per la fe en Jesucrist, és necessària la predicació evangèlica, però la seva acceptació depèn del lliure consentiment de la voluntat. Aquesta predicació, és evident que havia arribat a coneixement dels jueus; els quals no podien allegar que

19 Ἀλλὰ λέγω. μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω; πρῶτος Μωϋσῆς λέγει·

« ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει,
ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.»

20 Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει·

« εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν,
ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.»

21 Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει·

«Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χειράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.»

3. Credentes salvtem promissam conseqvvntvr

(C. XI.) 1 Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. 2 οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ; 3 «κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ ζητοῦσιν τὴν ψυχήν μου.» 4 ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; «κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ.» 5 οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λίμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν· 6 εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις.

7 Τί οὖν, ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· 8 οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν, καθὼς γέγραπται· «ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.» 9 καὶ Δαυὶδ λέγει· »γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς, 10 σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέ-

20 *om.* αποτολμα και $D^* E F G$ || εν τοις (*bis*) $B D^*$ || 21 επι λαον $D E$ *Clem* || *om.* και αντιλεγ. $F G$ *Hil* || XI. 1 τον λαον] την κληρονομιαν $F G$ *Ambr* || αυτου] + ον προεγνω $A D^* 76$ *Aug* || 2 *fin.*] + λεγων $\aleph^* L$ *al. sy*^{p} || 6 *fin.*] + ει δε εξ εργων ουκετι εστιν (*om.* εστ. *B*) χαρις, επει το εργον ουκετι εστιν εργον (χαρις *B*) $\aleph^c B L$ *al.* (*48. 57 al.*) || 7 επεζητει $F G$ *al. de vg sy* || 8 καθαπερ $\aleph B$ || 9 τραπ. αυτ.] + ενωπιον αυτων *4 sy*^{p} || *om.* και εις τηρ. *73 sy*^{p}

no l'havien compresa; puix que àdhuc els gentils l'entenien. Ho insinuà Moisès i ho predí clarament Isaïas. No; no s'ha de buscar la causa de la resistència judaica més que en la seva continuada obstinació a no voler oir la vocació divina.

1-10. — *Déu ha rebutjat el seu poble.* Aquesta repulsió del poble jueu no ha estat universal, sinó respecte la major part, quedant, no obstant, un gran nombre d'escollits. L'Apòstol els ho adverteix, tot recordant-los el cas d'Elias, el qual, quan es queixava

19 Però dic: Per ventura Israel no ha conegut? Moisès primer diu:

« Jo us faré engelosir d'una que no és nació,
jo us faré enfellonir contra una nació insensata. »

20 I Isaïas pren gosadia i diu:

« He estat trobat pels qui no em cervaven,
m'he fet palès als qui no em demanaven. »

21 Però pertocant a Israel, diu:

« Tot el dia he estès les meves mans vers un poble descreient i contradient. »

3. Els creients aconseguiran llur salvació

(C. XI.) 1 Dic, doncs: ¿Per ventura Déu ha rebutjat el seu poble? De cap manera; car jo sóc també israelita, de la nissaga d'Abraam, de la tribu de Benjamí. 2 Déu no ha rebutjat pas el seu poble, que per endavant conegué. O no sabeu què diu por boca d'Elias l'Escriptura, com ell recorre a Déu contra Israel: 3 « Senyor, han occit els teus profetes i han trabocat els teus altars, i jo he restat sol, i cerquen la meva vida. » 4 Però ¿què li respon l'oracle diví? « M'he reservat set mil homes que no han flectat el genoll davant Baal. » 5 Així, doncs, també en el temps present hi ha hagut un residu per elecció de gràcia. 6 I si per gràcia, ja no és per les obres; altrament, la gràcia ja no és gràcia.

7 Doncs, què? Allò que Israel cerca no ho ha atès, mentre que la part escollida ho ha atès: els altres s'han endurit, 8 segons que és escrit: « Déu els donà un esperit d'embalbiment, ulls per a no veure-hi i orelles per a no sentir-hi, fins als dia d'avui. » 9 I David diu: « Que llur taula esdevingui llaç i parany i ensopec i paga per a ells. 10 Que llurs ulls siguin entenebrits perquè no hi vegin, i l'esquena llur sempre

20, Is. LXV, 1. 21, Is. LXV, 2. 3, I Rg. XIX, 10. 4, I Rg. XIX, 18. 8, Is. VI, 9; Mt. XIII, 14; Io. XII, 40; Act. XXVIII, 26. 9, Ps. LXVIII, 23.

de la destrucció del seu poble i deia que havia quedat sol i estava perseguit de mort, Déu li respongué que s'havia reservat set mil barons els quals no havien flectat els genolls davant de Baal. (El número septenari té freqüentment en l'Escriptura un valor indefinit). Així, doncs, com llavors Déu amb la seva gràcia va preservar de la idolatria un crescut nombre de jueus, així ara, per la seva benèvola elecció, ha fet que molts d'ells es subjectin a l'Evangeli. Els altres, per just judici de Déu, han estat deixats en llur ceguera i sordera voluntària, de guisa que tenint ulls no hi vegin i orelles no hi sentin; de la qual obcecació fou tipus el poble d'Israel del temps de Moisès; car, després de quaranta anys de veure tants prodigis, murmurava i es

πειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύνκαμψον·» 11 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. 12 εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

13 Ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν. ἐφ' ὅσον μέν οὖν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, 14 εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. 15 εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; 16 εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. 17 Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς καὶ συνκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, 18 μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. 19 ἐρεῖς οὖν· ἐξεκλάσθησαν κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. 20 καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ· 21 εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο [μήπως] οὐδὲ σοῦ φείσεται. 22 ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομία, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότης θεοῦ, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ.

23 Κἀκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. 24 εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, 26 καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται· «ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, ἀποστρέψει

13 δε] γαρ *DEFGL al. vg* || *om.* ουν *L al. de vg sy*^{h}, *om.* μεν ουν *DEFG al.* || 17 *om.* και 2° ℵ*BC*, *om.* και της ριζης *D***FG* || 20 υψηλα φρονει ℵ*AB* || 21 *om.* μηπως ℵ*ABCP al.* || 22 πεσ. αποτομιαν . . . σε χρηστοτητα (*D*)*FGL al. vg* || *om.* θεου 2° *FGL al. sy* || 25 πωρωσις] *caecitas lat* (*cf. Marc. 3, 5; Rom. 11, 7 etc.*)

rebellava contra Déu i en el darrer any de la seva pelegrinació, va caure en la idolatria.

11-24. — No solament no ha estat refusat tot el poble, sinó que àdhuc la part exclosa ho és temporalment, a fi que la veritat evangèlica sigui més fàcilment admesa pels gentils, per tal que aquests després serveixin d'emulació als jueus, els quals es convertiran.

No deuen, doncs, els jueus desesperar, ni els gentils ufanar-se de la present predilecció per part de Déu; ans bé han de viure amb temor de no perdre la fe; tenint en compte que si essent brots silvestres, foren empeltats en

seguit acluca. » [11] Pregunto, doncs, ¿tal vegada han ensopegat de forma que caiguessin? De cap manera! Però, per llur caiguda, la salvació vingué als gentils, per tal d'engelosis-los. [12] I si llur caiguda és la riquesa del món, i llur menyscapte la riquesa dels gentils, com serà més llur plenitud!

[13] Car a vosaltres, ho dic, gentils. En tant que jo sóc, talment, apòstol dels gentils, honoro el meu ministeri, [14] per si faig engelosir els de la meva carn i en salvo alguns. [15] Perquè si llur foragitament és reconciliació del món ¿què serà llur reintegració sinó un reviure d'entre els morts? [16] I si les primícies són santes, ho és també la massa; i si la rel és santa, ho són també les branques. [17] Però si algunes de les branques han estat trencades, i tu que ets un ullastre, has estat partícip de la rel i de la grassor de l'olivera, [18] no et gloriegis pas contra les branques; i si et glorieges, no ets tu qui sostens la rel, sinó la rel a tu. [19] Diràs doncs: Les branques foren trencades per tal que jo fos empeltat. [20] Està bé: a causa de la incredulitat foren trencades, i tu a causa de la fe subsisteixes. No gastis urc; més aviat tem. [21] Car si Déu no ha planyut les branques naturals, tampoc no et planyerà a tu. [22] Mira, doncs, la bondat i la severitat de Déu: envers els qui caigueren, la severitat; però envers tu, la bondat de Déu, si perseveres en la bondat; altrament, també tu seràs trencat.

[23] I àdhuc ells, si no romanen en la infidelitat, seran empeltats, car poderós és Déu per empeltar-los de bell nou. [24] Puix que si tu has estat trencat del que per segons natura era ullastre, i contra natura has estat empeltat en una olivera bona, quant més aquests, que ho són per natura, seran empeltats en llur pròpia olivera.

[25] Perquè no vull pas, germans, que ignoreu aquest misteri, a fi que no sigueu assenyats davant vosaltres mateixos: que l'enduriment d'una part d'Israel s'ha esdevingut fins a tant que la plenitud dels gentils haurà entrat; [26] i així, tot Israel serà salvat, com és escrit: «Vindrà de Sion el llibe-

26, Is. LIX, 20.

l'olivera en lloc de les branques naturals, no tenen més raó els brots empeltats per a creure que seguiran així. Si no es mantenen en la fe, seran podats; per contra, si els jueus surten de l'estat d'infidelitat, seran de nou empeltats; car poderós és Déu per a fer-ho.

24-32. — L'Apòstol, tement que els jueus no farien prou cas de les seves paraules, com si parlés solament per conjectura, els afirma d'una manera absoluta que sap per revelació la futura conversió del seu poble. Heus ací el misteri. Déu ha permès l'obstinació de la major part dels jueus, per a la conversió del gentils, i quan s'hagi pre-

ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. [27] καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.»

[28] Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας· [29] ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. [30] ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, [31] οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ νῦν ἐλεηθῶσιν. [32] συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

[33] *Ω βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξεραύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. [34] «τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; [35] ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ;» [36] ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

30 γαρ] + και *L al.* (*e vg*) || 31 *om.* νυν 1° *76. 115 d* || νυν 2°] υστερον *5. 17. 93* || 32 τους παντ. 1°] τα παντα (*D*)*FG e xg* || 36 αιων.] + των αιωνων *FG Cypr Hil*^{1} *sy*^{p}

rador, i foragitarà les impietats de Jacob, [27] i aquesta serà la meva aliança amb ells, quan jo trauré els pecats llurs.»

[28] Quant a l'Evangeli, ells són, certament, enemics a causa de vosaltres; però quant a l'elecció, són amats a causa de llurs pares, [29] car els dons i la vocació de Déu són sense penediment. [30] Perquè talment com vosaltres desobeíreu un temps a Déu, i ara haveu aconseguit misericòrdia pel fet de llur desobediència, [31] així, també, ara ells han desobeït a causa de la misericòrdia haguda per vosaltres, per tal que també ells heguin adés misericòrdia. [32] Car Déu ha tancat tots els homes en la desobediència, a fi de tenir misericòrdia de tots.

[33] Oh fondària de la riquesa i de la saviesa i de la ciència de Déu! Com són d'insondables els seus judicis i d'inescrutables els seus camins! [34] Perquè «¿qui ha conegut la pensa del Senyor? ¿o qui ha estat el seu conseller? [35] ¿O qui li ha donat primer, i li'n serà dada la paga?» [36] Car d'Ell i per Ell, i per a Ell, són totes les coses. A Ell la glòria en els segles. Amén.

34, Sap. IX, 13; Is. XL, 13; I Cor. II, 16.

dicat l'Evangeli en tots els pobles de la gentilitat, tindrà lloc la conversió d'Israel.

33-36. — Aquí no es pot fer altra cosa, conclou l'Apòstol, que admirar l'abisme dels tresors de la saviesa i de la ciència de Deu, i lloar-lo perquè d'Ell i per Ell són totes les coses.

PARS ALTERA

DE PRACTICA FIDE EVANGELICA

(XII, 1 - XV, 13)

I. GENERALIA PRAECEPTA MORALIA

(XII, 1 - XIII, 14)

1. Officia erga Devm

(C. XII.) [1] Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν· [2] καὶ μὴ συνσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς [ὑμῶν], εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

[3] Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. [4] καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι πολλὰ μέλη ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, [5] οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων

XII. 1) τω θεω εναρ. ℵ *A P vg* || 2 συνσχηματιζεσθαι . . . μεταμορφουσθαι *A D F G al.* || νοος] + υμων ℵ *E L P fg vg* || 3 χαρ.] + του θεου *L 5 al. Aug sy*^{h} || 5 *om.* εσμεν *F G*

XII. — Definida la natura i posades les bases de la nostra fe en Crist, informada, és clar, per la caritat i vivent en les bones obres, l'Apòstol passa a recomanar aquelles virtuts a juí seu més necessàries a la naixent, però poderosa i exemplarissima església de Roma.

1. — *Jo us exhorto.* Comença per exhortar els fidels que, mortificant els sentits i els desigs de la part sensible, que ha de subjectar-se a la raó, ofereixin a Déu tot el seu cos com hòstia viva, santa i agradable, mitjançant un culte racional.

2. — *I no us avingueu pas amb aquest segle.* Per tant, no vulgueu assemblarvos als qui viuen segons el criteri del món, menyspreen les virtuts i s'aban-

SEGONA PART

DE LA FE PRÀCTICA

(XII, 1-XV, 13)

PRECEPTES MORALS

(XII, 1 - XIII, 14)

1. Envers Deu

(C. XII.) [1] Jo us exhorto, doncs, germans, per la misericòrdia de Déu, que oferiu el vostres cossos com hòstia vivent, santa, agradable a Déu, raonable culte vostre. [2] I no us avingueu pas amb aquest segle, ans bé transformeu-vos pel renovellament de l'esperit, per tal de discernir quina és la voluntat de Déu, ço que és bo, agradable i perfecte.

[3] Car en virtut de la gràcia que m'ha estat donada, dic a cadascun dels que hi ha entre vosaltres, que no s'estimi més del que cal estimar-se, ans bé que s'estimi amesuradament, cadascú segons la mesura de fe que Déu li ha repartit. [4] Perquè, talment com en un sol cos tenim molts membres, i tots els membres no tenen la mateixa operació, [5] així també els molts tenim

1, Phlp. IV, 18. 2, Eph. V, 17; I Thes. IV, 3. 3, I Cor. XII, 11; Eph. IV, 7.

donen als vicis; ans bé reformeu-vos o renoveu-vos, deixant l'hàbit vell de la culpa i adquirint la nova forma, la qual s'obté per la gràcia de l'Esperit Sant: i així coneixereu quina és la voluntat de Déu.

3-8. — Després d'aquest principi general de la vida cristiana, recomana als romans la modèstia en l'exercici de la vida religiosa. Ningú no vulgui abassegar tots els ministeris; ans bé, així com en el nostre cos hi ha molts membres i cadascun té una funció diferent; també nosaltres formem un cos místic, que té per cap el Crist, en forma que l'un sigui membre de l'altre, i mútuament es serveixin. Per tant, no tots servim per a tot; sinó que hem de treballar per al bé de l'església, segons les diverses gràcies que hem rebut.

μέλη. 6 ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· 7 εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· 8 εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι.

2. Officia erga proximvm

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· 10 τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, 11 τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, 12 τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, 13 ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. 14 εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. 15 χαίρειν μετὰ χαιρόντων, [καὶ] κλαίειν μετὰ κλαιόντων. 16 τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. 17 μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· 18 εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες· 19 μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· «ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω», λέγει κύριος. 20 ἀλλ' ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. 21 μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

(C. XIII.) 1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν.

7 ειπε ο διακονων *1. 37 al.* || ειτε διδασκαλειαν *A* || 8 *om.* ειτε *D* E F G vg* || 9 αποστ.] μεισουντες *F G* || 11 κυριω] καιρω *D* F G 5* (*cf. Hier. ep. 27 ad Marcell.*) || 13 χρειαις] μνειαις *D* F G Aug* || 14 *om.* υμας *B 47. 67* || 15 *om.* και ℵ *B D* F G al. vg sy*^{hm} || 16 φρον. 1°] + αγαπητοι *P* || 17 καλα] + ου μονον ενωπιον του θεου αλλα κει *F G d vg* || 20 *inc.* εαν ουν *E L al.* || XIII. 1 *inc.* πασαις εξουσιαις υπερ. υποτασσεσθε *D* F G Ambrosiast* || υπο 1°] απο *D E F G* || ουσαι] + εξουσιαι *E L P al. sy* || υπο 2°] απο *F G*

9-21. — Per damunt de tot, l'Apòstol pondera la virtut de la caritat, i exposa les diferents maneres com s'ha de practicar, ateses les diverses condicions de la vida. En aquesta exhortació, alguns distingeixen dues seccions: la primera conté els preceptes respecte al que han d'observar els cristians envers llurs germans; la segona tracta de la caritat envers tots els homes, principalment els enemics.

XIII. — Es comprèn que pels primitius cristians oferís certa dificultat l'obeir a les potestats civils; Jesucrist havia dit: «Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra». D'altra banda era

un sol cos en Crist, però un per un, som membres els uns dels altres. 6 I tenint dons diferents segons la gràcia a nosaltres donada, si profecia, *usi'n* segons la mesura de la fe; 7 si ministeri, en el ministeri; si el d'ensenyar, en l'ensenyança; 8 si el d'exhortar, en l'exhortació; si el de repartir, en simplicitat; si el de presidir, amb sollicitud; si el de fer misericòrdia, amb alegria.

2. Envers el proïsme

9 La caritat no sigui fingida; avorrint el mal, afecteu-vos el bé. 10 En caritat fraterna, amant-vos els uns als altres; en l'honrament, mútuament prevenint-vos; 11 en el zel, no peresosos; en l'esperit, fervorosos, servint el Senyor; 12 en l'esperança, joiosos; en la tribulació, soferts; en l'oració, perseverants, 13 prenent part en les necessitats dels sants, amatents a practicar l'hospitalitat. 14 Beneïu els qui us persegueixen, beneïu i no maleïu pas. 15 Gaudiu-vos amb els qui es gaudeixen, ploreu amb els qui ploren. 16 Tingueu igual estima els uns dels altres, no aspirant a coses enlairades, sinó conformant-vos amb les humils. No sigueu savis als vostres propis ulls. 17 No tornant a ningú mal per mal, procurant el bé davant tots els homes. 18 Si és possible, quant és per vosaltres, estant en pau amb tots els homes. 19 No us feu la justícia vosaltres mateixos, caríssims, ans doneu lloc a la ira, perquè és escrit: «A mi la venjança: jo daré el merescut», diu el Senyor. 20 Ans bé «si té fam el teu enemic, dóna-li menjar; si té set, dóna-li beure, puix que, obrant així, apilotaràs carbons de foc damunt la seva testa.» 21 No et deixis vèncer pel mal, ans venç amb el bé el mal.

(C. XIII.) 1 Tota ànima estigui sotmesa a les autoritats superiors, perquè no hi ha autoritat sinó de Déu; i les que existeixen per Déu han estat esta-

9, Am. v, 25. 10, Eph. iv, 3; I Ptr. ii, 17. 13, Hbr. xii, 2; I Ptr. iv, 9. 17, II Cor. viii, 21. 18, Hbr. xii, 14. 19, Sir. xxviii, 1; Mt. v, 39; Dt. xxxii, 35; Hbr. x, 30. 20, Pr. xxv, 21. 1, Sap. vi, 4; I Ptr. ii, 13.

una dificultat l'enlluernament dels judaitzants envers el caràcter temporal del regne messiànic. L'Apòstol, d'una manera terminant, exposa el «Reddite quae sunt Caesaris Caesari.»

S'ha d'obeir a les autoritats públiques, perquè tota autoritat procedeix de Déu, quant al dret de manar, encara que no sempre quant a l'origen respecte d'una persona determinada, ni quant a la manera de governar. Per tant, si hom resisteix a l'autoritat, resisteix a Déu que l'ha ordenada, i es fa digne de condemnació.

A més, l'autoritat té al seu càrrec la defensa de l'ordre moral i social. Obeïu-la, doncs, no solament perquè us pot castigar, sinó per raó de consciència, i, per tant, complint els vostres deures envers ella.

2 ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. 3 οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· 4 θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. 5 διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. 6 διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. 7 ἀπόδοτε πᾶσιν τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμήν.

8 Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν. 9 τὸ γὰρ

«οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις,»

καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ·

«ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.»

10 Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

3. Officia erga nosmetipsos

11 Καὶ τοῦτο εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἤδη ὑμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. 12 ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ἐνδυσώμεθα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. 13 ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσομεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· 14 ἀλλὰ ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

3 των αγαθων εργων α. των κακων *E L al. sy* || 4 *om.* σοι *F*^{gr} *G*^{gr} || *om.* εις οργην *D** *F G 177* || 5 διο υποτασσεσθε *D E F G w* || 8 οφειλοντες ℵ* *4 Orig* || 9 το] γεγραπται *F G Ambr* || κλεψ.] + ου ψευδομαρτυρησεις ℵ *P al. sy*^{h} || *om.* εν τω 2^{ο} *B F G vg* || ως εαυτον *F G L P al.* || 10 ου κατεργαζεται *D** *2 al.* || ουν] δε *D** *F G* || 12 αποβαλωμεθα *D** *E F G* || και ενδυσωμ. *F G L al. vg* || οπλα] εργα *A D E al.* || 13 εν ερισι και ζηλοις *B* (*Cypr*) *Ambr* || 14 τον χριστον ιησουν *B Clem* || εν επιθυμιαις *F G de vg*

8-10. — Insisteix l'Apòstol a recomanar la caritat del proïsme, perquè ella és la síntesi de la llei i de la seva perfecció.

11-14. — *És ja l'hora de desvetllar-nos.* Satisfeu contínuament els deutes de mútua caritat, principalment perquè, com ja sabeu, és hora de sortir de l'estat de negligència i tornar al fervor primitiu; puix es va apropant el

tuïdes. 2 Així, el qui resisteix a l'autoritat, resisteix a l'estatut de Déu; i els qui resisteixen, condemnació hauran damunt d'ells. 3 Car els magistrats no són motiu de temor per a l'obra bona, sinó per a la dolenta. ¿Vols, doncs, no témer l'autoritat? Fes el bé, i tindràs la seva aprovació, 4 puix que és per a tu el ministre de Déu en esguard del bé. Però si fas el mal, tem; car no endebades duu el glavi, ja que és ministre de Déu vindicador en ira envers aquell qui fa el mal. 5 Cal, doncs, sotmetre's no solament per mor de la ira, sinó per mor de la consciència. 6 Perquè per això pagueu també els impostos; car són ministres de Déu a això mateix sempre amatents. 7 Pagueu a tots el degut; a qui l'impost, l'impost; a qui el tribut, el tribut; a qui el temor, el temor; a qui l'honor, l'honor.

8 No degueu res a ningú, llevat d'amar-vos els uns als altres, puix qui ama el proïsme ha complert la llei. 9 Perquè:

«No adulteraràs, no occiràs, no furtaràs, no cobejaràs»

i si hi ha cap altre manament, en aquesta paraula es resumeix:

«Amaràs ton proïsme com a tu mateix.»

10 La caritat no fa tort al proïsme; plenitud de la llei és, doncs, la caritat.

3. Envers nosaltres

11 I això, sabent vosaltres el temps; puix és ja l'hora de desvetllar-nos del son, per tal com ara la salut és més prop nostre que quan creguérem. 12 La nit és avançada i el dia s'atansa. Desfem-nos, doncs, de les obres de les tenebres i vestim-nos les armes de la llum. 13 Caminem, com de dia, decentment; no pas en festins i embriagueses; no pas en lascívies i disbauxes; no pas en bregues i gelosies; 14 ans revestiu-vos del Senyor Jesucrist, i no feu cabal de la carn en les seves cobejances.

7, Mt. xxii, 21. 9, Ex. xx, 14; Dt. v, 18; Lv. xix, 18; Mt. xxii, 39; Mc. xii, 31; Gal. v, 14; Iac. ii, 8. 13, Lc. xxi, 34. 14, Gal. v, 16; I Ptr. ii, 11.

dia de la nostra completa salvació, que obtindrem quan els nostres cossos es vestiran de la immortalitat i de la incorrupció.

I tan viu és el desig que vol Sant Pau que tinguin els fidels de l'arribada d'aquell dia, que els ha de semblar que el temps que el precedirà, el qual compara a la nit, s'està acabant i veuen ja l'albada del nou dia. Deixeu, doncs, els diu, les obres de les tenebres, ço és de pecats, i armeu-vos amb les armes de la llum, que són les virtuts, com correspon al qui obra a la claror del dia. En una paraula, recordeu-vos que en el baptisme us revestíreu del Senyor

II. SPECIALIA PRAECEPTA MORALIA
(XIV, 1 - XV, 13)

1. Ivdicia temeraria declinentvr

(C. XIV.) [1]Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. [2]ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. [3]ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. [4]σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ, δυνατεῖ γὰρ ὁ κύριος στῆσαι αὐτόν.

[5]Ὃς μὲν [γὰρ] κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. [6]ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. [7]Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει· [8]ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. [9]εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανεν [καὶ ἀνέστη] καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. [10]Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ θεοῦ.

XIV. 1 λογισμων *3. 37 al.* || 2 εσθιετω *D*FG e vg arm* || 4 κυριος] θεος *DEFGL al. vg sy*^{p} || 5 *om* γαρ *BDEFG al. sy* || 6 φρονει] + και ο μη φρονων την ημεραν κυριω ου φρονει $C^{3}LP$ *al. sy* || *fin.*] + και ουδεις αυτω στρατευεται *17* || 8 αποθνησκομ.] αποθνησκωμ. ℵ*BCL al.* || 9 *om.* και ανεστη ℵ**ABC al., om.* και εζησεν *FG vg* ||) εζησεν . . απεθανεν . . ανεσθη *DE* || 10 θεου] χριστου *LP al. sy*

Jesucrist, i procureu conservar aquesta forma, amb la pràctica de les virtuts, i no us deixareu vèncer de les cobejances impures de la carn.

XIV. — L'Apòstol vol posar remei a una discòrdia que existia en l'església romana entre els neòfits, que ell anomena *infirmos in fide*, ço és, escrupulosos (aquí no es tracta de la fe dogmàtica, sinó del dictamen de la consciència, en el mateix sentit en què es diu «Omne quod non est ex fide, peccatum est»), els quals, per temor de contaminar-se amb les carns i el vi sacrificats als ídols, s'abstenien del seu ús; i els altres, que jutjaven de les coses lícites i il·lícites d'acord amb el criteri evangèlic, i menjaven sense distincions meticuloses.

1-2. — A aquests diu que admetin en el seu tracte els febles, amb caritat, sense entrar en discussions respecte del motiu de divergència.

3-4. — Respecteu-vos mútuament en la diferent manera de pensar; el qui menja no menyspreï el qui s'abstén; i aquest no recrimini l'altre; perquè no té dret a jutjar el qui no és al seu servei.

5-6. — *L'un discerneix.* Es refereix

II. PRECEPTES MORALS ESPECIALS
(XIV, 1-XV, 13)

1. Cal evitar els judicis temeraris

(C. XIV.) [1] I acolliu el feble en la fe, però no pas per discutir opinions. [2] Perquè l'un creu haver de menjar de tot, però el feble menja llegums. [3] El qui menja no menyspreï el qui no menja, i el qui no menja no judiqui el qui menja, car Déu l'ha acollit. [4] ¿Qui ets tu que judiques el servent d'altri? Per al seu senyor es ten dret o cau; però es tendrà dret, perquè el senyor pot sostenir-lo.

[5] L'un discerneix entre dia i dia; l'altre discerneix tots els dies; cadascú estigui encertit en el seu propi pensament. [6] Qui es capté del dia, per al Senyor se'n capté; i qui menja, per al Senyor menja, puix que dóna gràcies a Déu; i qui no menja, per al Senyor no menja, i dóna gràcies a Déu. [7] Perquè ningú de nosaltres no viu per a si mateix, ni mor per a si mateix; [8] car si vivim, per al Senyor vivim; i si morim, per al Senyor morim. Tant, doncs, que visquem com que morim, som del Senyor. [9] Perquè per això el Crist morí i visqué: per a ésser Senyor dels morts i dels vivents. [10] Tu, però, ¿per què judiques ton germà? o bé, tu, ¿per què menysprees ton germà? Car tots nosaltres compareixerem davant el tri-

4, Iac. IV, 13. 10, II Cor. V, 10.

aquí St. Pau a un altre punt de dissensió. Els qui provenien del camp judaic, acostumats de petits a observar uns dies més que els altres, segons la llei, volien retenir aquesta pràctica, mentre que per als altres fidels tots els dies eren igualment sants i bons. Deixant-los amb llibertat d'opinar, els diu que tinguin en compte, que tant en la distinció dels dies, com en la del menjar, els uns i els altres ho fan amb la intenció de plaure al Senyor.

7-9. — *Ningú de nosaltres no viu per a si mateix.* Els cristians no ens constituïm fi de nosaltres mateixos, com ho fan els gentils; ans bé vivim per al Senyor i morim per al Senyor, i tant si vivim com si morim, som d'Ell. Per això morí i ressuscità Crist, per a ésser el Senyor dels morts i dels vius.

10-12. — Insisteix l'Apòstol en ço que ha dit al començament del capítol. Els escrupolosos no han de judicar els qui obren amb llibertat evangèlica, com si fossin relaxats i inobservants de la llei; ni aquests han de mirar amb menyspreu els febles com a superticiosos. El judici s'ha de reservar a Crist, davant del qual ens havem de presentar per a ésser jutjats; segons està escrit: Ho juro per mi mateix, ha dit el Senyor: tot genoll es flectarà davant meu i tota llengua em confessarà com a Déu, al qual correspon el suprem domini i, per tant, el dret de jutjar-ho tot.

11 γέγραπται γάρ· «ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ
πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.» 12 ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ
ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.

2. Scandalvm pvsillorvm vitetvr

13 Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ
τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. 14 οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν
κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ· εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν
εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. 15 εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται,
οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε,
ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν.

16 Μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. 17 οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν
πνεύματι ἁγίῳ· 18 ὁ γὰρ ἐν τούτῳ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ
θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. 19 ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκομεν
καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. 20 μὴ ἕνεκεν βρώματος κατά-
λυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ
διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. 21 καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν
οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει. 22 σὺ πίστιν ἣν ἔχεις κατά
σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ
δοκιμάζει· 23 ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ
πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν.

3. Imbecillitates infirmorvm svstineantvr

(C. XV.) 1 Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυ-
νάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. 2 ἕκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον

11 οτι] ει μη $D^{gr}F^{gr}g$ || 12 *om.* ουν BD^*FGP^* sy^p || αποδωσει BD^*FG *39* || *om.* τω θεω BFG *al. Cypr Aug* || 13 *om.* προσκομμα . . . η B sy^p || 16 ημων $DEFG$ || 17 βρωσεις και ποσεις $AF^{gr}G^{gr}$ || 18 εν τουτοις EL *al. sy* || δοκιμοις BG^{gr} (77) || 19 διωκωμεν CDE *al.* fvg || *fin.*] + φυλαξωμεν DE FG *vg* || 20 καταλυειν FG, απολλυε $\aleph^*$ || καθαρα] + τοις καθαροις $\aleph^c$ || 21 προσκοπτει] λυπειται $\aleph^*P$ || *fin.*] + η σκανδαλιζεται η ασθενει $BDEFGLP$ *al. vg* sy^h || 22 *om.* ην $DEFGLP$ *vg sy* || *om.* ενωπ. τ. θεου $\aleph^*$ *20 al.* || 23 *fin.* (= $\aleph BCD^*Efg$ *vg* sy^p) + *16, 25-27 L al.* (*AP 5. 17*) sy^h || XV. 2 υμων FGP *al.*

13-21. — *No posar al germà ensopec.* Tenint en compte la feblesa dels escrupolosos, els que obren amb consciència recta han de procurar no donar-los motiu d'escàndol amb l'ús indiscret del beure i menjar. Perquè amb això es pertorbarà la pau; i poden ésser ocasió que aquells obrin contra la seva consciència, menjant ço que creuen que està prohibit. Puix si bé crec que no hi ha res impur per la seva natura (en el menjar i el beure), si

bunal de Déu. 11 Perquè és escrit: «Visc jo, viu el Senyor; que a mi es flectarà tot genoll, lloança a Déu donarà tota llengua.» 12 Cadascun, doncs, de nosaltres darà a Déu compte de si mateix.

2. Cal evitar l'escàndol immotivat

13 Doncs, no ens judiquem més els uns als altres; ja més aviat judiqueu de no posar al germà ensopec o escàndol. 14 Jo sé, i n'estic segur en el Senyor Jesús, que res no és impur en si mateix; però per a qui compta una cosa com a impura, per a ell és impura. 15 Perquè si ton germà és contristat a causa d'un aliment, ja no camines segons caritat. No siguis, pel teu aliment, perdició d'aquell per qui el Crist ha mort.

16 No sigui, doncs, blasfemat el bé vostre. 17 Car no és pas el reialme de Déu aliment i beguda, sino justícia, i pau, i joia en l'Esperit Sant; 18 ja que aquell qui en això serveix el Crist és agradable a Déu i aprovat dels homes. 19 Encalcem, doncs, allò que pertany a la pau i a l'edificació d'uns amb altres. 20 Per un aliment, no destrueixis l'obra de Déu. Cert, totes les coses són pures; però mala cosa és per a l'home que menja amb escàndol. 21 Bo és de no menjar carn, ni beure vi, ni *fer* res en què ton germà ensopegui. 22 Tu, la fe que tens, tingues-la per a tu mateix davant Déu. Benaurat aquell qui no es condemna ell mateix en allò que aprova. 23 Però el qui dubta, si menja, és condemnat, per tal com això no prové de la fe; i tot allò que no prové de la fe és pecat.

3. Cal suportar la feblesa dels febles

(C. XV.) 1 Així nosaltres, els forts, hem de suportar les debilitats dels febles i no complaure'ns a nosaltres mateixos. 2 Que cadascun de nosaltres

11, Is. xlv, 23; Phlp. ii, 10. 15, I Cor. viii, 11. 20, Tit. i, 15. 21, II Cor. viii, 13.

algú creu que és impur, per a ell ho és.

Abans s'han d'abstenir de tot el que pot escandalitzar els seus germans, destruint el regne de Déu, el qual no és menjar i beguda, sinó justícia, pau i goig en l'Esperit Sant.

El qui sap obrar amb llibertat evangèlica, sàpiga que té un gran do; però valgui-se'n davant de Déu, sempre que no sigui motiu d'escàndol. Però el qui pràcticament dubti si és pur o impur, peca si en menja, puix no obra amb consciència recta.

23. — *Tot allò que no prové de la fe és pecat.* Cf. la n. XIV, pàg. 117.

1-6. — *Els forts.* St. Pau exhorta els ferms en la fe que siguin benèvols amb

ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν· 3 καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· «οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσαν ἐπ' ἐμέ.» 4 ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. 5 ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, 6 ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

7 Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ. 8 λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, 9 τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται· «διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.» 10 καὶ πάλιν λέγει· «εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.» 11 καὶ πάλιν· «αἰνεῖτε, πάντα τὰ ἔθνη, τὸν κύριον, καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί.» 12 καὶ πάλιν Ἡσαΐας λέγει· «ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.» 13 Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

EPILOGVS

(XV, 14 - XVI, 27)

1. Excvsatio et propositvm apostoli

14 Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης [τῆς] γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. 15 τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ

4 προεγρ.] εγραφη *B d e f g vg*, + παντα *B P 14 al.* || *om.* δια 2° *D E F G P al.* || *fin.*] + της παρακλησεως *B Clem* || 5 της. χριστ. ℵ *A C* F P al. vg sy* || 7 ημας *B D* P al.* || 8 γενεσθαι *B C D* F G arm* || 9 εθνεσιν] + κυριε *1. 5. 11 al. sy*^{h} ||) ψαλω τω ον. σ. *D*^{gr} *E*^{gr} *G* || 11 παλιν] + λεγει *B D E F G sy* επαινεσατε *F G L P al.* || 13 πληροφορησαι υμας εν παση χαρα και ειρηνη *B* (*F G vg*) || 14 *om.* και αυτοι *D E F G* || αγατοσ.] αγαπης και *F G d e* (*vg*) || αλλους *L al.* || 15 τολμηροτερως *A B* || υμιν + αδελφοι *D E F G L P vg sy* || απο του ℵ *B F*

els febles, no cercant el propi interès, sinó el bé del proïsme, a exemple de Jesucrist, qui per nosaltres suportà tota mena d'oprobis. Prega a Déu que els doni aquesta mútua concòrdia, a fi que el glorifiquin conjuntament.

plagui al proïsme en ordre al bé, per a edificació, 3 puix que el Crist no es complagué a si mateix; ans com és escrit: «Els ultratges dels qui t'ultratgen han caigut sobre meu.» 4 Car tot allò que abans ha estat escrit per a instrucció nostra ha estat escrit, a fi que per la paciència i per la consolació de les Escriptures, tinguem esperança. 5 I que el Déu de la paciència i de la consolació us faci el do de tenir una estima igual, els uns dels altres, segons el Crist Jesús, 6 a fi que concordement, amb una sola boca, glorifiqueu el Déu i Pare de Nostre Senyor Jesucrist.

7 Acolliu-vos, doncs, els uns als altres, com el Crist us ha acollit per glòria de Déu. 8 Perquè jo dic que el Crist ha estat ministre de la circumcisió en pro de la veritat de Déu, per tal de refermar les prometences fetes als Pares, 9 mentre que els gentils glorifiquen Déu a causa de la seva misericòrdia, com és escrit: «Per això us confessaré entre les nacions i cantaré salms al vostre nom.» 10 I diu encara: «Alegreu-vos, nacions, junt amb el seu poble.» 11 I encara: «Lloeu totes les nacions el Senyor, i que els pobles tots l'exalcin.» 12 I Isaïas diu encara: «Serà la rel de Jessè i el que s'aixecarà per regir les nacions: en ell les nacions esperaran.» 13 I que el Déu de l'esperança us ompli de tota joia i pau en el creure, per tal que abundeu en esperança per la virtut de l'Esperit Sant.

EPÍLEG

(XV, 14 - XVI, 27)

1. El perquè de la Lletra

14 Però jo mateix, germans meus, estic persuadit, respecte de vosaltres, que esteu plens de bondat, curulls de tot coneixement, capaços també d'amonestar-vos els uns als altres. 15 Amb tot, us he escrit bastant agosaradament en part, com per revifar els vostres records, mitjançant la gràcia

3, Ps. LXVIII, 10. 5, I Cor. I, 10. 9, II Sam. XXII, 50; Ps. XVII, 50. 11, Ps. CXVI, 1. 12, I Cor. IX, 11.

7-12. — *Acolliu-vos.* Els cristians procedents de la gentilitat, que generalment eren els de consciència recta, havien de considerar que havien estat cridats a la fe per especial misericòrdia de Déu; mentre que els temerosos de Déu provinents del judaisme, ho havien estat en virtut de les prometences fetes per Déu al poble d'Israel. Per tant, haurien d'ésser tractats amb més benignitat.

15-21. — *Us he escrit bastant agosaradament.* Dóna explicacions als romans d'haver-los escrit amb certa llibertat, tot i que sap de ciència pròpia,

τοῦ θεοῦ 16 εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 17 ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν θεόν· 18 οὐ γὰρ τολμήσω τι λαλεῖν ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, 19 ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ· ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. 20 οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, 21 ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· «οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν.»

22 Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· 23 νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ ἱκανῶν ἐτῶν, 24 ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. 25 νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. 26 ηὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. 27 ηὐδόκησαν γάρ, καὶ ὀφειλέται εἰσὶν αὐτῶν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. 28 τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν· 29 οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐλογίας Χριστοῦ ἐλεύσομαι. 30 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν, 31 ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος τοῖς ἁγίοις γένηται, 32 ἵνα ἐν χαρᾷ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. 33 ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν· ἀμήν.

16 ειναι] γενεσθαι D^{gr} E^{gr} G^{gr} || *om.* εις τα εθνη *B* || *om.* ευπροσδ. *FG* || 17 την καυχ. *BDE FG 37* || 18 τολμω *B lat sy*^{p} || ειπειν D^{gr} E^{gr} F^{gr} G^{gr} || δι εμου λογων εις ακοην *B* || 19 θεου] αγιου *ACD***EFG vg sy*^{bm}, *om. B* || ωστε πεπληρωσθαι απο ιερ. μ. τ. ιλλ. και κυκλω *DEFG* || 20 φιλοτιμουμαι *BD***FG P* || 21) οψ. οις ουκ *B 37* || 22 τα πολλ.] πολλακις *BDEFG* || 24 απαν.] + ελευσομαι προς υμας *L al. sy*^{h} || 25 διακονησαι *DEFG vg* || 26 μακαιδονες και αχαιακοι νωνιαν *FG* || 28 ουν] + αρα F^{gr} *G* || 29 *inc.* γεινωσκω γαρ *FG de sy*^{p} || *om.* ερχ. *FG* || πληροφορια *D** *FG* || ευλ.] + του ευαγγελιου του *L al. sy* || 30 *om.* αδελυ. *B 76* || δια του] + ονοματος του *L 74 al.* || *om.* ημων *17* || υπερ εμου] υμων *FG d* || 31 διακ.] δωροφορια *BD***FG e Ambrosiast* || 32 ελθω . . . και συν. *DEFGLP al. vg* || θεου] κυριου ιησου *B*, ιησου χριστου ℵ*, χρ. ιησ. *DEFG* || συν. υμ.] αναψυξω μεθ υμων *DE* (*FG*), *om. B* || 33 *om. uers. 48* || ειρ.] + ητω *D***EFG lat sy*^{p} || *om.* αλην *AFG al.*

que m'ha estat donada per Déu, [16] per a ésser ministre de Jesucrist entre els gentils, exercint la funció sagrada de l'evangeli de Déu, a fi que l'ofrena dels gentils, santificada per l'Esperit Sant, esdevingui rebedora. [17] Tinc, doncs, de què gloriar-me en el Crist Jesús, en ço que esguarda a Déu, [18] puix que no gosaria a parlar de coses que el Crist no hagi obrat per mi en ordre a l'obediència dels gentils, de paraula i d'obra, [19] per la virtut dels miracles i dels prodigis, per la virtut de l'Esperit Sant; de manera que, des de Jerusalem i tot entorn fins a la Il·líria, he acomplert l'evangeli de Crist, [20] però amb el punt d'honor de talment evangelitzar, que no sigui on el Crist ha estat anomenat, per tal de no bastir damunt un fonament d'altri; [21] sinó que, com és escrit: «Aquells a qui no fou anunciat res d'ell, el veuran, i els qui no oïren entendran.»

[22] Per això he estat quasi sempre impedit de venir a vosaltres; [23] però ara, no tenint cap més lloc en aquestes contrades, i tenint de molts anys ençà el daler de venir a vosaltres, [24] quan aniré a Espanya, espero que en passar us veuré, i que hi seré per vosaltres acomiadat després que, en part, m'hauré complert de vosaltres. [25] De moment, però, marxo a Jerusalem, al servei dels sants. [26] Perquè a la Macedònia i a l'Acaia ha semblat bé de fer una collecta en favor dels pobres que hi ha entre els sants de Jerusalem. [27] Els ha semblat bé, i els són deutors; puix que si els gentils han participat de llurs béns espirituals, deuen també assistir-los amb els materials. [28] Bon punt, doncs, jo hauré acomplert això i hauré consignat a llurs mans aquest fruit, aniré a Espanya passant per vosaltres. [29] I sé que, en venir a vosaltres, hi vindré amb la plenitud de la benedicció de Crist. [30] Així us prego, germans, per Nostre Senyor Jesucrist i per la caritat de l'Esperit, que lluiteu junt amb mi amb oracions per mi a Déu [31] per tal d'ésser guardat dels incrèduls que hi ha a Judea i a fi que el meu ministeri a Jerusalem esdevingui rebedor pels sants, [32] per tal que, arribant joiós a vosaltres, per la voluntat de Déu, reposi al costat vostre. [33] I que el Déu de la pau sigui amb tots vosaltres. Amén.

21, Is. LII, 15. 27, I Cor. IX, 11.

que estan plens de caritat, i de tota ciència, talment que podrien ensenyar als altres. La raó és la seva missió de predicar l'Evangeli als gentils, com ho ha fet des de Jerusalem en totes direccions fins a la Il·líria; passant de llarg on ja havia estat anunciat, per tal de no edificar damunt el fonament d'altri.

24. — *Quan aniré a Espanya.* L'Apòstol manifesta el seu desig viu d'evangelitzar l'Espanya i, de pas, deturar-se a Roma algun temps per tal de visitar, no d'evangelitzar aquesta església. La qüestió tan discutida de si realitzà o no el seu desig, ara pot considerar-se resolta en sentit afirmatiu. No hi

2. Commendatio et salvtationes

(C. XVI.) 1 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κενχρεαῖς, 2 ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ.

3 Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 4 οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, 5 καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαινετὸν τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χριστόν. 6 ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς. 7 ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. 8 ἀσπάσασθε Ἀμπλίατον τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. 9 ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. 10 ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. 11 ἀσπάσασθε Ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. 12 ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. 13 ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. 14 ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμῆν, Πατρόβαν, Ἑρμᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. 15 ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. 16 ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ.

XVI. 1 *om.* δε D^*FG || υμων $AF^{ext}GP$ *al.* || ουσαν + και BC^* 47 || 3 *fin.*] + και την κατ οικον αυτων εκκλησιαν (*om. uers* 5 *a*) D^*EFG || 5 αχαιας D^cLP *al. sy* || εν χριστω $DEFG$ *vg* || 6 μαριαμ $\aleph DEFGL$ *lat* || εν υμιν $DEF^{ext}G$ *vg*, εις ημας L *al.* || 7 οι — γεγον.] τοις προ εμου $DEFG$ || *fin.*] + ιησου $DEFG$ || 8 αμπλιαν $DELP$ *al. sy* || *om.* μου BF^{ext} || 9 ημων] μου 32 *d Ambrosiast* || χριστω] κυριω $CDEFG$ *al. arm* || 12 *om.* ασπ. περσ. — κυρ. AFG || 15 ιουνιαν C^*FG || νηρεαν AFG || ολυμπειδα FG, ολυμπιαν DE, *olympiadem lat* || 16 *om. uers.* (*cf. uers.* 21) EFG *d*

ha cap raó seriosa en contra. En canvi, a favor, hi ha testimonis de primera categoria, com el *Canon de Muratori* (any 170), el qual consigna l'opinió de l'església romana d'aquella època; Sant Clement Romà, col·laborador de Sant Pau (cf. Phil. IV, 3), diu en la seva I Cor. 5 que Sant Pau anà fins « als límits d'occident » (ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως), frase que en tota l'antiguitat designa sempre i exclusivament Espanya, com la d'« ultimia Hesperia ».

2. Recomanacions i salutacions

(C. XVI.) [1] Us recomano Febe, germana nostra, la qual és diaconessa de l'església de Cencreas, [2] a fi que l'acolliu en el Senyor com escau als sants i l'assistiu en qualsevol cosa en què us necessiti, puix que també ella ha prestat ajut a molts i a mi mateix.

[3] Saludeu Prisca i Aquila, cooperadors meus en el Crist Jesús, [4] que exposaren llur cap per salvar la meva vida, als quals no solament jo dono gràcies, ans també totes les esglésies dels gentils, [5] i també l'església que hi ha a llur casa. Saludeu Epenet, el meu benamat, qui és primícies de l'Àsia per a Crist. [6] Saludeu Maria, que s'ha fatigat molt per vosaltres. [7] Saludeu Andrònic i Júnia, parents meus i companys meus de captiveri els quals són assenyalats entre els apòstols, i foren, a més, en el Crist abans que jo. [8] Saludeu Ampliat, mon estimat en el Senyor. [9] Saludeu Urbà, cooperador nostre en el Crist, i Estaquis, estimat meu. [10] Saludeu Apelles, el provat en el Crist. Saludeu els de la casa d'Aristobul. [11] Saludeu Herodió, el meu parent. Saludeu els de la casa de Narcís, que estan en el Senyor. [12] Saludeu Trifena i Trifosa, que s'han fatigat en el Senyor. Saludeu Pèrsida, l'amada, que molt s'ha fatigat en el Senyor. [13] Saludeu Ruf, escollit en el Senyor, i la mare seva i meva. [14] Saludeu Asíncrit, Flegó, Hermes, Patrobas, Hermas, i els germans que estan amb ells. [15] Saludeu Filòlog i Júlia, Nereu i sa germana, i Olimpas, i tots els sants que estan amb ells. [16] Saludeu-vos els uns als altres amb un òscul sant. Totes les esglésies del Crist us saluden.

3, Act. xviii, 2. 26.

Aquest viatge cal posar-lo l'any 63. Segurament el realitzà per mar, aprofitant les freqüents comunicacions marítimes que hi havia entre el port d'Òstia i Tarragona.

XVI. — Recomana l'Apòstol als fidels de Roma a Febe diaconessa de Cencrea, port de la mar Egea, no molt lluny de Corint, portadora, segons sembla, d'aquesta carta.

3-16. — Segueix una sèrie de salutacions per a les principals personalitats de l'església romana, que Sant Pau havia conegut en els seus viatges, i que sabia que eren a Roma on treballaven molt per a la difusió de l'Evangeli. Amb això, sens dubte, volia preparar el seu viatge a Roma, significant-los el bon record que en guardava i els llaços de caritat cristiana que l'unien amb aquella església, per bé que ell no l'hagués fundada.

Si bé, doncs, semblants salutacions no es troben en les lletres de l'Apòstol dirigides a les esglésies fundades per ell, no és raó per a negar amb alguns autors acatòlics, l'autenticitat d'aquest capítol, ni per canviar la seva destinació.

17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν· 18 οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων.

19 Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· ἐφ' ὑμῖν οὖν χαίρω, θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. 20 ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.

21 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου.

22 Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ· 23 ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός.

3. Doxologia magna

25 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, 26 φανερωθέντος δὲ νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, 27 μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

17 *inc.* ερωτω *D E* || σκοπ.] ασφαλως αποπειτε *D E F G* || εμαθ.] + λεγοντας η *D E F G* || 18 και ευλ.] και ευγλωττιας *109*, και καινης απατης *42. 238*, *om. D* E F G al.* || 19 *om.* μεν *B D E F G L al. vg* || 20 *om.* χριστου ℵ *B* || *om.* η χαρ. — μεθ υμων *D E F G* (*cf. u.* 21) || 21 ασπαζονται *E L al. sy*^{p} || *om.* μου 1° *B 67* || *fin.*] + και αι εκκλησιαι πασαι του θεου *D E F G* (*cf. u.* 16) || 22 τερεντιος 7 || 23 ολαι αι εκκλεσιαι *F G* || *fin.*] + η χαρις του κυριου ημων ιησου χριστου μετα παντων υμων αμην *D E F G L* (*cf. u.* 20) || 25-27 *om. Marcion D* F*^{8r} *G al.* (*cf.* 14,23) || 25) χρ. ιησ. *B* || 26 προφ.] + και της επιφανειας του κυριου ημων ιησου χριστου *Orig Codd. ap. Hier.* || 27 ω] αυτω *P 31. 54*, *om. B 33. 72 f sy*^{p} || *om.* των αιων. *B C al.* || αμην] η χαρις του κυριου ημων ιησου χριστου μετα παντων υμων αμην *P 17. 80 Ambrosiast sy*^{p}

17 I us recomano, germans, que pareu esment en aquells qui causen les
dissensions i els escàndols, contràriament a l'ensenyament que haveu rebut;
i que us en decanteu, 18 car els tals no serveixen nostre Senyor, el Crist,
sinó llur ventre; i amb paraules dolces i falagueres sedueixen els cors dels
innocents.

19 Perquè la vostra obediència ha arribat a orelles de tothom; em gau-
deixo, per tant, de vosaltres, vull, però, que sigueu assenyats respecte
del bé i simples respecte del mal. 20 I el Déu de la pau esclafarà ben aviat
Satanàs sota els vostres peus. Que la gràcia de Nostre Senyor Jesucrist
sigui amb vosaltres.

21 Timoteu, el meu cooperador, us saluda, i Luci i Jasó i Sosípater, pa-
rents meus.

22 Us saludo en el Senyor jo, Terci, que he escrit la lletra. 23 Us saluda
Gai, hoste meu i de tota l'església. Us saluda Erast, el tresorer de la ciu-
tat, així com Quart, el germà.

3. Doxologia

25 A aquell qui us pot afermar segons el meu evangeli i la predicació de
Jesucrist, segons la revelació del misteri per dies eterns silenciat, 26 però
manifestat ara, per mitjà de les escriptures profètiques, segons l'ordre del
Déu eternal, declarat a totes les nacions per tal que obeeixin a la fe; 27 a
Déu, únic savi, a qui, per Jesucrist, sigui la glòria en tots els segles dels
segles. Amén.

21, Act. xvi, 1.

17-20. — De sobte, interromp les salutacions, per a amonestar-los del perill dels pseudo-apòstols judaitzants, que tant de mal havien fet en altres esglésies.

El v. 20 acaba amb la deprecació de la gràcia de Nostre Senyor Jesucrist, que repeteix en el v. 24, i entre l'un i l'altre posa l'Apòstol les salutacions que els seus amics enviaven als cristians de l'església romana, i clou la lletra amb una solemnissima doxologia (25-27) acomodada a la gravetat de la matèria en ella desenrotllada.

TAULA

Pàgs.

Abreviatures I

ACTES DELS APÒSTOLS

Noticia preliminar 3

Actes dels Apòstols

Pròleg de l'autor 8

Primera part

L'Església entre els jueus:
1. L'Ascensió del Senyor 8
2. Elecció del dotzè apòstol 9

Solemne constitució de l'Església:
1. Adveniment de l'Esperit Sant 10
2. Sermó de Sant Pere 11
3. La vida dels fidels 13

Confirmació de l'Església:
1. Sant Pere guareix el coix 14
2. Sant Pere predica al poble 14
3. Els efectes del miracle i de la predicació 16
4. Sant Pere i Sant Joan davant el Sinedrí 16
5. L'oració dels fidels 17
6. La caritat dels fidels 18

Pàgs.

7. El càstig d'Ananias i Zafira. 18
8. Admirable creixença de l'Església 16

Persecució de l'Església:

1. Flagel·lació dels apòstols 20
2. Elecció dels set diaques. 22
3. Lapidació del diaca Sant Esteve 22
4. Gran persecució contra l'Església. 27

Segona part

L'Església s'estén entre els gentils:

1. Baptisme i confirmació dels samaritans 28
2. Baptisme de l'etíop 29
3. Conversió de Saule 30
4. Primers treballs de l'apòstol 32

Els Apòstols s'adrecen als gentils:

1. Visita i miracles de Sant Pere. 33
2. Baptisme del centurió Corneli. 34
3. Defensa i aprovació d'aquest fet 36
4. L'Església antioquena 37

Sant Pere camí de Roma:

1. Fets anteriors a la seva partença 38
2. Fets posteriors a la seva partença. 40

Tercera part

L'Església entre els gentils

Viatges de Sant Pau:

1. Començament del primer viatge 41
2. Fets esdevinguts a Xipre 41
3. Fets esdevinguts a Pamfília i a Pisídia 42
4. Fets esdevinguts a Licaònia 45
5. Acabament del primer viatge 46
6. El Concili apostòlic 46
7. Començament del segon viatge 49
8. Visita i fundació de les esglésies asiàtiques. 49
9. Fets esdevinguts a Filips 50
10. Fets esdevinguts a Tessalònica i a Berea 51
11. Fets esdevinguts a Atenes 53
12. Fets esdevinguts a Corint 55

Pàgs.

13. Acabament del segon viatge 56
14. Començament del terç viatge 56
15. Fets esdevinguts a Efes. 57
16. Darrers treballs apostòlics 60
17. Viatge a Jerusalem 62

Captivitat de Sant Pau:

1. Consell de Jaume i els ancians 63
2. Empresonament de Sant Pau 64
3. Pau davant el sinedrí 67
4. Conjuració dels jueus 68
5. Sant Pau menat a Cesarea. 69
6. Sant Pau es defensa davant Fèlix 70
7. Captivitat biennal de Cesarea 71
8. Sant Pau, davant Festus, apella al Cèsar 71
9. Sant Pau es defensa davant Agripa II 72
10. Navegació fins a Malta 75
11. Miracles esdevinguts a Malta 78
12. Camí de Roma 79
13. Captivitat biennal romana 79

LLETRA ALS ROMANS

Noticia preliminar 83

Lletra als romans

Exordi 90

Primera part

Doctrina de la fe evangèlica

I. *La justificació ens és revelada per l'Evangeli:*

1. La justificació no ens ve de la filosofia 92
2. La justificació no ens pervé de la llei 93
3. La justificació ens ve de la fe en Jesucrist 97

II. *L'Evangeli ens mena a la salvació:*

1. Ens dóna tota bonesa 99

Pàgs.

2. Ens allibera del pecat original 100
3. Ens allibera del pecat actual 101
4. Ens allibera de la servitud de la llei 103
5. Ens allibera de la damnació de la mort 105

III. *L'Evangeli és la virtut de Déu per a tot creient:*

1. Els predestinats trobaran la salvació 107
2. Els incrèduls seran exclosos 109
3. Els creients aconseguiran llur salvació 111

SEGONA PART

De la fe pràctica

I. *Preceptes morals:*

1. Envers Déu 114
2. Envers el proïsme 115
3. Envers nosaltres 116

II. *Preceptes morals especials:*

1. Cal evitar els judicis temeraris 117
2. Cal evitar l'escàndol immotivat 118
3. Cal suportar la feblesa dels febles 118

Epíleg:

1. El perquè de la lletra 119
2. Recomanacions i salutacions 121
3. Doxologia 122

ESMENES

Pàg.	Línia	On diu	Ha de dir
10	nota 13	volgueran	volgueren
38	7	Tarsis	Tars
57	2	pertocanto	pertocants
65	20	Tarsis	Tars
71	nota 9	lasala	la ſala
72	2	preparada	preparat
79	7	tot	tots
96	12	pervin guin	pervinguin
97	nota 25	pecatum	peccatum
111	2	ἐγὼπαραζηλώσω	ἐγὼ παραζηλώσω

AQUEST TRETZÈ VOLUM DE LA SAGRADA BÍBLIA,
ANOSTRADA PER CURA I A DESPESES DE LA
FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA, FOU ACA-
BAT D'ESTAMPAR ALS OBRADORS
DE LA TIPOGRAFIA EMPORIUM
EL DIA XXII DE JUNY DE
L'ANY DE GRÀCIA
· MCMXXIX ·

CONCESSIONARIS EXCLUSIUS
PER A LA VENDA

CASA SUBIRANA
LLIBRERIA PONTIFÍCIA
BARCELONA

PREU: 10 PTES.

DATE DUE

AUG 24 '60

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

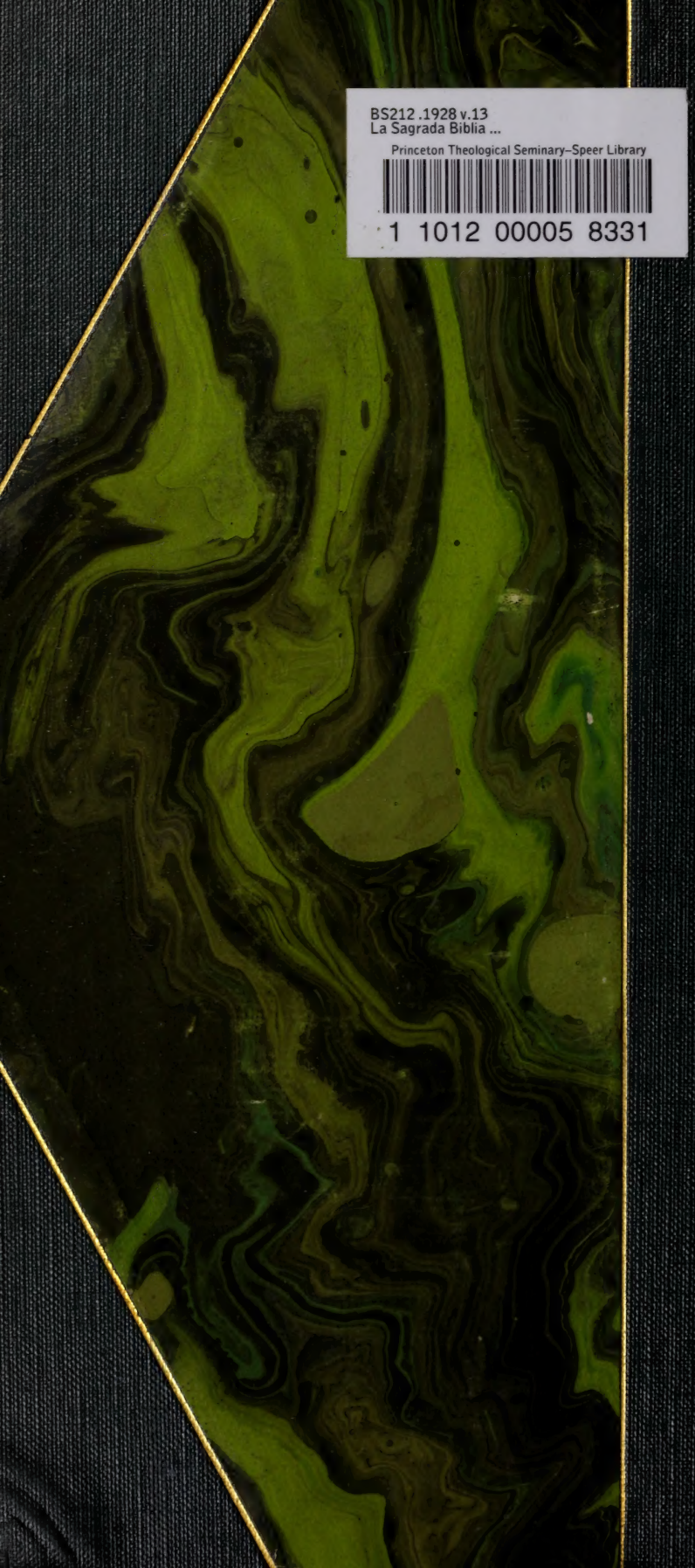
BS212 .1928 v.13
La Sagrada Biblia ...
Princeton Theological Seminary–Speer Library
1 1012 00005 8331